MALİYE HESAP UZMANLARI VAKFI YAYINLARI
YAYIN NO: 11

PANEL

SON EKONOMİK POLİTİKALAR VE VERGİ

29 Mayıs 2000
Sheraton Oteli - **ANKARA**

MALİYE HESAP UZMANLARI VAKFI YAYINLARI
YAYIN NO: 11

PANEL

Son Ekonomik Politikalar

ve

Vergi

29 Mayıs 2000
Sheraton Oteli - ANKARA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 5

SUNUŞ VE AÇILIŞ KONUŞMALARI 13

BİRİNCİ OTURUM

Son Ekonomik Politikaların Değerlendirilmesi 45

İKİNCİ OTURUM

Son Ekonomik Politikaların Başarısında Verginin Yeri ve Önemi 163

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Tartışma 221

ÖNSÖZ

Maliye Hesap Uzmanları Vakfı, ekonomik, mali ve sosyal hayatta meydana gelen gelişmeleri yakından izlemekte, güncel önemli konuların kamuoyu önünde enine boyuna tartışılmasına zemin hazırlayarak ülke hizmetinde üzerine düşen görevi yapma gayreti içinde olmaktadır.

Geniş halk kitlelerinin güven ve desteğini kazanamayan makroekonomik politika ve programların başarı ile uygulanabilme şanslarının bulunmadığı gerçeğinden hareketle Vakıf, *Hesap Uzmanları Kurulu'nun kuruluşunun 55. yılı* kutlamaları vesilesiyle ***"Son Ekonomik Politikalar ve Vergi"*** konusunu masaya yatırmış; konunun teorisyenlerini, politikasını tespit edenler ile uygulayıcılarını aynı masa etrafında toplayarak, seçkin topluluk ve kamuoyu önünde tartışılmasına zemin hazırlamıştır.

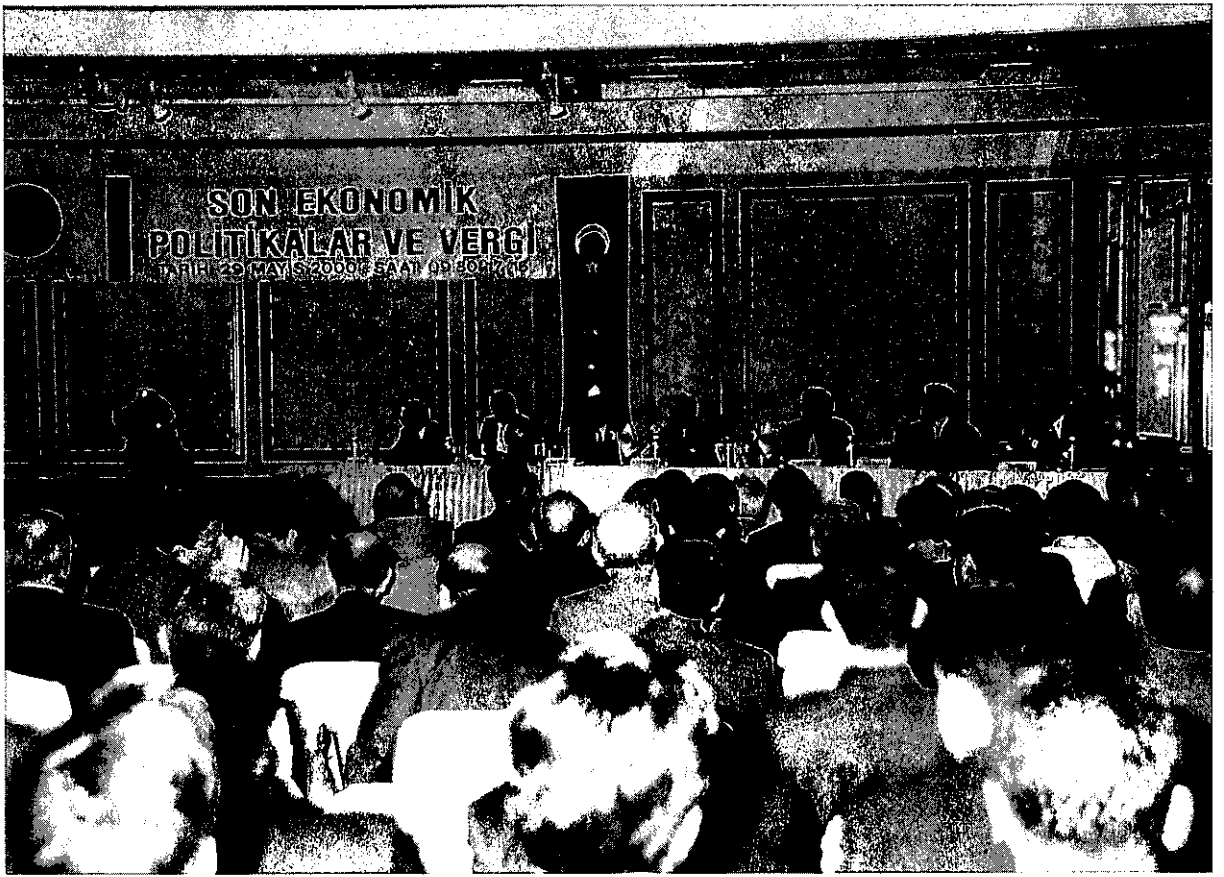
Bu açıdan bakıldığında Panel, bir yandan uygulamaya konulan ekonomi, maliye ve para politikalarının kamuoyunca daha iyi anlaşılması imkanını verirken, diğer taraftan, bu politikaların aksayan yönlerinin neler olduğunu, bunların giderilmesi için hangi ilave veya alternatif politikaların uygulamaya konulması gerektiğini ortaya çıkarması bakımından son derece yararlı olmuştur.

Panelde ortaya konulan değerli görüşlerin kalıcı olması ve başvurulan bir kaynak niteliğini kazanabilmesi amacıyla yapılan konuşma ve tartışmaların tam metni kitap haline getirilerek ilgililerin ve yetkililerin hizmetine sunulmaktadır.

Elinizdeki bu kaynağa başvurulduğu ölçüde kendimizi başarılı addedeceğiz.

Saygılarımızla,

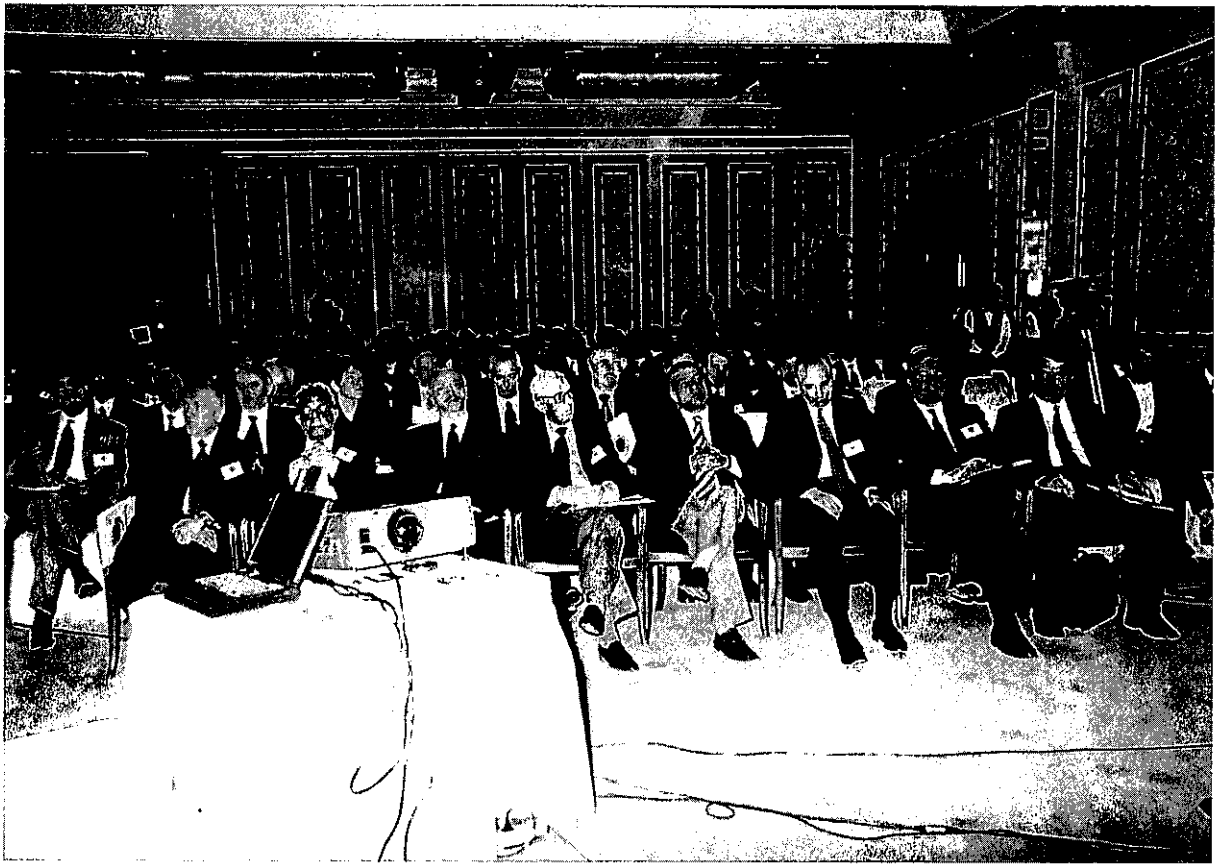
Abdullah ASLAN
Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı
HUV Mütevelli Heyet Başkanı

Panelden bir görünüm

Paneli izleyenlerden bir görünüm

Paneli izleyenlerden bir görünüm

SUNUŞ
VE
AÇILIŞ KONUŞMALARI

SUNUCU	:	***M. Ziya SUER*** *Baş Hesap Uzmanı*
SUNUŞ KONUŞMASI	:	***Şefik ÇAKMAK*** *Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı*
AÇILIŞ KONUŞMALARI	:	***Abdullah ASLAN*** *Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı* ***Sümer ORAL*** *Maliye Bakanı* ***Recep ÖNAL*** *Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı*

ZİYA SUER (SUNUCU - BAŞ HESAP UZMANI) –

Sayın Bakanlarım,

Değerli Konuklar,

Basınımızın Kıymetli Temsilcileri;

Hesap Uzmanları Kurulu'nun 55. Kuruluş Yıldönümü nedeniyle düzenlediğimiz Etkinliklerin birinci bölümü olan ***"Son Ekonomik Politikalar ve Vergi"*** konulu panelimize hoş geldiniz.

Panelimizin, siz değerli katılımcıların katkılarıyla ülkemiz ve milletimiz için yararlı olacağına inanıyor ve hepinize şükranlarımızı sunuyoruz.

Hepinizin bildiği gibi, ülkemizde son bir yıldır hemen hemen her alanda çok sıcak gelişmeler yaşanmaktadır. Özellikle, IMF desteğinde yürütülen Ekonomik İstikrar Programının son yıllarda yürütülmeye çalışılan en ciddi ve en kararlı program hüviyetini taşıması ve sonuçlarının toplumun tüm kesimleri tarafından merakla bekleniyor olması nedeniyle bugün panelimizde çok yararlı değerlendirme ve tartışmaların olacağını düşünüyoruz.

Gerek panel programının çok yoğun olması gerekse bugünlerde çok zor bulabildiğimiz zamanı daha verimli kullanabilmemiz için, hiç vakit kaybetmeden, izninizle, panelimizin sunuş konuşmasını yapmak üzere, Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı Sayın **Şefik ÇAKMAK**'ı kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Üstadım.

ŞEFİK ÇAKMAK (MALİYE HESAP UZMANLARI VAKFI BAŞKANI) –

Sayın Bakanlarım,

Sayın Konuşmacılar,

Sayın Misafirler,

Basının Değerli Mensupları.

Bu mutlu günümüzde bizi onurlandırdınız, bizi sevindirdiniz. Hesap Uzmanı arkadaşlarım adına Vakıf Başkanı olarak hepinize hoş geldiniz diyorum.

Kişinin en üretken yılları yirmi kırk yaş arası, aynı zamanda düşünce yapısını geliştirdiği, olgunlaştığı, kendi doğrularını oluşturduğu yaşam dönemidir. Benim bu dönemim 1960 1980 arasıdır. Bu dönemde biz anti-emperyalist, millici bir anlayışla, görüşle yoğrulduk. İçinde yaşadığımız ülke ekonomisi, kendi kendine yetmeyi hedefleyen, ithal ikameci, dış dünyaya kapalı bir anlayışla yönlendiriliyordu. Anti-emperyalist düşünce biçiminin bizde sömürülme endişesi, hatta korkusu yarattığını ve sömürüye karşı savunma mekanizmaları geliştirme yeteneği kazandırdığını da belirtmek zorundayım.

1980 yılını izleyen yıllarda bu kapalı, ithal ikameci, milli burjuvaziye dayalı ekonomi politikayı, hızlı bir biçimde, dış dünyaya açık, milli ekonominin korunma kalkanlarını kaldırmaya yönelik ve serbest piyasa ekonomisi diye adlandırdığımız bir başka politikaya dönüştürme uygulaması başlatıldı.

Bugün herhangi bir anlam ifade etmemesine rağmen, bizim kuşakta anti-emperyalist, korunmacı, ithal ikameci düşüncelerini koruyanlar vardır. Bunlar bizim doğrularımızdır. Bu demek değildir

ki, bizim doğrularımız karşısındaki doğrular yanlıştır. Karşıt doğruların da ön yargısız irdelenmesi çözümlenmesi, haklılık ve doğruluk paylarının araştırılması gerekir.

Bu doğrultudaki yaklaşımıma ve niyetime rağmen eski ekonomik anlayışımda pek az değişiklik oldu. Millici ekonomi anlayışında direnen bu inatçılıkta yeni ekonomik politikaları önerenlerin, uygulamaya koyanların da payının bulunduğunu sanıyorum.

Yıllardır kapalı ekonomiyi uygulayan, planlayan ve bu politikaların uygulanmasında bize görev verenler, hiçbir şey olmamış, 1980 sonrasında Türkiye'ye yeni gelmiş yöneticilermiş gibi, yeni ekonomik politikaların sözcüsü, uygulayıcısı olmuşlardır. Sanki Türkiye'de, dış dünyaya kapalı ekonomi politikalar, bu kişilerin yönetimi altında uygulanmamıştır.

Kendi yönümden, bu panelde tartışılacak olan son ekonomik önlemler paketini daha inandırıcı, daha içten buluyorum. Çünkü ilginçtir: Kamu oyundaki değerlendirme, sezgi, son ekonomik programın siyasi karar mekanizmalarında oluşmadığı, bürokrasi tarafından geliştirildiği ve uygulandığı, siyasi mekanizmanın rolünün olmadığı, yalnızca sonucu beklediği biçimindedir. Böyleyse, bu doğruysa ortada çok önemli, yapısal, anayasal sorun olduğu görüşündeyim. Devletin yapısı ve işleyişi sorunu bir yana bırakılırsa, son ekonomik kararları oluşturan uygulayan bürokratların eski ekonomik politikaların oluşturulmasında, hatta uygulanmasında etkilerinin bulunmadığı kanısının, ekonomik programın inandırıcılığını, içtenliğini, güvenirliğini artırdığı görüşündeyim.

Ekonomi politikaları konusunda özgün görüşler ileri sürebilecek derecede bilgi ve birikim sahibi değilim. Bu ayrı bir uzmanlık konusudur. İçtenlikle benimsemeye çalıştığım, ancak, belki yukarıda kısaca değindiğim yetişme koşullarının da etkisiyle, benimseyemediğim, inanamadığım gayri millici, globalci, uluslararası rekabetçi serbest piyasa ekonomisini bu panelle bir kez

daha dikkatle anlamaya öğrenmeye çalışacağım. Çünkü bu panelde konunun daha objektif, daha yansız, daha slogansız, hiçbir şeyin mutlak doğru mutlak yanlış olamayacağı kabul edilerek değerlendirileceğine inanıyorum.

Bu panelin son ekonomik programla ilgili kafamdan atamadığım bir ön yargımı da değiştirmeme, hiç olmazsa pek de haklı olmadığımı anlamama yardımcı olacağını sanıyorum. Haddimi aştığımı bilerek önyargımı kısaca belirtmek istiyorum.

Son ekonomik program, kurun enflasyonun altında tutulması, baskı altına alınması temeline dayanıyor. Baskı altındaki kurun ithalat ihracat dengesini bozacağı kabul ediliyor. Dengenin bozulmasından kaynaklanan açığın dışarıya borçlanarak kapatılması öngörülüyor. Borç ve alacak, içi boş kavramlar değildir. Borcun temelde mal ve hizmetle ödeneceği kabul edilmelidir. Kurun şu anda baskı altında olması Türkiye'nin lehinedir. Çünkü daha az mal satarak daha çok mal alabilecektir. Döviz açığını da borç alarak kapatacaktır. Bu kur politikası sonucu borcunu da daha az mal ve hizmet vererek ödeyecektir. Dediğimiz gibi, anti-emperyalist felsefe ile yetiştik. Her köşede sömürü tuzağı görme alışkanlığımız var. Borç veren ülkeler borcun daha az mal ve hizmetle ödenmesine neden razı oluyorlar? Bizim atıştığımız, gördüğümüz IMF'nin Türkiye döviz dar boğazına girdiği zaman ekonomik program önermesidir. Şimdiye kadar IMF hep Türkiye döviz dar boğazına girdiğinde müdahale etmiştir. Türkiye döviz dar boğazında olmamasına rağmen ilk kez IMF ekonomik program önermektedir. IMF'nin ekonomik program dayatması da şimdiye kadar hep devalüasyonla başlatılmıştır. İlk kez ekonomik program dayatması devalüasyonla başlatılmamıştır. Şimdiye kadar olanın aksine devalüasyon başta değil sonda uygulanacak, yani bu ekonomik program önemli bir devalüasyonla mı sonuçlandırılacaktır?

Hepinize saygılar sunarım.

SUNUCU – Sayın Üstadımıza teşekkür ederiz. Değerli konuklar, panelin açılış konuşmalarını yapmak üzere, ilk olarak, Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı Sayın **Abdullah ASLAN**'ı kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Başkanım.

ABDULLAH ASLAN (HESAP UZMANLARI KURULU BAŞKANI) –

Sayın Bakanlarım,

Değerli Milletvekilleri,

Değerli Konuklar,

Sevgili Üstad ve Arkadaşlarım,

Basınımızın Saygın Temsilcileri,

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Kamu maliyesinin temel sorunu *"VERGİ"* konusuyla 55 yıldır uğraşan Hesap Uzmanları Kurulu, bu alanda verdiği hizmetler sonucu Kamunun ayrıcalıklı bir denetim, araştırma ve danışma kurumu kimliğine kavuşmuştur. Bu farklı konumu nedeniyle vergi hukuku, vergi yönetimi, denetim ve vergi inceleme teknikleri konularında ülkemizdeki gelişmelere öncülük etmekte; vergi politikası, vergi sistem ve tekniği ile ilgili kuramsal yapıların geliştirilmesi ve uygulama kalitesinin artırılması amacıyla çalışmalar yapmaktadır. Maliye Hesap Uzmanları Vakfı tarafından düzenlenmiş olan ***"Son Ekonomik Politikalar ve Vergi"*** konulu panele de bu gözle bakmak ve değerlendirmekte yarar vardır. Panelistler ve

oturumları yönetenlerin nitelikleri panel konusunu daha da ilginç bir hale getirmektedir.

Uygulamaya konulan ekonomi politikaları çerçevesinde ülkemiz, önümüzdeki üç yıllık dönem içinde, enflasyon oranını yüzde 10'lar seviyesine indirmeyi hedeflemektedir. Bu amaçla izlenen maliye politikasında bütçenin giderek artan bir şekilde faiz dışı fazla vermesi sağlanacaktır. Bunu sağlayacak maliye politikasının bir bütünlük içinde uygulanması, izlenmesi ve koordinasyonunda Maliye Bakanlığına önemli bir görev düştüğü inancındayız.

Kamu idarelerinin bütçelerini düzenleyen, ekonominin ihtiyaç duyduğu vergileri toplayan ve harcamaları yapan Bakanlığın, gelirle harcama arasındaki zaman ve miktar itibariyle oluşan uyumsuzlukların çözümünde, diğer bir deyişle nakit idaresi ile borç yönetiminde devre dışı kalması, uygulanan mali politikaların başarısızlığına neden olabilir. Hazine, işlevsel olarak, hükümet etme sisteminin vergi toplama ve harcama yapma fonksiyonlarının bakiyesiyle ilgilidir. İngiltere örneğinde *"TREASURY"* yani *"HAZİNE"*, klasik Maliye Bakanlığı fonksiyonlarını ifa eden bakanlığa verilen addır. Orada, ayrı Hazine ve Maliye Bakanlıkları yoktur. Ülkemiz ekonomi politikasının iki asli sahibi olmalıdır. Maliye politikasının oluşturulması ve yürütülmesinin sorumluluğunu Maliye Bakanlığı, para politikasının sorumluğunu da Merkez Bankası taşımalıdır.

Belirlenen politikaların başarısı ve fiyat istikrarı içinde sürdürülebilir yüksek büyüme, finansman düzenlemeleriyle değil vergi gelirlerinin artırılmasıyla sağlanabilir. Vergi vermek zorunda kalanlar ağır bir vergi yükü altında oldukları için, vergi gelirleri yeni vergiler koyarak ya da vergi oranlarının yükseltilmesiyle artırılamaz. Kayıt dışı ekonominin hızla daraltılmasıyla artırılabilir. Bu da, üretilen her mal ve hizmetin dolaşımındaki her aşamada yaratılan katma değerden ve belirli bir asgari düzeyin üstündeki her gelirden

vergi alınmasının gerekli olduğu toplumun bütün kesimlerince kabul edildiğinde gerçekleştirilebilir.

Hepimizin bildiği üzere, değinilen amacı gerçekleştirmek üzere, ülkemizde ***"Vergi Reformu"*** denilen sayısız düzenlemeler yapıldı. Her düzenlemeden sonra vergi kanunlarının sistematiği - iç tutarlılığı daha da bozuldu; vergilemede çarpıklık ve adaletsizlik arttı ve beklenen sonuçlar bir türlü alınamadı; bunca reforma (!) rağmen, vergi gelirleri artırılamadı; vergi adaleti sağlanamadı; kayıt dışı ekonomi daraltılamadı.

Vergide beklenen sonuç neden alınamamaktadır? Öncelikli sorun; vergi düzenlemesindeki amaç nedir, bu konudaki sorunlarımız nelerdir, bu sorunların kaynağı nedir, sorularının cevabının aranmamasındadır. Vergi politikasını belirleyenlerce, belirtilen hususlara doğru teşhis konulmadan, nedenlerini araştırıp irdelemeden çözüm bulmaya çalışılıyor. Tabii ki, çözüm bulunamıyor ya da biçimsel çözüm üretiliyor. Çözüm: yeni bir yasa çıkarmak ya da yasa maddelerini değiştirmek oluyor. Ne yazık ki, yapılan bu düzenlemeler de, vergi yükü ve bu yükün dağılımı üzerinde bir etki yaratamıyor, mevcut vergi yapısını düzeltemiyor.

Vergi düzenlemeleri yapılırken ülkemizdeki kısıtlayıcı etkenlerin varlığı dikkate alınmamaktadır. Bu etkenler, kayıt dışı ekonominin büyüklüğü, toplumumuzda vergi bilinç ve etiğinin yerleşmemiş olması, vergi dairelerinin yetersizliği, gelir idaresinin yapılanmasının çarpıklığı, etkin bir vergi denetimi için gerekli alt yapının oluşturulamaması, vergi hukukunun alt yapısını oluşturan özel hukuk sistemin eskimişliği, vergi uyuşmazlıklarının kısa sürede çözüme bağlanamamasıdır. Sorunun çözümü, değinilen kısıtlayıcı etkenlerin aşılmasında yatmaktadır.

Vergide elde edilen sonuçlar göstermektedir ki, yeni vergi kanunları yapmak, mevcut vergi kanunlarını değiştirmek o denli önemli değildir. Önemli olan ekonomi açısından toplanması gerekli olan vergiyi ilgilisinden alabilmektir. Toplanmayan, toplanamayan

vergi en büyük adaletsizliği yaratmaktadır. Verginin adaletli olması, ekonomik açıdan haksız rekabete neden olmaması, herkesin gerçek geliri üzerinden vergi ödemesi, kamuoyunun beklediği vergilendirmeye ilişkin esas ve ilkelerdir. Oysa, ülkemizde şunu gözlüyoruz: Vergi dairelerinin kapasitesi sınırlı, az sayıda mükellef ile vergi sorumlusu dahi izlenemiyor.

Sağladıkları gelirleri nedeniyle vergi mükellefi olan bazı kişi ve grupların ödenmesi gereken vergiyi ödemedikleri halde, vergi sistemi ve idareden sürekli yakınmalarının ve ***"vergiyi hep biz ödüyoruz"*** mesajını her vesileyle kamuoyuna iletmelerinin nedenini anlamada vergi etiği açısından güçlük çekiliyor. Muhasebat Genel Müdürlüğünün yayınladığı Kamu Hesapları Bülteninde yer alan vergi istatistiklerine göre, 1999 yılında yıllık beyanname ile ödenen gelir ve kurumlar vergisi toplamı, akaryakıt tüketim vergisi hasılatının yarısından azdır. Ülkemizde vergi gelirleri, gelir vergisi tevkifatı, katma değer vergisi ve akaryakıt tüketim vergisi üzerine oturmaktadır. Vergi gelirlerinin % 70'ini bu üç gelir unsuru oluşturmaktadır. Bütçe giderlerinin % 53'ünü vergi gelirleri karşılamaktadır. Bu vergi yapısı haliyle kamu finansman açıklarını büyütmekte, ülkenin sağlık, eğitim, adalet ve güvenlik hizmetlerini olumsuz yönde etkilemekte, alt yapı yatırımlarını engellemekte, gelir dağılımını daha da bozmaktadır.

Gümrüklerine sahip olamayan, tahsilat ve ödemelerini hala nakitle yürüten, hamiline yazılı çek ve senet uygulaması geçerli olan ve gittikçe yaygınlaşan, yasalaşmış ***"Vergi Kimlik Numarası Kullanımının Yaygınlaştırılması Hakkında 4358 Sayılı Kanun"***u tüm unsurlarıyla uygulamaya koyamayan ülkemizde kayıt dışı ekonominin kayda alınmasını beklememeliyiz.

Kanımızca, vergi sorununun çözümü, vergi idaresinde ve bu idarede görev yapan insan unsurunda aranmalıdır. Gelir İdaresi; Gelirler Genel Müdürlüğü ve Vergi Daireleri bu amaçla yeniden organize edilmeli, Genel Müdürlük ile Vergi Daireleri etkin hizmet

için doğrudan bir ilişki içinde olmalıdır. Bakanlığımızın çok başlı ve çok görevli denetim kuruluşlarında fonksiyonel görev ayrımına dayalı yeni bir yapılanmaya gidilmelidir. Yeniden yapılandırılacak olan idare ve denetim sistemi ile personeli için gerekli harcama ve yatırımdan kaçınılmamalıdır.

Bu düşüncelerle saygılarımı sunuyorum.

SUNUCU – Sayın Başkanımıza, katkılarından dolayı çok teşekkür ediyoruz.

Değerli konuklar, şimdi de, konuşmalarını yapmak üzere Maliye Bakanımız Sayın Sümer ORAL'ı kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Bakanım.

SÜMER ORAL (MALİYE BAKANI) – Sayın Devlet Bakanı arkadaşımı,

Kıymetli milletvekili arkadaşlarımı,

Değerli meslek arkadaşlarımı,

Kıymetli Hesap Uzmanlarını,

Konukları,

Basınımızın değerli temsilcilerini saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Maliye Hesap Uzmanları Kurulu, 55 yıl önce kurulmuş ve 55 yıllık başarılı ve parlak bir meslek hayatını geride bırakmış, devlet

yapımız içerisinde fevkalade önemli yeri ve ağırlığı olan bir kuruluşumuzdur.

Bu Kurulumuzdan yetişmiş değerli arkadaşlarımız, hem kamuda, hem özel kesimde Türkiye'ye çok büyük hizmetler yapmışlardır ve unutulmayacak, her zaman anılacak büyük hizmetler vermişlerdir.

Kurul 55 inci Kuruluş Yıldönümünü kutlarken, bugün Maliye Hesap Uzmanları Vakfının düzenlemiş olduğu bu panel de, kuruluş yıldönümüne ayrı bir boyut kazandırmıştır. Akşam 55 inci Kuruluş Yıldönümünü tekrar kutlayacağız; ama, günün başlangıcında, sabahında, Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu ekonomik ve malî sorunları tartışmak ve özellikle yeni bir yüzyılın, yeni bir binyılın başlangıcında uygulamaya konulan ekonomik programı tartışmak da, ayrıca bu kutlamanın isabetli bir unsuru olmuştur.

Ben, Vakıf Başkanı arkadaşımı ve onun değerli yönetici arkadaşlarını, böyle isabetli ve uygun bir konuyu, işi son derece bilen arkadaşlarımızla tartışma zeminine getirmiş olmalarından dolayı, hem kutluyorum hem de teşekkür ediyorum.

Biraz evvel de ifade ettiğim gibi, Türkiye, 2000 yılına yeni bir programla birlikte girmiştir. Türk ekonomisi, yeni bir binyıla girerken birtakım ekonomik güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Bu ekonomik güçlükler olmasa, esasen böyle bir program gereği çıkmaz. Üç yıllık takvime bağlanmış bir ekonomik program uygulandığına göre, birtakım güçlüklerimizin olduğu da kesindir; ama, bu güçlüklerin aşılamayacak güçlükler olduğunu düşünmek de doğru değildir. Ancak, bir programla üstesinden gelinebilecek ve ekonomiyi, ihtiyacı olduğu malî ve ekonomik dengelerine, sürekli bir tarzda, kalıcı bir tarzda kavuşturmanın mümkün olduğunu hepimiz takdir edeceğiz. Ama bunun için bir programa ihtiyaç duyulduğu da bir gerçektir ve bu hazırlanan program da, tamamen siyasî bir nitelik taşımaktadır. Hiçbir üç yıllık bir program, bürokratik bir program

olamaz. Bu programın en büyük avantajı ve şansı, arkasında bu programı kararlılıkla uygulayacak siyasî bir desteğe sahip olmasıdır. Programın en büyük şansı budur.

Türkiye, zaman zaman birtakım programlar uygulamıştır ve bu programların sonunda beklediği neticeleri aldığını da söylememiz mümkün değildir. Ama bugün, Türkiye, bir program uygulama ve bu programın sonucunu alma şansına sahip bulunmaktadır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planını önümüzdeki günlerde Parlamentoda görüşeceğiz. Yani, 7 tane plan geride kalmış. Plana baktığınız zaman, plan üzerindeki dengeler, plan üzerindeki hesaplar son derece tutarlıdır; ama, sonuç ona uyuyor mu, ayrıdır. Bu da tamamen uygulamayla ilgilidir. Zaten, Türkiye'de üzerinde mutlaka durulması gereken konu, uygulamadır ve uygulamanın kalitesidir. Onunla değerlendireceksiniz, onunla netice elde edeceksiniz.

Şimdi, bakın, üç yıllık program yaptık. Bu programın 2000 hedefi var, 2001 hedefi var, 2002 hedefi var. Sonunda ulaşılacak hedeflerdir. İşte o hedeflere ulaşmada uygulamanın kalitesi etkili olacak. Şimdi bir program uyguluyoruz. Program hazırlandı; ama, program hazırlanmadan evvel, programla beraber birtakım yapısal değişiklikler yapıldı. Bu yapısal değişiklikleri yapmadığımız zaman, programın uygulanacağı zemin, uygun bir zemin olmazdı. Bu, geçmiş yıllarda tartışıldı, yapalım denildi; ama, olmadı. Parlamentoda, şu veya bu şekilde görüşüldü, gündeme geldi, neticede çıkmadı. Yıllardır çıkarılamayan birtakım yapısal değişiklikler, geçtiğimiz yıl, yani 1999 yılında gerçekleştirildi. Böyle düzgün bir zemin üzerine de bu program hazırlandı. Programın arkasında, Parlamentoda güçlü bir destek var. Programın gereği neyse, takvime göre yerine getiriliyor. Çünkü, takvimsiz tedbirler önemli değildir. Yapacağım dersiniz, ama onun yanına hemen takvimini de koyarsınız ve muayyen aralıklarla dönüp bakacaksınız, ne söylemiştim, söylediğimi ne ölçüde gerçekleştirdim, bunun yan etkileri nedir, nasıl gidiyor? İşte, bu, sık

sık benim de ifade ettiğim gibi nabız tutma demektir. Nabzı tuta tuta götüreceksiniz.

Şimdi, böyle bir program uygulanıyor. Yapısal değişikliğini yapmışsınız. Üç yıl uygula diyorsunuz; uygulayacağız. Ne gerekiyorsa yapılacak ve program süresince de, bir siyasî istikrarsızlık söz konusu olmayacak. Üç yıllık bir program, üç yıldan fazla süresi olan bir Parlamento ve Parlamentoda oluşan hükümet de, *"bunu sonuna kadar uygulayacağız"* diyor. Bu büyük bir imkân.

Türkiye'nin ekonomik güçlükleri olduğunu kabul ediyoruz. 2000'li yıllarda bu güçlükleri mutlaka gidermemiz gerekir diyoruz. Avrupa Birliğinin kapısını aralamışız. Bizim amacımız kapıyı bir aralayalım demek değil ki, onun içine girmek. Onun içine girince, 15'ler Avrupa'sına, 15 ülkenin Avrupa'sının parametrelerine yakın parametrelerinizin olması lazım. Bunda bir şüphe yok. Hiç kimse de *"olmasın"* demiyor. Ama nasıl olacak? İşte, ekonomik program ve onun içinde yer alan ekonomik politikalar. Uygulamaya konuldu. Başka türlü kendiliğinden o parametrelere ulaşmanız mümkün değil. Bununla yapılabilecek.

Toplumumuz da bu programa büyük inanç duyuyor ve destek veriyor. İşte, Türkiye bir fırsat yakalamış.

Ben, 1962 yılında Maliye Bakanlığına Maliye Müfettiş Yardımcısı olarak intisap ettim. İzmir/Konak Vergi Dairesinde sevgili arkadaşımız Aydın ERDİM ile çalışırken, kapıyı açtı geldi Şefik ÇAKMAK arkadaşımız. Bir sene sonra o da Hesap Uzmanı oldu. Hep birlikteyiz; ne sıkıntılarla bugünlere gelindiğini biliyoruz. Bunu aşıp, belli bir noktaya gitmemiz lazım. Hepimize, fevkalade büyük görev düşüyor, Türkiye'nin içerisinde bulunduğu meseleleri aşabilmesi için.

Ekonomik güçlüğümüzün temeline baktığımız zaman, en birincil mesele olarak Enflasyon görülüyor. Avrupa Birliğindeki ülkelerde yüzde 2'ler, 3'ler seviyesinde gerçekleşirken, bizim bunu,

2000 yılına girerken yüzde 60'larla devam ettirmemiz mümkün değil. Onun yanında bütçe açığı. İkisi, zaten birbirini etkileyen unsurlar. Enflasyonun da hemen hemen tamamına yakın nedeni bütçe açıklarıdır. Bunu makul bir düzeye çekmeyi hedefliyoruz.

Nitekim, *"bu programı şöyle değil de, böyle hazırlasaydınız"* diye ortaya bir şey çıkmış değil bugüne kadar. Bu programı iyi tatbik ederek götürün deniliyor.

Zemin müsait. Ben, 1977'den beri Parlamentonun içerisindeyim. Özellikle son üç – dört dönemdir, Parlamentoya girdiğimiz zaman, hemen kısa bir süre sonra, Meclis kulislerinde, *"acaba, bu Parlamento devam eder mi?"* tartışmaları oluyordu veya bin müşkülatla hükümet kuruyorsunuz, *"bu hükümet devam eder mi, bak işte burada ihtilaf var, şurada ihtilaf var."* laflarının edildiği bir dönemde de siyasî istikrar olmaz. Siyasî istikrar olmayınca da, ekonomik istikrar olmaz. Bunları, siyasi ve ekonomik istikrarı, yakaladık bu dönem. Bu Türkiye için bir şans.

Haa, geçmişte birtakım eksiklikler, şunlar, bunlar olmuştur. Olabilir... Kimse, zaten, *"eksiğim, kusurum yoktu, her şey iyi gitti."* demiyor. Zaten denilse bu tablo olmaz. Ama, artık zaman önemli. Biraz evvel değerli arkadaşımız da, *"zamanı iyi kullanmak lazım"* dedi. Dünyada en kıt olan unsur zaman. Bundan sonra, hem kendimize bir çekidüzen verip dengelerimizi iyi oluşturacağız; bununla da yetinmeyeceğiz, diğer ülkelerle aramızdaki farkı azaltacağız; böyle de bir sorumluluğumuz var. Biz, bu yıl, enflasyonu, yıl sonu itibariyle tüketici fiyat endekslerine yüzde 25 hedef koyduk; ama, hükümetin sorumluluğu, normal şartlarda, Avrupa Birliği ülkeleri düzeyine, tek haneli rakamlara getirmek. Hükümetin önemli sorumluluğu bu.

Şimdi, bütçe açığını küçültüp, enflasyonu aşağı çekeceğiz; onun programını uyguluyoruz ve bununla ilgili bütün unsurlar, şartlar da var. Efendim, *"bunu düzeltmeyelim"* diyebilecek herhalde hiçbir arkadaş Türkiye'de yok. Eğer, bir ülkede, vergi gelirlerinin -özel

idare ve belediyeler hariç- toplamı gayri safî millî hâsılanın yüzde 19'una tekabül ediyorsa ve bütçede de ödenen faiz tutarı gayri safî millî hâsılanın yüzde 16'sına –biraz da küsuru olabilir- tekabül ediyor, sosyal güvenlik sistemine de finansman açığı içinde yüzde 3'ün biraz üzerinde kaynağı aktarma durumunda oluyor iseniz, bunun mutlaka düzeltilmesi lazım. Yani, tüm vergi gelirleriniz, faizler ile sosyal güvenlik sisteminin finansman açığını karşılamaya yetmiyor. Yıllarca, hep birlikte Maliye bürokrasisinde çalıştık, ben de Bütçe Malî Kontrol Genel Müdürlüğü yaptım; kaç defa bütçe hazırladık. Bütçelerin birinci kalemi faiz, hem de çok ağırlıklı bir şekilde. O zaman, eğitime, sağlığa, çevreye, çağdaş bir dünyanın parçası olan Türkiye'nin gelişmesi için veya o manzarası için böyle bir bütçeyle işi götürmemiz mümkün mü? İşte, bunu düzeltmeye çalışıyoruz.

Üç yılın sonunda, bizim bütçemiz de, sağlıklı bir kamu maliyesini sağlayacak yapıya gelecek. Yüzde 3'ler, 4'ler düzeyinde faize ayrılan kaynak. Onun dışında diğer yerlere. Bakınız, bu yıl uygulamaya başladığımız programın dört aylık sonuçlarının on iki ay devam etmesi halinde –ki, etmemesi için hiçbir sebep yok- önümüzdeki sene bütçedeki faiz yükünün nispi olarak ağırlığı bir hayli aşağıya inmiş olacak. Amacımız bu. Bir sene sonra daha aşağı, iki sene sonra daha da aşağıya inecek.

Şimdi, koskoca Hükümet diyor ki, *"ben bu programın arkasındayım, sonuna kadar da devam edeceğim, ne gerekiyorsa onu yapacağım. Bununla ilgili bütün altyapı değişikliklerini yaptım, sahibi de benim."* Zaman zaman, efendim *"bu programın sahibi kim?"* diyorlar; programın sahibi Hükümet, Başbakanıyla, bakanlarıyla tam bir siyasî kadro. Hiç kimse sahip falan aramasın. Peki, bu program siyasî değil de, bürokratik program ise, o zaman siyasî program nasıl olacak? Onun tarifini yapmamız gerekir.

Şimdi, böyle bir programı uyguluyoruz. Tabiî güçlüklerimiz var. Ama, bu güçlükleri, biraz evvel de söylediğim gibi, yeneceğiz.

Şimdi, bu programla ilgili dört aylık sonuçlar alındı. Bugün, 29 Mayıstayız, Nisan sonu itibariyle sonuçlar var; alınan sonuçlar, programın ilk dilimi olan 2000 yılı ve daha sonrası hakkında bize bir hayli umut vermektedir. Tabiî, program 36 aylık. Programın ilk dört aylık sonuçlarının olumlu olması, fevkalade memnuniyet vericidir. Bu, tabiî, aynı titizlikle devam ederek, ileride daha olumlu sonuçların muntazam bir şekilde alınmasını sağlayacak.

Programla ilgili ilk dört aylık sonuçları açıklarken, bazen farklı değerlendirmeler de geliyor. Dört ayın sonunda, faiz dışı bütçe 3,1 katrilyon fazla vermiş. Çünkü, bu temel dengedir ve bütçe uygulamalarında de en önemli unsurdur. Bakınız, bu programın, ekonomik programın can damarı malî politikalardır. Eğer, malî politikalar ve bütçe politikaları hedefe ulaşmazsa, döviz ve kur politikasının veya diğer unsurların başarı şansı olmaz. Temel nokta malî politikalardır ve onun üzerine ısrarla gidiliyor. Burada da, faiz dışı bütçe dengesi son derece önemli bir unsurdur; çünkü, o performansı gösteriyor. Dört ayın sonunda, programda öngörülen hedefin üzerinde olumlu bir netice vermiş. Gayet iyi bir netice.

Bunu söylediğimiz zaman, *"Canım, şu kadar faiz ödemesi yapıldı dört ayda, bütçe genel olarak şu kadar açık verdi"* deniliyor. Burada, hassasiyetle durulacak konu şu: Dört aylık uygulama, kamu maliyesinin sağlıklı bir dilimi midir? Onun üzerinde durmak lazım. Dört aylık uygulama, sağlıklı bir kamu maliyesinin göstergelerini veriyor; ama, geçmiş birikimleri de dört ayda temizlemeniz mümkün değil ki. 2000 yılı bütçesinde, 21,5 katrilyonluk bir faiz var. Bu faiz 2000 yılı bütçe uygulamasından kaynaklanmıyor. 2000 yılındaki uygulama, kamu maliyesine yeni olumsuzluk getirmiyor. Bilakis, eski birikimleri de telafi etmeye yöneliktir. Peki, bunu telafi ediyor mu? İşte, bunun ölçüsü, faiz dışı bütçe fazlasıdır. Ne kadar faiz dışı bütçe fazlası verirseniz, o kadar geçmiş birikimleri azaltacaksınız.

Biz, 2000 yılı sonunda 7 katrilyonluk faiz dışı bütçe fazlası bekliyoruz. Bunu, dördüncü ayın sonunda 3,1 katrilyona ulaştırmışız.

Bu güzel bir netice. Oysa programın, 2000 yılı diliminin ilk dört ayı sonundaki hedefi, 1,7 katrilyondu. Hedef aşılmıştır.

Enflasyon hızında da bir yavaşlama var. Henüz bitmiş değildir. Zaten çok kolay da değildir, dört ayda bıçak gibi kesmek. Kronikleşmiş, katılaşmış, yerleşmiş enflasyonu kalıcı olarak çözeceğiz iddiası, zaten olamaz. Eğer böyle bir iddia olursa, tartışılır. Ama, hız azalmıştır ve aşağı doğru bir eğilim göstermiştir. Enflasyonu yaratan sebepler yavaş yavaş düzeltilmektedir. Önemli olan da bu. Geçen sene yüzde 120 faizle iç borçlanmaya giderken, aşağı yukarı aynı şartlardaki borçlanmalarda, bu sene yüzde 40'ların altında borç alabilme imkânına kavuşmuşuz. Bunlar olumlu gelişmeler. İlk üç ayın sonunda, 3,5 milyar dolarlık dışarıdan borç alınabilmiştir, iyi şartlarla. Bunlar güzel.

Şimdi bakınız, ülkemizi ziyaret eden Dünya Bankası Başkanının, son günlerde basınımızda da fazlaca yer alan görüş ve değerlendirmeleri var. Türkiye'nin aldığı ekonomik tedbirler sonunda ulaşılan noktanın başarılı, çok başarılı olduğunu ifade ediyor; böyle bir değerlendirmesi var. Bu değerlendirme, hiç kuşkusuz, bizi de son derece memnun eden bir değerlendirmedir. Ancak, bizim hedefimiz, alınan tedbirler sonunda varılan neticeyi Türk halkının mucize olarak görmesidir. Biz, bunun peşindeyiz, bizim amacımız bu. Bu başarının peşinde koşuyoruz. Türk halkının, alınan tedbirler sonunda varılan neticeyi başarılı görmesidir; Türk mutfağındaki, Türk kadınının bu ekonomik tedbirlerin sonunda varılan neticeyi başarılı görmesidir; bizim amacımız bu; bunun üzerinde gidiyoruz ve bu tedbirleri uyguluyoruz. Ama, tekrar söylüyorum, bu fırsatı fevkalade iyi değerlendirmemiz lazım.

Ekonomik programın temel ayakları, siyasî altyapı dedik. Dün Denizli'deydim; evvelsi akşam Denizli Genç İşadamlarının toplantısında bulundum. Bundan bir gün önce de İzmir'de, EGİAD, Ege Bölgesi Genç İşadamları Derneği'nin toplantısında bulundum; orada da ifade ettim. O bölgeler tarım bölgeleri olduğu için, dedim ki,

bakın pamuk ekeceksiniz, gayet güzel, tohumunu almışsınız, fidanını almışsınız, iyi yetiştirmişsiniz; ama, ekeceğiniz tarla çok önemli; eğer tarlada gerekli hazırlığı yapmamışsanız, düzgün bir hale getirmemişseniz, iyice işlememişseniz, yani tarla bir otluksa, kanyaş içindeyse *–bu kanyaş tabiri o yörede çok yaygın kullanılır-* oraya pamuk da ekseniz, en iyi fidanı da dikseniz, o tutmaz. Şimdi, işte bu ekonomik programı yapmışsınız, kâğıt üzerinde, ama uygulayacağınız zeminin çok düzgün olması lazım. İşte, yapısal değişiklikler bu amaçla yapıldı.

Bir ekonomik programı koyduk. Bunun en önemli üç ayağı, üç unsuru dedik; *"vergi", "özelleştirme" ve "harcama"*. Bunların üçü de son derece önemli ve üçü de eşzamanlı olması lazım. Efendim, şimdi şu vergiyle ilgileneyim, özelleştirmeyi daha sonra yaparım, harcamanın da daha sonra üzerinde dururum, orada bazı tedbirler gerek, onu da sonra yaparım olmaz. Bunların hepsinin aynı anda yapılması lazım. İşte, bu programda o görülüyor.

Özelleştirmede de gayet iyi bir trend yakalamış durumdayız ve bizim bu ilk dört aylık bütçe sonuçlarına göre, programın öngördüğü hedefin üzerinde bütçe fazlası var, derken, buna daha özelleştirmeden elde edeceğimiz gelir dahil değil. Onu da sağladığımız zaman, çok daha iyi bir noktaya gelir. Ama, üçünü bir arada götürüyoruz. Vergi, özelleştirme ve harcama.

Harcamaya çok önem veriyoruz; gelirler kadar önem veriyoruz. Çünkü, dişinden tırnağından biriktirerek ödenen vergilerin mutlaka yerli yerine gitmesi lazım ve vatandaşın bu bilinç içerisinde olması lazım. Ben bunu ödüyorum; ama, bu benim kendim için gidiyor, okulum için yapılacak, yatırımın yapılacak, altyapım yapılacak... Bakın, yine dün Denizli'de söylemiştim. Denizli fevkalade sanayii gelişmiş bir ilimiz, kendi gücüyle sanayileşmiş; ama, birtakım yol sorunları var, ulaşım sorunları var. Bu sorun, Türkiye'nin birçok yerinde var. İşte, bunları, sağlıklı bir kamu maliyesiyle halledeceğiz. Harcama, mutlaka yerli yerine yapılıyor ve

vatandaşın bunun bilinci içerisinde olması lazım. Hem kamu harcamalarında maliyet aşağıya çekilecek, hem şeffaf hale getirilecek.

Biz, 2000 yılı Bütçe Kanununa, bütçe giderlerinde etkinliğin sağlanmasıyla ilgili ayrı bir hüküm koyduk. O hükmün, bir şeyi hariç, hemen hemen hepsini uyguluyoruz. Sonuncusunu da, genelgesini önümüzdeki günlerde yayınlayarak uygulamaya koyacağız; genelgesini belki on gün içerisinde çıkaracağız. Böylece, etkin bir kamu harcama politikası, kamu harcama reformu da diyebileceğimiz bir uygulama başlatılmış olacak.

Bu arada, İhale Kanununu hazırladık. Şimdi, bakanlıkların görüşünü almak üzereyiz. Önümüzdeki günlerde Bayındırlık ve İskân Sayın Bakanıyla birlikte bu konuyu da açıklayacağız. Hem ihalelerde dürüstlüğü ve şeffaflığı sağlayacağız. Çünkü toplumumuz, haklı olarak, bu konularda çok hassastır. Hem şeffaflık, aynı zamanda da maliyeti aşağıya çekmek. Bu çalışmaları da hemen hemen bitirmek ve Meclise sunmak üzereyiz.

Tabiî, vergi idaresi son derece önemli bir konu, Sayın ASLAN'ın da ifade ettiği gibi. Ben, Maliye Bakanlığına 1962'de girdiğim zaman, yine biraz evvel Sayın ASLAN'ın ifade ettiği sorunlar hakikaten dile geliyordu. O zaman, bizim üstadlarımız vardı. Onlar, aşağı yukarı 30 – 35 yıllık maliyeci üstadlarımızdı. Onlar da aynı şeyi söylüyordu. Ama şu var, bütün bunlara rağmen vergi idaresinde belli mesafeler aldık. Daha doğrusu, gelir idaremiz, maliye teşkilatımız belli noktalara geldi. Ha, bu yeterli midir? Değildir. Çağdaş bir vergi idaresiyle mukayese ettiğimizde, yeterli değildir. Ama, bunlara da hız vermemizin gerektiğine inanıyorum. Bugün, vergi hasılatının yüzde 80'ini toplayan vergi dairelerimiz, aşağı yukarı tam otomasyona kavuşmuş durumda. Vergi önemli; ama, vergide, ekonomik boyutu unutmamak lazım, yani vergiye salt likidite açısından bakmamak lazım. Zaten bakamazsınız.

Verginin üç temel boyutu var; ekonomik boyutu, fiskal boyutu ve sosyal boyutu. Üç boyut birlikte mütalaa edilecek. Ama, en önemlisi ekonomik boyutudur. Eğer ekonomi yok ise, bir süre sonra o fiskal boyutun musluğundan da yeterli şeyin akmadığını görürsünüz. Ekonomi çok önemli. Ekonomiyi düşünmeden vergiyi düşünemezsiniz.

O bakımdan, hepsini dikkate alarak mücadele edilecek. Kayıtdışılık son derece önemli. Vergi adaleti son derece önemli. İkisi zaten bir arada. Haksız rekabet yaratan şeyler de var.

Vergi idaresini güçlendirmek en önemli boyuttu. Zaten vergi sisteminin üç temel unsurunun başta geleni vergi idaresidir. Vergi yasası ve vergi yargısı mutlaka çok önemli; ama, vergi idaresi olmadan diğerlerinden yeterli etkinliği sağlayamazsınız. Biz de, vergi idaresine son derece önem veriyoruz. Önümüzdeki günlerde tek vergi numarası ve otomasyonun üzerinde süratle duracağız. Bu programın uygulamasında, yine benden önce konuşan kıymetli meslektaşlarımın da üzerinde durduğu gibi, hakikaten, Maliye Bakanlığına, Gelir İdaresine çok büyük görev düşüyor. Muhasebat Genel Müdürü arkadaşım da karşımda, tabiî gelir ile harcama bir arada son derece önemli; yani, Maliye Bakanlığına çok büyük görev düşüyor, sizlere çok büyük görev düşüyor ve tarihî bir görev düşüyor. 55 yıllık parlak, Türkiye için fevkalade önemli, etkin görevlerle dolu geçmişinizin, önümüzdeki üç – dört yıl çok daha büyük görevler yapacağı bir dönemi yaşıyoruz. Ama, Maliye Bakanlığı, elemanları itibariyle, böyle bir görevi seve seve ve başarıyla yapacak bir bakanlıktır. Türkiye'nin problemlerinin çözülüp, diğer ülkeler gibi, bütçe açığı yüzde 2'lere, 3'lere inmiş, enflasyonu o düzeylerde çağdaş bir ülke haline gelmesi bütün amacımız.

Bugün, Avrupa Birliğinin malî anayasası dediğimiz Maastricht'e baktığınız zaman, ortaya konulan bütün standartlar, kamu maliyesine yönelik. Türkiye'nin de sağlam bir kamu maliyesine

sahip olması lazım. Böyle bir oluşumda, Maliye Bakanlığının, Maliye Bakanlığı kuruluşlarının, Hesap Uzmanlarının damgasının olması bize şeref verir ve şereflerimize bir yeni sayfa daha eklemiş oluruz.

Bugün yapacağınız tartışmada, bu konuları çok daha bilinçli bir şekilde, enine boyuna tartışacaksınız. Tartışmaya katılan arkadaşlarımız da, gerçekten, Türkiye'nin tanıdığı ve Türkiye'nin en yetişmiş kişileridir, bilim adamlarıdır, Bakanlığımızdan yetişmiş değeri arkadaşlarımızdır, kamuda görev yapan değerli arkadaşlarımızdır, Türk ekonomisine yön veren, onu daha sağlıklı hale getirmeye çalışan arkadaşlarımızdır. Son derece başarılı bir tartışma olacağından hiç kuşkum yok ve tartışma sonunda ortaya çıkacak bazı ilke veya prensip veya görüşlerin bizim uygulamalarımıza da son derece etkili olacağını, yararlı olacağını ifade etmek isterim.

Ben, tekrar, meslektaşlarım, kıymetli Hesap Uzmanlarının mensubu oldukları Kurul'un 55 inci Kuruluş Yıldönümünü kutluyorum, başarılar diliyorum. Cenab-ı Allah, hepinizi, hem başarılı hem de yuvanızda mutlu etsin.

Sağ olun, var olun.

SUNUCU – Sayın Bakanımıza, panelimize yapmış oldukları katkılardan dolayı çok teşekkür ediyoruz.

Değerli konuklar, bu bölümde, son olarak, konuşmalarını yapmak üzere, Devlet Bakanımız Sayın **Recep ÖNAL**'ı kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Bakanım.

RECEP ÖNAL (EKONOMİDEN SORUMLU DEVLET BAKANI) –

Değerli Konuklar ,

Basınımızın Değerli Temsilcileri,

Hepinize en içten sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Sözlerime, Hesap Uzmanları Kurulu'nun 55. Kuruluş Yıldönümü Etkinlikleri çerçevesinde, Hesap Uzmanları Vakfı tarafından düzenlen bu panel nedeniyle, aranızda bulunmaktan duyduğum mutluluğu dile getirerek başlamak istiyorum.

Hesap Uzmanları, Kamu Yönetiminin en önemli unsurlarından biridir.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun kuruluşu; vergi düzeni ve denetiminin tarihsel gelişimi içinde çok önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır.

Konuşmamda izninizle; Kurul'un görev alanı ve bu alandaki etkinliklerinin taşıdığı önem nedeniyle, uygulanmakta olan güncel iktisat politikalarına kısaca değinmek istiyorum.

Enflasyonla Mücadele ve Yeniden Yapılandırma Programımız, esas olarak 1999 yılı Yakın İzleme Anlaşması ile gündeme gelmiş ve program, bugüne kadar başarıyla uygulanmıştır.

Programın başarısının değerlendirilmesinde en önemli gösterge, enflasyonda izlenen gelişmelerdir.

2000 yılının ilk dört ayında TÜFE, TEFE ve özel imalat sanayi fiyatlarında uzun yıllardan bu yana görülemeyen en düşük aylık artışlar gerçekleşmiştir.

Bu noktada özel imalat sanayi fiyatlarının gecikmeli de olsa kur hedefine doğru yaklaşmakta olduğunu görmekteyiz.

Ocak 2000'de % 5.8 olarak sonuçlanan, çekirdek enflasyon olarak da nitelenen, özel imalat sanayi fiyatlarının Nisan ayında % 1.9'a inmesini, yıl başından bu yana süregelen enflasyonist beklentilerin kırılmasının önemli bir göstergesi olarak değerlendiriyorum.

Bu süreçte, kur politikası, özelleştirme uygulamaları, bütçe performansı ve iç borç faizlerindeki düşüşler, Nisan ayında enflasyonun beklenen eğilimde gerçekleşmesini sağlayan başlıca etkenler olmuştur.

Uygulanan politikalar çerçevesinde yılın geri kalan döneminde, TEFE ve TÜFE fiyat artış hedeflerinin, ulaşılabilir hedefler olduğu daha net bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Bu güne kadar elde edilen gelişmeleri yeterli saymak yerine, enflasyonla mücadeleyi kararlılıkla sürdürmenin, en doğru yaklaşım olduğu inancındayım

Enflasyonla mücadele programının, hiçbir sapma olmadan sürdürülmesinde Hükümetimiz, kararlılığını her zaman göstermektedir.

Bunun yanısıra, büyüme konusunda bizi daha da iyimserliğe götüren başka unsurlar da bulunmaktadır.

Deprem bölgesinin yeniden yapılandırılması çerçevesinde inşaat faaliyetlerinin, içinde bulunduğumuz aydan itibaren hızlanacak olması, turizmde beklenen canlanmanın gerçekleşmeye başlaması, özellikle elverişli iklim koşulları sonucu tarım sektöründe beklenen iyileşme, bu düşüncelerimizi desteklemektedir.

Burada belirtmek istediğim bir başka nokta da, faiz oranlarındaki düşüşün kalıcı etkilerinin, özellikle özel sektörün kredi talebinde bir artışa yol açacak olmasıdır.

Sonuç olarak, programda hedeflediğimiz büyüme performansını rahatlıkla yakalayabileceğimiz konusunda hiçbir kuşkumuz bulunmamaktadır.

Petrol fiyatlarının artması, ekonomik canlanma, ara malı ve yatırım malı talebindeki gelişmeler, ithalatın ilk üç ayda hızlanmasına yol açmıştır.

Bu gelişmeye, faizlerdeki düşüşle birlikte, yeni yatırım olanaklarının aranması ve stoklama eğiliminde gözlenen artış da katkıda bulunmuştur denilebilir.

Programın bu aşamasında döviz kurunda, kabul edilebilir düzeyin üstünde herhangi bir reel değerlenme beklenmemekte ve dolayısıyla cari işlemler dengesinde program hedeflerinden ciddi bir sapma öngörülmemektedir.

Enflasyonist baskıları giderebilmek amacıyla planlanmış döviz kuru politikamız, uygulamanın başlangıcında açıklanan stratejisi ile programın güvencesini oluşturmaktadır.

2001 yılı ortasında programlanan yeni kur politikasına geçiş ise bu alandaki esnekliği artıracaktır.

Öte yandan, elimizde olmayan dış faktörler ve doğal afetlerin, uyguladığımız program için bir risk unsuru olarak görülmesi de doğaldır.

Ancak, Türkiye ekonomisinin geçmiş yıllardaki deneyimi ile dış şoklara karşı ne kadar dayanıklı olduğunu gösterdiğini de özetlikle belirtmek isterim.

Bunun en çarpıcı örneğini de, Asya ve Rusya krizleri ile uluslararası petrol fiyatlarındaki artışlar sırasında ekonomimizin olumlu yönde gösterdiği direnç ve performans ortaya koymakladır.

Görüldüğü gibi bu güne kadarki makro-ekonomik gelişmeler olumludur.

Ancak, dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, kamu finansmanında disiplinin gevşetilmemesi konusundaki kararlılıktır.

Programımız çerçevesinde, konsolide kamu sektörü temel denge hedefimizi, 2000 yılının ilk üç aylık döneminde tutturmuş bulunuyoruz.

Nisan ayı gelişmeleri de bize, ilk altı ay sonu itibariyle hedeflerimize rahatlıkla ulaşabileceğimizi göstermektedir.

Bu olumlu sonuçlara, programımız çerçevesinde, alınan diğer önlemler *(döviz kuru özelleştirme ve yapısal reformlar gibi)* yanında, finansal uyum amacıyla alınmış olan önlemler bütünüyle ulaşmış bulunuyoruz.

Konsolide kamu bütçesinde; harcamalarda önemli bir disiplin öngörülmüş, gelirler için gerçekçi tahminler yapılmıştır.

Bütçe dışı fonların kontrol altına alınması ve Kamu İktisadi Kuruluşlarının finansman yapılarının gözetiminde etkinlik artırılmıştır.

Konsolide bütçe uygulamalarındaki bu olumlu gidiş, vergi idaresinde sağlanacak etkinlik, kayıt dışı ekonominin kayıt içine alınması, vergi tabanının genişletilmesi, kamu gelirlerinde kaçak ve kayıpların giderilmesi yönünde, Hükümetimizce alınmakta olan önlemler çerçevesinde daha da güçlenerek sürecektir.

Çünkü kamu finansmanının ilk ve temel kaynağı, Devletin öz geliri sayılan "vergiler" olmalıdır.

Ayrıca Hükümetimiz, verginin toplanması kadar, toplanan vergilerin harcanması yönünde de ciddi bir disiplin sağlama yönündeki kararlılığını, her vesile ile vurgulamakta ve bu görüşünü kalıcı bir harcama reformu ile destekleme niyetini ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede orta vadeli hedeflerimizin kollanması amacıyla, 2001 yılında, aynı kararlılıkla gerekli önlemlerin alınacağından kimsenin kuşkusunun olmaması gerekmektedir.

2000 yılı başında vadesi geçen iç borçlarımızın finansmanını başarı ile tamamlamış ve kamu borçlanmasında 1999 yıl sonu vade yapımızı da korumuş bulunmaktayız.

Ayrıca, dış borçlanmada da öngörülen limitler içinde kalmaya çalışıyoruz.

Bu doğrultuda, Aralık 1999 tarihli Niyet Mektubu'nda kamuoyuna açıklanan kamu borçlanmasının Gayri Safi Milli Hasılaya (GSMH) oranı olarak belirlediğimiz düzeyden daha iyi bir konumdayız.

Ekonomik Program çerçevesinde alınan bu ilk sonuçlar, beklenenden çok daha çabuk kredibilite sağlamış, yerli ve yabancı finans çevrelerinin programımıza olan güveni ve ileriye yönelik olumlu beklentileri, gerek özelleştirmede gerekse dış borçlanmada iyi bir performans yakalanmasına katkıda bulunmuştur.

Kredi derecelendirme kuruluşları tarafından peş peşe yapılan, kredi notumuzun iyileştirilmesine yönelik açıklamalar, uygulamış olduğumuz programa yabancı yatırımcıların da inandığını ve Türkiye'nin, programın başarısı için gerek duyulan dış finansmanı sağlayabileceğini göstermiştir.

Son yirmi yılda Türk ekonomisinin genel görünümünü oluşturan; kronik enflasyon, mal ve hizmet üretiminde büyük dalgalanmalar, yüksek ve belirsiz faiz oranları ve giderilemeyen kamu kesimi dengesizliği şeklinde biçimlenen makro-ekonomik istikrarsızlık, adım adım Ülkemizi terk edecektir.

1990'lar boyunca beş kez enflasyonla mücadele programı yapılmış, bunlar uygulamaya konulmuş; ancak, yeterli kredibiliteyi ve halk desteğini sağlayamadığı için, ortalama % 80'in üzerinde seyreden enflasyonun aşağıya çekilmesinde başarılı olunamamıştır.

Sonuç olarak Türkiye, 1970'lerden beri dünya genelinde görülen enflasyonun düşme eğilimine, çarpıcı bir istisna oluşturmuştur.

Programımızın olumlu sonuçlarının alınmaya başlanmasıyla birlikte Türkiye, enflasyon konusunda istisna görünümünde bir ülke konumundan çıkarak global dünyada gerçekten hakettiği yere ulaşacaktır.

Bu çerçevede, ekonomik büyüme, istihdam artışı ve toplumun tüm kesimleri için daha iyi bir yaşam standardını kurmak, programımızın temel amacını oluşturmaktadır.

Bu da aynı zamanda, ekonomik kaynakların daha dengeli ve etkin olarak dağılmasına öncülük edecektir.

Bu güne kadar yaşanan olumlu gelişmelerde, sürdürülebilir büyüme için gerekli yapısal reformların ve kamu finansmanı önlemlerinin bir bir TBMM'den çıkmasını sağlayan siyasi irade ve kararlılığın etkisi büyüktür.

Şu ana kadar alınmış makro-ekonomik kararlar ve sonuçlan ile uygulamaya konulmuş yapısal reformlar, Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecindeki Türkiye'nin, bu üyelik için gereken ekonomik güç ve istikrarı geliştirmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

Çağdaş uluslararası ekonomik sistemde güçlü bir biçimde yer almak isteyen ülkemizin, Avrupa Birliği tam üyeliği sürecinde ekonomik performansını gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarması gerekmektedir.

Barışçı, demokratik, laik sistemi ile bölgesinin öncü gücü alan Türkiye'nin, Avrupa Birliği ile 1960'lı yıllardan beri süregelen gerek siyasi, gerekse ekonomik ilişkilerinin, nihai hedef olan tam üyeliğin gerçekleşmesi için ekonomimizin, başta Maastricht ve Kopenhag Kriterleri olmak üzere, Avrupa Birliği standartlarına çıkarılması temel hedefimizdir.

Programa; işçi, memur, köylü, çiftçi, işveren, KOBİ gibi toplumun tüm kesimlerinin desteği güçlendikçe, Sayın Başbakanımızın da belirttiği gibi, Türk Ekonomisinde ***"kaygılar umuda, umutlar gerçeğe dönüşmektedir."***

Ele aldığım ve hepinizin paylaştığına inandığım tüm bu dilek ve hedeflerin ancak programa elbirliğiyle sahip çıkılması ve popülist politikalara eğilim gösterilmemesi ile gerçekleşebileceği kanısındayım.

Kısa vadede katlanılacak fedakarlıklar, orta vadede topluma etkinlik, üretim ve istihdam artışı olarak geri dönecektir. Tüm vatandaşlarımızın da bunun bilinciyle programa sahip çıkacaklarına ve enflasyonla mücadeleyi el ve güç birliği ile başaracağımıza olan inancım, her geçen gün daha da güçlenerek artmaktadır.

Programımızın yürürlüğe konulmasıyla birlikte, *"düşük enflasyon ortamında yaşama"* düşüncesi, halkımız tarafından da artık olanaklı görülmekte ve bu düşünce giderek daha çok kişi ve kuruluş tarafından benimsenmektedir.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın periyodik olarak yaptığı "İktisadi Yönelim Anketi" sonuçlarının, Programın uygulanmaya başlanmasıyla birlikte, Türkiye'deki enflasyon bekleyişlerinin büyük bir hızla gerilemekte olduğunu gösterdiğine, özellikle dikkatlerinizi çekmek istiyorum.

Bekleyişlerdeki bu gerileme; yukarıda yaptığım kısa değerlendirmenin basit bir *"pembe tablo çizme çabası"* olmadığının, ekonomideki olumlu gelişmelerin gerçek ve küçümsenmemesi gereken iyileşmeler olduğunun önemli bir göstergesidir.

Hükümet olarak, bugüne dek attığımız adımlardan geri dönmeyi düşünmediğimize, üstelik popülist uygulamalara kapılmayı aklımızdan bile geçirmediğimiz göre; bu olumlu gelişmelerin üç yıllık programımızı başarıya götüreceğinden hiç kimsenin kuşku duymaması gerekmektedir.

Yılların birikimli sonucu olan makro-ekonomik sorunları köklü ve doğru önlemlerle, kalıcı bir biçimde çözme çabamızda, **yapısal reformların** da özel bir yeri bulunmaktadır.

Bu reformlar, özellikle;

- *Tarım reformu,*
- *Sosyal güvenlik reformu,*
- *Kamu finansmanı yönetimi ve şeffaflık,*
- *Vergi politikası ve yönetimidir.*

Söz konusu reformlarla;

- *Kamu finansmanını güçlendirmeyi,*
- *Orta vadede topluma daha iyi hizmet sunmayı,*
- *Vergi yükündeki adaletsizliği gidermeyi ve*
- *Kamu harcamalarındaki savurganlığı azaltmayı*

hedeflemekteyiz.

Burada, ***kamu finansmanı yönetimi ve vergi yönetimi Programımızın ana hatlarından biri durumundadır.***

Bu bağlamda;

- *Bütçelerin hazırlanmasını, uygulanmasını ve denetimini güçlendirmek,*
- *Bütçe işlemlerinin şeffaflığını ve güvenilirliğini yükseltmek*
- *Vergi sistemini ve yönetimini iyileştirmek,*

amacıyla Hükümetimiz tarafından önemli yapısal değişiklikler tasarlanmakta ve bunlar pey der pey yaşama geçirilmektedir.

57. Cumhuriyet Hükümeti, Türkiye'deki vergi sistemini, ekonominin gelişmesine katkı sağlayacak biçimde daha etkin ve adil duruma getirmek amacıyla, vergi sistemini iyileştirmek ve vergi uygulamasını güçlendirmek kararlılığı içinde bulunduğunu, daha işin başında ilan etmiştir.

Yönetsel düzenlemelerde takdir hakkının keyfi ve kötü kullanımının engellenmesi, temel ilkemizdir. Bu nedenle, ayrımcılığa yol açmamak için düzenlemeler; çağdaş hukuka uygun bir biçimde genel, objektif ve gayri şahsi olmak zorundadır.

Yeni binyılda, bilgiye eşit zaman ve içerikte ulaşmayı engelleyen, kara kaplı dosyalar içinde saklanan *"mukteza"*lar dönemi, artık gerilerde kalmalıdır.

Vatandaşın kolayca anlayabileceği net ve yalın yasalar ve şeffaflık ilkesine dayalı diğer yönetsel düzenlemelerle desteklenmiş geniş tabanlı, düşük ve öngörülebilir marjinal vergi oranları üzerine kurulu bir vergi sistemi; hem iç yatırımları özendirmek, hem de yabancı sermayeyi çekmek için en sağlam araç olarak görülmektedir.

Bu çerçevede, vergi yönetiminin etkinliğini artıracak çeşitli proje ve değişiklikler, Maliye Bakanlığımız bünyesinde 2001 yılında da gerçekleştirilmeye devam edilecektir.

2000 yılının ilk çeyreğinde;

- *Geçtiğimiz yıl yürürlüğe giren vergi düzenlemelerinin de katkısıyla artan vergi gelirlerinin,*
- *Faiz dışı harcamaların denetim altına alınmasının ve*
- *Yurtdışından, vade ve faiz bakımından daha uygun koşullarla sağlanan yüksek tutarlı borçlanmanın,*

etkisiyle, kamu kesiminin iç borçlanma gereksinimindeki azalma eğilimi giderek güçlenmektedir.

Program hedeflerimize doğru hızla yol alabilmemiz için, vergiyle ilgili düzenlemelerin ve denetimdeki etkinliğin arttırılmasının önemi ve bu bağlamda Hesap Uzmanları Kurulumuza düşen görevin büyüklüğü ortadadır.

Hesap Uzmanları Kurulu; vergi düzeni ve denetimi alanında bugüne kadar gösterdiği performans ve başarıyı bundan sonra da sürdürdüğü ölçüde, *"Enflasyonla Mücadele ve Yeniden Yapılanma*

Programı"mızın en büyük destekçilerinden biri olmaya devam edecektir.

Maliye Hesap Uzmanları Vakfı tarafından düzenlenen bu panelin, gün boyunca yararlı yorum ve tartışmalara ve hemen yararlanabileceğimiz önemli sonuçlara ortam yaratacağı ümidindeyim.

55. Kuruluş yıldönümünü kutladığımız Hesap Uzmanları Kurulu'nun, aranızda bulunma mutluluğunu yaşadığım bu önemli gününde tüm çalışanlarını kutluyor, başarılı, titiz ve yararlı çalışmalarının bundan böyle de sürmesini diliyorum.

Hepinize en içten sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

SUNUCU – Sayın Bakanımıza, yaptıkları katkılardan dolayı çok teşekkür ediyoruz.

Sayın konuklar, değerli basın mensupları. Panelimizin sunuş ve açılış konuşmaları bölümü burada sona ermiştir.

Yaptıkları katkılar ve değerli görüşlerini bizlerle paylaştıkları için, Sayın Bakanlarımıza, Sayın Kurul Başkanımıza ve Sayın Vakıf Başkanımıza çok teşekkür ediyoruz.

Programa göre, şimdi, Panelin Birinci Oturumuna geçilecektir. Oturumu takdim etmeden önce, izninizle, oturum sonrası, öğle arası sizlere küçük bir ikramımız olacaktır; onu hatırlatmak istiyorum.

BİRİNCİ OTURUM

Son Ekonomik Politikaların Değerlendirilmesi

OTURUM BAŞKANI : ***Prof. Dr. Tevfik Güngör URAS***
Ekonomist, Yazar

PANELİSTLER : ***Selçuk DEMİRALP***
Hazine Müsteşarı

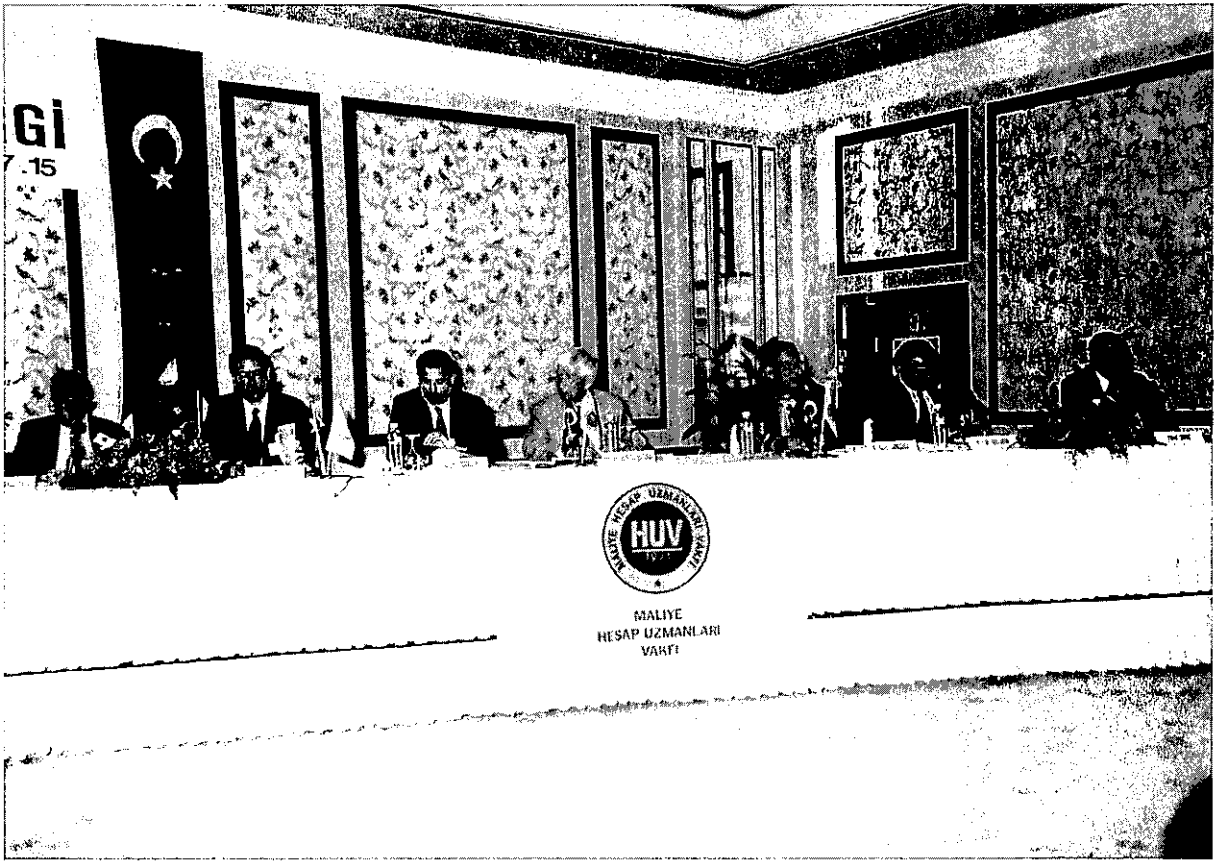
Prof. Dr. Hüsnü KIZILYALLI,
Eski Hesap Uzmanı
Emekli Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Oğuz OYAN
Ankara Üniv. SBF Öğretim Üyesi,
TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi Müdürü

Dr. Şükrü SARAÇOĞLU
Ekonomist-TCMB Eski Başkanı,

Süreyya SERDENGEÇTİ
TCMB Başkan Yardımcısı

Fikret SEVİNÇ
Muhasebat Genel Müdürü

Panelin I. Oturumuna Katılan Panelistler (Soldan Sağa): Sn. KIZILYALLI, Sn. SERDENGEÇTİ, Sn. DEMİRALP, Sn. URAS (Oturum Bşk.), Sn SARAÇOĞLU, Sn. OYAN, Sn. SEVİNÇ

SUNUCU – *"Son Ekonomik Politikaların Değerlendirilmesi"* konulu bu oturumu yönetmek üzere, Oturum Başkanı **Prof. Dr. Sayın Tevfik Güngör URAS**'ı ve oturum panelistleri; Hazine Müsteşarı Sayın **Selçuk DEMİRALP**, Ekonomist ve Ege Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi **Prof. Dr. Sayın Hüsnü KIZILYALLI**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi ve TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi Müdürü **Prof. Dr. Sayın Oğuz OYAN**, Merkez Bankası Eski Başkanı, Ekonomist **Dr. Rüştü SARAÇOĞLU**, Merkez Bankası Başkan Yardımcısı Sayın **Süreyya SERDENGEÇTİ** ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürü Sayın **Fikret SEVİNÇ**'i yerlerine davet ediyorum.

PROF. DR. TEVFİK GÜNGÖR URAS (EKONOMİST-OTURUM BAŞKANI) –

Sayın Konuklar, Hesap Uzmanları Kurulunun 55 inci Yıldönümü kutlu olsun.

Panelimizden, son ekonomik politikaların değerlendirilmesi bekleniyor.

Öncelikle, bu değerlendirmeyi büyük bir baskı altında yapmak durumunda olduğumuzu arz edeyim. Çünkü, geçen hafta, son ekonomik politikalarla ilgili büyük övgüler dinledik. Bu övgüleri, yerli ve yabancı gözlemciler çok iyi ifade ettiler. IMF'in, ekonomik politikaları gözlemekten sorumlu IMF'nin Türkiye sorumlusu, her gün köşeyi döndüğümüzü söylüyor; derken, Dünya Bankası Başkanı

geldi *"Mucize yaratıyorsunuz"* dedi. Türkiye'nin sayılı iş adamları yatırım atmosferine girdik, diyor. Sayın Eczacıbaşı, Koç, Türkiye'nin önü açıldı diyor, TÜSİAD mucizelerden söz ediyor ve bir de dış borçlanma çoşkusu başladığından söz ediliyor.

Dışarıdan böyle bir baskı var. İçeride de, bu sabah, panelin açılış konuşmalarında, Sayın Maliye Bakanımız ve Sayın Devlet Bakanımız, başarılarla ilgili göstergelerden söz ettiler.

Bu tip değerlendirmeler, aşırı bir iyimserlik ortamı yaratıyor. Bu programın zayıf yanlarının ve tehlikeli yönlerinin tartışılmasının önünü kapatıyor. Halbuki, bu istikrar programının temel direği, dövizin çıpalanması, kazığa bağlanmasıdır. Her ilacın yan etkisi olabileceği gibi, her ekonomik tedbirin de bir yan etkisi olabilir. Dövizin kazığa bağlanmasının yan etkisi döviz açığıdır, devalüasyon tehlikesidir. Bunlardan hiç söz etmiyoruz. Şimdilerde, on sekiz aylık bir döviz çıpası uygulamasının beşinci ayındayız. Acaba, buradan ileriye bakınca ne görüyoruz? Döviz rezervimiz ve mevcut şartlar, bu politikaların on sekiz ay boyunca aynı şekilde uygulanmasına imkân verecek mi? Bir patlama imkânı var mı? Patlamayı, yahut da büyük ölçüde bir devalüasyonu önlemek için ne gibi tedbirler almamız lazım? Bilimsel açıdan yaklaşıldığında, bu gibi toplantılarda, bence, bu tip soruların, bu tip sorunların tartışılması lazım.

Bunun dışında, bu istikrar programı, döviz dengesinden hareketle, fiyat istikrarını sağlamaya dönük bir program olarak hazırlandı. Fakat, unutulmamalıdır ki, ekonomik politikaların bütünlüğü içinde, döviz dengesi ve fiyat istikrarı sadece iki bacağı teşkil etmektedir. Geride üç bacak daha var; kalkınma, tam istihdam ve gelir dağılımı. Döviz dengesi ve fiyat istikrarı sağlanmadan öbür politikalarda gelişme olamayacağını biliyoruz. Döviz dengesi ve fiyat istikrarı arayışında, her şeyi unutmanın mümkün olamayacağını da hatırlamak zorundayız.

Türkiye'de, yedi yıldır kişi başına 3 bin dolarlık bir gelir düzeyinde dolanıp duruyoruz. 1999 yılında, 3 bin doların da altına indik. 2000 yılında başarılı olursak, ancak 1998 seviyesine çıkacağız. Bunun arkasında üretim yapamamak yatıyor. Türkiye üretim

yapamıyor, hayvancılık ölmüş. Şimdi de, kâğıt üzerinde, IMF talimatı doğrultusunda tarımsal üretimi frenlemeye, caydırmaya çalışıyoruz. Türkiye'de sanayi altyapısı eskidi, üstyapısı eskidi. Küreselleşen dünyada Türkiye hangi ürünü üreterek rekabet içinde üstünlüğünü sağlayabilecek, bunu tartışmıyoruz. Memurun, emeklinin, işçinin maaş ve ücretine fren getiriyoruz, köylünün gelirine fren getiriyoruz. Bozuk olan gelir dağılımının daha fazla bozulmasına yol açıyoruz. Kamu kaynaklarından para ayıramadığımızdan, adaleti, eğitimi, sağlığı, sosyal güvenliği, yaşam kalitesini düzeltmek için uzun süredir hiçbir şey yapamıyoruz. Döviz dengesi düzelmiş, fiyat istikrarına erişilmiş, fakat tarımsal ve sanayi üretimi yapamaz hale gelmiş, adaleti, sağlığı, eğitim sistemi çökmüş, gelir dağılımı rezil olmuş bir ülkede ne yapacağız; bugün, bunları tartışmak zorundayız.

Herhalde, bugünkü panelimizde, Sayın Panelistler, bunlardan söz etme imkânı bulacaklar.

Vaktimiz kısıtlı; ama, müsaade ederseniz, daha önce tespit edilmiş program dahilinde Sayın Selçuk DEMİRALP ile başlayalım tartışmaya.

Buyurun Sayın DEMİRALP.

SELÇUK DEMİRALP (HAZİNE MÜSTEŞARI) – Sayın Başkan, teşekkür ediyorum.

Değerli konuklar, sözlerime başlarken, böylesine seçkin bir grup ve topluluk içerisinde fikirlerimi sunma fırsatı veren, başta Hesap Uzmanları Vakfı olmak üzere, değerli yöneticilerine teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Sayın Başkan, giriş konuşmasında, ekonomik tabloyu ve ekonomik istikrar ve enflasyonu düşürme programımız denilen ve *"Standby Anlaşması"*yla desteklenen programın özellikle negatif yönlerini vurgulamak suretiyle, bu programın başarısının yanında getireceği birtakım sıkıntılara da değindiler ve bu konunun ağırlıklı olarak tartışılmasını dile getirdiler.

Değerli konuklar, 2000 yılının başında uygulamaya koyduğumuz ekonomik istikrar ve enflasyonu düşürme programına başlamadan önce, Türk ekonomisinin genel yapısına bir değinmek istiyorum.

Bu programa niye ihtiyaç vardı? Türkiye, özellikle 1960 yılından sonra Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri, IMF ile 16 tane standby anlaşması yapmış; bunların bir kısmı amacına ulaşmış, ama büyük bir kısmı amacına ulaşmadan yarıda bırakılmıştır. En son uygulanan 1995 yılındaki 16 ncı anlaşma, aynı yıl bir süre uygulamaya konulmuş, daha sonra hükümetler, çeşitli nedenlerle bunu da uygulamadan çekmiştir. Uygulamaya konulan bugünkü standby anlaşması, 17 nci anlaşma olmakla beraber, daha önceki 16 anlaşmanın en kapsamlısı ve en uzun vadelisi olarak göze çarpmaktadır.

Türkiye, neden 17 nci anlaşmayı yapmak durumunda kaldı? Sayın Başkan, belki buna değinmedi; ama, izin verirseniz, ben de buradan başlayarak, bu standby anlaşmasıyla desteklenen programa ilişkin görüşlerimizi açıklamak istiyorum.

Türkiye, 1999 yılını, gerek depremin etkisi, gerekse dış pazarların daralması nedeniyle, çok kötü bir performansla bitirmek zorunda kalmıştır. Belki İkinci Dünya Savaşından sonra, özellikle büyüme konusunda, en kötü performansı gerçekleştirmiş durumdadır. Bunun nedenlerine baktığımız zaman, *"Türkiye bu hale nasıl geldi?"* dediğimiz zaman, özellikle, dış pazarlardaki daralmaların yanı sıra, ekonomideki bozulma, ekonominin özellikle kamu maliyesindeki bozulmadan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Enflasyon konusunda

son 16 yıllık performansımıza baktığımızda, 1981 – 1985 yılları arasında ortalama olarak yüzde 38, 1986'dan 1991 yılına kadar yüzde 54, 1992'den 1995'in sonuna kadar yüzde 79, 1996'dan 1999'a kadar yüzde 82. Yani, 1981 yılından beri, ekonomimizde enflasyon artan bir trend göstererek yükselme eğilimini sürdürmektedir. Dolayısıyla, 1981'in başında ortalama yüzde 38 düzeyinde olan TEFE (Toptan Eşya Fiyatları Endeksi), 1996 – 1999 arasında yüzde 82'nin üzerinde bir ortalama kaydetmiştir. Bunu, dünyada hiçbir ekonomi kaldıramaz ve böyle bir enflasyona sahip olan bir ekonomi de, hiçbir zaman sağlıklı bir şekilde büyüyemez ve sağlıklı bir şekilde de idame edilemez. Dolayısıyla, enflasyona neden olan sebeplerin araştırılıp bulunması ve bunların bir an önce çözülmesi gerekmektedir.

Bu nedenle, 17 nci dediğimiz bu standby anlaşmasının, hem yapısal hem fiskal hem de döviz kuru politikaları açısından çok önemli önlemlerle beraber yapılması gereği ortaya çıkmıştır.

Biraz önce söylediğimiz yüzde 82 ortalama enflasyona nedenlerine baktığımız zaman, özellikle bazı sektörlerde, önemli sektörlerde uzun süre yapısal önlemler alınmadığı için kamuya yüklerinin fazla olmasını, topluma maliyetlerinin çok ağır olmasını, artı kamu maliyesinde harcamaların gelirlerin çok üstünde seyretmesi nedeniyle iç borçlanmaya çok ağırlık verilmesini ve iç borçlanmanın artmasını görüyoruz. –Biraz önce Sayın Maliye Bakanımız değindiler- artık, bütçe gelirlerimiz, sadece faiz ödemeleri ve transfer harcamalarına yetecek hale gelmiş; personel cari harcamaları dahil, diğer harcamalar borçlarla finanse edilmektedir. Böyle bir bütçe, hiçbir zaman ayakta kalamaz, hiçbir zaman ekonomiyi sağlıklı bir hale getiremez. Dolayısıyla, bu tür bir bütçeyle karşılaşıldığı zaman da, bunların, mutlaka en kısa zamanda kontrol altına alınması gerekir.

Dolayısıyla, yine, rakamsal olarak birkaç şey söylemek gerekirse, iç borç stokuna baktığımızda, 1998 yılında 11,5 katrilyon

olan iç borç stokumuz, 1999'da yüzde 100'ün üzerinde bir artış göstererek 23 katrilyona çıkmıştır. Dolayısıyla, 1998 yılı ile 1999'u mukayese ettiğimizde, iç borç stokunda yüzde 100'ün üzerinde bir artış ortaya çıkmaktadır. Artık, her sene bunun üzerinde bir artış hızıyla gittiğimizi düşünürsek, Türkiye, 2000 yılından başlamak üzere, iç borç stokunun altından kalkamaz hale gelecek bir yapıyla karşı karşıya kalmıştır. En son olarak, 1999 yılının sonunda da, kamu kesiminin borcunun gayri safî millî hâsılaya oranı, yüzde 58'lere kadar yükselmiştir. Bu tablo içerisinde baktığımızda, mutlaka, bütçenin disipline edilmesi, gerek harcamalar yönünden, gerekse gelir yönünden sağlıklı bir yapıya kavuşturulması, bunları yaparken bütçe açıklarına neden olan sektörel bazda yapısal önlemlerin de mutlaka alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Bu çerçevede, 11,5 katrilyondan yüzde 100 artış eğilimiyle 1999 yılı sonunda 23 katrilyona çıkan bu iç borç stoku, biraz önce de ifade ettiğim gibi, –eğer bu şekilde, bir program yapılmadan devam ettirilseydi- 2000 yılında çok büyük bir stokla karşı karşıya kalacaktık. Bunun karşılığında, Türkiye maliyesi, Türkiye hazinesi iç borçlanmaya gitmekte büyük sıkıntılarla karşılaşacaktı ve aynı zamanda da, bunların geri ödemesinde de büyük güçlüklerle karşılaşılacaktı. 1999 yılına baktığımız zaman, 11,5 katrilyondan 23 katrilyona çıkan iç borç stokumuz nedeniyle iç borçlanmada reel faizler yüzde 50'nin üzerine çıktı. Reel faizlerin yüzde 50'ye çıkması demek, Türkiye ekonomisinin bir daha düzeltilemeyecek kadar bozulmasına neden olunması demektir. Bunu sürdürülmesi mümkün değildir.

Türkiye'de yatırımların azalması, aynı şekilde iç yatırımlardan dolayı gelir düzeyinin bozulması, işte, biraz önce arz ettiğim kamu politikalarında, kamu maliyesinde gerekli önlemlerin alınmaması nedeniyle ortaya çıkan sıkıntılardır. Bunların giderilmemesi durumunda da, Türkiye'nin kendi isteği yerine, zor şartlar altında bir standby'a gitmesi söz konusu olacaktı.

Bugün, Türkiye, standby anlaşmasını, IMF ile zor şartlar altında yapmamıştır; kendi isteğiyle yapmıştır. Türkiye krize girmeden standby anlaşması yapan nadir ülkelerden bir tanesidir. Türkiye, bunu önceden gördüğü, gerek kamu maliyesi açısından, gerek ekonomideki gelişmeler açısından artık bu ekonomiyi, bu malî dengeleri daha fazla ileriye götüremeyeceğini anladığı için, IMF ile oturup, onun yapacağı programda, onun özellikle dış desteğini sağlayabilmek için, Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası kuruluşların desteğini alarak böyle bir programa başlanmasının yararlı olacağını düşündüğü için yapmıştır.

57 nci Hükümet iktidara geldiği zaman, halkımıza verdiği bir söz vardır; *"Biz, enflasyonu üç yıl içerisinde bir haneli bir rakama indireceğiz"* demiştir. Bunu yapmak kolay değildir. Bunu yapmak için, çok sıkı önlemler alınması gereklidir. Bunu yapabilmek için, sadece bir programın uygulanması da yeterli değildir. İç ve dış kaynakların, kuruluşların desteğinin alınması gereklidir. Bunun için de, uluslararası bağımsız kuruluşlar olarak kabul edilen Dünya Bankası ve IMF'in böyle programlara destek vermesinin sağlanması gerekmektedir. Aksi takdirde, yapılan her olay bütün dünya tarafından takip edilmez veya kuşkuyla bakılabilir; ne derece ekonomiye yararlı olduğu tartışılır. Halbuki, bu iş IMF ve Dünya Bankasıyla beraber götürüldüğünde, bu programın, dolayısıyla ülkenin ratinginin, kredibilitesinin artması, programın kredibilitesinin artmasıyla beraber iç ve dış piyasaların güveninin ona paralel olarak artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, burada, en önemli unsur, IMF ve Dünya Bankasının da programa desteğini almak suretiyle, bu programın yürürlüğe konulmasıdır.

Bu programın en önemli unsuru, 1999 Haziranından başlamak üzere, ilk önce yapısal konularda önemli kararlar alınmasıdır: Özellikle yıllardan beri konuşulup tartışılan, fakat bir türlü uygulamaya konulmayan sosyal güvenlik sistemlerinde önemli değişiklikler yapılmış; bankacılık kesimi tamamen baştan aşağı yeniden ele alınarak yapısal bir değişikliğe tabi tutulmuş;

özelleştirmeyi hızlandıracak, dünyadaki diğer uygulamalara paralel hale getirecek ve dış yatırımların Türkiye'ye gelmesini sağlayacak uluslararası tahkim konusunda önemli adımlar atılmıştır. Aynı zamanda, bunların paralelinde, gerek ulaştırma ve enerji, gerekse tarım kesiminde bazı önemli tedbirler alınmıştır. Tarım kesiminde, özellikle, geçmiş dönemde yapılan uygulamaların, küçük çiftçiye hiçbir fayda getirmediği ve onların ihtiyaçlarının, açıklarının, sıkıntılarının daha da arttığı, buna mukabil kamunun, devletin, bütçenin, bu konuda artan talebe kaynak ayıramadığı hususunu ortaya çıkarmaktadır. Artık, geçmişten kalan bu sistemlerden vazgeçilmesi ve yeni sistemlere doğru gidilmesi, özellikle küçük çiftçilere daha fazla katkı sağlayacak modellere geçilmesi gerekmektedir. Bütün dünya bunu yaparken, Türkiye'nin oturup hâlâ geçmişteki sistemleri desteklemesi, onları savunması, onları korumak için büyük gayret sarf etmesi, Türkiye'yi bir yere götürmemektedir. Tam tersi, Türkiye'yi, ülkemizi, daha da geriye götürmektedir.

İşte, bu programın ana yapısı, ana fikri, bu tür sektörel bazdaki yapısal tedbirlerin yanı sıra, kamunun disipline edilmesi, kamunun performansının artırılması ve özelleştirme gelirleriyle beraber, kamunun borçlanma ihtiyacını düşürmesidir. Borçlanma ihtiyacı düşürülmeyen bir ortamda, bu programın, dolayısıyla ekonomik istikrarın ayakta kalması, sağlam bir yapıya kavuşması mümkün değildir.

Dolayısıyla, burada, en önemli amaç, gerek bütçe gelirlerini artırmak, gerekse kamu giderlerini kısmak suretiyle, özelleştirme gelirlerinden de istifade ederek, iç borçlanmayı düşürmek ve *"primary surplus"* dediğimiz faiz dışı fazlada büyük bir artı elde etmek suretiyle, bu artıların iç borçlanmanın azaltılmasında kullanılmasına gidilmesi suretiyle, faizlerin de aşağı çekilmesidir.

Şimdi, bu program uygulandıktan sonra ne oldu? 2000 yılının başından itibaren, çok kapsamlı olan ve üç bölüme ayırdığımız, *"önden yüklemeli malî uyum"* dediğimiz, malî tedbirleri

alınmak suretiyle uygulamaya konulan *malî politikalar;* biraz önce arz ettiğim *yapısal politikalar* ve sıkı döviz taahhüdüne paralel olarak uyumlu *ücret ve gelir politikaları.* Bunlar, yan yana geldiği takdirde, ancak bir parçanın, bir bütünü olarak ele alınmaktadır.

Yine bu programın ilk dört aylık kısımlarıyla ilgili olumlu gelişmeleri ben burada sizlere tek tek söylemeyeceğim. Sayın Bakanlarım bunlara değindiler. Hakikaten, Türkiye, ilk dört aylık performansa baktığımızda, programın ötesinde, çok olumlu gelişmeler kaydetti ve bu gelişmeler, gerek içeride, gerek dışarıda büyük destek gördü.

Biraz önce Sayın Başkan, basında çıkan gazete kupürlerini okudu. Bunlar, durup dururken söylenen laflar değil. Bunlar geçen sene söylenmiyordu. Bunlar, daha önce de söylenmiyordu. Bugün Dünya Bankası Başkanının Türkiye ziyareti bir tesadüf değildir. Bugün, uluslararası kuruluşların Türkiye'ye çok daha özen göstermesi de bir tesadüf değildir. Faizlerin düşüşü hiç tesadüf değildir. Geçen sene, ortalama yüzde 108 olan kamunun borçlanmadaki faiz ortalaması, ilk beş aylık döneme baktığımızda, yüzde 35'ler civarındadır. Şunu söyleyeyim: Yüzde 35'lik bir ortalamayla şu anda borçlandığımızı düşünür ve geçen seneki yüzde 108'le karşılaştırırsak, sadece 2000 yılında Türkiye'nin faiz ödemelerindeki tasarrufu, 12 ile 15 katrilyon arasında olacaktır. Bu da, yaklaşık 20 milyara tekabül eder.

Konuştuğumuz rakamlar küçük rakamlar değil, değerli konuklar. Çok büyük rakamları konuşuyoruz. Geçen seneki performansı biz bu sene de sürdürseydik, bugün ekonomimize, sadece faizden gelecek en az 20 milyar dolarlık bir baskıyla karşı karşıya kalacaktık. Bu ekonomi bunu kaldıramaz, bunu sürdüremezdi. Bu gerçekleri görmemiz gerekir. Bu gerçeklerin ışığı altında hareket etmemiz gerekir.

Dolayısıyla, burada, en önemli unsurlardan birisi, hem iç piyasaların, hem dış piyasaların Türkiye'ye karşı büyük güven vermesidir.

Dış borçlanmaya baktığımız zaman, Türkiye, tarihinde ilk defa, otuz yıllık ve 1,5 milyarlık Dolarlık bir tahvil ihracını aynı anda yapabilmiştir. Bunu, geçen sene yapamazdı. Geçen senenin reel faizlerinin yüksek olmasının nedeni, hem kamu kesiminin, hem de özel kesimin, dış piyasalarda kaynak bulamamasıdır. Bugün geldiğimiz nokta, çok daha değişik, çok daha önemli bir noktadır.

Bu programın esas olumlu tarafı, kamu kesiminden ziyade, özel kesimde kendini göstermektedir. Özel kesim, dış kaynaklara başvurabilecek ve dış borçlanmayla maliyetlerini aşağı çekebilecek duruma gelmiştir. Dolayısıyla bu program, sadece kamu kesiminin belirli bir bölümünü rahatlatacak bir program değil, toplumun tüm kesimlerini rahatlatacak bir program olarak ele alınmaktadır.

Birkaç cümle daha söylememe izin verin Sayın Başkanım.

Bu programın en büyük özelliği, *"inflation inertia"* dediğimiz enflasyon beklentilerinin kırılmasıdır. Bu programın temelinde bu yatmaktadır. Dolayısıyla, bu programın başarılı olması için, toplumun tüm katmanlarının bu programa destek vermesi gerekir. Bu programda en büyük özellik, artık geçmişteki enflasyon performanslarına değil, bundan sonra ileriye dönük enflasyonlara, hedeflenen enflasyonlara doğru gidilmesi gerekir. Türkiye, tarihinde ilk defa, bu prensibi uygulamaya koymuştur. Artık hedeflenen enflasyon hesaplamalarda dikkate alınmaya başlanmıştır. Toplumun bunu kabul etmesi gerekir. Toplumun her kesiminin bunu kabul etmesi gerekir. Artık geçmişteki enflasyon gerçekleşmeleri değil, hedeflenenler önemlidir. Bu yapılmadığı sürece de enflasyon önlenemez. İşte, burada anlatılmaya çalışılan, altı çizilmesi gereken husus, bundan sonra geçmişe değil, mutlaka geleceğe bakarak enflasyon hesaplanmasıdır. Bunu yapmadığımız zaman, bu programın yine başarılı olması mümkün değildir. Ücretler dahil,

kamunun harcamaları dahil, artı, desteklemeler dahil, her şeyin geçmişteki performanslara göre değil, gelecekte hedeflenen programlara göre yapılması gerekir. Aksi takdirde, bu programın başarılı olması söz konusu değildir.

Bu programın olumlu yönlerine vaktim olduğu ölçüde değinmeye çalıştım. Sorularınız olduğu takdirde konuları daha da açma imkânım olabilir; ama, bu konuda da, hassas olunması gereken kısımlar vardır. Özellikle, cari açıklardaki gelişmeler, bu program için önemlidir ve bizim şu dönemde en fazla önem verdiğimiz kısım, cari açıklardaki gelişmedir. Çünkü, biraz önce yine Sayın Bakanlarımız değindiler, Merkez Bankasındaki arkadaşlarımız da değinecekler, sabit kur uygulamasına doğru giden, yani hedeflenen enflasyonun paralelinde giden bir olayda, Merkez Bankası, gerek iç gerek dış yatırımcıya, belli olmayan bir döviz politikasını takip ettiremez.

Mutlaka, döviz politikalarının da onunla beraber belirgin olması gerekir. 18 ay içerisinde, Türk parasının döviz kuru sepeti içerisinde nereye doğru gideceğini, herkesin bilmesi lazım. Her yatırımcının bunu bilmesi, ona göre hesabını yapması gerekir. Yoksa, bilmeden, ileride Türk parası şu kadar mı devalüe edilebilir, şu kadar mı kur farkı olabilir, gibi düşünceleri olan yatırımcılar, ne Türkiye'ye gelebilir ne de enflasyonla ilgili mücadelede bir başarı kazanılabilir. Dolayısıyla, bu sabit dediğimiz *"pre-announced crawling pegged"* sistemi –Sayın Başkan, buna, bir yerde *"çıpa"* adı veriyor, mıhlama adı veriyor, belki sabitleştirme adı veriyor- gerçekten, şu ana kadar istikrar programı uygulayan ülkelerin içerisinde ilk defa uygulayan bir ülke olarak Türkiye ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin önemi burada da çok önemlidir. Model ülke olma konusu, özellikle buradan kaynaklanmaktadır. Çünkü, Türkiye, ne bir *"currency board"* dediğimiz o sisteme gitmektedir, ne bir *"flexible system"* ne de *"floating system"* dediğimiz sisteme gitmektedir; Türkiye, özellikle yatırımcıların önünü açan, onlara bir buçuk senelik bir dönem içinde kararlar alınmasına katkısı bulunan bir döviz kuru sistemi, döviz

politikaları getirmiştir. Bu sistem, şu ana kadar çok iyi çalışmaktadır. Yalnız, bunların içerisinde önemli olan, şu anda, cari açıktaki gelişmelerin de mutlaka belirli bir şekilde harcamalar ve gelir politikalarıyla desteklenerek devam ettirilmesi, bunların da büyütülmemesi gerektiğidir. Şu anda çalışılan hususların başında bunlar gelmektedir.

Dolayısıya, Sayın Başkanın üçüncü ikazı üzerine, ben de sözlerimi burada bitirmek istiyorum.

Hepinize saygılar ve sevgiler sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI – Efendim, Sayın DEMİRALP'e çok teşekkür ediyorum.

Panelde, 5 üyemiz daha var. Vaktimiz kısıtlı. Eğer imkân olursa, her panel üyemiz 20'şer dakika konuşsa, vaktimiz olsa sonra da 5'er dakika da panel üyeleri birbirleriyle tartışsalar, çok daha canlı olacak. Çünkü, Sayın DEMİRALP çok güzel şeylere değindiler.

Tabiî, Sayın DEMİRALP, Türkiye'de bu işin sahibi olarak konuşuyor, Sayın Bakanlarımız bu işin sahibi olarak konuşuyor. Bu işin bir Ankara'sı var, bir İstanbul'u var, bir Anadolu'su var. Bu işin bir parasal denge yönü var, bir de üretim dengesi yönü var. Bir gelir yanı var, bir de gelir dağılımı yanı var. Onun için, konuları tartışmaya imkân verebilmek için, rica ediyorum, panel üyelerimiz 20'şer dakikada sınırlı kalırlarsa, sona belki 5'er dakika da panel üyelerinin birbirlerine soru sorma imkânı olabilir.

Efendim, şimdi, Prof. Dr. Sayın Hüsnü KIZILYALLI konuşacaklar.

Sayın KIZILYALLI'dan 20 dakikayla sınırlı kalmasını rica ediyorum.

PROF. DR. HÜSNÜ KIZILYALLI (ESKİ HESAP UZMANI - EMEKLİ ÖĞRETİM ÜYESİ)[*] – Aslında, hem standby üzerinde ve bir de Türkiye'nin önemli kalkınma sorunlarına değinmek istiyorum. İnşallah vakit elverir.

Bu standby, iki yılı geçmiş, üç yılı da gelecek olmak üzere, beş yılda enflasyonu indirme programı, yani taksitli enflasyonu indirme programıdır. Ben, kitabımda, Fischer'in iddia ettiğinin aksine, onun yanlışlığını göstererek, taksitle, vadeli, üç yıllık, beş yıllık enflasyonu indirme programlarının hem maliyetlerinin daha yüksek, hem de başarısızlığa uğrama ihtimalinin çok yüksek olduğuna işaret etmiştim. Nitekim, son dönemlerde, Para Fonu da aynı görüşle, şok programları tercih eder oldu, Fischer'in kitabının aksine. Fakat, Türkiye'de, yine başta şok programdan bahsediyorlardı; sonra, gelecek üç yılla birlikte, toplam beş yıllık bir program söz konusudur.

1960'larda biz bu Para Fonu işleriyle meşgulken standby bir buçuk sayfaydı; şimdi on dokuz sayfa olmuş. Tabi bu, Hükümetin pek çok konuda taahhüt altına girdiğini gösterir.

Özelleştirme, tarım, bankacılık reformu, sosyal güvenlik reformu, fonların kaldırılması; bütçe dışı fonların kaldırılması ki, çok isabetli bir tedbirdir. Tabiî, bu kadar taahhütler altına girince

---

(*) Basına Verilirken Not: Bu konuşma 28 Haziran 2000 tarihli iki rapora dönüştürülerek Vergi Dünyası (VD)'nda yayınlanmıştır: (i) "Türkiye'de Enflasyon ve 1999 Standby Anlaşması", VD, Nisan 2001, ss. 44-12; (ii) "Türkiye'nin Ekonomik Sorunları", VD, Mayıs 2001, ss. 4-12.

hükümet, tabiî ki, enternasyonal camia da programı methetmek durumundadır.

Sayın Hazine Müsteşarı değindi: İç borç sorunu, hakikaten içinden çıkılmaz nitelikte ve enflasyon eğer inmezse, yine aynı şey devam edecek. Ben, bu konuda bir makale de yayınlamıştım, bir ufak egzersiz de yaptım. Üç – beş yılda bir ek vergi gayreti sarf ederek bu borcu indirme sonuçsuz oluyor. Üç – beş yıl sonra yine başa dönülüyor.

Bu iç borç sorunu neden ortaya çıktı? Aslında, 1967 yahut 1968 yılında ben Hazine Genel Müdür Yardımcısı olarak, bu işlerden, Para Fonu ile ilişkilerden de sorumlu iken, o zaman, Para Fonu, bu teklifi yaptı. *"-Siz, Merkez Bankasından doğrudan kredi almayın, bankacılık sisteminden alın." "Bir kere daha pahalı olacak. Faydası ne olacak?" "Enflasyon olmayacak"* dediler. Ben de dedim ki, *"-Bizde zaten enflasyon yok."* 1968'de yıllık enflasyon, bir rakama göre yüzde 2, başka bir rakama göre yüzde 3. Bizde enflasyon yok. *"-Ama, işte bu sayede sermaye piyasasını geliştirme imkânı bulursunuz, çünkü banka sistemi tahvilleri satın alarak halka satar, vesaire."* Ben, *"-Sermaye piyasasından değil, para piyasasından bahsediyorsunuz, sermaye piyasası ancak ekonomik gelişme sağlandıktan sonra ortaya çıkabilir"* dedim. Nitekim, İstanbul Borsası, bugün, Atina Borsasına nazaran bile çok daha ufak ve sığ.

O dönemde, biz bu öneriyi reddettik ve yukarı makamlar nezdinde onlar da bu öneriyi sürdürmediler; yani, siz Hazine olarak, Merkez Bankasından kredi kullanmayın –sadece Hazine değil, aynı zamanda kamu sektörü- banka sisteminden borçlanın. Bu daha sonra ÖZAL döneminde, özellikle 1980'lerin sonu ve 1990'larda uygulanmaya başlandı ve onunla beraber, enflasyon, Türkiye'de, yüzde 30'lardan yüzde 60'lara sıçradı ve öteki taraftan da iç borç sorunu olarak ortaya çıktı.

Ben, bu girişten sonra, son standby anlaşmasının, hangi mekanizmayla enflasyonu indirmeyi amaçlıyor, ona bakmak istiyorum. Üzerinde durulan husus, döviz kuru ve faiz haddi. Anlaşıldığına göre, döviz kuru sabit tutulunca enflasyon frenlenmiş olacak. Faiz hadleri de, gerek dış krediler sayesinde, gerekse içeride para bolluğunun sağladığı nominal faizdeki düşüklükle, enflasyonun bir süre sonra ineceği iddia ediliyor. Ben, mekanizmayı tam olarak göremiyorum.

O yüzden, Türkiye'de enflasyona ne sebep oluyor, buna bakmak gerektiği kanısındayım. Türkiye'de, yüksek enflasyon söz konusu. Onun için, maliyetten gelen, arz yönünden gelen faktörler önemli değil. Oradan bir faktör de gelse, yani petrol fiyatı da artsa, diğer şeyler de artsa, eğer siz para arzını artırmazsanız, fiyat artışlarının realize olmasına imkân yoktur. Arz yönünden gelen sıkıntılar halinde dahi, para arzı, enflasyonu, fiyat artışını tasdik (validation) ediyor.

O itibarla, esas nedenin para arzı olması çok muhtemel ve ben bunu ileri sürüyorum. Fakat, diğer faktörler ücret artışları olabilir, döviz kurundaki artışlar olabilir, faiz haddindeki değişmeler olabilir.

Bunlar incelenmiş. Ben kendim de inceledim, ücret haddi ve döviz kuru etkili değil Türkiye'deki enflasyonu izahta. Enflasyonu izah eden, cari yılın para arzı, bir önceki yılın para arzı, bir önceki yılın fiyatları ve millî gelirdeki artış. Bu, gerek geçmişi gerek gelecek yılları gayet iyi izah eden bir denklem oldu (1949 – 1974 dönemi için elde edilmişti).

Enflasyonun, faiz haddiyle ilişkisi ve döviz kuruyla ilişkisine baktığımız zaman; döviz kurunun fiyatları etkilemediğini görüyoruz, buna mukabil ters etki söz konusu. İç fiyatlar yükseldiği takdirde, bir süre sonra döviz kuru da yükseliyor. Buna mukabil, döviz kurundaki yükseliş, fiyatları etkilemiyor. Hatta, bu, Japonya-Amerika ticaretinde dahi tespit edilmiştir. Yen'in eskiden kıymet

kazanması yahut kıymet kaybetmesiyle, bunun ticareti, fiyatları etkileyip etkilemediği araştırılmış; etkilemediği sonucuna varılmış. Yani, kurdaki ani değişmelerin, fiyatları etkilemediği tespit edilmiştir.

Faiz haddine gelirsek. Para talebini izahta, genellikle gelir, fiyat, bir de faiz haddi kullanılır. Faiz haddi spekülatif talebi tayin eder. Fakat, iki haneli enflasyon halinde, spekülatif para talebi diye bir şey söz konusu değildir, paradan kaçış söz konusudur. Çünkü, faiz haddi düşük diye, ileride faiz haddi yükselecek diye nakit tutulmaz. Nakit tutmanın maliyeti enflasyon nedeniyle yüksektir. O itibarla, faiz haddinin para talebinde bir etkisi olamaz. Nitekim, bir yazar bunu Türkiye'de tespit etmiş; fakat, bunun açıklamasını yapamamıştır. Ancak bulgusu doğru, yani faizin fiyatları etkilemeyeceği. Ama o, Türkiye'nin az gelişmiş malî yapısıyla bunu açıklamıştır. Aslında neden o değil, neden, benim biraz önce söylediğim. Enflasyon ortamında esas olarak faiz haddinin para talebine etkisi yoktur, paradan kaçış söz konusudur. Ancak bugünün Türkiye ortamında, yani yüksek enflasyonlu, dolarizasyonlu ve kısa vadeli mevduata (günlük, haftalık dahi) reel pozitif faiz verildiği ortamda, yüksek faiz TL talebini artırır, düşük faiz TL den kaçışa yol açar (Keynesien spekülatif para talebinin tersi ilişki). Paranın, değer koruma ve büyük işlemleri icra fonksiyonlarını dövizlerin devraldığı yüksek enflasyon ortamında, parasal/likit enstrümanlara çok yüksek faizler verildiği yıllar hariç (1994, 1996, 1998 ve 1999) TL den kaçış olmuştur. Nitekim 1990-2000 döneminde sözkonusu yıllar hariç (2000 yılı dahil) reel balanslar (M2/TÜFE endeksi) önemli ölçüde azalmıştır.

Bu Standby Anlaşmasının, para arzı konusunda, ben bir kısıtlayıcı yönünü göremedim. Çünkü, buna göre döviz alımı –kısa vadeli girişler de olsa- serbest ve TL karşılıkları sterlize edilmeyecek. Öteki taraftan açık piyasa işlemleri yoluyla da, yine bankalar gerektiğinde fonlanmaya devam edilecektir. Bu nedenle, zaten, 1998'de ve 1999'da Türkiye'de para arzı yüzde 100'ün üzerinde

artmış. 1999'da yüzde 108 ve emisyon da yüzde 80 artmış. Bu yüksek artışlarla fiyat istikrarı nasıl sağlanacak bunu göremiyorum.

Mübadele denklemini yazıp da, paranın devir suretini hesapladığımız zaman paranın gelir açısından devir sürati: 1993 – 1997 döneminde 6, 1998'de 5, 1999'da ise 3,7 oluyor. Yani, daha fazla para elde tutuluyor. Bunun nedeni 1999 da parasal/likit aletlere, devlet/Hazine kesesinden çok yüksek reel faizler (%50) verilerek 1998 ve 1999 da para arzındaki aşırı genişlemenin fiatlara etkisinin önlenmeye çalışılmasıdır. Bu, ekonomiye maliyeti çok yüksek bir yoldur. Bu yüksek faizler hem bütçeyi, hem de reel sektörleri yıkmıştır. Bu tefeci faizlerine eklenen kur çapası Türk ekonomisinin ve devletinin diline yerleştirilmiş zaman bombasıdır.

Para arzındaki aşırı artışlara bakmadan, reel balanslardaki daralmaya ve/veya kumar oynarcasına riskli, aşırı açık pozisyonlara girmiş ticari bankaların likidite sıkışıklıklarına bakarak ekonomiyi yönetmenin sonucu yüksek enflasyon ve yüksek faizdir. Burada akılcı ve masrafsız (cost-free) yol, para arzı artış hızını, emisyon artış hızı ve zorunlu mevduat karşılıkları oranı vasıtasıyla, ciddi olarak azaltmaktır. Bunun aksine, bugün uygulanan, bol paraya ve kısa vadeli yabancı sermaye girişine dayalı, aslında enflasyon-sever Latin Amerika tipi, enflasyonu önleme programı krizlere gebedir ve başarısızlığa mahkumdur.

1997 ve 1998 Uzakdoğu ve Rusya krizlerini müteakip gerekli %30 devalüasyonu zamanında yapmayarak ortaya çıkan aşırı değerlenmiş TL (düşük kur) ihracat, tarım ve sanayi kesimlerinin rekabet gücünü azaltmış, hiçbir karşılık almadan Gümrük Birliği'ne giriş nedeniyle zaten sarsılmış olan bu sektörlerin mahvına sebep olmuş, ithalat patlamış, kapanan yüzlerce fabrika ve yüzlerce işsiz ahvali adiyeden olmuştur.

Aşırı değerli TL üzerine uygulanan döviz çapasının enflasyonu sürekli ve kalıcı biçimde önleme olasılığı ve örneği yoktur (yüksek maliyetli geçici düşüşler olabilir, üstüne üstlük para

kurulu "currency board" uygulayan çok başarılı sayılan Arjantin'in yeni sorunları örnektir), ancak birikecek enflasyon farklarının dövizde ve ekonomide krize yolaçması olasılığı çok yüksektir.

Enternasyonal mehafilin Özal'dan sonra ikinci Türk mucizesinden bahsettiği 2000 yılının ortasında, 1994 krizinin tekrarlanma olasılığının yüksek olduğunu belirtmek çok ters düşse de, gerçekçilik adına yerindedir.

Belirtmek gerekir ki ekonomi politikalarını belirleyen ve ekonomik gidişin seyrini çizen Türkiye'deki para, serbest döviz ve sermaye piyasaları uyduruk, fuzuli oluşumlardır. Bu piyasalarda serbest rekabet yoktur, danışıklı döğüş vardır. Az gelişmiş bir ekonomi için bunlar lüks ve israftır.

Örneğin sözde serbest döviz piyasası çok küçük ve sığdır; buraya spekülatörler ve Merkez Bankası (MB) müdahaleleri hakimdir. MB müdahaleleri hariç, bu piyasa eski sosyalist ülkelerin karaborsa döviz piyasalarını andırır. Kur çapasına geçmeden önce (onun risklerini azaltma ve gecikmiş devalüasyonun piyasada gerçekleşmesi açısından) bu piyasanın gerçek bir serbest döviz piyasasına dönüşmesi sağlanmalıydı. Aksine, 30 saniye için gelen yabancı sermayeye bile, serbest döviz piyasası yerine MB nı kullanma olanağı verilmiştir. Bu suretle programın teminatı olarak görülen MB'nın büyük döviz rezervleri (enflasyon vergisiyle finanse edilip ulus için biriktirilmiş) çapa uğruna, gereksiz bir risk altına sokulmuştur. Halbuki MB rezervleri devletin hayati ve ekonominin temel ihtiyaçları için vardır ve kullanılır, ve simgesel büyük önem taşır.

Bu nedenle, döviz çapasına geçmeden önce, sermaye hareketleri ve ithalatın önemli kısmı serbest piyasaya kaydırılarak geniş ve derin bir döviz piyasası ihdası gerekirdi. Sermaye hesabı Güney Afrika ve Belçika gibi ülkelerde ayrı (serbest) bir kura tabi idi; ayrıca konvertibilite, IMF kuralına göre sermaye hareketlerini kapsamayabilir. MB çapa sisteminde, bu piyasanın aşırı

dalgalanmasına gerekli gördüğü hallerde (sermaye çıkışı hali hariç) küçük ölçekte müdahale eder. Aslında böyle bir döviz piyasası geniş ve derin olduğu için, ciddi bir istikrar programı altında fazla dalgalanma gösteremez. Biz döviz çapası fikrine tümden karşı olduğumuz için, bu konuya fazla kafa yormadan, ilk anda akla gelen düşünceleri aktardık. 1999 Niyet Mektubunu imzalayan yetkililerin bu hususları öngörmeleri ve IMF e kabul ettirmeleri gerekirdi. Bu niyet mektubu ile IMF e verilen bunca tavizler karşılığında, gerçekten serbest döviz piyasası ihdası için gerekli bu değişikliklerin IMF e kabul ettirilmesinin bir sorun olmaması gerekirdi. Bütün bunların yapılmamış olması, bu işi yürüten siyasi ve idari kadroların yetersizliğini ve/veya ihmalini ve IMF'e körükörüne teslim olmalarını gösterir.

Aslında 1999 Standby Anlaşması, dengesiz, içinde derde devadan gayrı herşey bulunan, yüksek risk taşıyan, ciddiyeti su götürür bir programdır. 2000 yılında bütçe açığının GSMH ya oranının 1999 da olduğu gibi %10 un üstünde olacağı bir program, istikrar programı olarak tanımlanamaz. Enflasyonda şimdilik sağlanan düşüşler, kamu sektörü fiat ve maaşlarında, petrol vb fiyatlarda zamların durdurulması nedeniyle oluşan suni/yapay düşüşlerdir.

IMF yaktığı yeşil ışık karşılığında ciddi bir program göremeyince, uluslararası sermayenin istekleri doğrultusunda özelleştirme, tarım destekleri, enerji, vb. konularında üretim ve istihdam üzerinde etkileri olumsuz tavizler (yatırımın lafı bile yoktur, çünkü artık Türkiye yatırım yapmamaktadır) koparmıştır. AB ülkelerinde aşırı tarım destekleri sürerken, gelire dayalı tarım desteğine geçiş ancak planlanırken, Türkiye'nin tarım destekleme politikalarından vazgeçmesi ve gelire dayalı desteğe hemen geçmesi istenmektedir. Hazineye devamlı ve önemli nakit akışı sağlayan Telekom, Tekel, vb. kuruluşların, küçük bedeller karşılığı özelleştirilmesi, altın yumurtlayan tavuğun kesilmesidir. Bu suretle piyasada oluşacak yabancı tekel ve karteller gözardı edilmektedir.

Hazineye, bütçenin gelirini olumsuz etkileyecek bu özelleştirmeler dayatılırken, Niyet Mektubunda, bütçede iyileştirme sağlayacak gerçek bir vergi reformu (teşvik ve istisnaların bir süre dondurulması, rant geliri üzerine müterakki vergi, kayıt düzenine geçişi sağlayacak faturanın hemen -10 gün içinde değil- kesilmesi ve bankacılıkta Batı anlamında çek düzenine geçilip, belli tutarı aşan ödemelerin çekle yapılması mecburiyeti, vb) ve devlet harcamalarında israf, lüks ve yolsuzlukların önlenmesi üzerinde durulmamıştır, bile! Devlet kağıtlarındaki aşırı yüksek faiz garanti altına alınırken, bunların vergilendirilmesi istenmemiştir.

Yıllardır bankacılık kesimi %100 mevduat garantisi, aşırı yüksek faizler, düşük vergiler ve sıfıra yakın mevduat zorunlu karşılıkları vasıtasıyla kollanırken (batırılan veya içi boşaltılan bankalar bile tasfiye edilmeyip TMSF nda suni olarak yaşatılırken, TMSF giderlerini mevduat sigorta primleri karşılamazken ve bütün bu zarar ve giderler Hazineye fatura edilirken) ve reel sektörler yıllardır her yönden yıpratıcı, yıkıcı etkilere maruz bırakılırken, 1999 Standby'ı bankacılığa ilave tavizler, reel sektörlere ise yeni köstekler getirmiştir. Son yılların enflasyon rakamları konusunda da müteredditim ve bana göre, işçi/memur sendikalarının kendi fiyat endeksini hazırlamaları zamanı gelmiştir.

Enflasyon nedeni para arzı dedik. Para arzını artıran ise, son iki yılda, 1997, 1998 ve 1999'da kamu sektörü değildir. Emisyonu, döviz alışı ve açık piyasa işlemleri artırmıştır. Yani, hükümet isteseydi, başka hiçbir tedbire başvurmadan, açık piyasa işlemleri miktarını azaltarak, onu enflasyonu sıfıra hedefleyecek şekilde ayarlayarak, enflasyonu hemen indirmesi mümkündü. Bunun sonucu, fazla bir kargaşa olmaz. Enflasyon yüzdesi inince faizler de inecek. Tabiî bu ayrıca tartışılabilir. Sakıncası varsa, bunun üstesinden kolaylıkla gelinebilir.(*)

(*) Bakınız: H. Kızılyallı "Türkiye'de enflasyonun Nedeni: 1997 ve 1998 de Enflasyon Zahmetsiz ve Külfetsiz Yok Edilebilirdi", **İktisat, İşletme ve Finans, Aralık 1999, ss. 6-10.**

Burada sorun, faizin şu anda inmeye başladığı, enflasyonun üçüncü yılda tek haneye ineceği söyleniyor. Dediğim gibi, mekanizmasını pek anlamış değilim.

Bir de, uygulanan döviz çapası konusunda, son iki hafta içinde anormallikler oldu; mesela, Türk Lirası Avrupa paraları karşısında değer kazandı. Bu, bana göre anlamsız ve spekülatif birtakım kazançlara meydan verecek bir durum. Buna kısaca değiniyorum.

Faiz konusunda, deniliyor ki, 1999'da yüzde 90 olan ortalama faiz, şimdi devlet tahvil ihalelerinde ortalama yüzde 30'a düştü. Bu düşüş kalıcı ise ve bunun kalıcılığını sağlayacak tedbirler alınarak niçin mevcut tahvillerin, yüksek faizli tahvillerin değiştirilmesi düşünülmüyor düşük faizle? Çünkü, faiz nispeti düştüğü zaman, erken ödeme mümkün olması lazım. Ancak, çok ağır tefeci kredilerinde bu olmayabilir; ama, erken ödeme yapıp faizleri düşürmek imkânı olabilir ve bu olduğu takdirde de, mesela, 2000'in ilk üç ayında, borç faizi, vergi gelirlerinden daha yüksek. Bu durum, tabiî giderilmiş olur. Mesela, Para Fonu, böyle bir programın, böyle bir değişimin arkasında durursa, Türkiye iç borç sorununu önemli ölçüde çözme olanağını bulabilir.

Vaktim bitmiş oldu.

Kalkınma konusunda kısaca iki şey söylemek istiyorum. Türkiye bu enflasyon yüzünden, yıllardır kalkınmıyor aslında. Bütçe tahsisatlarının yetersizliği yüzünden, en temel hizmetler yapılamıyor. Mesela, eğitim, elli yıldır, orta ve ilk eğitim çift vardiya olarak gidiyor ve bu, bizim eğitimden istenilen verimi almamızı engelliyor. Diğer bir konu da, yine, son yıllarda -son otuz yılın sorunu- güçlü, tarafsız idare yerine, yanlı ve güçsüz idare ortaya çıkmış ve bunun mahzurlarını her alanda görüyoruz.

Sözlerimi kesmem lazım.

Teşekkürler.

OTURUM BAŞKANI – Prof. Sayın KIZILYALLI'ya çok teşekkür ediyorum.

Sayın KIZILYALLI'nın üç enteresan noktası vardı; fakat, zaman kısıntısı nedeniyle en sona geldi. İnşallah tartışma ortamında belirtirler. Birincisi yüksek faizli tahvillerin değiştirilmesi, ikincisi Türkiye'nin uzun yıllardır çift eğitimden, kalitesiz eğitim nedeniyle kaybettikleri ve üçüncü olarak da tarafsız, yansız bir idare özlemi. İnşallah, tartışma ortamında onlara da sıra gelir.

Efendim, Prof. Dr. Sayın Oğuz OYAN'ı rica ediyorum.

PROF. DR. OĞUZ OYAN (A.Ü. SBF ÖĞRETİM ÜYESİ; TÜRK-İŞ ARAŞTIRMA MERKEZİ MÜDÜRÜ) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan,

Sayın Bakan,

Değerli davetliler;

Öncelikle, Hesap Uzmanları Vakfına, böyle bir toplantıyı çok iyi zamanlamayla yaptığı için çok teşekkür etmek istiyorum. Aynı zamanda, Vakfın Sayın Başkanına ve Hesap Uzmanları Kurulunun Sayın Başkanına, yaptıkları konuşmalardaki sorgulayıcı tutum dolayısıyla teşekkür etmek istiyorum. Çünkü, aslında bu tür reçeteleri sorgulamadan kabul etmemizin bize getirdiği çok yüksek maliyetler vardır. 17'ncisini yapmış olmamız dahi, bu maliyetlerin sadece nicel bir belirtisidir.

Karşımızda çok ayrıntılı bir program var, 3 tane niyet mektubuyla oluşmuş. Bir tanesi, en kapsamlısı; Aralık ayında IMF'ye verilmiş, daha sonra ek niyet mektubu. Şimdi, galiba daha önce hiç görülmemiş, en azından bizim hiç görmediğimiz Dünya Bankasına verilen bir niyet mektubu, 22 Mayısta yayınlanmış haliyle. Yani, aslında bunlar çok farklı şeyler de söylemiyorlar, esas itibariyle birbirini teyit ediyorlar, pekiştiriyorlar, hükümetten sürekli bir kararlılık beklentisini vurguluyorlar; yani, bu taahhütlerden çıkış ve kaçış olmadığı yönünde baskı yapıyorlar.

Bize benimsetilmek istenen algılama biçimi şu: Türkiye bir dönüm noktasına geldi, tıkandı. Ekonomisini dönüştürmeden buradan çıkamaz; Türkiye, malî, ekonomik yönetimini dönüştürmeden buradan çıkamaz, saydamlaşmadan çıkamaz. Bunların bir kısmına katılabiliriz. Evet, Türkiye gerçekten ekonomisini dönüştürmek zorundadır; ama, şimdi değil belki de yirmi yıl önce dönüştürmesi ya da en azından bazı bozulmalara izin vermemesi gerekiyordu. Bugün, bir dönüşümle karşı karşıyayız. Uygulanan programın sadece enflasyon hedefli bir program olmadığı çok açık. Her ne kadar Sayın Müsteşar enflasyon konusu üzerine vurgu yaptıysa da, bu programın enflasyon hedefinden çok daha önemli yapısal uyum politikaları hedefi vardır ve bunun Türkiye'de çok önemli toplumsal altüst oluşlara yol açacağını dikkate almamız gerekir.

Bu programın bize benimsetilmek istenen birinci algılama türünde, yani bu yapısal uyum politikalarının da tartışılamaz olduğu noktasında ciddî itirazlarımızın olması gerekiyor. Çünkü, bu yapısal uyum programının, hele üç yılda Türkiye'yi götüreceği, sürükleyeceği yerin nasıl bir yer olduğu konusunda bu program çok bir şey öngörmüyor. Yani, bunun, ne gibi yeni bölüşüm etkilerine yol açacağı ve bunun hangi toplumsal çalkantılardan Türkiye'yi nereye götüreceği ve bu programın Türkiye'yi hangi ekonomik bağımlılık ilişkileri içine yeniden sürükleyeceği konuları tartışılmıyor. Program çok ayrıntılı düzenlenmiş; ama, hem ne kadar ayrıntılı olursa olsun hiçbir program bir ülkenin böylesine topyekûn dönüşümünü tüm

boyutlarıyla düzenleyecek kadar ayrıntılı olamaz zaten, hem de "sakıncalı" ayrıntılara yer verilmesini esasen beklememek gerekir. Dolayısıyla, yeni bağımlılık ilişkileri konusu açık bırakılmıştır.

Aslında, ikinci olarak, hem istikrar programıyla, hem de yapısal uyum programıyla ilişkili olarak, bizim şöyle bir şeyi de kanıksamadan benimsememiz isteniyor: "Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşlar, yani uluslararası finans kuruluşları, bizim dostumuz kuruluşlardır. Bu kuruluşlarla Türkiye'nin çıkarları tamamen örtüşmektedir. Bunların telkinlerine uymak, Türkiye'nin küreselleşmesi için olmazsa olmaz koşuldur". Dolayısıyla, bunların bizim tarafımızdan biraz hayır kuruluşu gibi de algılanması gibi bir perspektif sunuluyor. Nitekim Dünya Bankası Başkanı da Türkiye ziyaretiyle o rolü oynadı. Bu tür bir kavrayışın aslında bizi çok yanlış noktalara götüreceği gibi bir uyarıyı yapmamız gerekiyor. Ben bunun üzerinde çok durmayacağım, soru gelirse belki gireriz.

Üçüncüsü, belki bu programın en iddialı yanı, şudur: Bu program uygulanırsa Türkiye istikrara kavuşacak; istikrar içinde büyümeye, yeniden istikrarlı olarak üretmeye başlayacak. Yani salt bir fiyat istikrarına değil, ekonomik büyüme istikrarına ve buna bağlı diğer istikrarlara da kavuşacak. Türkiye'nin giderek dip noktaları negatif olmaya başlayan kısa dönemli büyüme çevrimlerinden kurtulması biçiminde –bu yönü çok net olmasa da- bize vaat edilen bir pembe gelecek de var. Ben, esas olarak bunun üzerinde durmayı düşünüyorum.

Fakat, galiba, şu soruları da sormadan geçmemeliyiz:

Bir, Türkiye bu noktaya nereden geldi? Yani, Türkiye, 2000'e gelirken içine girmeye başladığı kriz tablosu kaçınılmaz mıydı? Türkiye bunu öngöremez miydi? Türkiye'nin iktisatçıları, 1980'lerin ikinci yarısından itibaren bu politikanın çıkmaz yol olduğunu, 1991'den itibaren borç sarmalının kamu tasarrufunu negatife dönüştürdüğünü ve en geç on yıl sonra vergilerin faizlere yetmeyeceğini söylediler, yazdılar. Türkiye'de benim de içinde

bulunduğum birçok iktisatçı bunu söyledi. Bu, görülen bir gelecekti. Buna karşı niye önlem almadık, bu sona doğru niye kaçınılmaz bir biçimde sürüklendik? Olay, 1983 sonunda başladı, vergi yerine borç alma politikasıyla başladı. Bu politika alışkanlık yarattı, kendini besledi. 1991 sonrası iktidarlar bunu değiştirmediler, halbuki ellerinde fırsat vardı. Sonuçta, öngörülebilir bir mali açmaz olduğu halde biz bugün yeniden kendimizi yönetemez bir duruma göz göre göre geldik, buna sürüklendik. Dolayısıyla, Türkiye'nin kendini yönetememe diye bir sorunu mu var diye bir soruyla başlamamız gerekir ve bunun sorumlularının -gerek politik, gerekse ekonomi bürokrasisi olarak- bir şekilde bir özeleştiriye yönelmelerini zorlamamız gerekir. Böyle bir demokratik hesap sorma mekanizması, böyle bir kitlesel bilinçlenme ve sorumluluk anlayışı gelişmediği için, "18. IMF sözleşmesi ne zaman?" sorusu Türkiye koşullarında tuhaf kaçmıyor.

İki, Türkiye'de, kamu maliyesi krizinin, sadece kamu maliyesinin krizi olmadığının altını çizmek gerekir. IMF'ye verilen niyet mektubunun daha başlangıcında bu belirtiliyor. Eğer siz, reel faiz getirileri yüzde 30'un üzerine çıkarırsanız, bu durumda özel kesim yatırım yapmıyor ve özel kesim devletin borçlanması üzerinden beslenmeye başlıyor deniliyor. Bu çok net zaten: 500 büyük firmanın kârlarına bakarsanız, bunların devlet borçlanmasından nemalanmasalar zararda olduklarını görüyorsunuz. Demek ki, kamu maliyesi krizini besleyen bir olgu olarak, özel kesimin değerlenme sorunlarını devlet faizlerinden aldığı gelir transferleriyle çözüyor olmasını hesaba katmak gerekir.

Bu arada dikkate almamız gereken bir konu da, reel sektörün krizidir. Ben doğrusu şunu anlayamıyorum: Sayın ÖNAL Türkiye krizi yaşamadı veya şokları yaşamadı dedi. Eğer 1999 bir şok değilse nedir? Yani, "borsamız çok iyi nema verdi, Türkiye'de mali piyasalar iyi gidiyor" diye düşünen bir halk haline geldik. Yüzde 6,4'lük küçülme, imalat sanayiinde yüzde 5'lik reel küçülme, bunlar kriz değilse nedir? Yani, Türkiye acaba dış şoklara daha duyarlı, daha

hassas bir hale gelmedi mi? 1997'de başlayan krizi biraz gecikmeli olarak Türkiye yaşadı; ama, bunu yaşadı. 2000 yılında, bu krizden, yani reel sektörü etkileyen krizden henüz kurtulabilmiş değiliz. Bu yıl, ancak 1999'a kıyasla bazı göstergelerde iyileşmeler olduğunu görüyoruz. 1998'e kıyasla hâlâ önemli ölçüde 1998 performansının gerisinde bir noktadayız.

Dolayısıyla, Türkiye'de, bu sorunun, yani bu krizin sadece kamu maliyesi krizi olup olmadığının doğru cevaplanması gerekiyor.

Şimdi programın içeriğine dönelim ve bazı saptamalar yapalım.

Mevcut programa baktığınızda, bir kere bu program enflasyonu önlemeden daha çok, Türkiye'nin iç ve dış şoklara daha dayanıklı hale gelmesinin bir programı. Niye iç ve dış şoklara daha dayanıklı hale getirmek istiyor bu program? Çünkü, Türkiye'nin ivedilikle dış borç ödeme kabiliyetini sürdürülebilir kılması gerekiyor. Türkiye bu yıl, 2000 yılında, 20 milyar dolar dolayında anapara ve faiz olmak üzere dış borç servisi ödeyen bir ülkedir. Bu programın sonunda göreceksiniz, bu tutar 35 milyar dolar düzeyine de çıkabilecektir. Türkiye'nin bu ödeme kabiliyetini sürdürmesi gerekiyor. Şu an duvara dayanmış durumdayız. 1999 yılı son duraktı ve bu kabiliyetin tıkandığı bir noktadaydık. Onun için bu program gerekliydi.

Aslında şok önleyici olması beklenen bu programın, buna rağmen, yeni şoklara davetiye çıkarmak gibi yönleri vardır. ***Bir kere,*** yeni bir bölüşüm ilişkileri desenini ortaya koymaktadır. Enflasyonun düşürüldüğü bir ortam demek, enflasyona göre oluşmuş bölüşüm deseninin farklılaşacağı bir noktaya gidiyoruz demektir. Ama, enflasyonun muhtemelen yüzde 20-25'lerde sürüneceği bir noktaya gideceğiz. Burada, bugünkü faiz politikaları ve daha düşük enflasyon üzerinden yeni bölüşüm ilişkileri gündeme gelecektir. Yapısal uyum programlarına şimdi giremiyorum, vaktim yok. Ama yeni bölüşüm ilişkilerinin Türkiye'de nasıl karşılanacağı, toplumsal ve siyasal

davranışların nasıl değişeceği konusunda hiçbir toplumsal proje hiçbir önlem öngörülmemiştir

İkincisi, mevcut politika, döviz çapasının uygulandığı bütün programlarda ve ülkelerde olduğu gibi, cari işlemler açığı yaratmaya müsait hatta bunu destekleyen bir programdır. Örneğin, bu yılın Türkiye'sinin ilk iki ayına baktığınızda, elde ettiğimiz cari işlemler açığının, bütün yılın toplam hedefinin yarısını aştığını görüyoruz. Bu, çok ciddî bir sorun. Son açıklanan rakamlara göre Mart ayında ihracatın eksi 8 olması, yani küçülmesi bunu bir kere daha gösteriyor. TL'nin döviz sepeti karşısında reel olarak değer kazanması sonucunda biz dışarıya daha pahalı mal satmaya başlıyoruz, dışarıdaki mal bizim için daha ucuz hale gelmeye başlıyor. Dolayısıyla, Türkiye'nin dış ticaret dengesi bozuluyor ve bütün bunlar, aslında, cari işlemler açığını büyütüyor. Bu açığın kapanması için gerekli dış finansmanın ne kadar karşılanabileceği, karşılanan dış finansmanın ne kadar Türkiye'nin kalkınması için harcanabileceği konusunda ciddî soru işaretleri vardır. Bakınız, niyet mektubundan örneği vereyim. Dünya Bankasına verilen en son niyet mektubu diyor ki: *"Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının uluslararası brüt rezervlerinin 2000 yılında 5 milyar dolar, üç yıl boyunca da 20 milyar dolar artması gerekiyor."* Başka ifadeyle, bugün 24 milyar dolar düzeylerinde seyreden brüt rezervlerin, program sonunda 45 milyar dolara çıkması bekleniyor. Bu ne demektir? Türkiye'nin bu nedenle üstleneceği ilave maliyetlerin artması demektir. Çünkü, her ek brüt rezerv tutma olayı Türkiye'ye maliyet yüklemektedir. Bu maliyeti nasıl hesaplarsınız? Türkiye'nin dış borçlarının finansman maliyetleri oranları ile bu fonları içeride değerlendirme oranları arasındaki fark sizin maliyetinizdir. Türkiye gibi ülkeler daha yüksek döviz rezervleri tutmaya zorlanarak, daha yüksek finansman maliyetleri içine sokuluyorlar, uluslararası dolaşımdaki sermayenin fiyatı ise yükseliyor. Demek ki, Türkiye'ye girecek olan dış borç ya da yabancı sermaye gibi dış kaynakların önemli ölçüde rezerv biriktirmeye yöneleceğini düşünmemiz gerekecek.

Daha kritik bir mesele var bununla ilgili. Acaba, kamu borçlarının gayri safî millî hâsılaya oranı ne olacak program sonunda? Program başında neydi, sonunda ne olacak? Kritik mesele budur. 1998'de dış ve iç borç stok toplamının (salt anapara) gayri safî millî hâsılaya oranı yüzde 44 idi, 1999 yılında yüzde 58 oldu. Yani, bir yılda millî gelire oranla yüzde 14'lük bir kamu borcu artışı oldu; bu çok ciddî bir artıştı. Bunu, başka şekilde Sayın Müsteşar biraz önce ifade etti; ama, bizim bu noktadan yani nispi oranlardan bakmamız çok daha önemli. Bu sürdürülemez bir gelişmeye işaret ediyordu; gerçekten hiçbir ülke gayri safî millî hâsılaya oranla yılda yüzde 14 artan bir kamu borcunu bu tempoyla sürdüremez. İşte şoklara daha dayanıklı bir sürdürülebilir yapı kazanmak için bu artışın durdurulması gerekiyordu. Programın şok önleyici niteliği buradadır.

Peki ama, uygulama sonunda bize ne vaat ediyor bu program? Hemen söyleyeyim. İsterseniz yıl yıl söyleyeyim. 1999'da yüzde 58 idi; 2000'de yüzde 58'i sabitlemek dışında bir amacımız yok; sonra 2001'de yüzde 56,5 öngörülüyor; 2002'de, yani programın sonuçlandığı yılda ise yüzde 54,75 hedefleniyor, isterseniz buna yuvarlak olarak yüzde 55 diyelim. Kısacası, 1998 düzeyi yüzde 44'dü, biz program sonunda yüzde 55'i amaçlıyoruz. Yani, biz 1998 düzeyine bile varamayacağız 2002 yılında. Bu çok ciddî bir olaydır. Bence programın en kritik noktası burada. Bu ne anlama geliyor? Bunun anlamı şu: Türkiye, şu sırada, bütçenin veya kamunun genel dengesiyle uğraşmayı bıraktı, artık birincil fazlayla, temel fazlayla uğraşır duruma geldi. *(Bir parantez açarsak, tek olumlu nokta, haklı olarak, artık sadece bütçeyle değil, kamu harcamalarının bütününe bakmak gerektiği noktasına gelinmiş olması. Türkiye bunu çoktandır unuttu. Biz bunu 1980'lerde söyledik fon ekonomisi ortaya çıktığında.; "kamu saydamlığı kayboluyor, sırf bütçeyle bakamazsınız, yanlış yapıyorsunuz" dedik, ama ne yazık ki sesimizi duyuramadık. Bir süredir bu talep Türkiye'yi daha net görebilmek isteyen IMF ve Dünya Bankası'nın talebi olunca işler değişti).*

Şimdi dönelim kamu borcunu yüzde 55'te sabitlemeyi amaçlayan programa. Türkiye'nin, 2002 sonrasında, kamu borcunun millî gelire oranını yüzde 55 düzeyinde sabitlemesi ne demektir? Bu, en iyimser tahminle, millî gelire oranla yüzde 7-8'lik bir kamu kesimi birincil fazlasının sürekli yaratılmak zorunda olduğu bir dünyaya gidiyoruz demektir. Yani, Türkiye, 2002'den sonra da sürekli birincil fazla yaratacak. Ne demek birincil fazla? Bütçenin - veya konsolide kamu kesiminin- faizler hariç tutulduğunda, gelirlerinin giderlerinden fazla olması demektir. Yani kamunun temel harcamalarının, örneğin personel, eğitim, sağlık, yatırım ve benzeri tüm harcamalarının tayınlanmaya, yani baskı altında tutmaya devam edilmesi, buradan borçları ödemek için bir faiz dışı fazla yaratılması ve bunun faiz ödemelerine aktarılması demektir. Yani, aslında, bu bize bir kurtuluş sunmuyor. Bu program, bize, borcun artış hızını sabitlemeyi sunuyor. Dolayısıyla, 1998'de biz krizde değil miydik zaten, o 1998'in bile gerisinde bir noktada kalarak bu borç yüküyle yaşamaya devam edeceğiz. Yani Türkiye'nin bugünkü hükümet edenleri, bu programın altına imza atanları, Türkiye'nin yurttaşlarına gelecek olarak daha fazla sosyal devlet, daha yatırımcı devlet, daha nitelikli personel kullanan devlet vaat edemeyen bir programla çıkıyorlar. Yapısal uyum programına bakarsanız, bütün bunlardan da kırpılmalar var, geriye alışlar var.

Sonuç olarak, bu bize şunu gösteriyor: Türkiye, bir kere yeni bölüşüm ilişkileri içine ve yeni siyaset yapma ilişkileri içine girmektedir. Türkiye'de, şimdiye kadar yapılan siyaset biçimi popülizm diye suçlanmaktadır. Eğer Türkiye, halkına gelişmiş ülkelerde olduğu gibi düzenli bir biçimde insanca yaşama standartlarını sağlayamıyorsa, o zaman insanlar da, seçim zamanlarında gelir düzeylerini arttırmaya yönelik siyasal talepleri *(ücret, taban fiyat)* duyurma fırsatını kuşkusuz kullanacaklardır. Yoksul bir ülkede demokrasi denilen sistem ancak böyle yürüyor. Ama, açıkçası, Türkiye'yi tıkanmaya götüren de popülizm olmadı. Türkiye, çok ciddî yönetim sorunlarıyla karşı karşıya kaldı.

Sermayeye dönük doğrudan ve dolaylı transferler çok hesapsız boyutlarda oldu.

Popülizm batağı olarak tarım gösteriliyor örneğin. Oysa programın temelini oluşturan Niyet Mektubuna bakmak yeter: Buna göre tarımsal desteklemenin millî gelire oranla yükü yüzde 3'tür sadece. Halbuki Hazinenin daha önce sunmakta olduğu abartılı rakamları yüzde 11'lere kadar çıkıyordu. TÜSİAD'ın yakın zamanda çıkan ve üç uzman akademisyenin imzasını taşıyan raporu ise, tarımsal desteklemenin kamu maliyesine yükünü 1998 itibariyle sadece 3 milyar dolar olarak belirliyor; 200 milyar dolarlık bir milli gelire oranla yüzde 1,5 düzeyindeyiz dolayısıyla. Oysa, kamu açıkları yüzde 20'lere vardı; yüzde 15'e düşürmenin peşindeyiz.

O yüzden, bütün bu yapısal uyum programlarının Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda -*Türkiye'nin sadece ekonomik değil toplumsal ve siyasal çıkarlarını da içererek*- bütünüyle yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Türkiye, programın mevcut finansman kaynaklarıyla da çok fazla yol alamaz. Çünkü, bugünkü kaynak programında ne var diye bakıldığında, özelleştirme gelirlerinde bir sıçramanın, vergilerden 2000 yılında millî gelire oranla yüzde 5.1'lik bir artış beklentisinin, harcama tasarrufu adı altında sosyal güvenlikten ve her türlü sosyal harcamadan yeni kesintiler yapılmasının ve nihayet dış kaynak girişi beklentisinin olduğu görülmekte. Bu dış kaynak girişlerinin önemli bir bölümünün döviz rezervleri artışı için kullanılacağını yani atıl tutulmak zorunda kalınacağını ve bunun ekonomiye bir bedel yüklediğini daha önce belirtmiştim. Şunu da eklemek gerek: UNCTAD'ın raporlarına göre, gelişmekte olan ülkelere giren dış kaynağın yüzde 39'u, kayıt içi ya da kayıt dışı yollarla, yeniden dışarı çıkmaktadır. Türkiye, bunun istisnası değildir. Yüzde 23'ü brüt rezerv artışı için kullanılmaktadır, etti yüzde 62. Bu ülkelere giren kaynağın ancak yüzde 38'i kalkınmanın finansmanı için

kullanılabilmektedir. Türkiye, bu tuzağın içine girmiştir, bu tuzak içinde debelenmektedir, yol almaya çalışmaktadır.

Ben, bunun, Türkiye açısından, birtakım başka önemli sorunlarına, izin verirseniz ikinci turda, eğer soru gelirse değineceğim. Ancak, bu programın, bu şekliyle, Türkiye'de istikrarlı bir büyümeye götüremeyeceği en azından anlaşılmaktadır. Biraz önce söylediğim gibi, kamu borcunu millî gelire oranla yüzde 55'te tutuyorsanız, bunun getirdiği faiz yükünü de hesaba katıyorsanız, enflasyonun daha aşağılara çekilmesi için bir kısıt oluşacaktır. Bu, aslında enflasyonun yüzde 25'lerin altına düşmesi açısından önemli bir kısıt ortaya çıkaracaktır.

Bir şeyi daha eklememe izin verin. Yüzde 58 dediğimiz bugünkü borçlanma, kamu borçlanmasıdır. Bunun içinde, dış borçlanmanın sadece bir bölümü vardır. Türkiye'nin 110 milyar dolarlık bir dış borcu vardır. Yaklaşık yarısı kamu borcudur, diğer yarısı özel borçtur. Dolayısıyla, Türkiye, aslında, yılda yüzde 7 – 8 civarında bir kamu borcu dolayısıyla faiz ödemeye devam edecek; ama, özel kesimin dış borcu dolayısıyla dış dünyaya aktaracağımız faiz de yüzde 2 – 3 dolayında olacaktır. Dolayısıyla, Türkiye'nin kamu borcu artı özel kesimin dışarıya aktaracağı borç, yüzde 10'luk bir yüke tekabül edecektir ve Türkiye, 2002 sonrasında yüzde 10'la yoluna devam etmeye çalışacaktır. Şimdikine kıyasla iyidir; çünkü, 1999'da çok yükselmişti, yüzde 20'lere gelmişti bu dediğim yük. Ama, bu, Türkiye'yi, ne yazık ki, yönetilebilir, bütçesi de esnek hale gelebilir bir ülke durumuna getirmeyecektir.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Efendim, çok teşekkür ediyorum.

Sayın Konuklar, panel üyelerimizin hepsinin kendilerine göre fikirleri var, önerileri var; zaten panelimizin amacı da, Türkiye'nin son ekonomik politikalarında sorunları nasıl çözebiliriz,

daha başarılı bir yola nasıl gidebiliriz. Bunu, yalnız birer tebliğ şeklinde değil de, sona panel üyeleri arasında bir tartışma şeklinde de götürmekte büyük yarar var. Çünkü, Sayın OYAN, iki konuya değindiler; bir tanesi Dünya Bankasının brüt rezerv beklentisinde bu yıl 5 milyar dolarlık bir artış, program döneminin sonunda 45 milyar dolarlık bir rezerv hedefinden söz ettiler. Sonra, programın bittiği yıl, 2002 yılında kamu borcunun bütçenin yüzde 55'ine ulaşacağı gibi bir hedeften söz ettiler. En sonra da, dış borçta kamu yükü dışında özel sektör faiz yükünün de dikkate alınması gereğinden söz ettiler. Belki konuşmalar sonunda vakit olursa, ümit ediyorum ki Sayın Selçuk Demiralp, bu konularda bize bazı açıklamalarda bulunacaklar.

Şimdi, Dr. Sayın Rüştü SARAÇOĞLU'nun sırası. Sayın SARAÇOĞLU'nu hepimiz tanıyoruz. Merkez Bankası Eski Başkanı, ekonomist.

Buyurun Sayın SARAÇOĞLU.

DR. RÜŞTÜ SARAÇOĞLU (T.C. MERKEZ BANKASI ESKİ BAŞKANI - EKONOMİST) – Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Saygıdeğer konuklar, her şeyden önce ben de bugün sizlerle bir arada bulunmaktan ve sizlere hitap etme imkânına sahip olmaktan dolayı son derece mutluyum.

Sayın Başkan, gördüğüm kadarıyla, bütçe açığı vermeye devam ediyoruz. En azından, konuşma sürelerinde, şu ana kadar gördüğüm ciddî bir açık söz konusu. Bunu telafi edebilmek için, ben

konuşmamı sizin verdiğiniz sürenin de altında tutacağım. Belki biraz faiz dışı fazla vermemize yol açar.

Sayın Başkan, diğer konuşmacılar, özellikle Sayın DEMİRALP programı hakikaten etraflıca anlattılar. Ben, programın içeriğine fazla girmek istemiyorum; ama, çok ana bir çerçeveye oturtmak istiyorum.

Esas itibariyle, Türkiye'nin, uzun yıllardır temel makro-ekonomik sorunu olarak görülen enflasyonun, üçlü bir sacayağına oturduğu biliniyor. Bu sacayaklarından bir tanesi yüksek kamu açıkları. İkincisi, bu kamu açıklarını, şu veya bu şekilde, bunların finanse edilmesini olanak sağlayacak bir parasal genişlemeye yol açacak para politikasının uygulanması sonucunda finanse edilebilmesi ve üçüncü sacayak da, bu parasallaşma işleminin, ekonominin boyutlarına göre oldukça küçük bir malî sistem içinde gerçekleşmesi.

Bu program, 1999 yılının sonunda ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşulları göz önüne aldığınız takdirde, benim kanaatim, yapılabilecek ve uygulanabilecek en akıllıca programlardan bir tanesi. Programın, en azından iç tutarlılığı var. Programın, hangi hedeflere nasıl ulaşmayı hedeflediği belli ve program, bu hedeflere ulaşabilmek için, demin söylediğim sacayaklarını nasıl değiştiriyor belli. Nedir bunlar? *Bir tanesi,* ciddî bir şekilde kamu finansman açıklarının disiplin altına alınması yönünde programda birtakım bağlayıcı unsurlar mevcut. *İkincisi,* bunun, kamu finansman açıklarının parasallaşma, para basarak, ekonomide nominal parasal gelişme yaratarak finanse edilmesine olanak sağlayan uygulamaların ortadan kaldırılması söz konusu; çünkü, Merkez Bankası bu program döneminde sadece döviz karşılığı bir parasal genişlemeye gidecek. *Üçüncü olarak* da, hakikaten birçok konuşmacı da değindi, benim de şimdiye kadar görmediğim kapsamda, bir dizi yapısal reformların niyet mektubunda yer alması ve bu yapısal reformların, bir anlamda

yine daha önceden görmediğimiz biçimde bir performans kriteri olarak ortaya çıkması.

Sayın DEMİRALP konuşmasını yaparken bazı slaytlar gösterdi. Bir tanesinde, rakamları yanlış hatırlamıyorsam, yıl sonu için hedeflenen kamu kesimi toplam faiz dışı fazla 9 katrilyon lira olarak veriliyordu. Hemen altındaki veya iki altındaki satırda da, genel denge olarak 19 katrilyon liralık bir açık. Bunun anlamı, bu faiz dışı fazlayla genel dengedeki açığın arasındaki rakamının tamamının faiz olduğunu düşündüğünüz takdirde, bunun anlamı 28 katrilyonluk bir faiz ödemesidir. Çok yüksek bir rakam. Ama, olaya bir de şöyle bakalım: kamu sektörü 28 katrilyonluk faiz ödeyecek. Bu faizin sadece 9 katrilyon lirasını gerçek gelirlerinden ödeyecek, 19 katrilyon lirasını yeniden borçlanacak. Yani, faizin tamamını gerçek kaynaklarla ödemeyecek, bir kısmını diyecek ki, kim borç vermişse, yazın bunu deftere diyecek. Bu faiz dışı fazla konusunda, bütün bu programda çok aşırı şekilde üstünde durulmasının sebebi, ilk defa olarak kamu sektörü, devlet, Hazine, burada ödediği faizin bir kısmını borçlanmayacak, gerçek kaynaklarından ödeyecek.

Bakın, ben size bir şey söyleyeyim, Hazinemiz, bütün bu şeffaflaşma süreci içinde çok güzel bir Web sayfası hazırladı internette. Bu sayfada, 1980 – 2000 yılları için birçok önemli ekonomik göstergeleri ortaya koyuyorlar. Ben de merak ettim, bu sayfadan bu yirmi yıllık dönem için, yani 1998'e kadar 19 yıl ediyor, 1999'u da ben koydum, her sene Hazinemiz ne kadar faiz ödemiş, ne kadar net borçlanma yapmış, net borçlanma ana parasındaki artış ne? Yirmi senenin tamamında, istisnasız tamamında, Hazinenin yaptığı net borçlanma, ödediği faizden fazla. Bunun anlamı ne; bunun anlamı, şu veya bu şekilde, Hazineye, devlete, birileri borç vermişler, faizi 3 olmuş, 30 olmuş, 90 olmuş, 130 olmuş hiç mühim değil. Hazinemiz demiş ki ertesi sene, bu vadesi gelen ana paranın tamamını bana yeniden borç ver, faizin de tamamını bana borç ver, artı biraz da harcama yapacağım, onun için de biraz ilave borç ver. Bunu yirmi yıl boyunca demiş. Sistemin esası bu.

Şimdi, müsaadenizle, bu olaya bir iş adamı gözüyle bakalım... Bir iş adamısınız, bankanıza gidiyorsunuz, bir kredi borcunuz var, 100 milyar lira, banka size yüzde 100 faiz uygulamış, bir de 100 milyar lira faizi var. Bankanıza diyebilirsiniz ki, bu sene işler kötü, ben sana faiz ödeyeyim; ama, ana parayı benden isteme. Hiçbir bankacı buna itiraz etmez. Sayın Müsteşarımız da banka genel müdürlüğü yaptı, o da eminim aynı fikirdedir. Hatta, iyi bir projeniz varsa, makul, dürüst bir adamsanız, yahu ben faizin sana ancak yarısını sana ödeyebileceğim, gerisini benim ana parama ilave et, ama biraz borç limitini yükselt dediğinizde, bankanızın hoşuna gitmese bile kabul edebilir. Bankanın çok eski bir müşterisi iseniz, bankanıza gidip, yahu kardeşim işler çok kötü, yüzde 6,4 ekonomide küçülme var, durgunluk son haddinde, satışlar yapılamıyor, ben sana ana parayı da ödeyemeyeceğim, faizi de ödeyemeyeceğim, Allah rızası için yaz şunu deftere, ama seneye işler açılınca hepsini öderim. Uzun bir ilişkiniz varsa, bankanız, belki bir sene bunu da yapar. Ama siz bunu yapıyorsunuz, arkasından bankanıza gidiyorsunuz, diyorsunuz ki, ben ana parayı veremeyeceğim işler kötü, faizi de veremeyeceğim durum çok kötü, satışlar yok, onu da yaz deftere, ama benim şimdi biraz hovardalığa gitmem lazım yurt dışına, onun için bir 50 milyar bana at, onu da harcayayım. Ana parayı verme, faizi verme, üstüne de ilave borç al ve bunu yirmi yıl süreyle yap, üst üste, istisnasız. Olayın temeli bu.

Böyle olunca, faizin tamamını zaten deftere yazmaya alışmış bir kurum için, faiz haddinin kaç olduğunun ne önemi var ki. Faiz, ister yüzde 50 olsun, ister 150 olsun, zaten yeniden borçlanıyor, deftere yazdırıyor. Bu deftere yazdıranlar da, Sayın Bakanım, benim gibi birtakım siyasetçiler; bürokratlar değil. Ve bu siyasetçilerin bu işi yapmasından çıkar sağlayan çeşitli toplumsal kesim var.

Dolayısıyla bu standby'ın getireceği en önemli husus, bence Türkiye'deki, devlet yapısındaki bu alışkanlığı ortadan kaldıracak olmasıdır. Ben, yirmi yıl geriye gidebildim, daha eskisine gidemedim, belki daha eskiden de aynı iş devam ediyordu. Ama,

1980'den bu yana, hiçbir istisna yok. Her sene, faizin tamamını borçlanmış, artı biraz daha borçlanmış Hazinemiz. Bu alışkanlığın değişmesi, bence bu standby anlaşmasının en temel noktası. Bu alışkanlığı değiştirirken de, uygulanan kur politikasıyla, ileriye dönük bir belirlilik sağlanmaya çalışılıyor. Demin Sayın Müsteşarımız gayet güzel anlattılar. Kur politikasının temel olarak getireceği şey, yeni bir fiyat oluşumuna imkân sağlamak ve devletin 2000 yılından itibaren değişen bu alışkanlığı çerçevesinde ortaya çıkması olası bu fiyatların bir an önce gerçekleşmesi için, geçmişten gelen, yani bu yanlış uygulamanın yapıldığı yirmi yıl boyunca edinilmiş alışkanlıkların kırılması için bir temel oluşturuyor. Benim gördüğüm kadarıyla programın esas önemli yanı bu.

Burada, bütün bunların dışındakiler, IMF ile standby anlaşması yapılması ve Dünya Bankası'nın desteği falan, bu programa ve bu temel değişikliğin gerçekten ortaya çıkacağına dair insanları, piyasaları inandırabilmeye yönelik.

Bu değişiklik, hakikaten çok temel bir değişiklik. Nitekim, bu yılın ilk dört ayındaki performanstan Sayın Bakanlarımız da ve Sayın Müsteşarımız da bahsettiler. Bütçe faiz dışı fazla vermekte, doğrudur ve IMF ile öngörülen hedeflerin üzerinde, daha da büyük bir faiz dışı fazla verilmekte; ama, *"ödenen faizin ne kadarını gerçek kaynaktan ödediniz?* diye bakarsanız, hâlâ yüzde 30'un altındayız. Yani, verdiğimiz faiz dışı fazla, aynı dönemde ödediğimiz faizlerin yüzde 30'undan daha az. Dolayısıyla, biz hâlâ yüzde 70 borç alıyoruz; yani faizin çok az bir kısmını veriyoruz.

Faiz dışı fazla vererek, biz, hiçbir zaman ana parayı ödemeyeceğiz yine. Faiz dışı fazla vererek ana para ödenmez. Çünkü, zaten faizin bir kısmını borçlanıyorsunuz demektir, bütçe açığı verdiğiniz sürece. Ana parayı geri ödeyeceksek, bizim bütçe fazlası vermemiz lazım. Bütçe fazlası vermeyelim, demiyorum, keşke verebilsek; ama, hiçbir aklı başında hesap bilen iktisatçı, sadece faiz dışı fazla vererek borcun geri ödeneceğini düşünmemelidir. Borç

oranının düşmesi, sadece borcun daha yavaş akması nedeniyle, millî gelirin artışının borcun artışından daha hızlı ortaya çıkması nedeniyle beklenen bir gerçekleşmedir.

Ben, müsaade ederseniz, bir de, bu olaya dışarıdan nasıl bakıldığını çok kısa özetlemek istiyorum. Ben, aşağı yukarı, son bir yıldır zamanımın yüzde 50'sinden fazlasını yurt dışında çeşitli yerlere giderek, çeşitli insanlarla konuşarak geçiriyorum. Yabancıların şöyle bir bakışı var, enteresandır: Diyorlar ki, bu hükümet kuruldu, eylüle kadar hiçbir şey yapmadı, kayda değer hiçbir iş yapmadı. O kadar ki, kanunun gerektirdiği süre içinde, siyasî çekişmeler nedeniyle, bir Bankacılık Üst Kurulu'nu dahi atayamadı. Ekimden itibaren, Ocak sonuna kadar, hakikaten canavar gibi bir çalışma. Birçok kanun ardı ardına geçti, programlar hazırlandı, IMF ile bir standby yapıldı ve aynı zamanda, bu süre içinde, birdenbire Yunanistan'la ilişkileriniz yumuşadı, hiç beklenmedik bir şekilde, oldukça sürpriz bir şekilde Helsinki'de Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday bir ülke olduğu açık bir şekilde tescil edildi. Herkes diyor ki, yahu eylülde ne oldu? Bazıları diyor ki, işte 17 Ağustos depreminin şokunun üzerine herkese bir şevk geldi. Ama, daha çok dikkati çeken husus, eylülde Başbakan Amerika'yı ziyaret etti. İşin şakasını bir tarafa bırakacak olursak, hakikaten, Türkiye, dün aldığı kararlar, Türkiye'ye verilmekte olan dış destek, Türkiye'nin Avrupa Birliğine girmesi, bunların hepsi, bir anlamda, gayet tabiî ki Amerika'nın jeopolitik planlarının uygulamasının içinde. Yani, WOLFENSON'ın on yıldan beri Türkiye'ye gelen ilk Dünya Bankası Başkanı olması tesadüf mü? Hiç sanmıyorum. Bu kadar zamandır Türkiye'ye itiraz eden Avrupa Birliği'nin 15 üyesinin birdenbire Türkiye'ye itirazlarını ortadan kaldırmaları, *"depremde bu adamların başına kötü şeyler geldi, biz de fazla üzmeyelim"* gibi bir duygudan mı kaynaklandı; yoksa, Türkiye'nin, medeni dünya ülkeleri arasında yerini alması için, hem Türkiye'nin içinden hem de Türkiye'nin dışından çok ciddî bir plan ve program mı var? Bunu da ben sizlere düşünmek için sunuyorum.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür eder, saygılar sunarım.

OTURUM BAŞKANI – Çok teşekkür ederiz Sayın SARAÇOĞLU.

Efendim, Sayın SARAÇOĞLU, her zamanki konuşmaları gibi, bu konuşmayı da ilginç bir noktaya dikkatimizi çekerek bitirdi. İnşallah, tartışmaya vakit buluruz. Orada başka fikirlerini de ortaya koyarlar.

Efendim, şimdi, Sayın Süreyya SERDENGEÇTİ konuşacaklar; kendileri Merkez Bankası Başkan Yardımcısı.

Buyurun Sayın SERDENGEÇTİ.

SÜREYYA SERDENGEÇTİ (T.C. MERKEZ BANKASI BAŞKAN YARDIMCISI) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli konuklar,

Ben bu kısa sunuşta size son dört ayda olup bitenlerden, bir kısmını da gayet iyi bildiğiniz bazı gelişmelerden söz edeceğim. Bu arada, kendime göre önemli gördüğüm birkaç hususa da değinmek istiyorum.

İlk konumuza geçersek, bir özetleme çerçevesinde, para politikası uygulamamız, bu dönemde, uygulama olarak bir para kurulu sistemiyle benzerlik gösteriyor. Buna göre, ilk on sekiz aylık dönemde, önceden açıkladığımız bir kur sepeti var. İzleyen on sekiz ayda –on iki değil, orada yanlış yazılmış- merkezi kur sepeti üzerinden genişleyen bir bant söz konusu. Biliyorsunuz, kur politikasının en temel özelliği bu. Dahili açılan kredi de diyebileceğimiz kabaca, net iç varlıklar için ise, eksi 1.200 trilyon

Türk Lirasını merkez alan bir koridor içinde dalgalanma söz konusu. Keza, bu programın başında, munzam karşılık ve disponibilite uygulamasında da, likidite uygulamasını destekleyen yeni bir çerçeve başlatılmış bulunuyor.

Son dört ayda ne olduğuna bakarsak: Burada, net iç varlıkları gösteriyoruz. Önceden açıkladığımız bantlar içinde seyrettiğini görüyoruz. Gördüğünüz gibi, daha evvel çok daha fazla volatilite var, yani geçen yılı sonuna kadar. Hele yıl sonunda, her yıl sonunda olduğu gibi, bayağı bir volatilite görüyoruz. Ama, yılbaşından itibaren, altta ve üstte renkli çizgi halinde gördüğünüz bantlar içinde dalgalanmış net iç varlıklar. Bir noktada aşıyor, bu da tabiî bayram sırasında. Dinî bayramlar sırasında, bildiğiniz gibi, net iç varlıkların bant içinde kalması söz konusu değil **(Grafik: 1)**.

OTURUM BAŞKANI – Sayın SERDENGEÇTİ, bir ricada bulunabilir miyim?

Türkiye'de, bu net iç varlıklar en fazla tartışılan göstergelerden biri oldu. Ama, biz bilmiyoruz, ben bile bu konularda yazı yazıyorum, hep tereddüt ediyoruz. Biraz basitleştirerek, izleyenlere de açıklama imkanınız var mı. Yani, nedir net iç varlıklar, niye önemlidir? Anlatır mısınız, efendim.

SÜREYYA SERDENGEÇTİ – Efendim, çok fazla detaya girmek istemiyorum. Çünkü, net iç varlıkların birden fazla tanımı var. Kabaca, net iç varlıkların ifade ettiği kavram, dahili açılan kredi olarak anlaşılması gerekir. Bir Merkez Bankasının bilançosunda, aktif tarafta, başlıca döviz rezervlerinden oluşan net dış varlıklar bulunur. Analitik bazda konuşuyorum. Bunu bir kenara bırakırsanız, aktif tarafta, geriye de zaten dahili açılan kredi kalır. İç varlıklar diye de söyleyebiliriz. Net dediğimiz zaman, pasif taraftan yine kamu ya da bankalarla ilgili bazı kalemleri de sol tarafa alıyoruz, demektir.

Örneğin, kamu mevduatı gibi ya da açık piyasa işlemleri gibi. O zaman, bu kavram, iç varlıklar yerine net iç varlıklar haline gelir ve bu şekilde takip edilir. Birden fazla vardır. Hatta, ben bile burada iki değişik tanıma göre grafik göstereceğim, onun için çok fazla detaya girmek istemiyorum.

OTURUM BAŞKANI – Bir de, neden önemlidir; onu da birkaç cümleyle açıklarsanız iyi olur.

SÜREYYA SERDENGEÇTİ – Dahili açılan kredinin kontrol altında tutulması gerektiği –bu program da bunu söylüyor- neden önemlidir? sorusunun birçok cevabı var. Bunlardan birincisi, hepinizin de bildiği gibi, para kurulu uygulamalarında, döviz rezervlerini istediğiniz kadar artırabiliyorsunuz, bütün likiditeyi döviz rezervleri karşılığına veriyorsunuz; ama, dahili açılan krediyi sabit tutmanız söz konusu, bunun artmaması öngörülmüş. Meseleye başka bir şekilde yaklaşırsak, para kurulunu bir kenara bırakalım, zaten şimdiki uygulamamız da biraz farklı. En sonda bir grafik göstereceğim, müsaade ederseniz oraya saklayayım. Bir net iç varlıkları kontrol altında tutmadığınız zaman ne olduğunu da orada görelim. Şimdi, vaktimiz de sınırlı olduğu için, orada görelim.

Gördüğünüz gibi **(Grafik: 2)**, bayram dönemi haricinde bant içinde kalmışız. Onun haricinde, bandın içinde devam ediyoruz ve volatilitemiz de, bu dönemde geçen yıla göre bü kalemde oldukça azalmış. Bunun biraz detayına iniyoruz ve görüyoruz ki, Merkez Bankamız, son dört yıldır olduğu gibi aşağı yukarı repolarını yapmaya devam ediyor; yani, bankacılık sistemini finanse etmeye devam ediyor. Ancak, yeni program çerçevesinde bu finansmanı da şu şekilde yapıyor: Kamu hesaplarındaki hareket ne ise bunun tersi yönde bir finansman gerçekleştirerek yapıyor. Burada gördüğünüz mavi ve kırmızı barların birbirine simetrik olduğu çoğu zaman hepinizin dikkatini çekiyordur. Bu simetri şunu gösteriyor:

GRAFİK 1

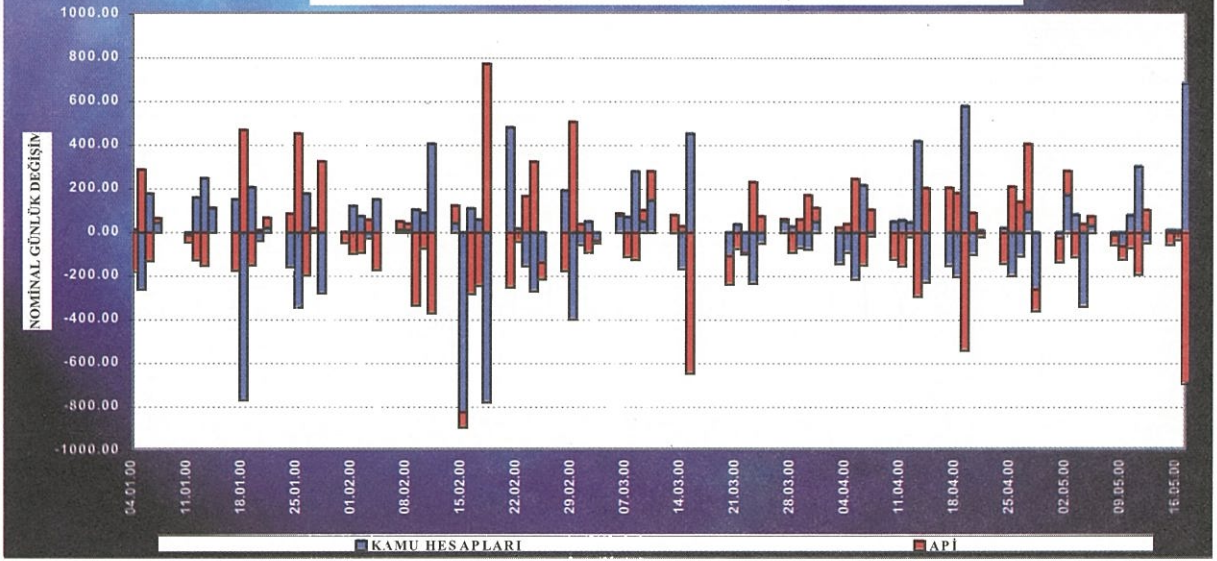

PARA POLİTİKASI UYGULAMASI: İLK DÖRT AY
Net iç varlıklar açıklanan bandlar içinde dalgalanmaktadır.
NET İÇ VARLIKLAR
TRİLYON TL
(500.0)
(700.0)
(900.0)
(1,100.0)
(1,300.0)
(1,500.0)
(1,700.0)
(1,900.0)
(1,000)
(1,200)
(OCAK - MART)
(1,006)
(1,394)
(NİSAN - HAZİRAN)
(996)
(1,404)
NET İÇ VARLIKLAR
NET İÇ VARLIKLAR (HEDEF)
01.07.99
15.07.99
29.07.99
12.08.99
26.08.99
09.09.99
23.09.99
07.10.99
21.10.99
04.11.99
18.11.99
02.12.99
16.12.99
30.12.99
13.01.00
27.01.00
10.02.00
24.02.00
09.03.00
23.03.00
06.04.00
20.04.00
04.05.00
18.05.00
01.06.00
15.06.00
29.06.00
GÜNLER

PARA POLİTİKASI UYGULAMASI: İLK DÖRT AY

- Net İç Varlıkların genel anlamda sabit tutulması, Merkez Bankası'nın açık piyasa işlemlerini Kamunun likidite hareketlerini sterilize etmek yönünde kullanması anlamına gelmektedir.

KAMU KESİMİ HESAPLARI VE AÇIK PİYASA İŞLEMLERİNDEKİ GÜNLÜK DEĞİŞİMLER
(OCAK 2000-17 MAYIS 2000)

Kamu hesaplarından bir harcama oluyorsa, kamu hesaplarının Merkez Bankasındaki bakiyesi azalıyor ve piyasaya para çıkıyorsa, Merkez Bankası aynı ölçüde piyasaya yaptığı repoları düşürüyor ve net iç varlıkları bu şekilde sabit tutuyor. Bu, yeni uygulanan para programı çerçevesinde açık piyasa işlemlerinin en temel özelliklerinden biri de bu.

Devam ediyoruz, çok kısa geçeceğim, vaktimiz de kısıtlı. Program başladığından beri verim eğrilerini, özellikle Hazine faizlerini kapsıyor bu; ama, kısa vadeli para piyasasını da kapsıyor **(Grafik: 3)**. Ne olduğuna baktığımız zaman, yüzde 100'lük bir seviyeden, ekim 1999'da –bileşik bazda konuşuyorum- Mayıs 2000'de 40'lara kadar düştüğünü görüyoruz. Burada, kamu kağıtlarının azalması veya ekonomide ortaya çıkan diğer olumlu gelişmelerin önemli bir ölçüde katkısı olduğu anlaşılıyor.

Yine başka bir grafiğe –biraz karışık olmakla beraber- işaret etmek istiyorum **(Grafik: 4)**. Burada, tekrar mavi çizgi, Hazine faizlerini görüyorsunuz. İkinci piyasadaki faizlerdir. Bunlarda, 1999 yılında ne kadar volatilite olduğuna görüyorsunuz. Bir noktadan sonra 2000 yılına geçiyoruz, hem volatilite azalıyor hem de düşük bir düzeyde devam etmeye çalışıyor. Ki, programın, niyet mektubunun başlıca amaçlarından biri de buydu zaten.

Diğer faizler de burada ilginç. Bunun çok iyi anlaşılması gerekiyor. Çünkü, hâlâ burada biraz problemimiz var kamuoyuyla, diye düşünüyorum. O da şu: Diğer faizler –kırmızı renkli gördüğünüz- kısa vadeli faizleri gösteriyor. Kırmızı renkli olan overnight repo piyasası, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında, bununla beraber, bizim para piyasasındaki overnight faizlerin de ağırlıklı ortalaması beraber alınmış orada. Dikkat ederseniz, kırmızı çizgide de belli bir düşüş olmakla beraber, volatilite geçen seneye göre çok daha artmış. Bu, son derece normal bir gelişme. Çünkü, yeni para programımız, bize, net iç varlıklarımızı az çok sabit tutma görevi veriyorsa, bunu sağlamak için elimizde bir aracın olması

lazım. Bunun faiz olduğu anlaşılıyor ve faizdeki oynama da bunu sağlayan bir etken olarak karşımıza çıkıyor. Belli belirsiz, yeşil olarak gördüğünüz grafik de burada açık piyasa işlemleri repolarında oluşan faizdir.

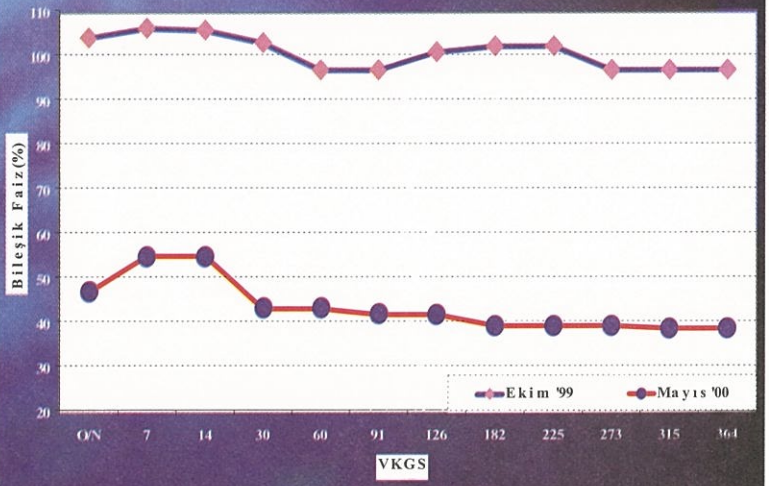
Devam ediyoruz. Net uluslar arası rezervler. Performans kriteri olarak yer alan, başlıca brüt döviz rezervlerimizden oluşan ama başka kalemler de var, döviz kalemleri aktif ve pasiften gelen, bunları da içeren net uluslar arası rezervlerimizin nasıl geliştiğine baktığımızda, burada oldukça istikrarlı bir gidişat görüyoruz **(Grafik: 5)**. 12 milyar dolarlık bir taban söz konusu burada, performans kriteri olarak. 16 ila 17 milyar dolar arasında değişiyor ve oldukça istikrarlı. Hemen belirteyim, dikkatle okunursa niyet mektubu ve ekleri, görülüyor ki, Hazinenin konulan limitler üzerinde yaptığı dış borçlanma, burada bizim tavan olarak koyduğumuz hedefi yukarıya doğru götürüyor. Sanırım, şu anda 12 değil 13,5 milyar dolara ulaşmış bulunuyoruz. Ama, yine de bizi güvenli hissettirecek bir marj var arada.

Buradan, bana göre çok önemli bir ilişkiyi göstermek üzere bir sonraki grafiğe geçiyorum. Hâlâ bilançodayız. Para tabanı da girdi devreye burada **(Grafik: 6)**. Yine, net uluslar arası rezervler var. Daha yakın bir döneme bakıyoruz, biraz daha volativ gözüküyor. Fakat, hepinizin de dikkatini çekeceği gibi, kırmızıyla sarı gösterilen net uluslar arası rezervler ile maviyle gösterilen para tabanı arasında yakın ilişi var. Bazen, mahcup bir şekilde, bazen daha açık, para kurulu gibi dememizin ardında yatan gerçek de bu. Net iç varlıkları, yani kabaca dahili açılan krediyi az çok sabit tuttuğunuz zaman, parasal tabanın net uluslar arası rezervlerdeki gelişmelere göre veya net uluslar arası rezervlerin parasal tabandaki gelişmelere göre değişmesi gerekiyor ve burada bunu görüyorsunuz. Bir dönem var ortada, yüksek bir tepe görüyorsunuz, yine bayram dönemine denk geliyor, bu açıdan dikkate alınmaması gerekir.

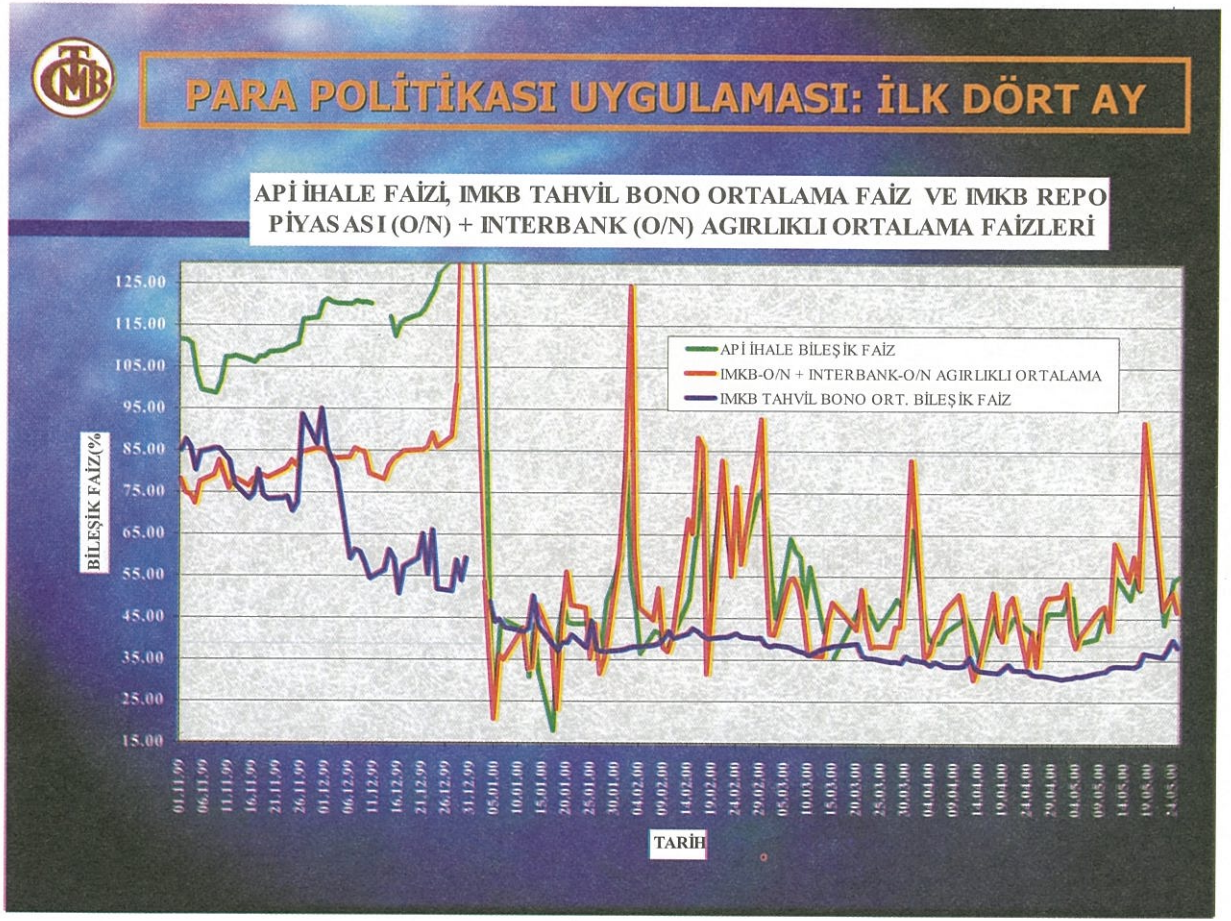
PARA POLİTİKASI UYGULAMASI: İLK DÖRT AY

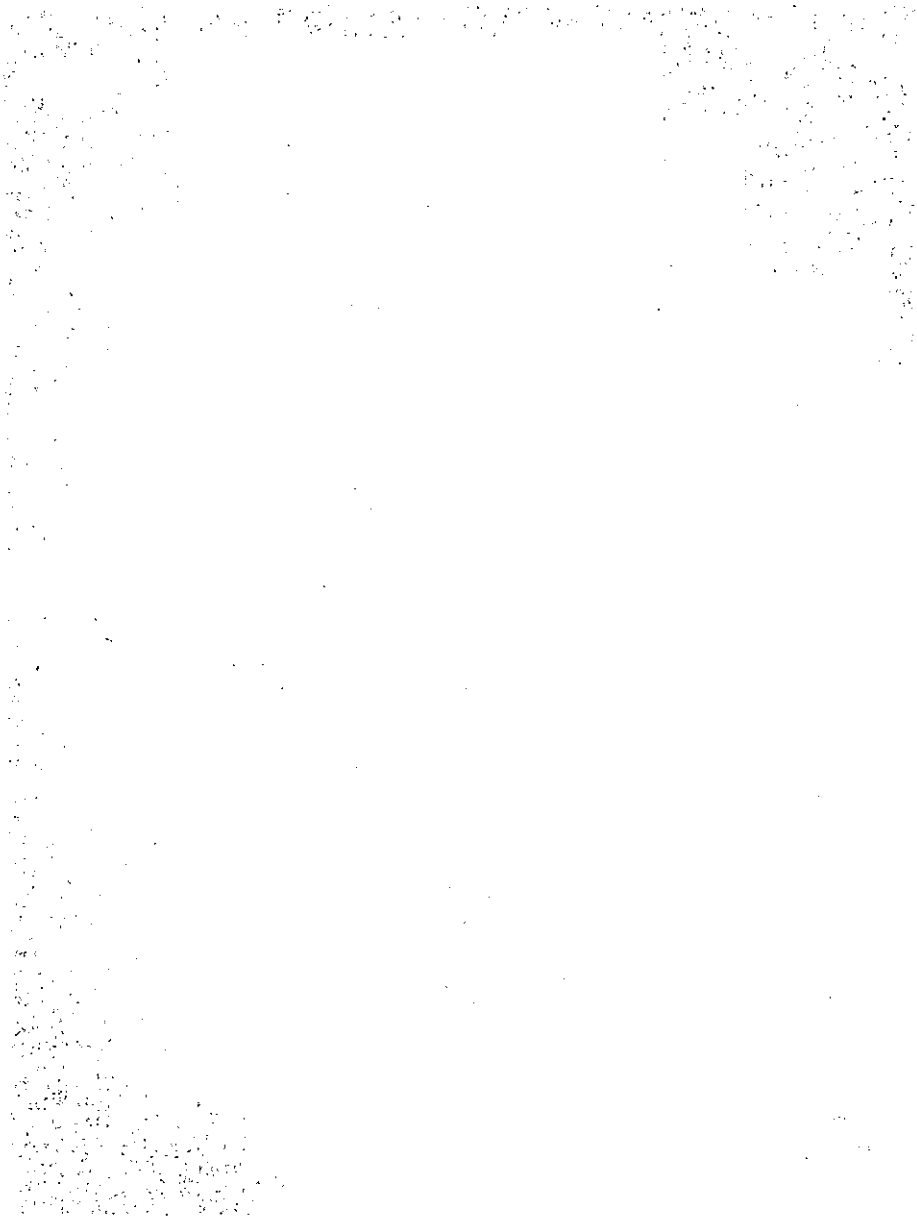
- Kamu kağıtlarının arzının azalması ve ekonomide ortaya çıkan olumlu gelişmeler faizlerde önemli oranda düşüşe neden olmuştur.

VERİM EĞRİLERİ (EKİM 1999 - MAYIS 2000)

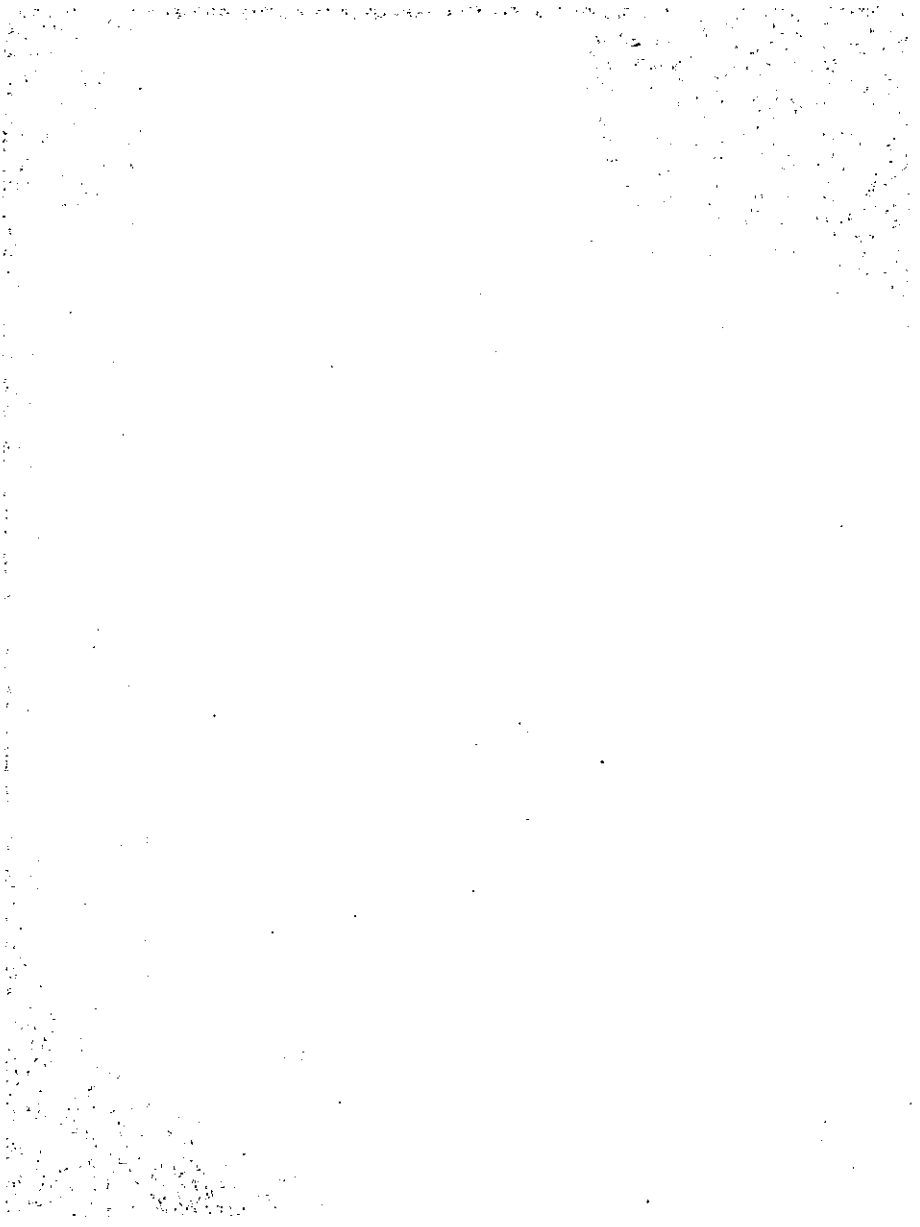
GRAFİK 4

PARA POLİTİKASI UYGULAMASI: İLK DÖRT AY
APİ İHALE FAİZİ, IMKB TAHVİL BONO ORTALAMA FAİZ VE IMKB REPO PİYASASI (O/N) + INTERBANK (O/N) AGIRLIKLI ORTALAMA FAİZLERİ
APİ İHALE BİLEŞİK FAİZ
IMKB-O/N + INTERBANK-O/N AGIRLIKLI ORTALAMA
IMKB TAHVİL BONO ORT. BİLEŞİK FAİZ
BİLEŞİK FAİZ(%)
TARİH

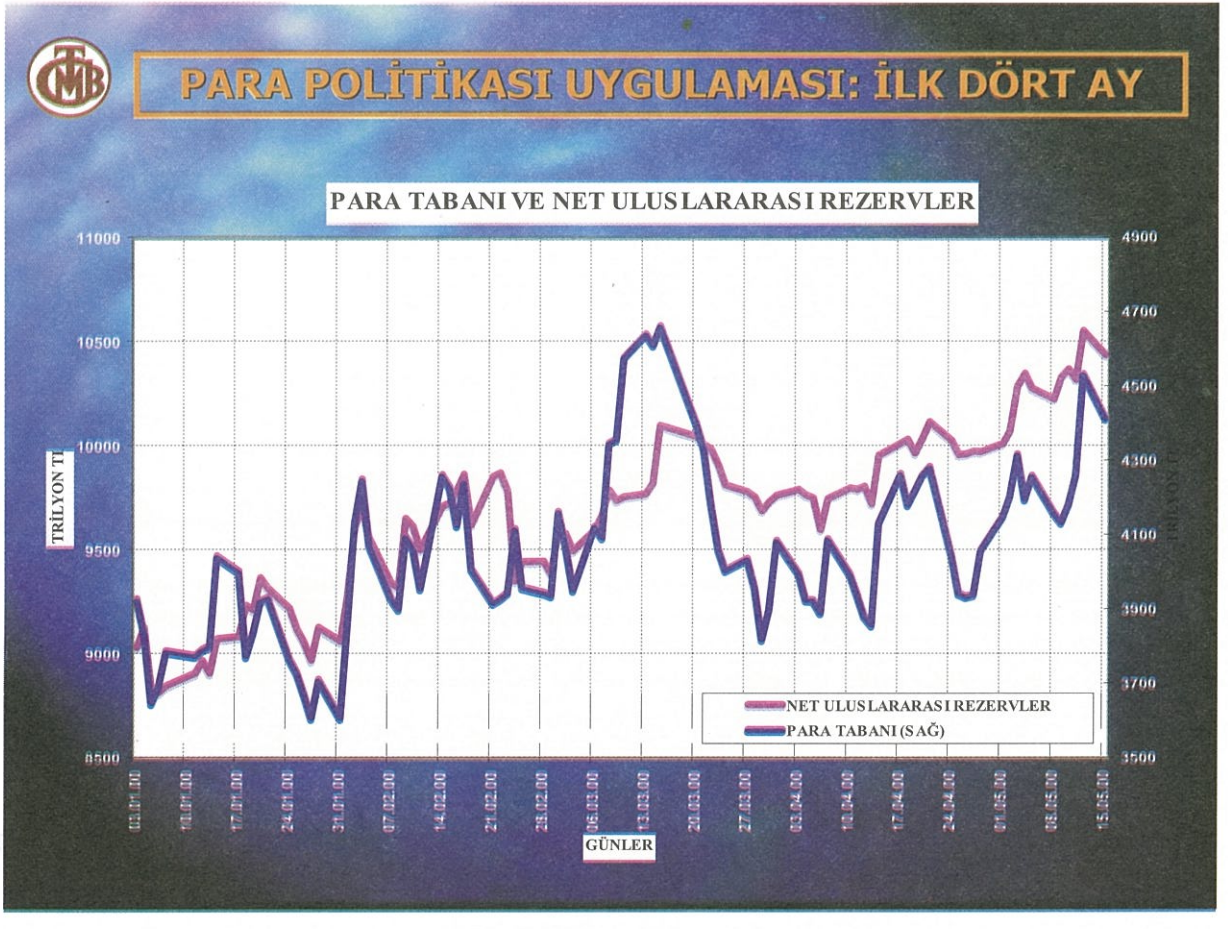

PARA POLİTİKASI UYGULAMASI: İLK DÖRT AY
Net Uluslararası Rezervler de hedeflenen rakamın üzerinde gerçekleşmiştir.
NET ULUSLARARASI REZERVLER
(GÜNLÜK - MIO USD)
MİLYON USD
GÜNLER
NET ULUSLARARASI REZERVLER
NET ULUSLARARASI REZERVLER (TABAN)

GRAFİK 5

GRAFİK 6

PARA POLİTİKASI UYGULAMASI: İLK DÖRT AY
PARA TABANI VE NET ULUSLARARASI REZERVLER
TRİLYON TL
11000
10500
10000
9500
9000
8500
4900
4700
4500
4300
4100
3900
3700
3500
NET ULUSLARARASI REZERVLER
PARA TABANI (SAĞ)
03.01.00
10.01.00
17.01.00
24.01.00
31.01.00
07.02.00
14.02.00
21.02.00
28.02.00
06.03.00
13.03.00
20.03.00
27.03.00
03.04.00
10.04.00
17.04.00
24.04.00
01.05.00
08.05.00
15.05.00
GÜNLER

Devam ediyoruz, yine iyi bildiğimiz bir grafik, sadece burada hatırlatma kabilinden yer alıyor. Bu da döviz kuru sepet değeri **(Grafik: 7)**. Açıklanmış olan değerler, 2001 birinci çeyreği sonuna kadar. Çünkü oraya kadar açıkladık, oraya kadar devam ediyor ve azalan bir eğilim görüyorsunuz. Bu açıkladığımız kur politikasının özeti. Buradaki değerler somut olarak yer alıyor, kamuoyuna açıklanmış biçimde ve bunun da piyasalarda itibarlı bulunmasının sanırım şimdiki politikamıza oldukça katkısı var.

Biraz daha konuyu değiştireceğim, başka bir yere geçeceğim buradan. Son aylarda yine sık sık okuyoruz, biraz da polemik yaratmak için açıyorum bunu, çok tartışma götürecek bir konu bence. Efendim, TL mevduatlarının döviz mevduatlarına oranında düşüş görülüyor **(Grafik: 8)**. Bu eğilim, *"Türk Lirasından dövize de bir yöneliş var mı?* sorusunu akla getiriyor. Hatta birçok düşünür tarafından da bu teyit ediliyor. Evet böyledir, Türk Lirası mevduatlardan döviz mevduatlarına bir geçiş var. Bu grafik de onu gösteriyor.

Bir sonrakine geçelim. TL mevduatlarında, bir değişiklik yapıp, bankaların müşterileriyle yaptıkları repoları ilave ediyoruz ve o şekilde döviz tevdiat hesaplarına böldüğünüz zaman ise, son on beş günü hariç tutarsanız, aslında bir kayış değil istikrarlı bir gidiş olarak görüyoruz. **(Grafik: 9)** Burada dikkat edilmesi gereken şey şu: Artık, günümüzde, Türk Lirası mevduatları, repolardan ayrı olarak düşünüp ele almak yanıltıcı sonuçlara götürebilir. Mutlaka repoların da beraber düşünülmesi gerekir. Bu grafik bize bunu gösteriyor ve dolayısıyla belli bir istikrar –son on beş gün hariç- görüyoruz burada. Bir para ikamesinden ziyade, bir Türk Lirası varlıktan, diğer bir Türk Lirası varlığa geçiş söz konusu.

Bu grafikte **(Grafik: 10)**, çok kabaca, yine, Türk Lirası ve döviz tevdiat hesaplarında –repoyu buraya koymadık, çünkü çoğunluğu overnight olduğu için buraya koymanın anlamı yok- vade kısılmasını görmek açısından bu grafiği koyuyoruz buraya. Enteresan bir gelişme ve üzerinde epey düşünmeye de değer bence. Bir yandan görüyoruz ki, iktisadî yönelim anketlerimizde olsun, diğer tarama

çalışmalarımızda olsun, beklentiler giderek kayda değer biçimde olumluya doğru gidiyor; ama, bir yandan da, bu tür enstrümanların vadelerinde bir kısılma –yıl sonuna doğru- görüyoruz. Bu, belli bir belirsizliğin hâlâ piyasalarda hakim olduğunu gösteriyor. Kişisel fikrimi ifade edeceğim, bunun nedeni, uzun zamandan beri süregelen kronik enflasyon ortamında, bu ülkede, ekonomik ajanların defalarca aldanmış olmalarıdır. İlk defa kapsamlı ve derin bir program uygulamaya konulmuş durumda; ama, ekonomik ajanlarımızın önemli bir kesimi, taramaları olumlu cevap vermekle beraber, bazı bakımlardan hâlâ bekleyiş içindeler. Bu, bunu gösterir diye düşünüyorum. Tabiî ki, başka şeyleri de gösterir.

Bir sonraki meşhur grafiğimiz **(Grafik: 11)**. Ben bunu aşağı yukarı on sekiz yıldır kullanıyorum. Çünkü, on sekiz yıl önce öğrenmiştim, *"reel efektif kur"*un ne olduğunu. O zaman döviz fon yönetiminde çalışan genç bir memurken öğrenmiştim. Burada, reel efektif döviz kuru endeksini –birkaç endeks tabiî- tüketici fiyatlara göre, toptan fiyatlara göre veya özel imalat sanayii enflasyonuna göre gidişi görüyoruz. Grafiğin baş taraflarında, sarı 1994 devalüasyonunu görüyoruz, sonraki dönemlerde kimi dönem hızlı değer kazanma, kimi dönem biraz değer kaybetme, son dönemde tekrar biraz değer kazanma söz konusu. Ama, bende hakim olan düşünce, kurumuzun hâlâ rekabetçi düzeyini koruduğu biçiminde.

Bu grafiğe **(Grafik: 12)** sadece endeks olarak değil de – sonrakine geçelim- farklı bakış gösterelim. Endeksteki, her üç endeksteki yıllık değişmeye bakalım; yani, endekse değil yıllık değişmeye bakıyoruz. O zaman biraz daha somut olarak yıllar itibariyle ne olduğunu görüyorsunuz. Yine 1994'teki devalüasyon, dibe çökme, sonra kurun hızla değer kazanması, 1995 – 1995, onu görüyorsunuz. Sonra tekrar değer kaybettiğimiz bir dönem. Ondan sonra ara ara tekrar değer kazanıyor, tekrar kaybediyor. Rusya krizi sonrası dönemde bir kayıp söz konusu ve son üç – dört aydır sanırım, kabaca, kurun yeniden bir değer kazanması söz konusu. Ama, çok önemli değil. Baktığınız muhtelif endekslere göre, yıl başından itibaren yüzde yarım ila yüzde 4 arasında bir değer kazanma görüyoruz.

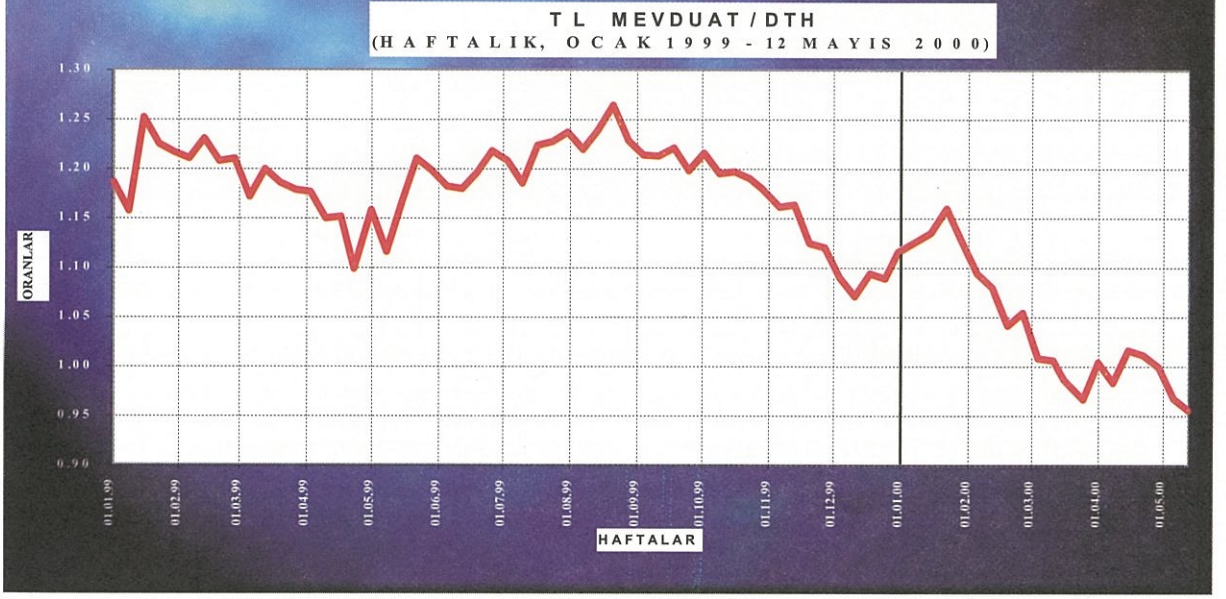
PARA POLİTİKASI UYGULAMASI: İLK DÖRT AY
Merkez Bankası'nın kur politikası piyasalarca itibarlı bulunmuştur.
SEPET DEĞERİ
(OCAK2000 - MART2001)
SEPET DEĞERİ (TL)
1,200,000.0
1,150,000.0
1,100,000.0
1,050,000.0
1,000,000.0
950,000.0
31 Ocak 00
29 Şubat 00
31 Mart 00
30 Nisan 00
31 Mayıs 00
30 Haziran 00
31 Temmuz 00
31 Ağustos00
30 Eylül 00
31 Ekim 00
30 Kasım 00
31 Aralık 00
31 Ocak 01
28 Şubat 01
31 Mart 01
AYLAR

GRAFİK 7

GRAFİK 8

PARA POLİTİKASI UYGULAMASI : İLK DÖRT AY
Tartışma 1: Para İkamesi ?

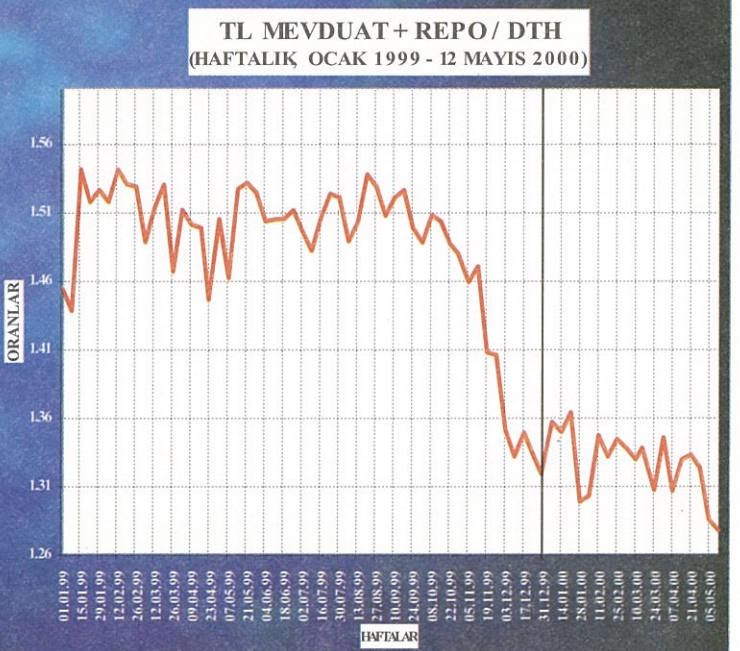
- Son aylarda TL mevduatların döviz mevduatlarına oranında düşüş eğilimi vardır. Bu eğilim TL'den dövize bir yöneliş mi var sorusunu akıla getirmektedir.

GRAFİK 9

PARA POLİTİKASI UYGULAMASI : İLK DÖRT AY
Tartışma 1: Para İkamesi ?

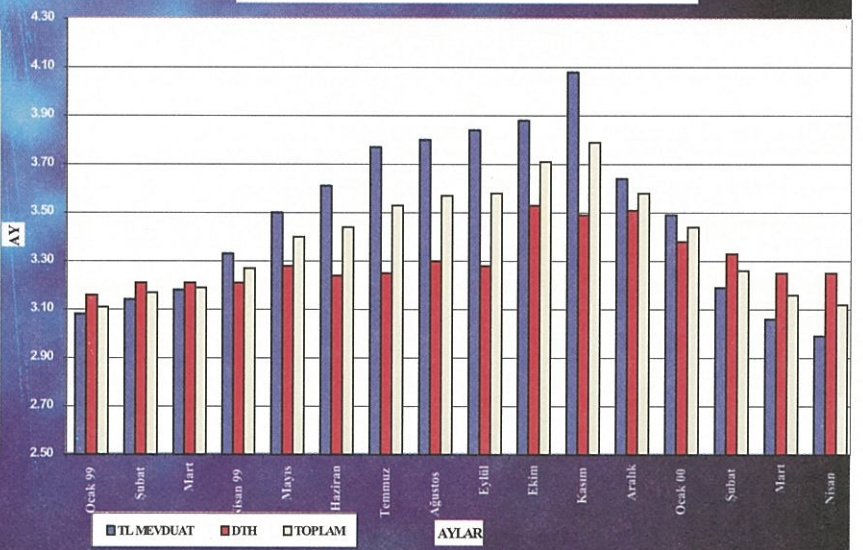
- Ancak bankaların müşterileriyle yaptıkları repolarda mevduatlara eklendiğinde sözü edilen oranın, belli bir band içinde, istikrarlı seyrettiği görülmektedir.
- Dolayısıyla ekonomide bir para ikamesinden ziyade bir TL varlıktan, diğer (daha likit) bir TL varlığa geçiş söz konusudur.

GRAFİK 10

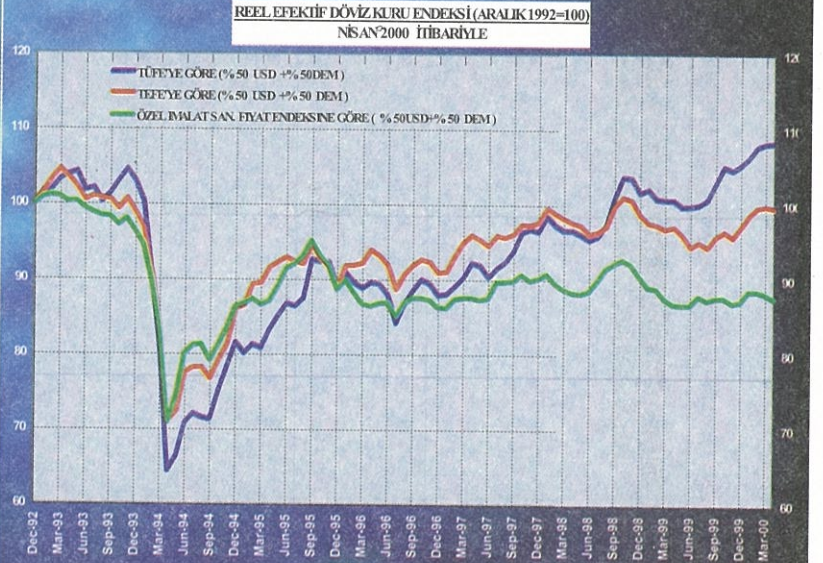
PARA POLİTİKASI UYGULAMASI : İLK DÖRT AY
Tartışma 1: Para İkamesi ?

- TL varlıklardaki vade kısalması mevduatların vade yapısında da izlenebilmektedir

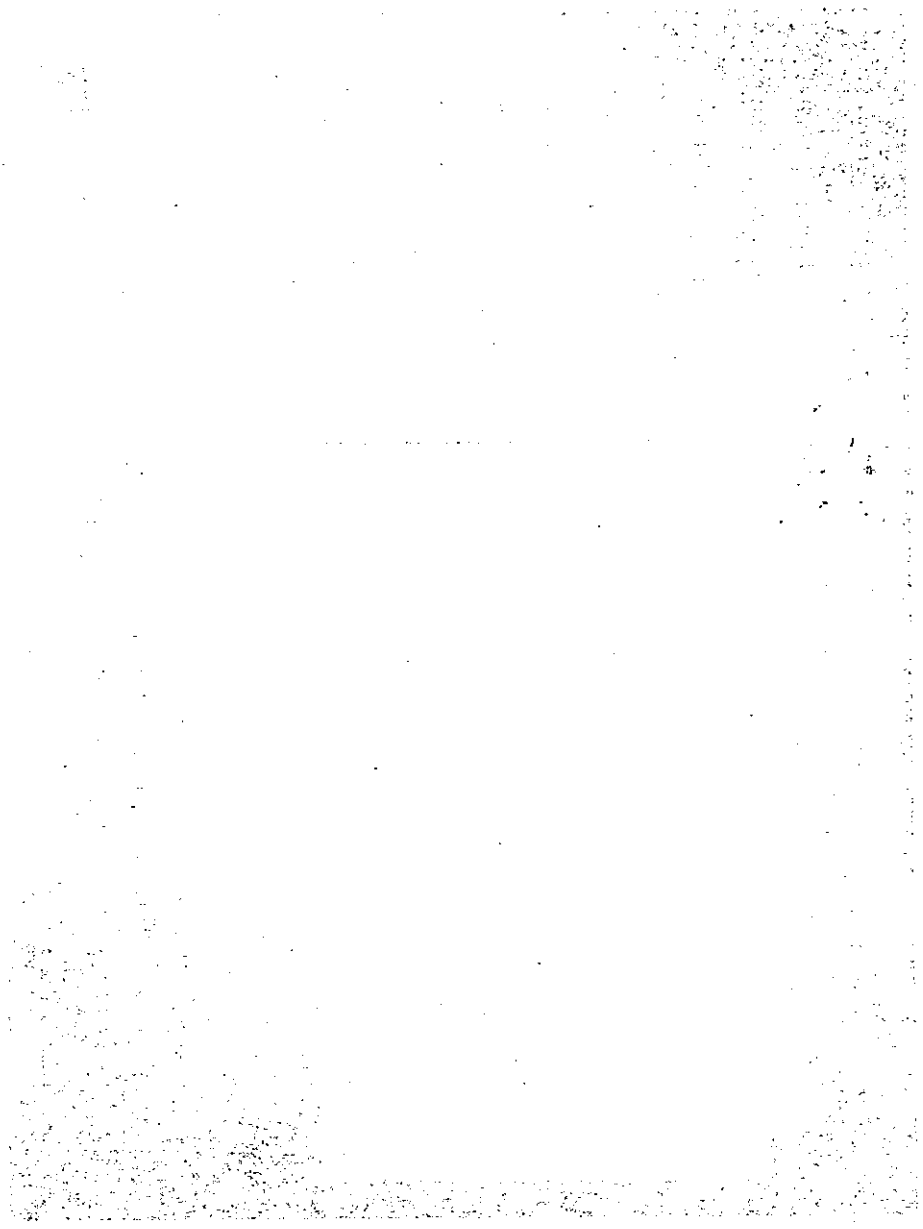

PARA POLİTİKASI UYGULAMASI: İLK DÖRT AY
Tartışma 2: Kurların Değerlenmesi ?

- Kullanılan fiyat endeksine bağlı olarak TL'de 2000 yılında yüzde 0.5 ile 2.8 oranı arasında bir değerleme gözükmektedir.
- Seviye olarak reel kur hala rekabetçi bir düzeydedir.

GRAFİK 11

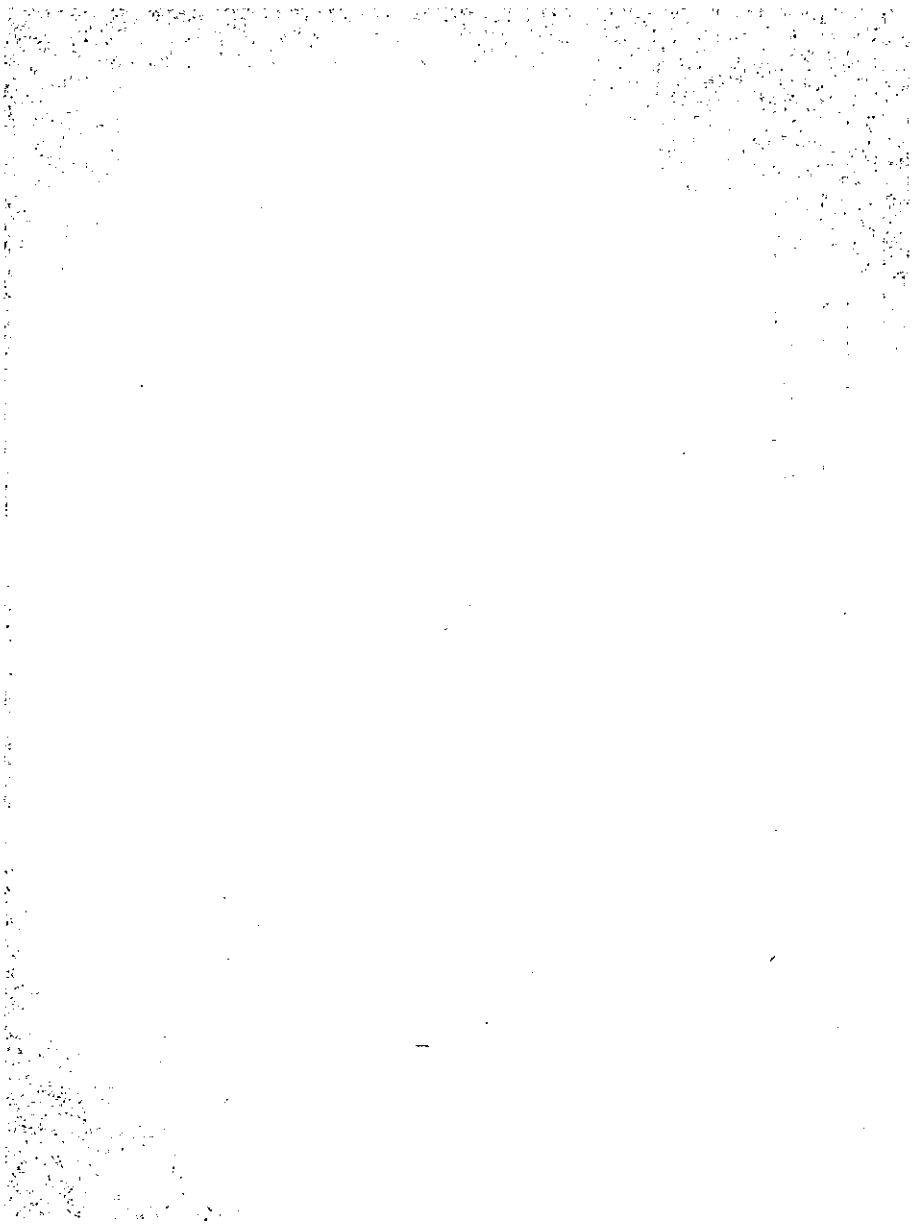
PARA POLİTİKASI UYGULAMASI: İLK DÖRT AY
Tartışma 2: Kurların Değerlenmesi ?

- Reel kurlardaki yıllık yüzde değişmelere bakıldığında bu rekabetçi düzey daha rahat izlenebilmek tedir.

REEL EFEKTİF KUR ENDEKSİNDEKİ YILLIK % DEĞİŞİMLER
NİSAN 2000 İTİBARİYLE

GRAFİK 12

Burada, önemli bir hususun altını çizmek istiyorum. Bence tartışmaya değer. Efendim, kur politikası, herhangi bir merkez bankasının kur politikası, aynı zamanda hem ödemeler dengesini hem de fiyat istikrarını bana göre hedefleyemez, ikisinden birini seçmek durumundasınız. Bu iki hedef birbiriyle çelişebilir. Çünkü geçmişte, kapsamlı istikrar programlarının olmadığı dönemlerde, cari dengeye yönelik politikaların uygulandığı da olmuş, kur da reel olarak değer kaybetmiştir, zaten. Burada bile bir kısmını gördünüz; ama, daha geçmişte de var. Ama, sonuçta da enflasyon, bu ülkede, daha yüksek düzeylere ulaşmıştır. Kapsamlı bir istikrar programıyla beraber cari sorunun çözümü –altını çizerek söylüyorum, daha evvel de değinildi; ama, bir defa daha söylemek lazım- cari denge sorunlarının, çıkmış veya çıkabilecek muhtemel sorunlarının çözümü, malî (fiscal) düzelmeden geçmektedir. Esasen, programın en önemli unsuru da bu düzelmedir. Dolayısıyla, bu olduğu ölçüde, Merkez Bankası da, yeniden fiyat istikrarını hedefleyebilir bir Merkez Bankası olmaya doğru gelecektir; ki, yıllardan beri en büyük eksiğimiz de budur.

Burada, yine bir hususu daha dile getireyim. Reel kur, nereye doğru gidecek, cari dengeler ne olacak; tabiî ki, bunların üzerinde hepimiz duruyoruz. Burada da ben biraz ondan değindim. İktisadi yönelim anketimizin, bütün ekonomik ajanlar tarafından dikkatli bir şekilde izlenmesinde fayda var. Burada biz, sadece sanayi kesimine genel gidişatla ilgili kabaca sorular sormuyoruz. İhracatçılara yönelttiğimiz sorular da var. Internet sitemizde de bunlar mevcuttur. Bunlara bakarsanız, ihracatçıların ileriye yönelik beklentilerinde de olumluya doğru gitmeyi göreceksiniz, uygulanan para programına rağmen.

Beş dakikam kaldı; ama, bende de zaten bir tek grafik kaldı. Biraz evvel Sayın Başkanın yönelttiği sorunun cevabı da burada olabilir. Ondan evvel şunu da söyleyeyim: Ben burada bir avantaj kullanıyorum konuşmamda. Konuşma sıramın nispeten daha son sıralarda bulunması. Dolayısıyla, bazı ilave notlar da aldım, onları da söyleyeceğim.

Döviz kuru ile enflasyon arasında ilişki var mıdır, yok mudur? Merkez Bankası Araştırma Departmanımıza göre ilişki vardır, hem de kısa vadede bile ilişki *vardır.* Bizim Araştırma Departmanımızın bilgisi bu.

İkincisi para arzı. Hangisine bakacağız, M2'ye mi, hatta benim kullanmayı çok sevdiğim M2Y'e mi? Kişisel fikrimi söylüyorum, M2'nin ya da M2Y'nin fazlaca bir anlamı yok. M2YR takip edilecek, edilmesi gerekir. Bunun içinde, hem Türk Lirası mevduatlar, hem de döviz mevduatlar hem de bankaların müşterileriyle yaptıkları repo var. Bana göre bu çok daha anlamlı bilgi veriyor, bu para arzı.

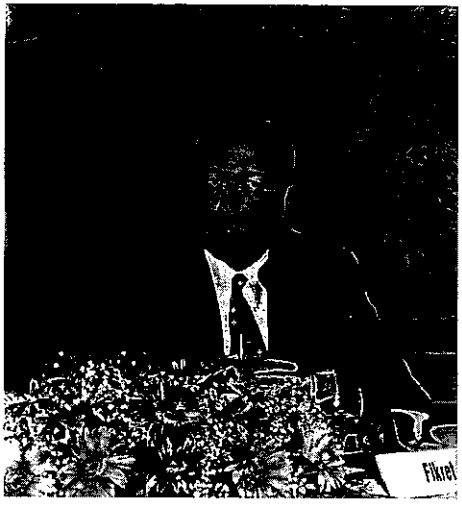
Üçüncü nokta, çok kısa geçiyorum, parasal tabandan para arzına kadar tüm parasal büyüklüklerde –dikkatinizi çekiyorum- uyguladığımız program, reel olarak artış bekliyor. Hem enflasyon düşecek –üstüne basarak söylüyorum- hem de para arzlarında reel olarak artış görülecek. Program bunu söylüyor. Bu olmazsa program çalışmaz, zaten.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Efendim, Sayın Süreyya SERDENGEÇTİ'ye açıklamaları için çok teşekkür ediyorum. Ben, her zaman yine Merkez Bankamızdan ricacı olayım, çünkü son zamanlarda güzel açıklamalar yapıyorlar. Bunları, daha basit, halkın anlayacağı şekle indirgerlerse, çok daha iyi olur, diye düşünüyorum.

Sayın Fikret SEVİNÇ, Muhasebat Genel Müdürümüz son konuşmayı yapacaklar.

Buyurun Sayın SEVİNÇ.

FİKRET SEVİNÇ (MUHASEBAT GENEL MÜDÜRÜ) – Teşekkürler Sayın Başkan.

Mensubu olmaktan gurur duyduğum Hesap Uzmanları Kurulu'nun 55 inci Kuruluş Yıldönümünü ben de kutluyorum.

Bu kadar değerli konuşmacıdan sonra ilginç bir şeyler bulmak zor. Aynı zamanda herkesin acıktığının da farkındayım. O yüzden, olabildiğince kısa ve özlü biçimde, sıkmadan anlatmaya çalışacağım.

Çok süratli birkaç grafik göstereceğim; geçmişe yönelik birtakım grafikler olacak, bunlar. Büyüdüğümüzü göstereceğiz. Öncelikle biz büyüyoruz. Yani durum tespiti, çok kısa cümlelerle.

Nüfusumuz artıyor **(Grafik:13)**, gayri safî millî hâsılamız büyüyor **(Grafik:14)**, enflasyonumuz büyüyor **(Grafik:15)** –zamanı içerisinde, 1970'den itibaren- konsolide bütçe giderlerimiz büyüyor **(Grafik:16, 17)**. Şöyle bir baktığımızda, giderlerimizin gelirlerimizden daha fazla büyüdüğünüz görüyoruz, zaman içerisinde. Tabiî rakamların yorumu farklı yönlerde yapılabilir; ama, 1985'teki Katma Değer Vergisi reformundan sonra gelirlerimizde köklü bir artış trendinin başladığını, vergi yükünün *(vergi gelirlerinin GSMH'ya oranının)* yüzde 14'lerden tırmanma sürecine girdiğini, zaman içinde yüzde 24'ler seviyesine geldiğini görüyoruz. Yalnız, harcamalarımızın biraz daha fazla arttığını görüyoruz. **(Grafik:16)**

Bu tablo önemli bir tablo; hem bütçe açığımızı gösteriyor, hem de 1970'ten itibaren birincil fazlamızı gösteriyor. Bizim, enflasyonumuzun düşük olduğu dönemlerde, bütçemizin açığının

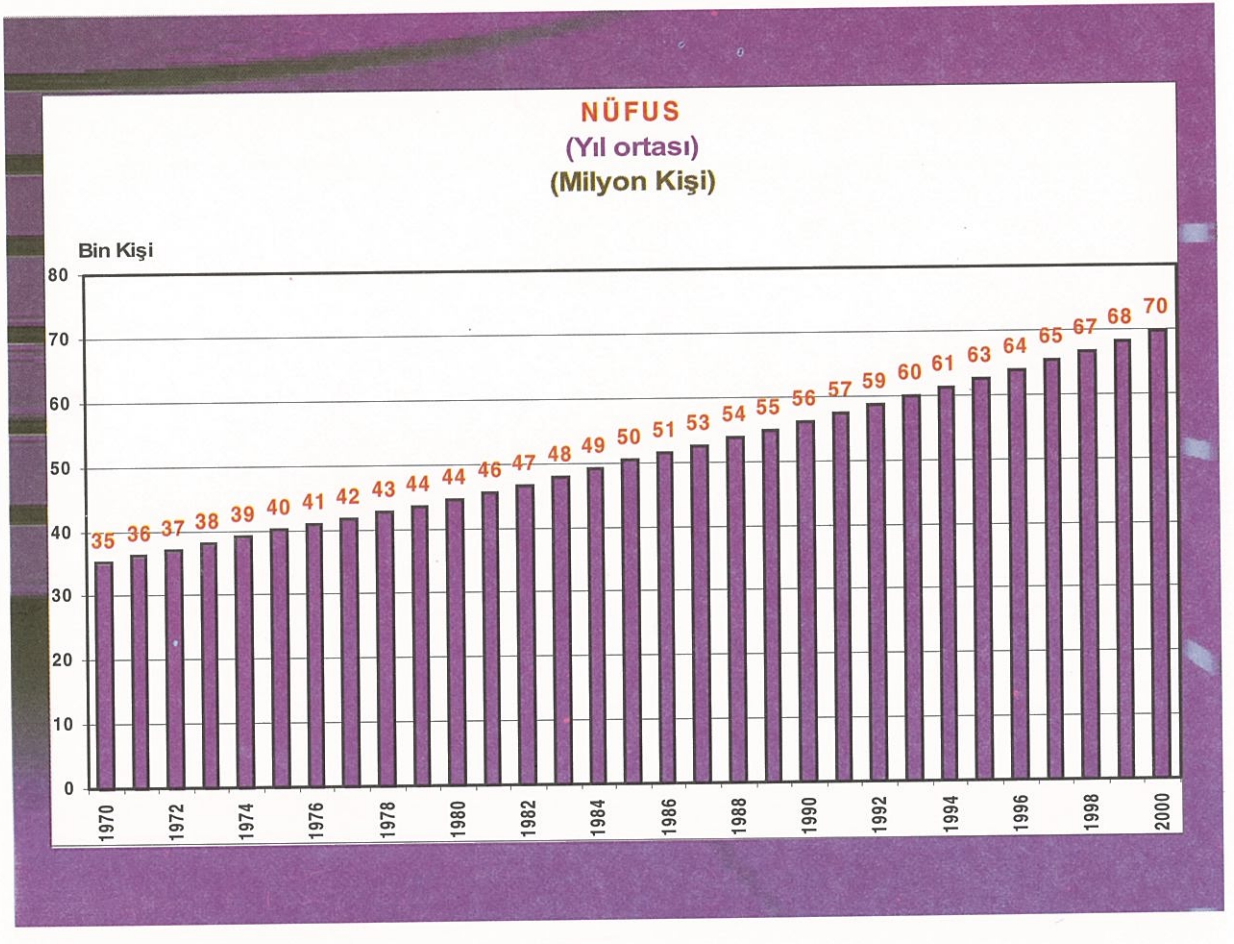
hangi seviyelerde olduğuyla ilgili bir grafik. Bu grafiğin, şu an itibariyle yaklaşık yüzde 11'ler seviyesine varan bütçe açığının gayri safî millî hâsılaya oranı var ve artış trendinin de korkunç boyutlarda olduğunu görüyoruz. **(Grafik:18)**

Bu tabloda dikkat çeken bir başka nokta da, 1994'te, 1997'de birtakım kalkışmalarımızın olduğu ve onların sonunda birtakım aksamaların da olduğudur. Ama, iyi niyetle kalkışmaların boyutunu ve kalkışmanın nereye kadar sürdürülebildiğini de görüyoruz, bu grafiklerde. Dikkat ederseniz, 1994'te birincil fazlamızı, bütçe açığımızı yüzde 4 seviyelerine çekiyoruz, birincil fazlamızı yüzde 3,8 seviyelerine çekiyoruz; ama, daha sonra tutamıyoruz onu o noktada. Çünkü, hem vergi önlemleri getiriyoruz, hem harcamaları aşırı derecede kısıyoruz. Seçimden hemen bir sene, bir buçuk sene önce bunları yaparsanız, tutmak mümkün olmuyor. **(Grafik:19)**

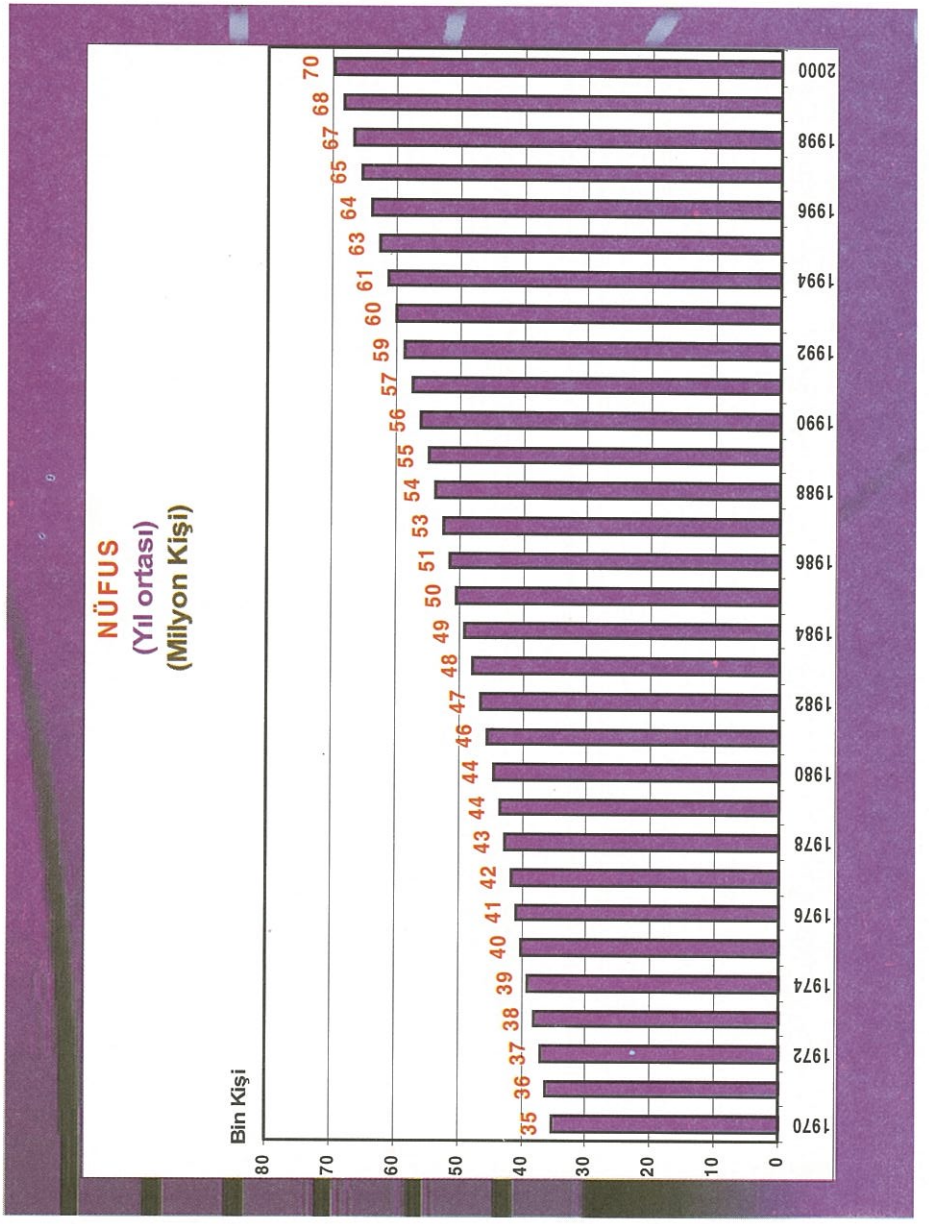
Bu programlar siyasî midir, değil midir? şeklinde bir soru çıktı ortaya. Bunların tamamı aslında siyasîdir. Siyasî desteği olmadığı takdirde bunları sürdürmek mümkün olmuyor. Bakın, 1994'te birincil fazlamızı ilk yıl düzgün veriyoruz, ondan sonra seçim baskısı girdiği anda işin rengi kaçıyor. Ondan sonra yine 1997'de kalkışıyoruz, 1998'de birincil fazlamızı yüksek noktalara çıkarabiliyoruz, çok ciddî bir çabadır 1998 çabası. Ama, ondan sonra yine seçim baskısı geliyor, 1999'da seçim oluyor ve olayın rengi kaçıyor.

Şimdi, 2000 yılında çok ciddî bir birincil fazla hedefi koyuyoruz, 5,6; ki, açığımızı, toplam açığımızı geçen seneki seviyelerde tutmayı başarabilelim.

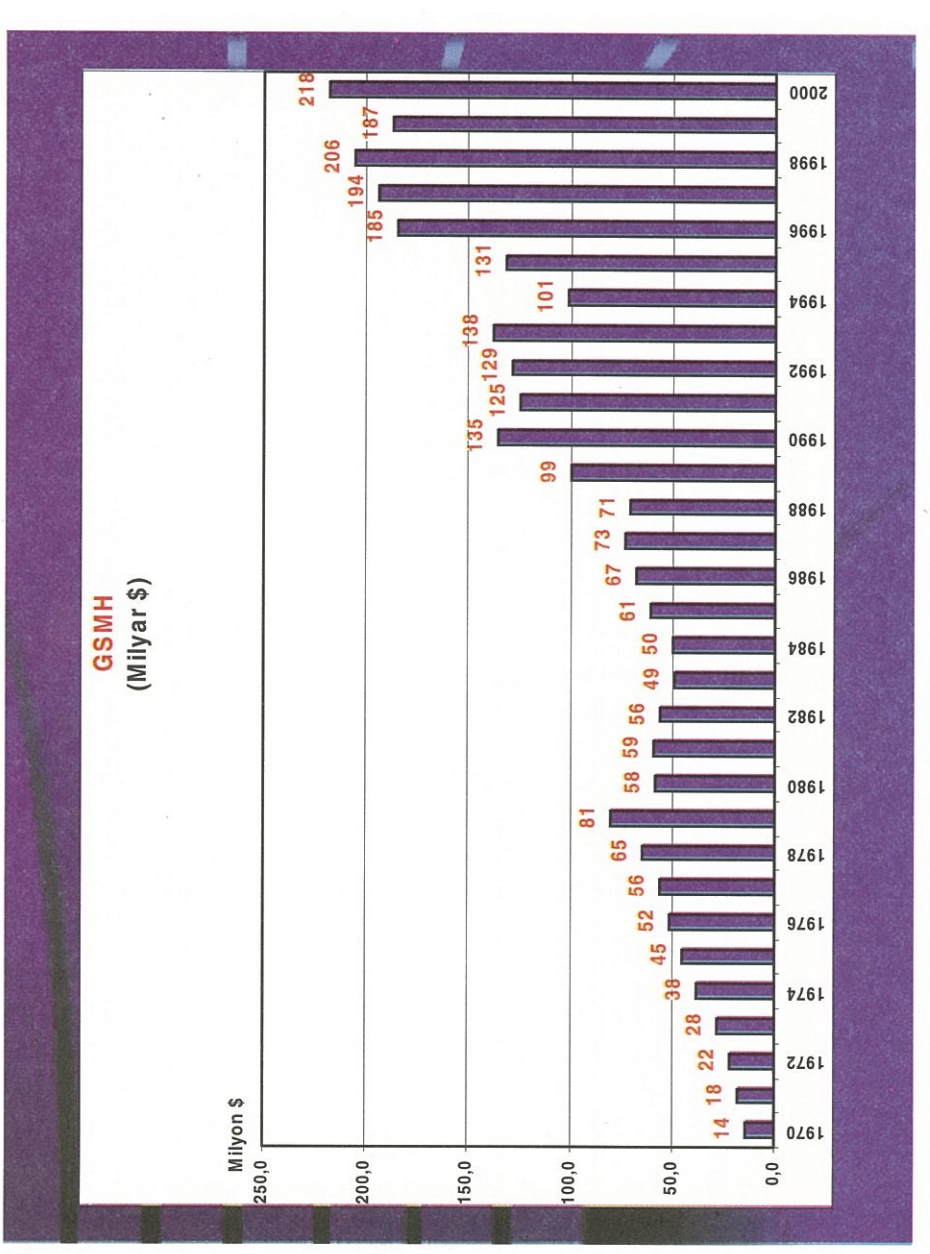
Bu tablo **(Grafik:20)** içerisinde bir başka ilginç nokta da, neticede biz devletin niye aktivitelerini yapıyoruz; topluyoruz, dağıtıyoruz, neticede bir toplama ve dağıtma mekanizması devlet. Devlet, bütün bu olayları yaparken, nasıl eğitime, sağlığa, altyapıya, savunmaya, genel hizmetlere kaynak ayıracak ki, neticede o gelir dağılımına katkı yapma fonksiyonunu düzgün bir şekilde ifa etsin.

NÜFUS
(Yıl ortası)
(Milyon Kişi)
Bin Kişi
80
70
60
50
40
30
20
10
0
35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 44 46 47 48 49 50 51 53 54 55 56 57 59 60 61 63 64 65 67 68 70
1970 1972 1974 1976 1978 1980 1982 1984 1986 1988 1990 1992 1994 1996 1998 2000

GRAFİK 13

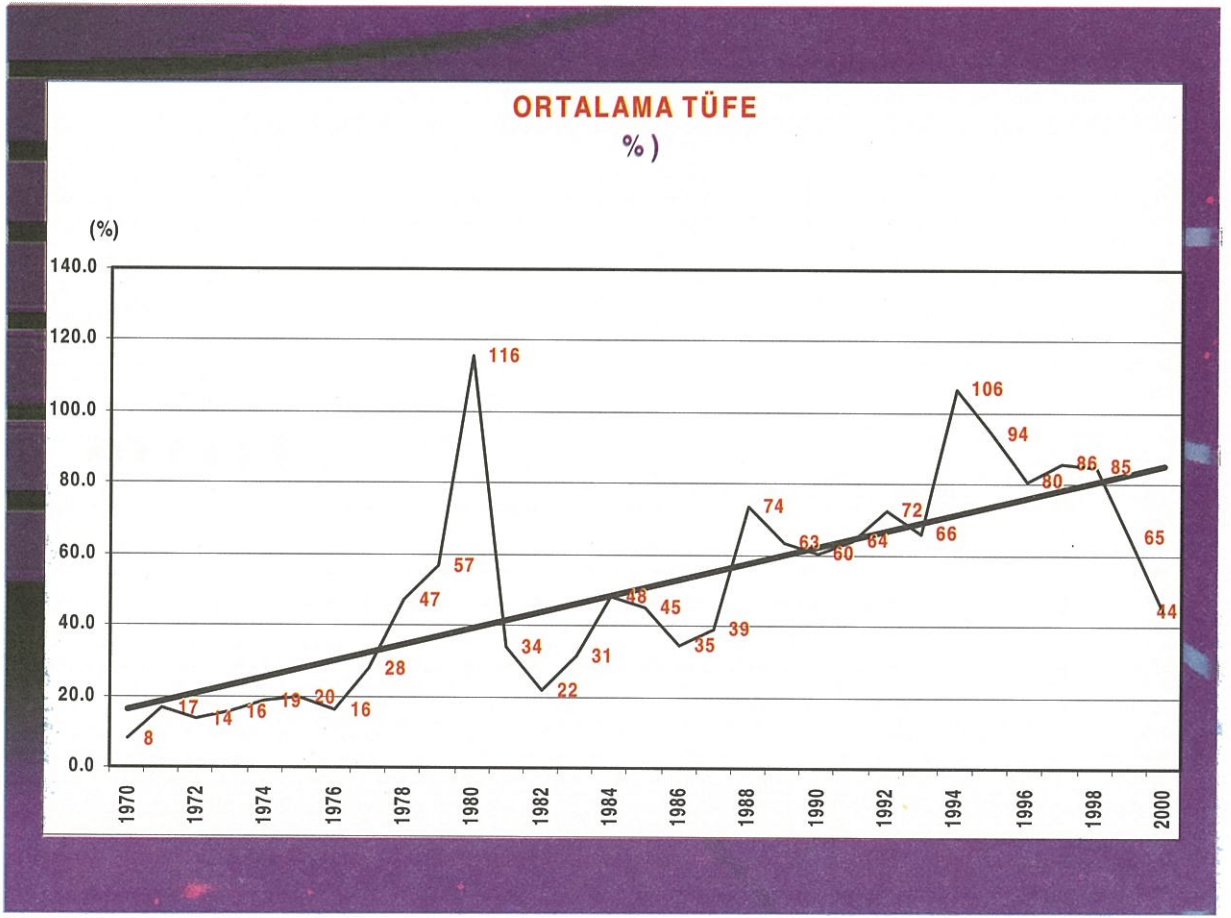

NÜFUS
(Yıl ortası)
(Milyon Kişi)
Bin Kişi
80
70
60
50
40
30
20
10
0
35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 44 46 47 48 49 50 51 53 54 55 56 57 59 60 61 63 64 65 67 68 70
1970 1972 1974 1976 1978 1980 1982 1984 1986 1988 1990 1992 1994 1996 1998 2000

GRAFİK 13

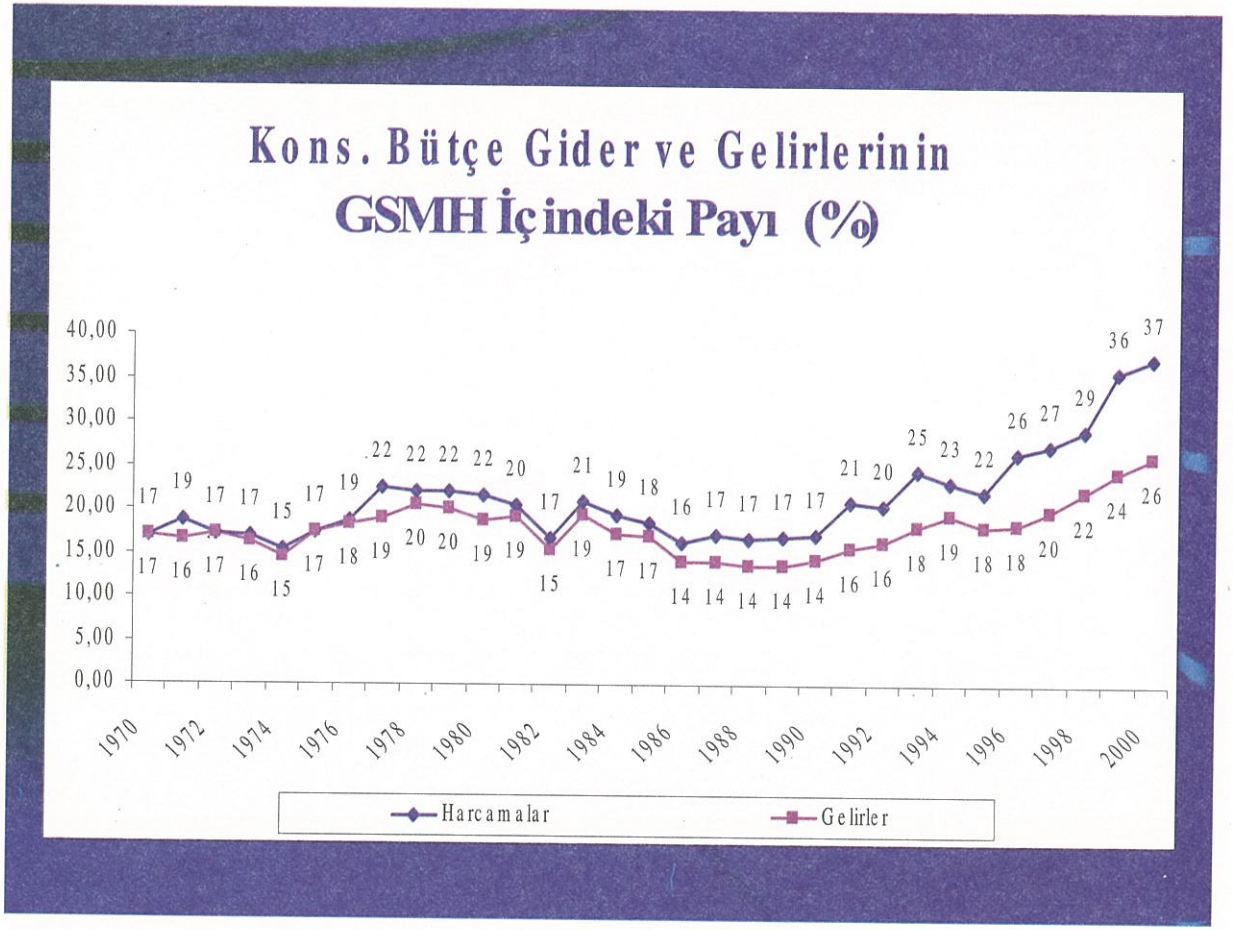

GSMH
(Milyar $)
Milyon $
250,0
200,0
150,0
100,0
50,0
0,0
14 18 22 28 38 45 52 56 65 81 58 59 56 49 50 61 67 73 71 99 135 125 129 138 101 131 185 194 206 187 218
1970 1972 1974 1976 1978 1980 1982 1984 1986 1988 1990 1992 1994 1996 1998 2000

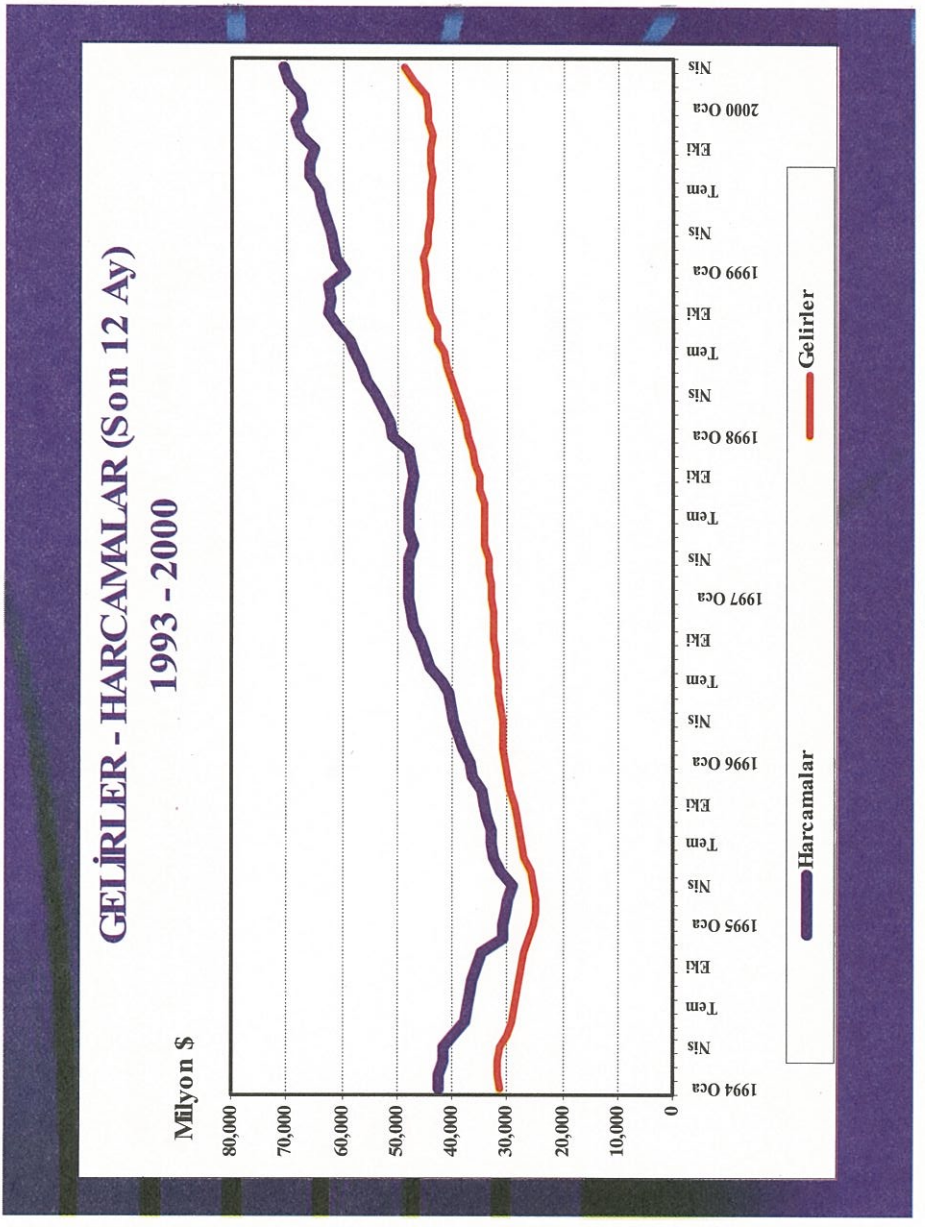
GRAFİK 14

GRAFİK 15

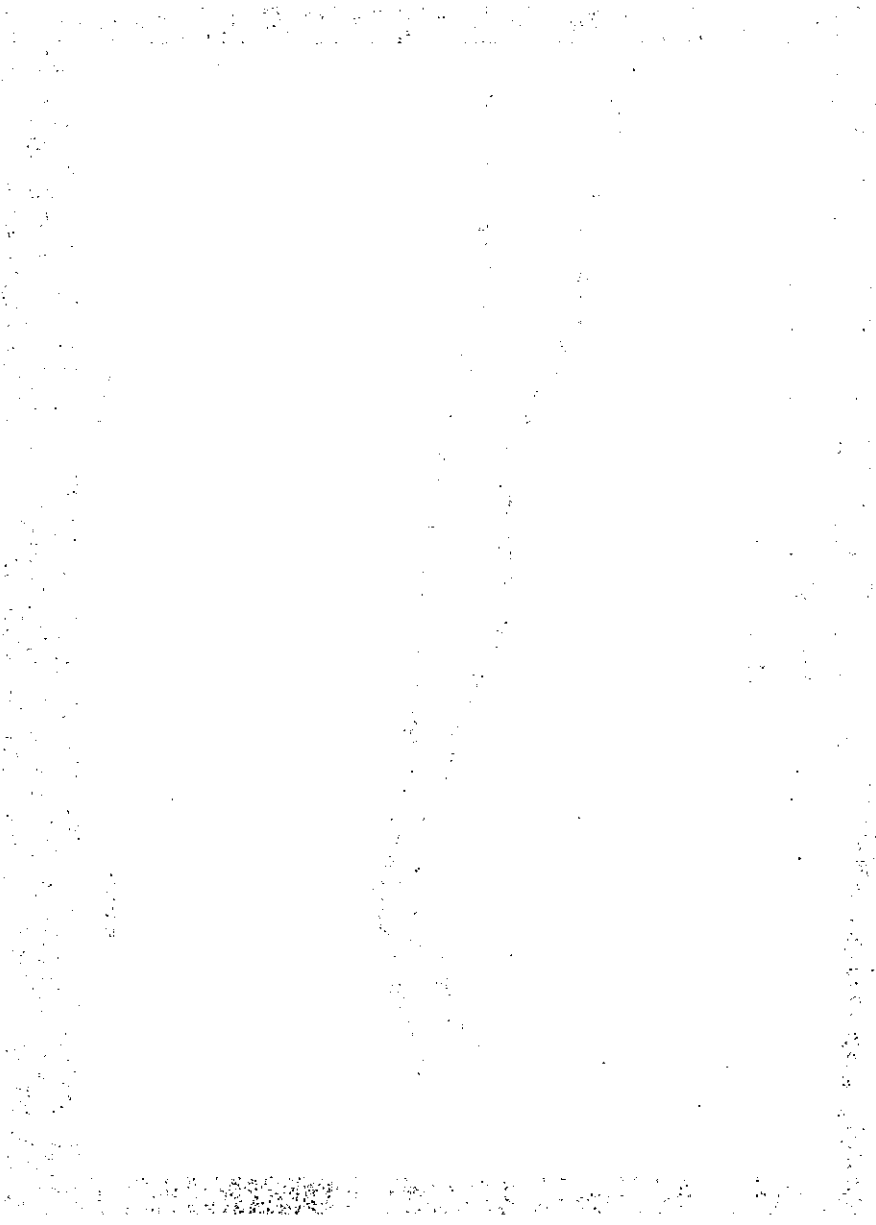

ORTALAMA TÜFE
%)
(%)
140.0
120.0
100.0
80.0
60.0
40.0
20.0
0.0
1970
1972
1974
1976
1978
1980
1982
1984
1986
1988
1990
1992
1994
1996
1998
2000
8
17
14
16
19
20
16
28
47
57
116
34
22
31
48
45
35
39
74
63
60
64
72
66
106
94
80
86
85
65
44

GRAFİK 16

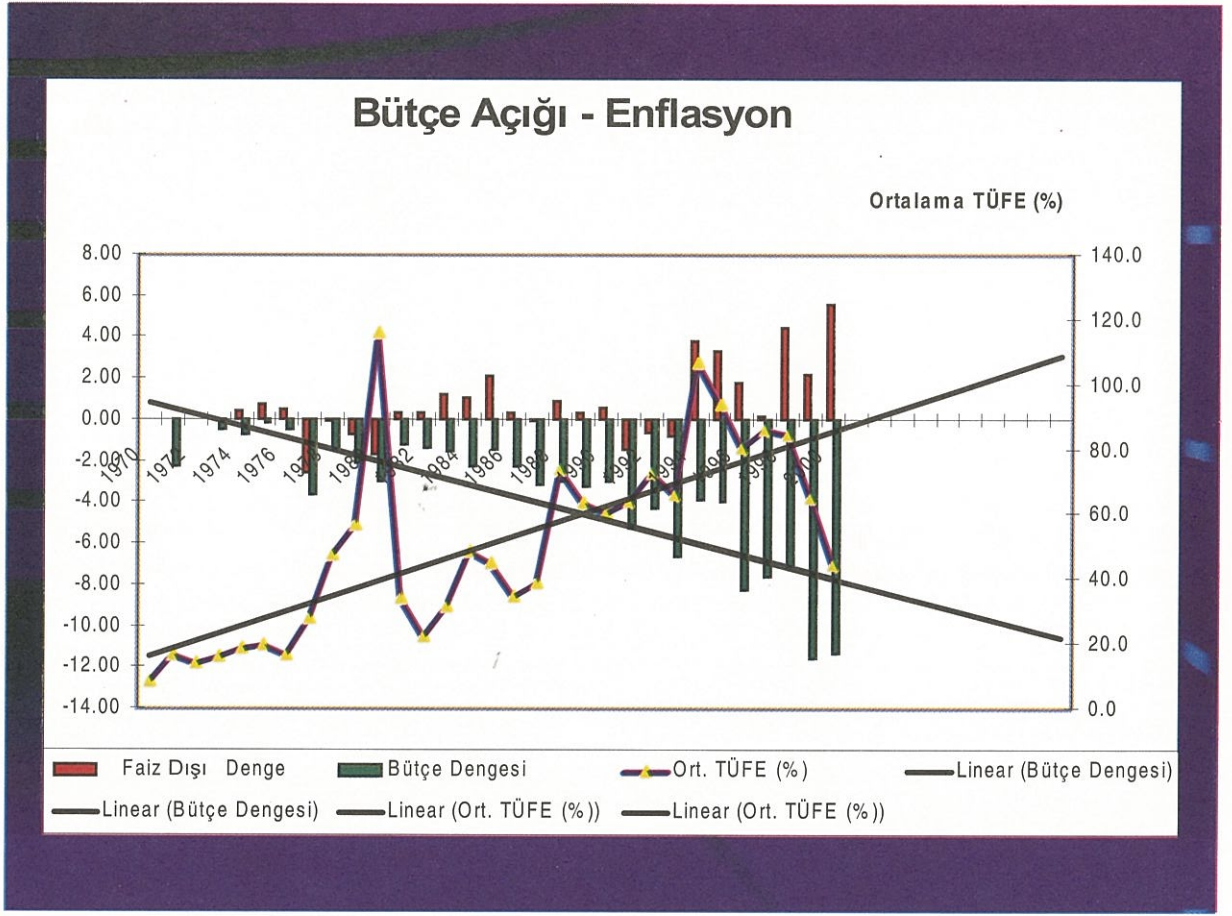

Kons. Bütçe Gider ve Gelirlerinin
GSMH İçindeki Payı (%)
40,00
35,00
30,00
25,00
20,00
15,00
10,00
5,00
0,00
1970
1972
1974
1976
1978
1980
1982
1984
1986
1988
1990
1992
1994
1996
1998
2000
Harcamalar
Gelirler

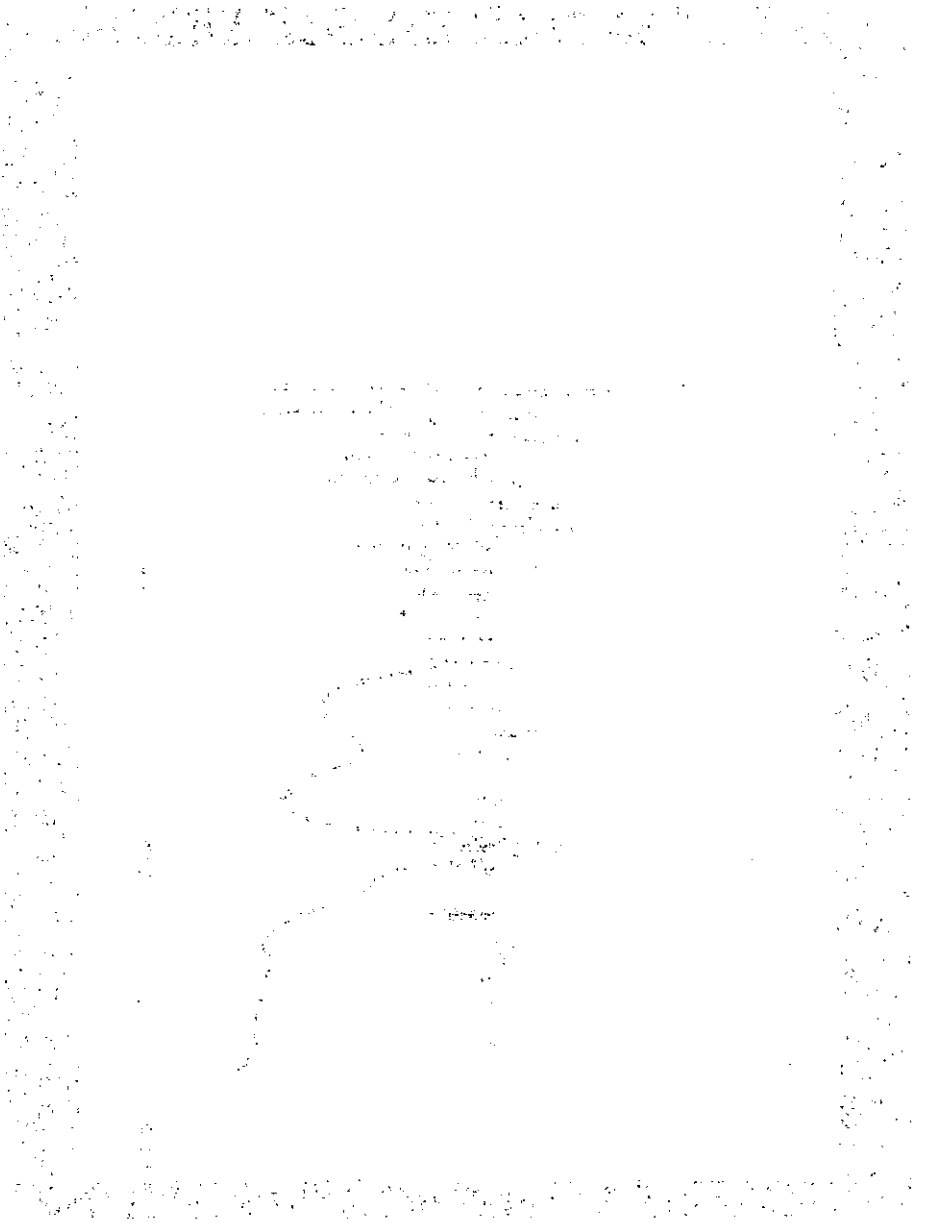

GELİRLER - HARCAMALAR (Son 12 Ay)
1993 - 2000
Milyon $
80,000
70,000
60,000
50,000
40,000
30,000
20,000
10,000
0
1994 Oca
Nis
Tem
Eki
1995 Oca
Nis
Tem
Eki
1996 Oca
Nis
Tem
Eki
1997 Oca
Nis
Tem
Eki
1998 Oca
Nis
Tem
Eki
1999 Oca
Nis
Tem
Eki
2000 Oca
Nis
Harcamalar
Gelirler

GRAFİK 17

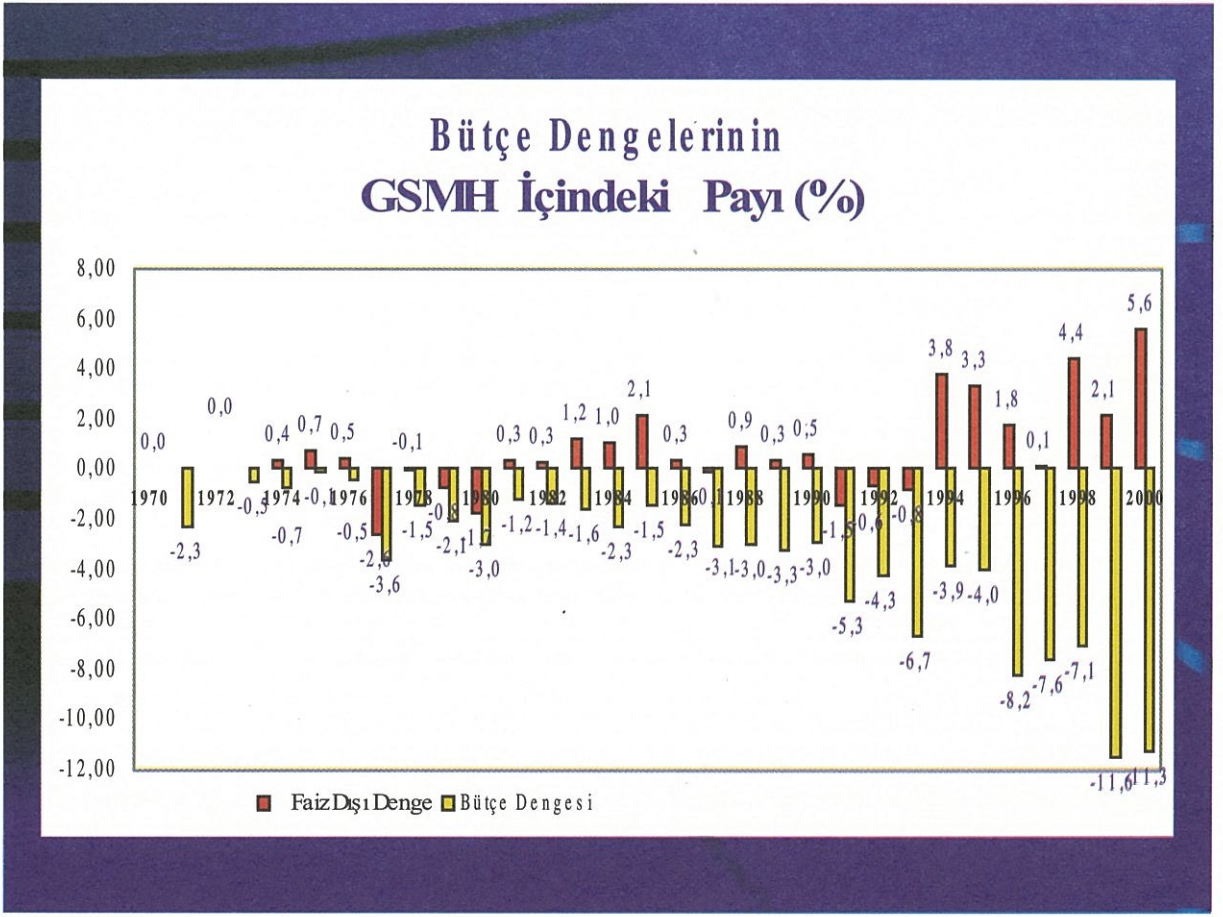

GRAFİK 18

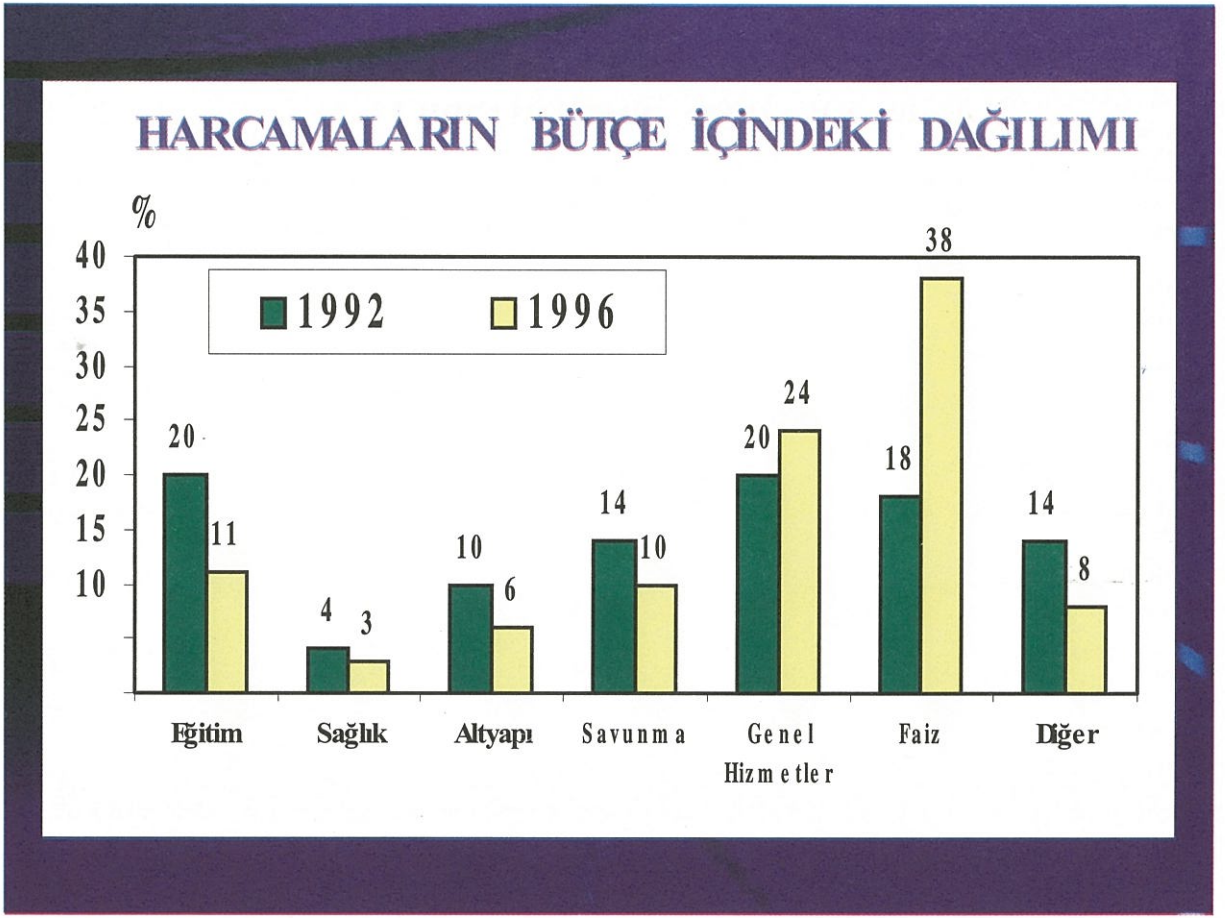

Bütçe Açığı - Enflasyon
Ortalama TÜFE (%)
8.00
6.00
4.00
2.00
0.00
-2.00
-4.00
-6.00
-8.00
-10.00
-12.00
-14.00
140.0
120.0
100.0
80.0
60.0
40.0
20.0
0.0
1970
1974
1976
1982
1984
1986
Faiz Dışı Denge
Bütçe Dengesi
Ort. TÜFE (%)
Linear (Bütçe Dengesi)
Linear (Bütçe Dengesi)
Linear (Ort. TÜFE (%))
Linear (Ort. TÜFE (%))

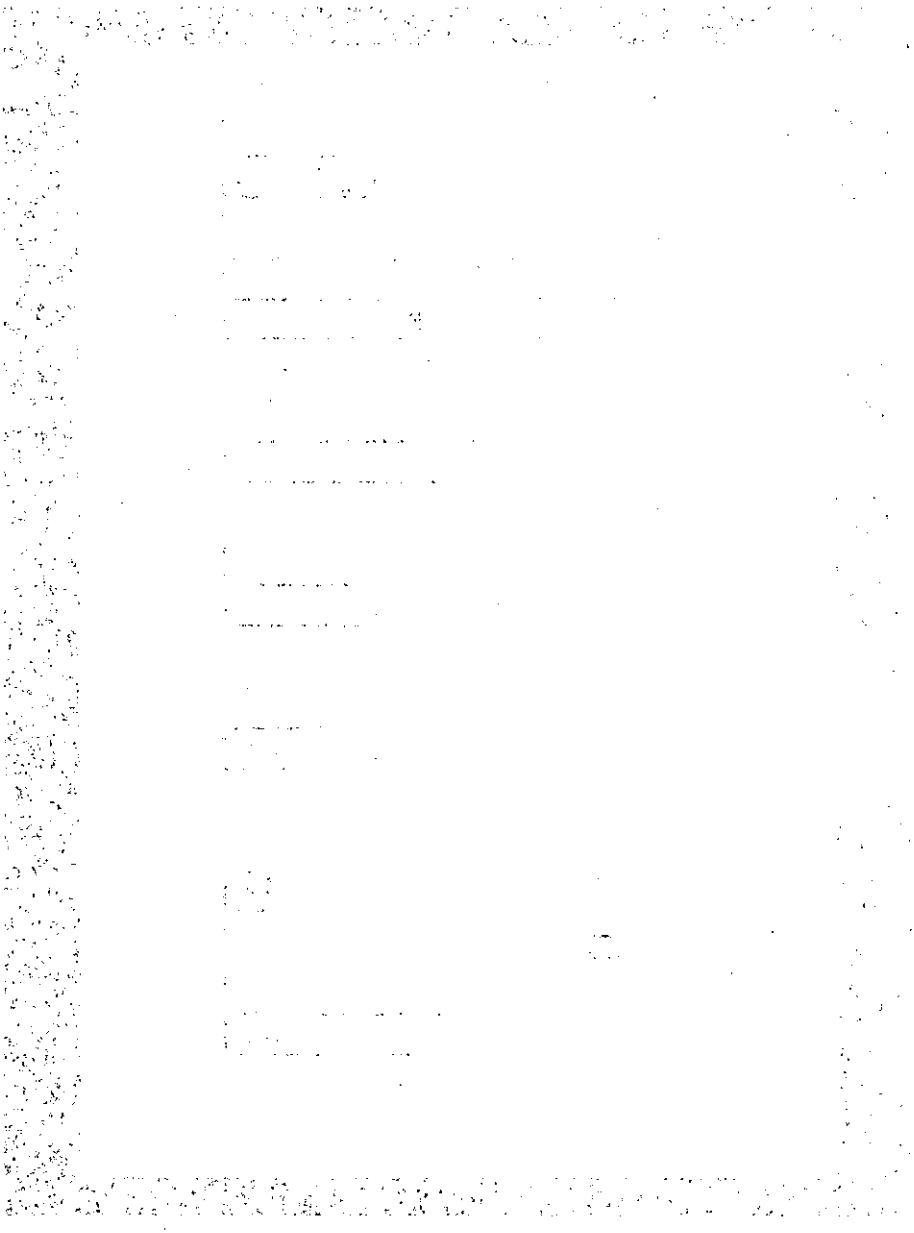

GRAFİK 19

Bütçe Dengelerinin
GSMH İçindeki Payı (%)
8,00
6,00
4,00
2,00
0,00
-2,00
-4,00
-6,00
-8,00
-10,00
-12,00
1970
1972
1974
1976
1978
1980
1982
1984
1986
1988
1990
1992
1994
1996
1998
2000
Faiz Dışı Denge
Bütçe Dengesi

GRAFİK 20

HARCAMALARIN BÜTÇE İÇİNDEKİ DAĞILIMI
%
40
35
30
25
20
15
10
1992
1996
20
11
4
3
10
6
14
10
20
24
18
38
14
8
Eğitim
Sağlık
Altyapı
Savunma
Genel Hizmetler
Faiz
Diğer

Çok fazla güncel data koymamamın sebebi, aslında hiçbir şey değişmiyor, trendler hep aynı ve bu trendlere yönelik olarak da, spekülasyon yaratacak grafiklerin burada hiçbir faydası yok. Önemli olan, uzun vadede gittiğiniz yer. Eğitime ayrılan pay düşüyor, sağlığa ayrılan pay düşüyor, altyapıya ayırdığınız pay düşüyor, savunmaya ayırdığınız pay düşüyor ve neticede bizim faize ayırdığımız pay artıyor. Bütün bu zaman içerisinde ortaya çıkan trendlerin bize söylediği bu.

Bu arada da, tabiî, yine, gelir dağılımımız bozuluyor, fakirler daha az pay alıyor, zenginler daha fazla pay alıyor; yani, neticede bu bölüşüm, devlet tarafından yürütülen bölüşüm sisteminin getirdiği olay bu. **(Grafik:21)**

Burada sayın hocalarım var. Tabiî, onların yanında çok da fazla iddialı olmak istemiyorum ve çok da dikkatli olmak istiyorum. Bütçe açığımız, zaman içerisinde artarken, bu arada da enflasyonumuz yine aynı paralelde artıyor. İşte, enflasyonun sebebi beklentilerdir. Beklentiler kısa vadede çok önemlidir şeklindeki argümanlara yüzde yüz katılmakla beraber, neticede bizim bütçe açığımızın varlığı ve seviyesi enflasyonla epeyce alakalı gibi gözüküyor bana. Bunun ekonometrik incelemelerini, sanıyorum, hocalarım benden çok daha iyi yapabilirler. Ama ben çok basit bir korelasyon katsayısı tespit edeyim dedim. İlgili yılın açığıyla, ilgili yılın enflasyonu arasındaki korelasyon katsayısı 0,62, bir sonraki yılın –bir yıl gecikmeyle yaparsanız- 0,72. Ama, hocalarım hemen buna farklı yöntemlerle tespit edilebileceği şeklinde bir tepki getirirlerse, onlar da haklıdır, bir şey demiyorum. Ama, neticede, bizim bütçe açıklarımızla enflasyon arasında doğrudan bir ilişki var, gibi gözüküyor.

Biz bu programa kalkıştık ve şu anda dördüncü ayını tamamlıyoruz. Neredeyiz? Bizim resmî rakamlarımıza bakarsak, harcamalarımız 16 katrilyon lira, gelirlerimiz 9,9 katrilyon lira, bütçe dengemizde 6,3 katrilyon lira açık, ilk dört ayın sonu itibariyle **(Grafik:22)**. Bu iyi mi, kötü mü? Bu haliyle hiçbir şey söylemiyor aslında. Yukarıda Hazinenin nakit dengesi diyor. Hazinenin nakit dengesi olarak baktığımızda da, yaklaşık 6,8 katrilyon liralık nakit

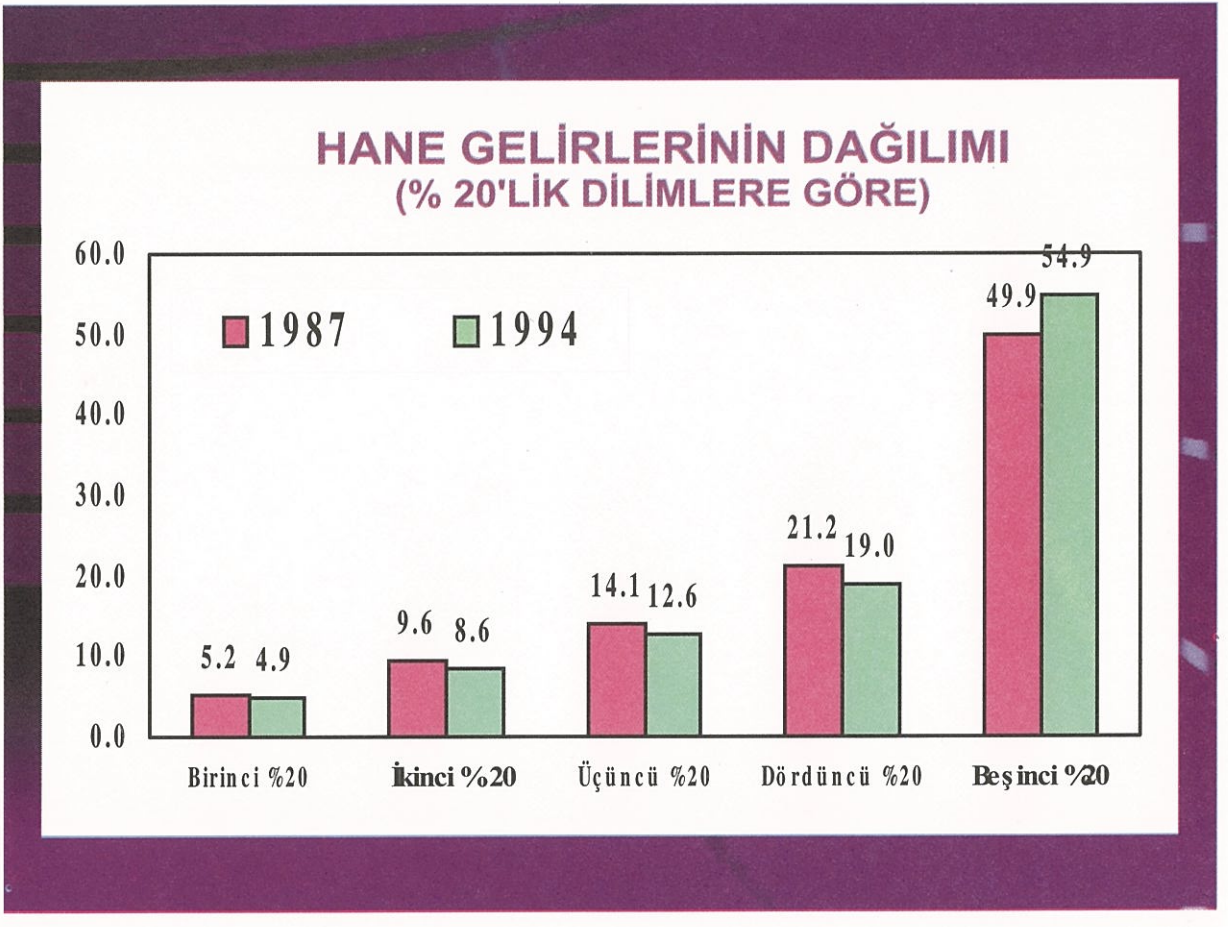
açığı var **(Grafik:23)**. Bu iyi mi, kötü mü program açısından? Kimse bir şey söyleyemiyor. Yani, iyi mi, kötü mü, neredeyiz?

Ben, reel rakamlara dönüştürülmesi gerektiğini düşünüyorum. O çerçeveden baktığımızda, her ayın *–tabiî reel rakamlara dönüştürdüğünüzde pek çok rakam çıkarabilirsiniz-* bütçe sonuçlarını dolara çevirdim. Dolar kurundaki muhtemel değerlenmeler, gerçeği yansıtmamanın etkisini de dikkate alınması gerektiğin bilmekle beraber, onları dikkate almadan koyduğum bu grafikler şöyle söylüyor: Her ayın bütçe performansını dolara çeviriyorum ve geçmiş on iki ayla son on iki aya bakıyorum. Böylelikle, o ayın bütçe performansının iyi veya kötü olduğunu tespit etmek gibi bir yöne gitmeye çalışıyorum. Bizim giderlerimizin ve gelirlerimizin seyri, son on iki ay itibariyle, nisan ayı itibariyle şöyle: Gelirlerimizde çok ciddî bir artış var, giderlerimizde de faizden kaynaklanan, geçmişten gelen birikimin faiz etkisinden kaynaklanan çok ciddî bir artış var **(Grafik:17)**.

Devam edelim. Peki, genel bütçe dengemiz ne alemde? Şu son dört aya baktığımızda, eğer Nisan ayı itibariyle programın sonuçlarını yorumlamak istiyorsak, birincil fazla yönünde çok ciddî bir adım atıyoruz ve açığımızın -uzun vadede geldiği, şu geçmiş on iki ay itibariyle baktığımızda yaklaşık toplam 25 milyar dolarlık bir açık var- artış trendi, çok ciddî boyutta durdurulmuş durumda, şu son dört ayda**(Grafik:24)**. Çok önemli. Tabiî, şu kalın şeye baktığımızda da, bu bizim başımızdaki faiz yükünü gösteriyor. Bu da faizin zaman içerisinde nasıl devasa bir canavar haline geldiğinin çok aleni bir göstergesi.

Bunu da böylece tamamladıktan sonra, şunu söylemeye çalışıyorum: Bir önceki slayta dönmemiz mümkün olursa. Biz, aslında çok ciddî bir programın başındayız ve bir aylık, iki aylık, üç aylık ciddî ve güzel sonuçlar, aslında sadece bizi ümitlendiriyor; ama, belli bir periyodun sonunda, eğer biz aynı performansı, hem gelir açısından hem de gider açısından aynı siyasî kararlılığı sürdüremediğimiz takdirde, yine o 1994'te, 1997'de karşılaştığımız, iyi niyetle başlayıp sonra hüsrana uğrayan kalkışmaların sonucuna uğramamız kaçınılmaz olur gibi geliyor.

GRAFİK 21

HANE GELİRLERİNİN DAĞILIMI
(% 20'LİK DİLİMLERE GÖRE)
60.0
50.0
40.0
30.0
20.0
10.0
0.0
1987
1994
5.2
4.9
9.6
8.6
14.1
12.6
21.2
19.0
49.9
54.9
Birinci %20
İkinci %20
Üçüncü %20
Dördüncü %20
Beşinci %20

GRAFİK 22

2000 KONSOLİDE BÜTÇE AYLIK GERÇEKLEŞMELERİ
ÖZET 1

(Milyar TL)	Oca	Şub	Mar	Nis	Toplam	2000 Bütçe Hedefi
Harcamalar	**3,631,638**	**4,163,183**	**3,586,050**	**4,945,128**	**16,325,999**	**46,713,341**
Faiz Hariç Harcama	1,560,982	1,543,183	1,674,954	2,074,452	6,853,571	25,580,366
Faiz Harcamaları	2,070,656	2,620,000	1,911,096	2,870,676	9,472,428	21,132,975
Gelirler	**2,040,771**	**2,891,072**	**2,547,735**	**2,469,221**	**9,948,799**	**32,585,000**
Vergi Gelirleri	1,622,924	2,475,558	1,877,845	1,951,662	7,927,989	24,000,000
Diğer Gelirler	417,847	415,514	669,890	517,559	2,020,810	8,585,000
Bütçe Dengesi	**-1,590,867**	**-1,272,111**	**-1,038,315**	**-2,475,907**	**-6,377,200**	**-14,128,341**
Faiz Dışı Denge	479,789	1,347,889	872,781	394,769	3,095,228	7,004,634

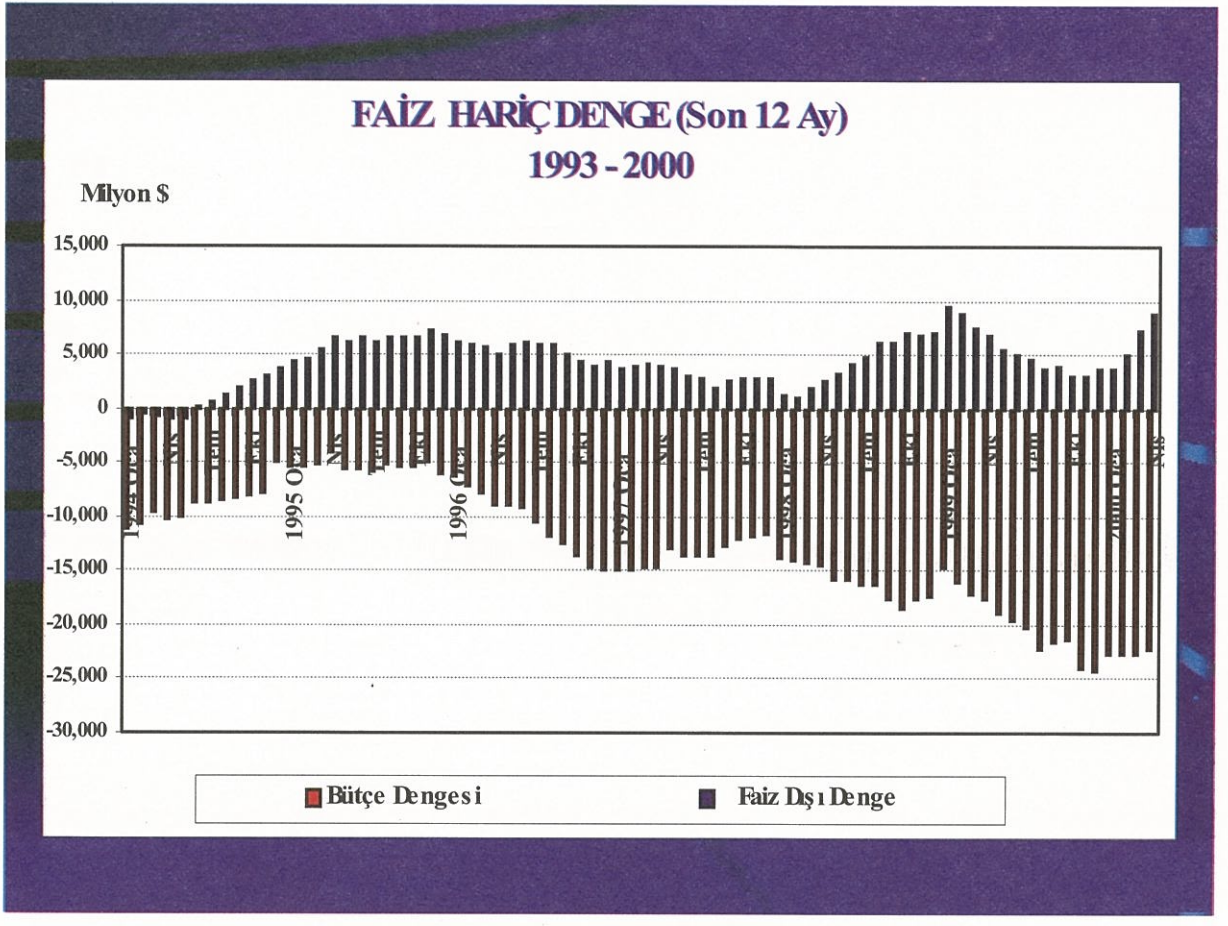
GRAFİK 23

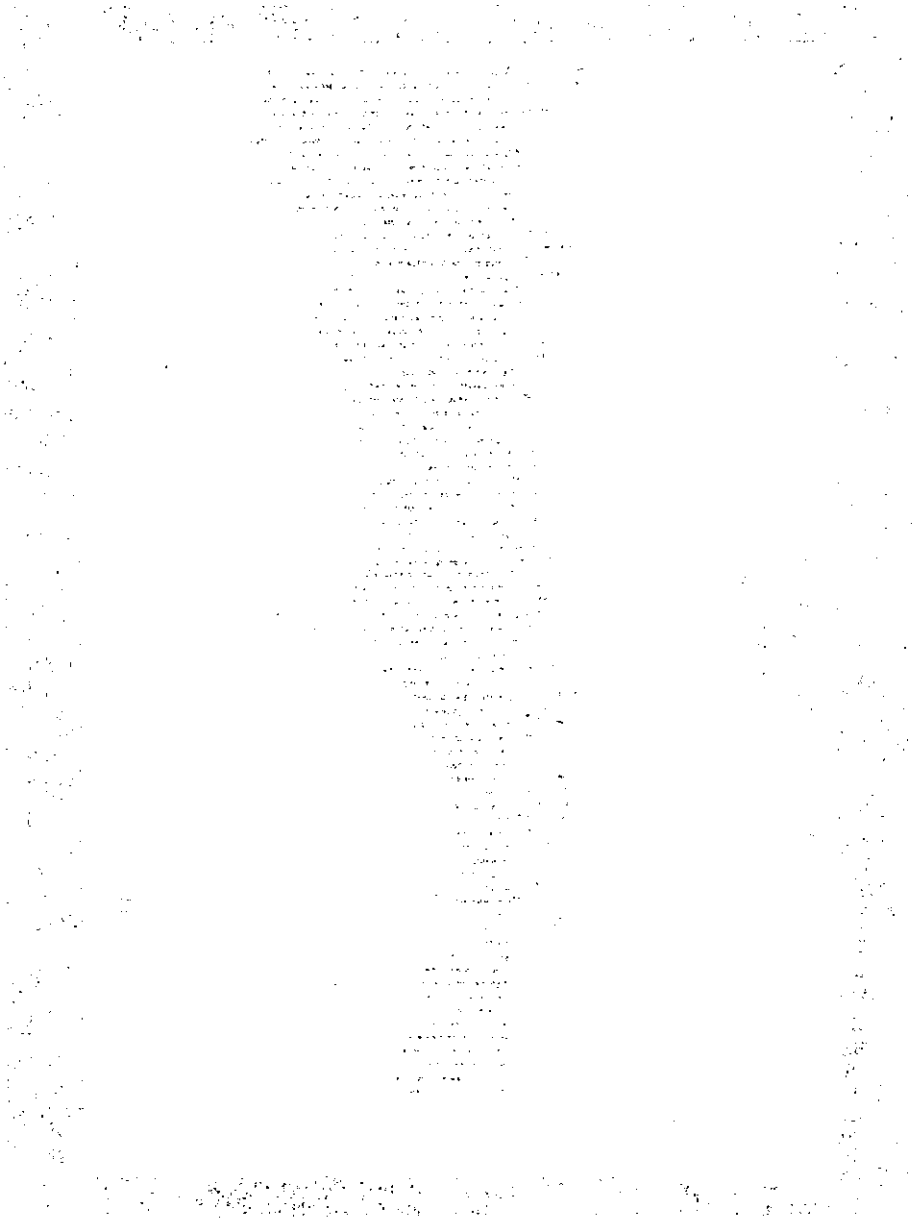
Hazine Nakit Dengesi

(Trilyon TL)

	Oca	Şub	Mar	Nis	Toplam
Harcamalar	3,559	4,166	3,421	4,452	15,598
Gelirler	1,862	2,884	1,854	2,125	8,725
Nakit Dengesi	-1,697	-1,282	-1,567	-2,327	-6,873
Faiz Dışı Denge	*134*	*1,221*	*201*	*289*	*1,845*
Faiz Ödemeleri	1,831	2,503	1,768	2,616	8,718

GRAFİK 24

FAİZ HARİÇ DENGE (Son 12 Ay)
1993 - 2000
Milyon $
15,000
10,000
5,000
0
-5,000
-10,000
-15,000
-20,000
-25,000
-30,000
1995 Oca
1996 Oca
Bütçe Dengesi
Faiz Dışı Denge

Şu andaki en büyük şansımızı da söyleyeyim, bu seçkin topluluğa. Tabiî seçimden yeni çıkılmış bir ortam var. Seçimden yeni çıkılmış bir ortamda, seçime oldukça uzun bir süre var. Seçime uzun bir sürenin olması da, bu programın siyasî kararlılıkla uygulanabilmesi olasılığını çok artırıyor.

Eğer bu program uygulanırsa ne olacak? Bu program uygulanırsa, gerçek devlet bölüşüm mekanizmasını daha akılcı bir şekilde yerine getirmek fırsatını eline geçirecek. Bölüşüm mekanizması dediğimiz zaman ne yapıyoruz? İşte, eğitime harcıyoruz, dolayısıyla zaten zenginler güzel eğitebiliyorlar çocuklarını, önemli olan geniş kitlelerin, her gelir grubundan insanların devletin vereceği eğitim hizmetleriyle, uluslararası standartlara uygun asgari eğitim düzeyinde imkanlardan yararlanabilir olması.

Bizim eğitim harcamalarımızın gayri safî millî hâsıla içindeki payına baktığımızda; -iki yöntemle bakıyorum ben- Muhasebat Genel Müdürü olunca, yıllardır duyduğumuz CFS gibi IMF'in getirdiği uluslararası standartlar var. O standartlara göre de bizim eğitim harcamalarımızın büyüklüğünü çıkaralım dedik. Diğer alanlarda farklılıklar var; ama, eğitim konusunda, CFS'e göre bizim eğitime yaptığımız harcamayla, bütçe sonuçlarına göre eğitim için yaptığımız harcamalar yaklaşık birbirine yakın. Yani, gayri safî millî hâsıla içindeki pay itibariyle yaklaşık yüzde 3,5 seviyesinde bir para harcıyoruz, eğitime. Sağlık için de yaklaşık yüzde 1,5 harcıyoruz. **(Grafik:25)** OECD'ye bakarsak ne kadar bu? OECD'de 1997 itibariyle ortalama yüzde 6. Bunun dalgalanması da fazla değil, yani standart sapması düşük.

Peki, şöyle bir soru sorarsak: Eğitim harcamalarımızı, diyelim ki OECD seviyesine çıkardığımızda, biz, tamam problem çözüldü diyebilir miyiz, acaba? Yüzde 3'ü 6'ya çıkarmak demek, eğitim harcamalarındaki problemi çözmek mi demek? Orada, bir başka şeye bakmak lazım.

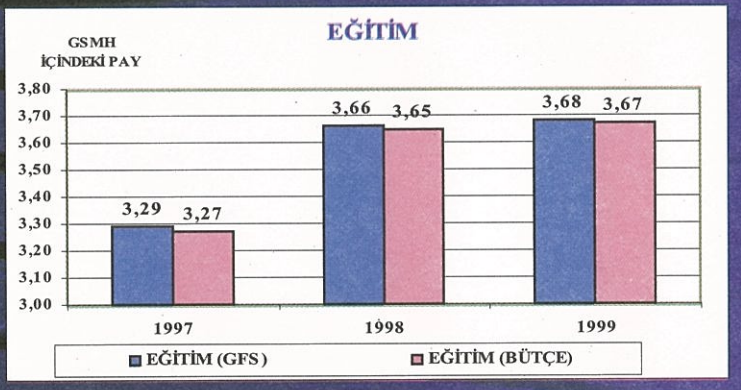
Şimdi, bundan sonra birkaç tane grafik göstereceğim sizlere. Diyelim ki, öğrenci başına harcama itibariyle baktığımızda **(Grafik:26)**, kimi okulda belli bir periyodda 25 milyon lira ortalama öğrenci başına harcama varsa, kimi okulda 500 milyon lira harcama varsa; yine, öğretmen başına öğrenci açısından baktığımızda **(Grafik:27)**, kimi okulda kimi yerde öğretmen başına 3 öğrenci düşüyorsa, kimi yerde 29 öğrenci düşüyorsa, kiminde de 65 öğrenci düşüyorsa; sınıf başına öğrenci açısından baktığımızda **(Grafik:28)**, kimi okulda 10 öğrenci, kiminde 90 öğrenci düşüyorsa, o zaman gerçekten ciddî problem var demektir. Siz, o gayri safî millî hâsılanın yüzde 3'ü kadar eğitime harcadığınız parayı da, çok ciddî harcayamıyorsunuz, demektir. Neyse ki, bizim sistemimizin içerisinden bu tabloların çıkarılması mümkün değil, böyle tablolar yok. Ama, bu tablolar olmadan acaba bu devleti yönetmek mümkün mü?

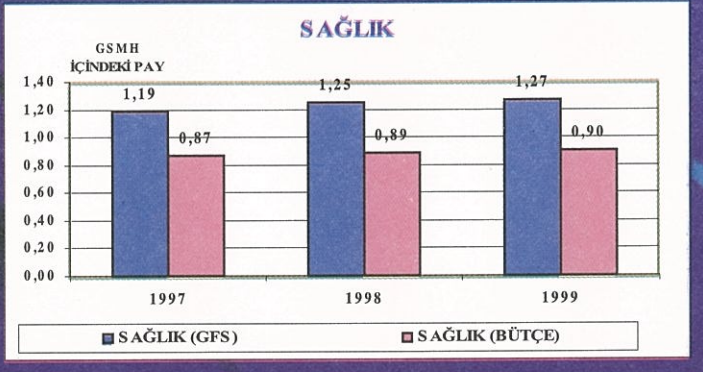
Eğitimle ilgili olarak verdiğimiz örnekleri, aslında, sağlığa, çevreye, altyapıya, karayollarına da genişletmek mümkün. Taraflardan birisini rencide etmek için getirilmiş grafikler değildir bunlar. Her alanda olmayan bir enformasyon altyapımızı gündeme getirmek için söylüyorum bunu. Bunu geçelim.

Ben, bu noktada sunuşumu tamamlamak istiyorum. Çünkü, yaklaşık 15 dakika sürdü. 15 dakikanın sonunda benim ***prezantasyonumdan çıkması gereken sonuçları şu cümlelerle özetlemek istiyorum,*** müsaade ederseniz:

Enflasyonun düşmesi için uzun vadeli bakış açımız ve toplum olarak fedakârlığa katlanmamız şart. Bu arada, biraz evvel yine bahsedildi, bu açıklarımız olduğu sürece borcumuz artıyor, borcumuz arttığı sürece –şu anda gayri safi milli hasılanın yüzde 55-56'sı seviyesinde olan toplam borç yükümüz, bu program bittiğinde kim bilir hangi noktaya gelecek- biz, toplum olarak bu borcun geri ödenmesi için çalışacağız, devletin topladığı vergi gelirlerini bu iş için harcayacağız. Dolayısıyla, bu programa, güllük gülistanlık bir program olarak da bakmamak lazım.

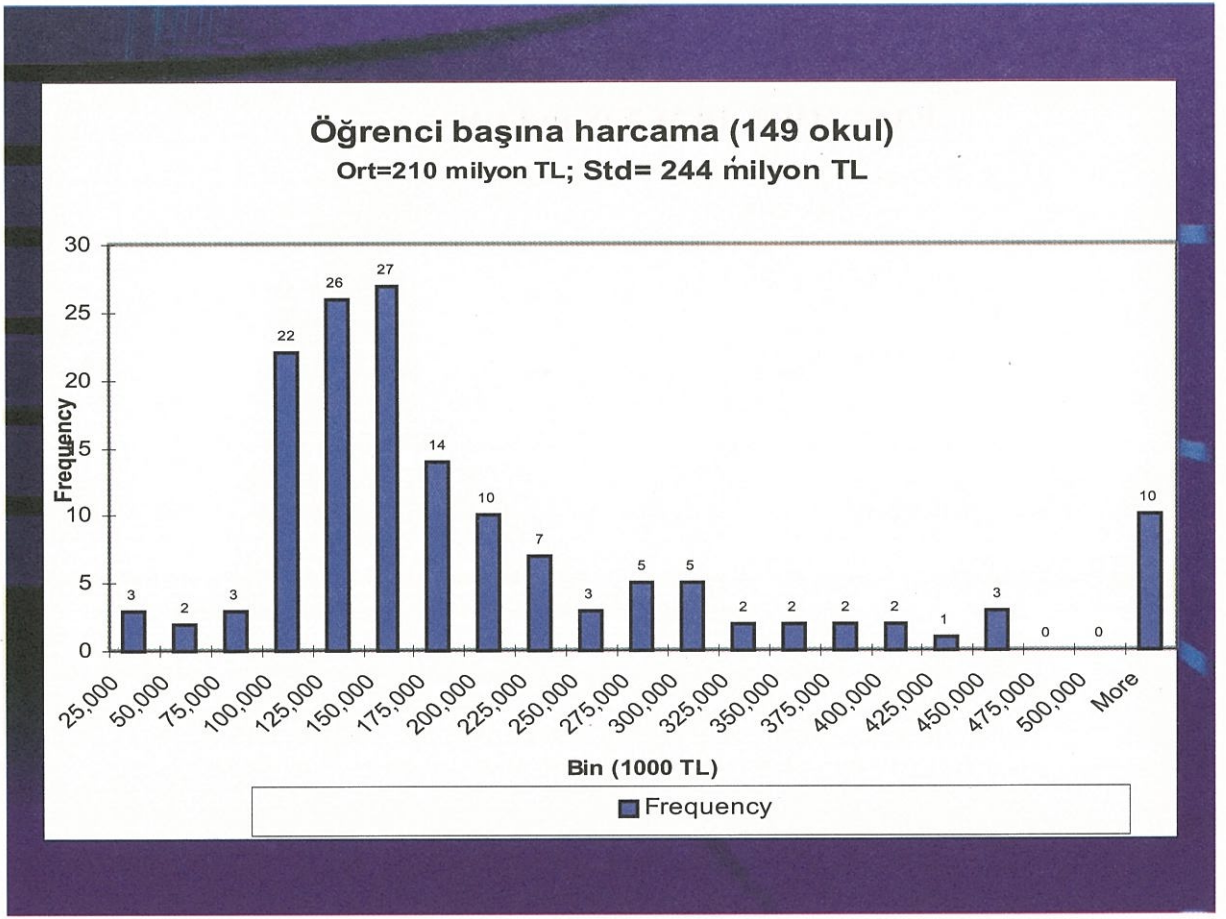
GRAFİK 25

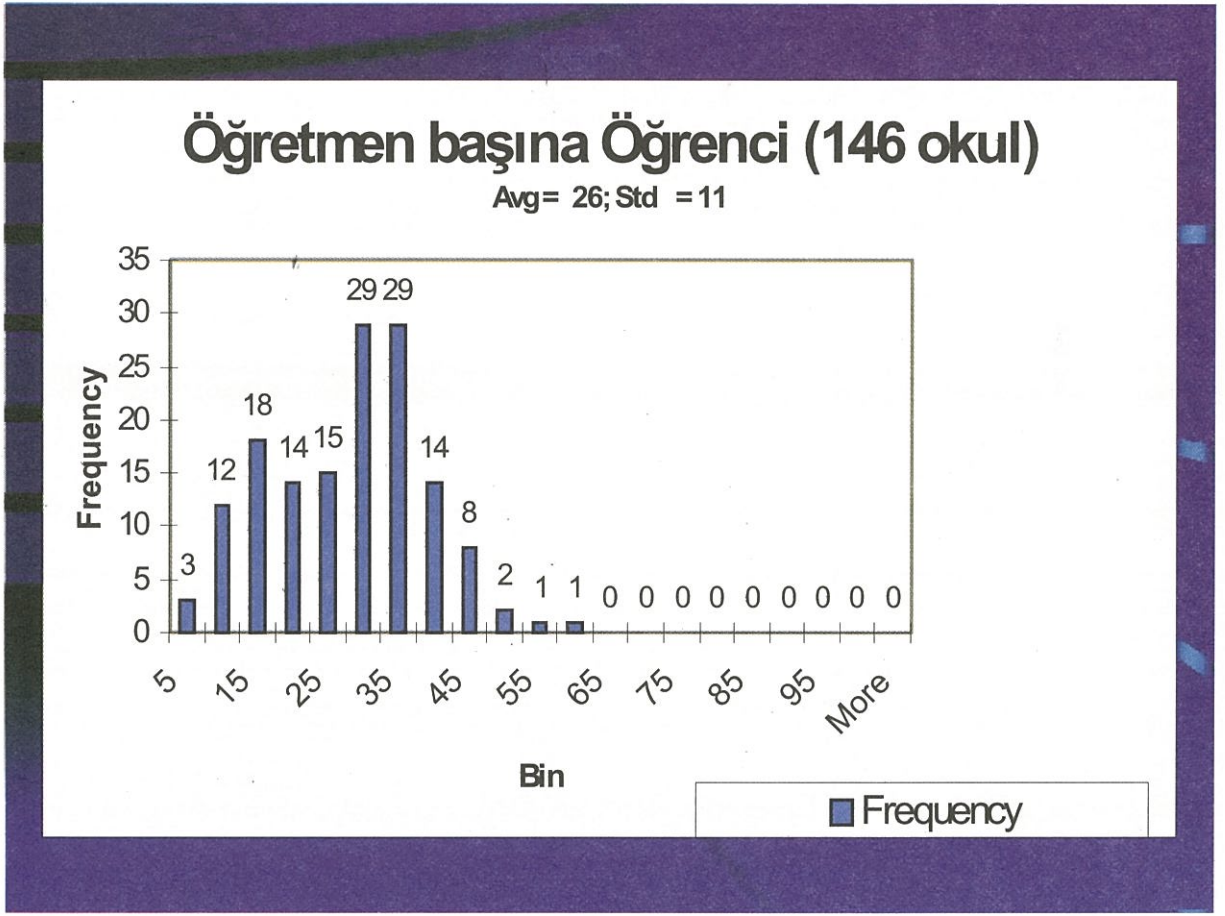

EĞİTİM
GSMH
İÇİNDEKİ PAY
3,80
3,70
3,60
3,50
3,40
3,30
3,20
3,10
3,00
3,29
3,27
3,66
3,65
3,68
3,67
1997
1998
1999
EĞİTİM (GFS)
EĞİTİM (BÜTÇE)

SAĞLIK
GSMH
İÇİNDEKİ PAY
1,40
1,20
1,00
0,80
0,60
0,40
0,20
0,00
1,19
0,87
1,25
0,89
1,27
0,90
1997
1998
1999
SAĞLIK (GFS)
SAĞLIK (BÜTÇE)

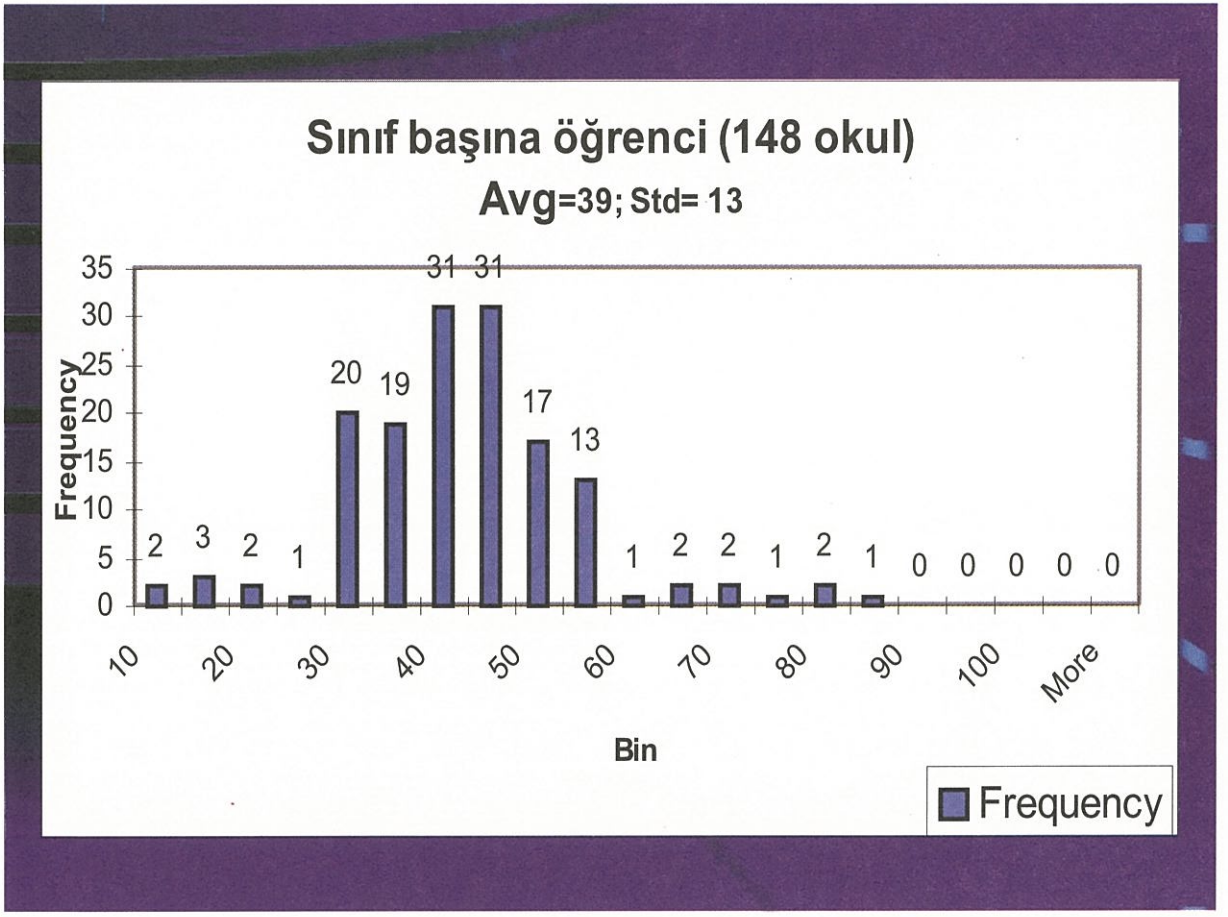

GRAFİK 26

Öğrenci başına harcama (149 okul)
Ort=210 milyon TL; Std= 244 milyon TL
Frequency
30
25
20
15
10
5
0
3
2
3
22
26
27
14
10
7
3
5
5
2
2
2
2
1
3
0
0
10
25,000
50,000
75,000
100,000
125,000
150,000
175,000
200,000
225,000
250,000
275,000
300,000
325,000
350,000
375,000
400,000
425,000
450,000
475,000
500,000
More
Bin (1000 TL)
Frequency

Öğretmen başına Öğrenci (146 okul)
Avg= 26; Std =11
Frequency
35
30
25
20
15
10
5
0
3
12
18
14
15
29
29
14
8
2
1
1
0
0
0
0
0
0
0
0
0
5
15
25
35
45
55
65
75
85
95
More
Bin
Frequency

GRAFİK 27

Sınıf başına öğrenci (148 okul)
Avg=39; Std= 13
Frequency
35
30
25
20
15
10
5
0
2 3 2 1 20 19 31 31 17 13 1 2 2 1 2 1 0 0 0 0 0
10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 More
Bin
Frequency

GRAFİK 28

Devletin toplayıp dağıtma mekanizmalarına dikkat etmemiz çok çok önemli. Ben, IMF'le ve Dünya Bankasıyla yıllar boyunca çalışma fırsatı buldum; onlar, hep bu açık ve birincil fazla, birincil – faiz dahil- açık kavramlarına çok dikkat ediyorlar. Şu son grafiklerde gösterdiğimiz öğrenci başına harcama ne kadardır? O kadar harcamayı yaparak biz kaç öğrenciyi üniversiteye sokabiliyoruz? Üniversiteye sokma oranımız nedir? Bu türden oranlar gerçek anlamda onları ilgilendirmez, bunlar bizi ilgilendirir. Onlar, bunların düzelmesi için çok da fazla çaba harcamazlar. Böyle bir görevleri yok zaten.

Benim, bütün bu söylediklerimin sonunda gelmek istediğim yer; *elektronik devlet, bilgi sistemleri ve veri tabanı mantığıyla çalışmadığımız takdirde, bir enflasyon programıyla düze çıksak bile, aynı yerlere gelmemek için çok fazla mekanizmamızın olmadığıdır* **(Grafik:29)** ve bu noktada bir cümleyi daha söyleyip bitirmek istiyorum. *Bütün bunların olabilmesi için de, devletin de artık finansal tablo çıkarma, devletin de bilançosunu çıkarma, gelir tablosunu çıkarma, nakit akım tablolarını çıkarma ve yayınlama görevini yerine getirmediği takdirde, devletle ilgili fikirleri yine duyumsal yöntemlerle ve ağızdan ağza elde etmek gibi bir alışkanlığın devamından kaçamayacağımızı belirtiyorum.*

Çok teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI – Efendim, Sayın Fikret SEVİNÇ'in anlattıkları çok ilgi çekiciydi. Maalesef, toplantının son anına geldi ve hızlı geçtik; fakat, çok ilginç şeylere değindiğine tekrar dikkatinizi çekmek istiyorum. Sayın SEVİNÇ'in verdiği rakamlarda eğer yanlış not almadıysam, 1992 yılında eğitim, sağlık ve altyapı hizmetlerine, kaynaklarımızın yüzde 34'ünü ayırırken, 1998'de bu yüzde 20'ye düşmüş. Bu da gösteriyor ki, bütün sorun belli dengelere ulaşmak; ama, bu mevcut dengeler içinde de Türkiye'de bir çarpıklaşma gidiyor.

Biz, bugünkü panelde, değişik kesimlerden gelen, değişik grupları temsil eden panelistler olarak, kendi görüşlerimizi ortaya koyduk. Sayın DEMİRALP, tabiî ki bu programın sahibi, yapıcısı olarak programını savundular. Sayın KIZILYALLI, bir üniversite öğretim üyesi olarak konulara değindiler. Sayın OYAN, ortanın solundaki bir bakış açısından konuya değindi. Sayın SARAÇOĞLU, hem Merkez Bankası deneyimi hem de vaktinin büyük kısmını yurt dışında geçiren ve dışarıdan Türkiye'ye bakış açısı olan bir iktisatçı olarak konuya değindi. Sayın SERDENGEÇTİ, para mekanizmasının sorumlusu olarak anlattı. Sayın SEVİNÇ de, sadece bir kamu sorumlusu değil, aynı zamanda bilgi toplumunda kamunun hangi bilgilere dayalı olarak karar vermesi gerektiği konusunda bizi aydınlattı.

Sayın konuklarımız, toplantıyı bağlamadan bir şeye dikkatinizi çekmek istiyorum: Biz hepimiz Türkiye'de belli bir eğitim düzeyinde olan kimseleriz. Şu toplantı salonunda olanlar, hepimiz de belli bir gelir düzeyindeyiz; ama, Türkiye'nin 65 milyon içinde, gelir dağılımında çok büyük bir çarpıklık var. Üretim yapısında bozukluklar var. Türkiye'de, ben son zamanlarda bir şansım oldu, biraz Eruh'tan Orta Anadolu'ya ve Güneydoğu Anadolu'ya kadar gezdim. Halkımızın farklı beklentileri var, halkımız çok farklı bir üretimsizlik kısır döngüsü içinde. Tarım kesiminde, hayvancılıkta ve diğer tarımsal üretime, sanayi kesiminde. Kayseri'de kapalı çarşıya giriyorsunuz, tamamen hareket durmuş durumda. Güneye gidiyorsunuz, göç baskısı altında birtakım işsiz insanlar var. Tabiî ki, temel amacımız parasal dengeleri kurmak, dövizde istikrarı sağlamak ve Türkiye'de bütçede bir dengelemeye gitmek; ama, bunun da kısa dönemde ve uzun dönemde Türk halkı üzerindeki etkilerini tartışmak zorundayız.

Maalesef, bugünkü panel yapımız içinde, zaman kısıtlılığında bunları tartışamadık. Belki öğleden sonra imkân olursa, sayın panelistlere, sorularınızı cevaplandırma şansı tanımak iyi olacak, diye düşünüyorum.

GRAFİK 29

Web Tabanlı Saymanlık Otomasyon Sistemi
say2000i
saydam hızlı güvenilir
T.C. Maliye Bakanlığı - Muhasebat Genel Müdürlüğü
KAMU MALİYESİNE GETİRECEKLERİ
e-devlet için ilk adım
Kamu Mali Yönetiminin bütünü kavrama
Kamu harcamalarında etkinlik ve tasarruf
Kamu kaynaklarının kişi bazında paylaşımının tespiti
Sağlıklı bütçe hazırlık ve uygulaması
Sağlıklı nakit yönetimi
2 milyon memur ve kamu işçisi tek veri tabanında
Ekonomi yönetimine zengin bilgi ve karar desteği

Hepinize, bizleri dinlediğiniz için teşekkür ediyorum. Sayın Panelistlere de katkıları için teşekkür ediyorum.

Bir şey söyleyeceksiniz galiba Sayın KIZILYALLI; buyurun.

PROF. DR. HÜSNÜ KIZILYALLI – Bana bir cevap verildi. Ben de kısaca bir şey söylemek istiyorum.

Merkez Bankası Sayın Temsilcisi, kendi yaptıkları araştırmalarda, döviz kurunun fiyatları doğrudan doğruya etkilediğini tespit ettiklerini söyledi.

Ekonomik teori yönünden, böyle bir iddia, hele yüksek nispetli bir enflasyon çerçevesinde, yani ekonomik mantığa uygun değil. Böyle bir ölçüm de yapılmış olabilir. Mesele, yön ve etki nereden nereye. Fiyat mı döviz kurunu etkiliyor, yoksa döviz kuru mu fiyatı etkiliyor? Ben, buna teorisiz ölçüm diyorum. Philips eğrisi için de aynı laf söylenmiştir, ekonometrinin kurucusu Kurt MORRIS tarafından. *"Mesurement vithout theory."* Döviz_kurunu kontrol ederek, işte 1994'te döviz kuru kontrol edildi, büyük ölçüde. 1994, Türkiye Cumhuriyetinin enflasyon rekorunu kırdığı yıl. Şimdi, bu programda, ben şunu da öğrenmiş oldum, çok çarpıcı. Para arzını artırarak fiyat istikrarı sağlanacak. Şimdi, para arzı reel olarak artacak denildi. Tabiî ki, artması arzulanan bir şey, para arzının reel olarak. Ama, Türkiye'de olan, nominal olarak para arzının artması ve onun fiyatları da artırması. Şimdi, biz, 1999 yılına baktığımız zaman, 1999 yılında net iç varlıklar hep eksi, yıl sonunda eksi 1.500. 1999 yılında enflasyon gayet yüksek nispette. Bundan sonra uygulanacak, kamu sektörünün Merkez Bankasından alacağı olduğu ölçüde açık piyasa işlemleri yoluyla piyasaya para verilecek. Şimdi, dışarıdan bol kredi alındı. Para arzını, yüzde 300'le mi artıracağız? Yani, yeni bir iktisat teorisi söz konusu oluyor. Yani, para arzının hangisi uygunsa, tabiî ki, Türk lirası olarak para arzı –bunlar zaten yayınlanıyor- onu kontrol edip, fiyatı kontrol etmek söz konusu.

Teşekkürler.

OTURUM BAŞKANI – Efendim, teşekkür ederim.

Sayın KIZILYALLI farklı bir görüşteler. Merkez Bankasının uzmanları da farklı görüşte araştırma yaptılar. İki araştırma birbiriyle karşılaştırılırsa, herhalde iyi bir sonuç elde edilir.

Efendim, hepinize çok teşekkür ediyorum tekrar.

SUNUCU – Teşekkürler Sayın Başkan.

Değerli Başkanımız, Birinci Oturumun Sayın Başkanına ve çok değerli panelistlerine, panelimize göstermiş oldukları ilgi, yaptıkları katkılar ve çok değerli görüşlerini bizlerle paylaştıkları için çok teşekkür ediyoruz.

Programa göre saat 13,30'da İkinci Oturum için toplanmamız gerekiyordu; ancak, yarım saatlik bir gecikmemiz olacak. Bu yüzden, en geç saat 14.10'da **İkinci Oturum** için burada toplanmak üzere, daha önce belirttiğimiz gibi, sizleri ikramımız için yandaki salona davet ediyorum.

İKİNCİ OTURUM

"Son Ekonomik Politikaların Başarısında Verginin Yeri ve Önemi"

OTURUM BAŞKANI : ***Hasan Basri AKTAN***
Ulaştırma Eski Bakanı
Gelirler Eski Genel Müdürü

PANELİSTLER : ***Yard. Doç. Dr. Bumin DOĞRUSÖZ***
Marmara Üniv. İİBF Öğretim Üyesi
Mali Hukuk Ana Bilim Dalı

Necdet GÖKMEN
Baş Hesap Uzmanı;
8. BYKP Vergi Özel İhtisas Komisyonu Başkanı

Kemal KILIÇDAROĞLU
BAĞ-KUR ve SSK Eski Genel Müdürü;
Vatandaşın Vergisini Koruma (VAVEK) Derneği Başkanı

Mustafa ÖZYÜREK
TÜRMOB Genel Başkanı

Dr. Veysi SEVİĞ
Marmara Üniv. İİBF
Mali Hukuk Ana Bilim Dalı Başkanı

Panelin II. Oturumuna Katılan Panelistler (Soldan Sağa): Sn. ÖZYÜREK, Sn. GÖKMEN, Sn. AKTAN (Oturum Başkanı), Sn. SEVİĞ, Sn. KILIÇDAROĞLU ve Sn. DOĞRUSÖZ

SUNUCU – Değerli konuklarımız, panelimizin bu bölümünde *"Son Ekonomik Politikaların Başarısında Verginin Yeri ve Önemi"* konulu oturum gerçekleştirilecektir.

Ancak, ben izninizle, oturum başlamadan önce iki hususu bilgilerinize arz etmek istiyorum.

Birinci olarak, İkinci Oturumumuz bittikten sonra bir ara verilecektir. Bu arada, Vergi Dünyası Dergimizle ilgili çok kısa bir CD sunuşu yapılacaktır. Arzu eden konuklarımız izleyebilirler.

İkinci olarak, hepinizin bildiği gibi, Hesap Uzmanları Kurulu'nun 55. Kuruluş Yıldönümü dolayısıyla düzenlediğimiz etkinliklerin ikinci bölümünü teşkil eden ve bu akşam saat sekizde Bilkent Otel Balo Salonunda yapılacak olan kokteylimizi de bir kere daha siz değerli konuklarımıza hatırlatmak istiyorum.

Şimdi, İkinci Oturumu yönetmek üzere, Oturum Başkanımız, Ulaştırma Eski Bakanımız ve Gelirler Eski Genel Müdürü Sayın **Hasan Basri AKTAN**'ı ve oturum panelistlerimiz; Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü Başkanı Dr. Sayın **Veysi SEVİĞ**'i, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. Sayın **Bumin DOĞRUSÖZ**'ü, Baş Hesap Uzmanı ve 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Vergi Özel İhtisas Komisyonu Başkanı Sayın **Necdet GÖKMEN**'i, SSK Eski Genel Müdürü ve Vatandaşın Vergisini Koruma Derneği Başkanı Sayın **Kemal KILIÇDAROĞLU** ile TÜRMOB Genel Başkanı Sayın **Mustafa ÖZYÜREK**'i yerlerine davet ediyorum.

HASAN BASRİ AKTAN (OTURUM BAŞKANI - GELİRLER ESKİ GENEL MÜDÜRÜ; ULAŞTIRMA ESKİ BAKANI) – Saygıdeğer konuklar,

Çok değerli meslektaşlarım;

Hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Mensubu olmaktan büyük onur duyduğum Hesap Uzmanları Kurulunun 55 inci Kuruluş Yıldönümü münasebetiyle düzenlenen bu panelin, ülkemiz için hayırlara vesile olmasını diliyorum. Teşriflerinizden dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Gerçekten de, son dönemde uygulamaya konulan ekonomik programın henüz daha ilk aylarına tesadüf eden bu günlerde, ekonomi ile vergi ilişkisinin her yönüyle tartışılmasına imkân sağlayacak panelin bu oturumunda, konularında uzman çok değerli panelistlerle birlikte vergi konusunu enine boyuna ele alma imkânı bulacağız.

Bildiğiniz gibi vergi, ister istemez toplumun her kesimini yakından ilgilendiriyor. Gerçekten de, ülkede, kazanç ve irat sahipleri, meslek mensupları, ziraatla uğraşanlar, ücretliler, alım satım ve tüketim ilişkisi içinde olanlar, herhangi bir işlem yaptıranlar, öyle veya böyle vergiyle muhatap oluyorlar. İşte bu yönüyle baktığımızda vergi, bir ülkede, gerek sosyal, gerek ekonomik olarak farklı bir öneme sahip.

Tabiî, verginin en temel amacı, kamuya sağlıklı gelir temin etmek ve kamu harcamalarının karşılanmasına da kaynak teşkil etmek. Tabiî, buna, verginin fiskal, gelir boyutu diyoruz; ama, en az

bunun kadar verginin ekonomik ve sosyal fonksiyonlarının de önemli olduğunu göz ardı edemeyiz. Nitekim, vergi düzenlemelerinin ekonomik ve sosyal gerçeklerle bağdaşmayan düzenlemeler şeklinde ortaya konulduğu dönemlerde, nasıl ters teptiğini görüyoruz, görmekteyiz. Bu itibarla, bir toplumun sosyo-ekonomik yapısına ters düşen vergisel düzenlemelerin hiç de beklenen sonuçları veremeyeceği hepimizin malumu.

Tabiî, bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde, verginin ekonomik fonksiyonunun, sosyal fonksiyonunun da büyük önemi var. Özellikle vergi sisteminin, yatırımları, üretimi, istihdamı ve ihracatı her halükarda destekleyen, ekonominin önünü hiçbir şekilde tıkamayan, bazı konularda nötr kalan; ama, saydığım konularda da gerekli vergisel teşvikleri sağlayan bir yapı içinde olması son derece önemli.

Yine, verginin, gelir dağılımını iyileştirmede de bir sosyal fonksiyonunun, ekonomik fonksiyonunun olması hepimizce beklenen ve bilinen bir özelliği.

Vergi deyince, tabiî ki başta yasal düzenlemeleri, hukukî boyutu ve uygulamaları, denetimi, yargısı, her bakımdan farklı önem arz eden yönleri oluyor. Bu itibarla da, değerli panelistler, verginin gerek sosyo-ekonomik boyutlarına, gerekse uygulama, denetim ve yargı boyutlarına her yönden bakacaklar ve bu konunun en iyi şekilde işlenmesine katkı sağlayacaklar.

Tabiî, vergiden toplumun çeşitli beklentileri var. Bir defa, toplanan vergilerin önceliklerin doğru tespit edilerek yerli yerine harcanması, bu konudaki kamuoyundaki kuşkuların giderilmesini son derece önemli görüyorum. Yine, verginin her bakımdan ekonomiyi olumsuz etkilemeyecek düzenlemeler içermesi, en azından cari yıl yönünden müteşebbisin, mükellefin önünü görebilecek düzenlemeler içermesi gerekir. Bu demektir ki, cari yıl içinde sık sık vergi düzenlemeleri yapılarak, hatta vergi yükü ağırlaştırılarak -daha da ileriye gidilip- geriye dönük vergi uygulamaları yapılarak, vergi

mükelleflerinin yükünün ağırlaştırılmaması ve verginin mükellefler açısından belirsiz hale getirilmemesine de büyük önem vermemiz gerektiğini düşünüyorum.

Zamanımızın sınırlı olması nedeniyle, bir – iki hususa da temas edip hemen panele geçeceğim.

Gerçekten de, gelişmekte olan ülkelerde, sağlıklı bir vergi yapısını, etkin düzenli bir vergi yapısını gerçekleştirmenin güçlükleri de ortada. Özellikle Türkiye'de, son yirmi yıllık dönemde, yüksek enflasyon, gelir dağılımı bozukluğu, bölgeler arasındaki kalkınmışlık farklılıkları, işletmelerin çok küçük ölçekli ve yaygın olması ve benzeri nedenler, tutarlı, sağlıklı, etkin ve verimli bir vergi düzenini kurmakta başlıca güçlüklerimiz olarak aklıma geliyor. Her şeye rağmen, yine de, son yirmi yıl içinde reel bazda vergi gelirlerinde nispi gelişmeler, artışlar olduğunu da biliyoruz. Dolayısıyla, gelişmekte olan ülkelerde etkin bir vergi yapısı kurmanın güçlüğü var. Zaman zaman, hatta çoğu kez öncelik fiskal boyutta oluyor, gelir gelsin de nasıl olursa olsun. Bu, tabiî vergi adaletini de olumsuz etkileyen bir faktör. Ama, bütün bunlara rağmen, gelişmekte olan bir ülke olarak, kalıcı, etkin, verimli, adil bir vergi yapısını kurmak da bizim yükümlülüğümüz.

Böylece sözü bağlayarak, panelin, panelistlere söz verme aşamasına geldiğini söylüyorum ve ilk sözü, Doç. Dr. Bumin DOĞRUSÖZ'e veriyorum.

Sayın DOĞRUSÖZ, bildiğiniz gibi Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyesi. Basında da vergi konularına sıkça temas eden, makalelerini okuduğumuz değerli bir öğretim üyesi. Bu itibarla, ilk sözü kendilerine bırakıyorum.

Buyurun Sayın DOĞRUSÖZ.

YARD. DOÇ. DR. BUMİN DOĞRUSÖZ (MARMARA ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ) – Teşekkür ederim, efendim.

Önce, bu yüce ve güzide Kurul'un 55 inci Kuruluş Yıldönümünü kutluyorum.

Bu Kurul'un, ülke ekonomisi ve ülkenin malî teşkilatı içerisinde tartışılmaz bir yeri ve önemi var.

Ama, aynı zamanda, benim yaşantımda da ayrı bir yeri ve önemi var. Konuşmama başlamadan önce, çok kısa olarak buna değinmek istiyorum.

Henüz Asistan olduğum günlerde, kürsü başkanım Prof. Dr. Salih ŞANVER –rahmetle anıyorum- beni odasına çağırdı ve *"Sen kitap falan okuyarak vergi öğreneceğini mi zannediyorsun, öğrenemezsin öyle"* dedi. *"Peki, ne yapacağım hocam?"* dedim. *"Gideceksin, Hesap Uzmanları Kurulu"na."* dedi. Biz, o zaman Hukuk Fakültesinden yeni mezun olarak, Hesap Uzmanları Kurulu'nun ne olduğunu, Hesap Uzmanının ne iş yaptığını, önemini bilmezdik. Böyle şeyler, bize gösterilmedi. Hukuk Fakültesi olarak ekonomik yönetimden ve denetim hukukundan biraz uzaktık. Hukuk Fakültesi mezunu ne iş yapapabilir denildiğinde; avukat olur, hakim olur, savcı olur derdik. Başkaca alanlar hakkında fazla bir bilgi sahibi değildik.

Rahmetli Hocam bana, üç isim verdi; bu isimlerden ikisi şu anda kürsüde, Sayın SEVİĞ ve Sayın KILIDAROĞLU. Ben, Hocamın talimatıyla, bu üstadların yanlarına gide gele ve o zamanlar İstanbul Grup Başkanı Sayın Cemal TÜRKOĞLU'ydu zannedersem,

onun gözetiminde düzenlenen konferansları izleye izleye bu mesleği yavaş yavaş öğrenmeye başladım.

Sonra, Hesap Uzmanları Derneği Vergi Dünyası Dergisini çıkarmaya başladı. Sayın SEVİĞ, adeta baskıyla makale yazacaksın dedi. İlk meslekî makalemi de Vergi Dünyası Dergisinde yayınladım. Hatta, hiç unutmuyorum, 600 lira tutarındaki ilk telif ücretimi de bu dergiden aldım. Çok beğendiğim bir saat vardı. Gittim, 450 lirasıyla o saati aldım. Hâlâ saklarım. O bana, Vergi Dünyasının bir anısıdır. Bu nedenle, Kurulun, benim mesleği öğrenmemde de çok büyük yeri ve önemi vardır. Kurulunuza, burada, tekrar teşekkürlerimi sunuyorum.

Ben hukukçu olarak, konuya hukukî yönden yaklaşmak istiyorum. Acaba, Türkiye'nin ekonomik politikaları içerisinde vergi, bu politikaları destekliyor mu, ekonomi politikaları içerisinde acaba önem verdiğimiz ve tabiî vergi gelirinin kaynağı olarak gördüğümüz özel sektör için vergi politikaları bir teşvik niteliğini taşıyor mu; yoksa, özel sektör için vergi her zaman korkulması ve kaçılması gereken bir görev durumunda mı? Bu soruların yanıtlarına hukuk açısından değinmek istiyorum.

Aslında, vergi sistemini size anlatacağım. Aksaklıklarını size anlatacağım. Belki bunları hepiniz biliyorsunuz; ama, niçin size anlatacağım onu da söyleyeyim. Çünkü Kurulun, benim bildiğim ve gördüğüm kadarıyla, hiçbir zaman için sadece vergi denetimi veyahut da Sayın Ali ALAYBEK'in deyişiyle bir vergi müfettişi gibi bir işlevle yetinmesi söz konusu olmamıştır. Çünkü, Kurul'un, yine bizzat Kanunlarla belirlenen başkaca görevleri de vardır, başka fonksiyonları da vardır. Rahmetli Ali ALAYBEK, ***"Gelir Vergisi Davamız"*** adlı kitabında, 1947 yılında, bu hususu, *"Revizyonun asıl gayesi, kaçakçılık arayıcılığından ziyade, kaçakçılığa mani olmaktır. Bu nedenle, vergi murakabesinin daha ziyade tenvir, ıslah ve terbiye edici tesirleri üzerinde durmak ve bunun tatbikattaki manasını ve faydasını, bulunan matrah farkının fazlalığında değil, bilakis vergi*

ziyanın sureti umumiyette azalmasında, vergilerin iyi ve doğru olarak tatbik edilmesinde, randımanlarının tedricen azalmasında, memlekette vergi ahlakının yükselmesinde aramak gerekir" şeklinde çok güzel ifade etmiştir.

Bunun yanı sıra Kurul, vergi incelemelerinden ve vergi uygulamalarından çıkan sonuçlarla ekonomik ve malî tedbirlerin etkinliklerinin ölçülmesi ve tedbirlerin ona göre düzenlenmesinde de çok büyük bir rol üstlenmiştir. Bu rol, aslında Kurul'a Kanunla verilmiş olan bir görevdir. Bu nedenle ben, Kurul'un huzurunda vergi sisteminin bir fotoğrafını çekmek istiyorum.

İş hayatı için, dışarıda gözlemlediğimiz iş âlemi için veya özel sektör için veya vergi mükellefi için çok önemli bir ilke var; bu ilke de, hukukî güvenlik ve istikrar ilkesi. Bu ilkeyi kısaca şu şekilde ifade edebiliriz. Yani, ben, bugün bir vergiyi doğuran olayı gerçekleştirdiğimde, herhangi bir işlem yaptığımda, örneğin Hazine Bonosu aldığımda veya araba alıp sattığımda tabi olacağım hukuk kurallarını önceden bileceğim, bu kurallara uygun davranacağım ve gelecekte de bu kuralların değişmeyeceğini veya değişecekse gelecekte tabi olacağım kuralları makul süreler öncesinde bileceğim. Ancak uygulamada, maalesef, bu hukukî güvenlik ve hukukî istikrar ilkesinin başarıyla gerçekleştirilemediğini, bu ilkenin göz ardı edildiğini görüyorum.

Bu saptamamda önce, vergi yasalarından kaynaklanan konuya ilişkin bir kısım sorunlarımız dikkat çekmektedir. Ancak, Vergi Yasalarından kaynaklanan sorunlara pek fazla değinmek istemiyorum. Çünkü, benim şahsî kanaatim, şu andaki vergi kanunlarının artık yama tutmaz halde olduğu, artık vergi reformlarıyla üç veya beş maddesinin değiştirilmek veya düzeltilmek suretiyle daha işler, daha etkin hale getirilemeyeceği inancındayım. Olmayan maddeleri, mükerrer maddeleri, ek maddeleri, ek geçici maddeleriyle, ne bütünsellik sergileyen bir vergi kanunu ne de bir

vergi sisteminin oluşmasına ve uygulanmasına imkân yok. Bu nedenle, ne yapılması lazım?

Belki, 1940'larda, 1950'lerde, bürokrat ve teknokrat sayısı, bilim adamı sayısı yeterli miydi ve nitelikleri yeterli miydi, değil miydi, bilmiyorum; ama, bugün Türkiye'nin geldiği yere bakarsanız, Türkiye artık çok rahatlıkla yeni baştan vergi kanunlarını yazabilecek güç ve kapasitededir. Bu nedenle, vergi kanunlarının artık üç veya beş maddesini değiştirmeyi bir kenara bırakıp, bir sistem oluşturacak şekilde, vergi kanunlarının tümü ile yeni baştan yazılması gerekir. Hatta reform iddiaları bile belki bir kenara bırakılabilir. Hemen her Maliye Bakanınca kamuoyuna reform diye sunulan vergi revizyonları dolayısıyla Rahmetli Adnan TEZEL Hocamızın da dediği gibi; "bu ülkede, reform kavramını da reforma tabi tutmak" gerekmektedir. Artık, her vergi kanunu değişikliğini reform olarak adlandırmaya başladık. Bu nedenledir ki, reform iddiaları dahi bir kenara bırakılıp; vergi kanunlarının bir sistem oluşturacak şekilde yeni baştan yazılması gerektiği kanaatindeyim. Bu nedenle de, mevcut maddelerin tek tek eleştirilerine girmek istemiyorum.

Bunun dışında, vergi idaresi ve vergi yönetimine ilişkin olarak gördüğüm en büyük sorunlardan bir tanesi, süratli ve etkin düzenleme yapılamadığıdır. Maalesef, mali yönetim, bunu gerçekleştiremiyor. Gerçekleştirdiği zamanda da, hukuk ilkeleri biraz bir kenarda kalıyor. Süratle yapamıyoruz; çünkü, yasa değişiyor, yasalar uygulanmaya başlanıyor, mükellef beyanname verme günlerinin sonlarına geliyor, hatta beyanname verme süresi de geçtikten sonra genel tebliğ veya iç genelgeyle düzenleme yapılması yoluna gidiliyor. Bu sefer mükellef, bir de düzeltme beyanıyla uğraşmak zorunda kalıyor. Zaten, vergi dairesi bugün beyanname toplamaktan yılmış vaziyettedir.

Geçenlerde, İstanbul'da bir vergi dairesine gittim. Bütün gün de oturdum, izledim. Beyanname verme günlerinin son günü değildi, ara günlerdi, yani boş olan günlerdi. Binlerce beyanname dosyaya

kaldırılıyor. Memurun yaptığı iş bu, başka hiçbir iş yok. Tek tek gidiyor, beyannameyi alıyor, numarasına bakıyor, gidiyor bir dosya getiriyor raftan, beyannameyi koyuyor, tekrar rafa gidiyor, dosyayı yerine kaldırıyor. Öbür dosyayı alıyor, onun beyannamesini kaldırıyor. Bunu, muhtasar için ayrı yapıyor, bunu Katma Değer Vergisi beyannamesi için ayrı yapıyor, bunu yıllık beyanname için ayrı yapıyor, BSMV beyannamesi için ayrı yapıyor, Damga Vergisi için ayrı yapıyor. Siz, kaynak israfını ve zaman israfını hesaplayın, O memurun, beyannamenin içeriğine bakma zamanı yok. Yani, beyannamenin içindeki rakamlar doğru mu, değil mi diyerek, onun çarpmasını, bölmesini yapmaya kalksa, o beyannameleri dosyasına kaldırmasına dahi olanak yok. Böyle bir ortamda, bir de düzeltme beyannameleri çıkarmak, bu da sorunlara sorun eklemektedir.

Bu arada, tabiî düzenleyici işlemlerde ifadelerin de doğru kullanılmadığını görüyoruz. Çok bariz bir örnek vermek istiyorum. Malumlarınız olduğu üzere, vergi idaresinin temyiz başvurusunda bulunabilmesi için, merkezi idareden veya yetki devri durumunda defterdarlıktan izin alınması gerekiyor. Bu hadleri belirleyen Genel Tebliğler var. Orada, o genel tebliğlerde, ifade zaafları var. Aynı şekilde, bazen vergi idaresi Danıştay kararlarına uyarak görüş değiştiriyor ve bir kısım genel tebliğlerde de diyor ki, "bundan sonra bu konularda dava açılmayacaktır, açılan davalardan feragat edilecektir." Şimdi, ifade zaafı o kadar büyük ki, davalı idarenin davadan feragat etmesi nasıl mümkün olur, bunu bugüne kadar anlayabilmiş değilim. İdare feragat edecektir diyor. Yani, düşünebiliyor musunuz ki, sanık geliyor, ben vazgeçtim yargılanmaktan, haydi allahaısmarladık, deyip çekip gidiyor. Bu kadar bir ifade zaafı, özensizlik mi yoksa dikkatsizlik mi oluyor, bilemiyorum.

Tabiî, bu arada, kesinlikle Maliye yönetimini kişi olarak eleştirmek istemiyorum; çünkü, oradaki bürokrat arkadaşların çoğunu tanıyorum. Nasıl fedâkar bir şekilde çalıştıklarını biliyorum, geç saatlere kadar çalıştıklarını biliyorum. Bunun nedenine baktığımızda;

bunun nedeni olarak da bir müesseseyi görüyorum, onu da eleştireceğim izninizle. ***"mukteza müessesesi".*** Bugün, idare, mükellefin malî müşavirliğini yapmaktan, mukteza vermekten kendi işini yapamıyor. Bir de, defterdarlıkların verdiği muktezaların uyumunu kontrol etmek, yani onlar arasındaki bir koordinasyonu da sağlamak da ayrı bir zaman kaynağı israfı. Bu nedenledir ki, bu mukteza müessesesinin ya meslek örgütlerine, örneğin TÜRMOB'a veya Yeminli Mali Müşavirler Odalarına bırakılmasında yarar vardır. Burada Maliye Örgütünün, sadece denetim işlevini üstlenmesi ve adeta Kanun ile mükellef arasında hakem vaziyetinde olması gerekir. Vergi Kanunlarının uygulanmasında ve beyanların doğruluğunda, madem ki, 3568 sayılı Kanunla sorumlu bir meslek yaratılmıştır, o halde uygulamanın sorumluluğu da bu mesleğe bırakılmalıdır. Maliye Bakanlığı'nın, sorumlu meslekler varken, mükelleflere veya bu meslek mensuplarına malî müşavirlik yaptırılmasının, anlamı yoktur. Maliye Bakanlığının, inceleme alanında, hakem mevkiinde olması gerekir. Hiç olmazsa, öncelikle, Sayın Kemâl KILIÇDAROĞLU'nun yıllar önce bir sohbetimiz sırasında önerdiği gibi, harç niteliğinde bir bedele bağlanmasında, yarar vardır. Hiç olmazsa, Hazineye de bir gelir temin edilir ve belki mukteza taleplerinde bir azalma olur, diye düşünüyorum.

Bunun dışında, normlar hiyerarşisine itibar edilmemesi de uygulama açısından büyük ölçüde eleştirilen noktalardan bir tanesidir. Uygulamada, Kanun genel tebliğle değiştiriliyor, genel tebliğ daha sonra iç genelgeyle değiştiriliyor, iç genelge muktezayla veya genelgeyle değiştiriliyor. En basit örneği, menkul sermaye iratlarında bir ara beyan ediliyordu, bankalardan yazı alınamıyordu. O sırada bir Genel Tebliğ ile bu hususun mücbir sebep niteliğinde olduğu açıklanarak, Defterdarlıklara bu konuda dilekçe verip süre talep eden mükelleflerin 15 gün içerisinde bankadan yazı alarak beyanname verebilecekleri açıklanmıştır. Dikkat edilirse, Genel tebliğ, defterdarlığa müracaat edilecek diyordu. Hemen ertesi günkü bir İç Genelge ile, müracaat makamı vergi dairesi olarak

değiştirilmiştir. Acaba, hangisi geçerli? Peki, kişi, genel tebliğe uygun hareket ederse, ne olacak; bu gibi sorunların üzerinde pek fazla maalesef tartışılmamaktadır.

Yine, aynı şekilde, ticari işletmelerde vadeli mevduatın dönem sonlarında değerlenmesinden oluşan gelirin vergisinden stopajın mahsubu uygulamasında gördüğümüz gibi, mükellefin hukukunu ilgilendiren, mükellefle ilgili olan bir düzenleme, iç genelgeyle yapılmıştır. Bu düzenleme dahi, gelir vergisi ile ilgili olarak, beyanname döneminin kapanmasından sonraki bir tarihi içermesi dolayısıyla, hukuki güvenlik ilkesini ihlal etmiştir. Öte yandan, iç genelge dediğimiz metin, tamamen Maliye Bakanlığının hiyerarşik amir sıfatıyla kendi teşkilatına yayınladığı ve sadece kendi teşkilatı için bağlayıcı nitelikte olan bir hukukî metindir, kendi teşkilatının dışında hiçbir bağlayıcılığı olmayan bir hukukî metindir. Ama, maalesef, Maliye Bakanlığının, iç genelgeleri de, bağlayıcı-düzenleyici işlem kategorisine ulaştırmaya çalıştığını üzülerek görüyoruz.

Yine uygulamada gördüğümüz, ekonomi politikalarını belki sekteye uğratmak açısından değerlendirilebilecek diğer bir husus, vergi dairesi birimleri veya vergi idaresi birimlerinin takdir ve yetki kullanma olanaklarının olmamasıdır. Takdir yetkisi, Hazine lehineyse kullanılmakta; ancak, mükellef lehineyse kullanılmamaktadır. Bir çok olayda gördüm, çok olayda şahit oldum; vergi dairesi müdürü diyor ki, "mükellef olarak haklısınız, elinizde emsal kararlar var, hatta bende de var, arzu ederseniz size verebilirim, yargı yoluna giderseniz mutlaka kazanırsınız.". "Peki, siz düzeltin" denildiğinde ise, "Hayır, ben düzeltemem, ben düzeltme yapamam; çünkü, bunun başka sakıncaları var, yargıya gidin." Diyor. Böylesi bir anlayışla, ne vergide etkinlik sağlamamız mümkün, ne de bir yerlere gitmemiz, yol almamız mümkün. Tabiî, o müdürün üzerinde de, eminim ki, bir denetim baskısı var, bir dedikodu baskısı var; ama, bizim biraz memurumuza güvenmemiz, biraz da onlara inisiyatif kullanma yetkisini vermemiz gerekiyor diye düşünüyorum.

Avrupa Birliğine giriş yolunda ilerleyen 2000'li yılların mali idaresinde, benim gözlemlediğim hususlardan bir tanesi de, "şeffaflık ve demokrasiden yoksun bir yönetim" anlayışının ağırlıkta olmasıdır. Bu açıdan, yine Batı demokrasileri anlamında bunu değerlendirirseniz, yasaların hazırlanmasından tutun, uygulanmasına ve toplanan gelirin harcanmasına kadar, her aşamada "kamunun aydınlatılması ilkesi" içerisinde, şeffaflığa gidilmesinde, Sayın İl Han ÖZAY'ın dediği gibi "gün ışığında yönetim" anlayışının hakim kılınmasında, en azından, vergi bilincinin yerleşmesi açısından çok büyük bir yararın var olduğuna inanıyorum. Mükellefinden, o mükellefle ilgili dosyayı dahi saklayan bir idari anlayışın, başarılı olabilmesinin, artık çağımızda mümkün olmadığı inancındayım.

Tabiî bu arada, teknik düzeyde, kamu gelirlerinin harcama yerlerinin kesin hesap kanunları ile belli olduğu ve bunların yayınlandığı eleştirisi getirilebilir. Oysa kesin hesap kanunları, ancak uzmanlarınca dahi zor anlaşılır nitelikte bir teknik yapıya sahiptir Kamu oyuna sunulan böylesi teknik yapıdaki bir açıklama ile, şeffaflığın gerçekleştiğinin ve harcamalar konusunda kamu oyunun aydınlatıldığının savunulamayacağı açıktır.

Bunun yanı sıra, mükellef bazında da şeffaflığımız yoktur. Mükellef bazında şeffaflığımız şu anlamda yok: Hiçbir mükellef bugün vergi dairesindeki dosyasına gidip bakamaz; yani, benimle ilgili olarak takdir komisyonuna müracaat edildi mi, benimle ilgili bir ceza hazırlığı var mı; benim, bunu öğrenme olanağım yoktur. Oysa ki, en azından mükellef bazında bir şeffaflığın oluşturulması gerektiği kanaatindeyim.

Vergi hukukunun temel sorunlarından bir tanesi de, özel hukuk düzenlemelerimizle ilgilidir. Vergi hukuku, kanaatimce, – *diğer hukukçu arkadaşların belki katılmayacakları bir görüşle-* özel hukuka nazaran, bir üst hukuk dalı niteliğindedir. Çünkü, vergiyi doğuran olay bizim hukuk dalımızla ilgili değil, bizim hukuk dalımızın dışında, özel hukukun içerisinde gerçekleşmekte ve

dolayısıyla vergi hukuku, özel hukukun içerisinde gerçekleşen bu olayın üzerine vergiyi bina etmektedir. Bu nedenledir ki, özel hukukun, bir anlamda, iktisadi olayların hukuki yanını, vergi hukukuna hazırlayıcı veyahut da vergiye hazırlayıcı düzenlemeleri de içerecek şekilde düzenlemesi gereklidir. Ancak, özel hukukun, tamamen vergiyi yok saydığı da bir gerçektir. Öte yandan, özel hukukumuzun, eski kaldığı ve gelişen ekonomik ihtiyaçlara cevap vermekte zorlandığı da bir gerçektir. Borçlar Kanunumuz 1926, Medeni Kanununuz 1926, Ticaret Kanunumuz 1958 yılına aittir ve o günden bugüne kadar ekonomideki bütün gelişmelere ve yeniliklere uyarlanamamıştır. Yani, son yılların ekonomik gelişmelerinin, yeni araçlarının, yeni işlem tiplerinin, özel hukuk bünyesine aktarımı yapılmamıştır. Özel hukuk bu konudaki düzenlemeleri yansıtmadığı gibi, mükelleflerin gizlenmesine de elverişli bir yapıda kalmıştır. Örneğin, ticaret hukukunun yarattığı hamillilik müessesesiyle, vergi idaresinin mükellefi izleme olanağını ortadan kaldırılmaktadır. Kıymetli evrak alanında olsun, menkul kıymetler alanında olsun, bu hamililiğin, arkasına gizlenerek vergiyi iç etmek, son derece kolay bir hal almıştır.

Bunun yanı sıra, özel hukuk ile vergi hukukunun, birbirlerine uyumsuz ve tamamen zıt istikametlerde düzenlemeler getirdiği haller de söz konusudur. Adeta, Özel hukuk kuralları hazırlanırken ve oluşturulurken, vergi hukukuyla hiç bir ilişkisi kurulmamış, vergi hukuku ve mevzuatı yok sayılmıştır. Bu uyumsuzluğun yaşandığı alanlara, Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Sermaye Piyasası Kanunu, Uluslar Arası Gemi Sicili Hakkında Kanun düzenlemelerinden, örnekler vermek mümkündür. Ancak zamanım kısıtlı olduğu için çok hızlı geçiyorum ve ayrıntılara girmeyi, soru gelirse tartışmalara bırakıyorum. Kısaca, bu hukuk dalları arasındaki uyumun sağlanması da mutlaka ve mutlaka şart.

Çok önemli gördüğüm sorunlardan bir tanesi de, İdari Yargılama Usulü Kanununun kabulüyle yorum davasının ortadan kaldırılmış olmasının sonucu olarak, adli yargı hakiminin vergi konusunda, kamu alacakları konusunda karar vermek zorunda bırakılmış olmasıdır. Oysa adli yargı hakiminin, önüne kamu alacakları ile ilgili olarak gelen sorunları, idarî yargıya veya vergi mahkemesi hakiminin önüne taşıyacak olan mekanizmaların yeniden kurulması gerekmektedir.

Zamanım doldu zannedersem.

Değerli sabrınız için teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederim Sayın DOĞRUSÖZ.

Sayın DOĞRUSÖZ, özellikle üç ana konunun altını çizdi: Birincisi, vergi denetiminin her şeyden önce vergi kaçağını bulmaktan ziyade, verginin kaçırılmasını önleyici bir mekanizma içinde yürümesine temas etti. İkinci önemli husus, tabiî daha ziyade vergi idaresinin uygulamadaki bazı aksaklıklarının vergiyi güçleştirdiğini dile getirdi ve son olarak, özel hukukumuzun vergi hukukuyla uyumlu olmamasından kaynaklanan sorunların yaşandığına temas etti.

Teşekkür ediyorum Sayın Hocam.

İkinci panelist, Sayın Necdet GÖKMEN.

Necdet GÖKMEN, halen Baş Hesap Uzmanı ve Kurulumuzda görevli. Daha önce Gelirler Genel Müdürlüğünde Daire Başkanı ve Genel Müdür Yardımcısı olarak görev yaptı.

Buyurun Sayın GÖKMEN.

NECDET GÖKMEN (BAŞ HESAP UZMANI; 8. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI VERGİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU BAŞKANI) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Vergi üzerine söylenecek o kadar şey var ki, bunların hepsine değinmek saatler alır. Ama ben, yine de bana tanınan süreyi rasyonel bir şekilde kullanma gayreti içinde olacağım.

Değerli Konuklar,

Kıymetli Basın Mensupları;

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Konuşmama başlarken öncelikle şu hususu vurgulamak istiyorum.

Ülkesini ve bu ülkenin insanını seven herkesin pozitif enerjisini;

- Ekonomik ve sosyal dengesizliklere neden olan,
- İş dünyasının geleceğini planlamasına engel teşkil eden,
- Yabancı yatırımcılar nezdinde ülkemizin istikrarsız görülmesine yol açan

enflasyon belasından kurtulmamız için harcaması gerektiğine inanıyorum.

Bu salonda bulunanlardan hiçbirinin bu güzel temenniye hayır diyeceğini sanmıyorum.

Ama, *"Enflasyondan kurtulmamız için ne yapılması gerekir?"* diye soracaksınız.

Değerli Konuklar,

Kamu harcamalarının finansmanını sürekli ve sağlıklı kaynaklara dayandıramadığınız sürece enflasyonla mücadelede kalıcı başarılar elde etmeniz mümkün değildir.

Sürekli ve sağlıklı gelir kaynaklarının başında da *"vergi"*nin geldiğini sanırım söylemeye gerek yok.

Burada cevabının aranması gereken, *"vergi"*de sürekli ve kalıcı başarının nasıl sağlanacağıdır.

Vergideki başarının sürekli ve kalıcı hale getirilmesinin ilk ve temel şartı, ülke yönetiminin en tepesinde bulunandan sıradan vatandaşa kadar herkesin çağdaş bir toplumda birlikte yaşamanın bir sonucu olarak verginin gerekliliğine samimi olarak inanması ve bu inanç doğrultusunda hareket etmesidir.

Bu inanç, daha sonra atılacak adımların anahtarı olacaktır.

Eğer siz vergi almak istiyorsanız ve bunda başarılı olmayı arzu ediyorsanız, başarılı olmanın ve başarıyı sürekli kılmanın çözüm yollarını bulmanız o kadar zor olmayacaktır.

"Vergi" kuşkusuz sevimli bir şey değildir. Kişilerin kazanç ve servetlerine devlet olarak ortak oluyorsunuz.

Marifet, bu sevimsizlikten kaynaklanan olumsuzlukları asgariye indirebilmektir.

Eğer siz;

- Ülkenin ve insanlarının mutlu geleceği için kişilere inandırıcı programlarla gidebiliyor,

- Bu programların finansmanı için gerekli olan yüklerin değişik kesimlere adil olarak dağıtılacağı yönünde güvenceler verebiliyor,

- Ve uygulamalarınız ile de bunu gösteriyorsanız

*"vergi"*ye karşı direnci asgari seviyeye indirmede en büyük engeli aşmışsınız demektir.

Oysa, Türkiye'deki verilere bakıyorsunuz:

Sosyal güvenlik primlerinin de dahil edildiği en geniş anlamda vergi yükü, OECD istatistiklerine göre, % 28 - 29'lara dayanmış. Kişi başına milli gelirin 3.000 ABD Doları olduğu bir ülke için hiç de küçümsenmeyecek bir oran. ABD'nin bir-iki puan gerisindeyiz. Ancak, öbür tarafta; muhtelif hesaplamalara göre boyutu kayıtlı ekonominin % 40'ı ila % 100'ü arasında değişen kayıt dışı ekonominin varlığı.

Demek ki biz, kamu harcamalarının finansmanının gerektirdiği yükü adil dağıtamamışız. Bir başka ifade ile; yükü bir kesim taşımış, sefasını diğer kesim sürmüş.

Böyle bir ortamda vergisini düzenli olarak verenlere, nereye kadar ***"biraz daha ver"*** demeye devam edeceğiz?

"Vergi" pek çok ayağı olan **"vergi sisteminin"** bir ürünüdür. Ürünün kalitesini yükseltmek için önce sistemi ıslah etmek gerekir.

Vergi sisteminin en önemli ayağını, kuşkusuz Gelir İdaresi oluşturmaktadır.

Kanımca, verginin gerekliliğine samimi olarak inanan ve bu konuda başarılı olmayı arzu eden bir siyasi otoritenin yapması gereken en önemli şey, ***"güçlü bir Gelir İdaresi oluşturmaktır".***

Gelir İdaresinin güçlü olmasından vergisini tam ve zamanında verenlerin endişelenmelerine gerek yoktur. Bilakis, güçlü bir Gelir İdaresi sayesinde, vergi verme alışkanlığını edinmemiş kesimlerin de kamu harcamalarının yükünü paylaşmaları sağlanacağından, vergi yükümlülüğünü düzenli olarak yerine getirenlerin yükleri azalacaktır. Bu bakımdan, vergisini düzenli olarak verenlerin *"güçlü bir Gelir İdaresi"*nin kurulması için destek vermeleri kendi menfaatlerinedir.

Bugün Gelir İdaresinin etkin olup olmadığı yönündeki bir soruya gönül rahatlığı ile *"evet etkindir"* diyebilecek birisinin çıkacağını sanmıyorum.

Değerli Konuklar,

İzin verirseniz, öncelikle, Gelir İdaresinin etkin ve verimli olmasını engelleyen hususlar nelerdir? Kısaca onlara değinelim ve peşinden somut çözüm önerileri getirelim.

Son 15-20 yıla şöyle bir baktığımızda, vergiye ve Gelir İdaresine gereken önemin verilmediğini, buna mukabil, borçlanmanın ve Borç İdaresinin öne çıktığını, daha doğrusu çıkarıldığını görüyoruz.

Gelinen noktaya şöyle bir baktığımızda, verginin ve Gelir İdaresinin öneminin azaltılmasından maalesef ülkemizin kaybetmiştir.

Diğer taraftan, Gelir İdaresinin merkez ve taşra teşkilatı, çağdaş ihtiyaçların ve üstleneceği yeni görevlerin gerektirdiği fonksiyonel örgütlenme yapısına ve yeteneğe sahip değildir.

Türkiye genelinde fiilen çalışan 40.000'i aşkın personeli, 12 bölge müdürlüğü, 60 vergi dairesi başkanlığı, 497 vergi dairesi müdürlüğü, 80 vergi müdürlüğü, 880 bağlı vergi dairesi ve 111 gelir müdürlüğü ile devasa bir hal almış olan bir genel müdürlüğün bugünkü merkez ve taşra yapısıyla rasyonel vergi politikalarının hazırlanıp etkin bir şekilde uygulanması mümkün görülmemektedir.

Bunda, Gelir İdaresi merkez ve taşra teşkilatının hiyerarşik bir bütünlük içinde örgütlenmemiş olmasının büyük payı vardır. Çünkü, İl İdaresi Kanunu gereğince Gelirler Genel Müdürü'nün Defterdarlar üzerinde doğrudan yetkisi bulunmamaktadır. Bu durum, Gelirler Genel Müdürlüğü - Bölge Müdürlüğü - Vergi Dairesi hiyerarşik zincirinde kopukluk yaratmaktadır

Bugünkü örgütlenme modelinde, Gelir İdaresinin taşra teşkilatı içinde görünen ve vergi konusundaki önemli rolünün yanı

sıra pek çok görevi bulunan *"Defterdarlar"*ın, İl İdaresi Kanunu gereğince Gelir İdaresi merkez teşkilatı ile sağlıklı bir işbirliği içine girmesi mümkün değildir. Kaldı ki; çok değerli defterdarlarımızın, kendilerine verilmiş bulunan diğer bir çok önemli görev nedeniyle vergilendirmeye ilişkin işlerle gereği gibi ilgilenebildiklerini söylemek de mümkün değildir.

Kurulmuş olan Gelirler Bölge Müdürlükleri ise, kendilerine yeterli yetki ve sorumluluklar verilmediği ve bölgesindeki vergi dairelerine yönelik fonksiyonları bulunmadığı için etkin görev yapamaz durumdadırlar. Kaldı ki, mevcut fonksiyonlarını dahi, çeşitli nedenlerle gereği gibi yapabildiklerini söylemek zor. Ayrıca, başta İstanbul gibi, vergi gelirlerinin % 40'nı toplayan ilimiz olmak üzere, on iki Bölge Müdürlüğünden altısına iki yıldan beri henüz bölge müdürünün atanmamış olması da meselelere ne denli ciddi yaklaştığımızın bir göstergesidir sanırım.

Gelir İdaresinin merkez ve taşra teşkilatındaki birim ve kişilerin görev, yetki ve sorumluluklarının net olarak belirlenmemiş olması da önemli sorunlar yaratmaktadır. Bu durum, taşra teşkilatının inisiyatif kullanmayarak merkez teşkilatının günlük sıradan işlerin evrak trafiğine boğulmasına, dolayısıyla, merkezin; vergi politikasının hazırlanması, gelir ve usul mevzuatının iyileştirilmesi ve uygulamanın koordinasyonu için yeterli zaman ayıramamasına yol açmaktadır.

Gelir İdaresinde, yapıcı, yol gösterici ve eğitici iç denetim anlayışı yerine inisiyatif kullanmayı önleyici iç denetim anlayışının hakim olması, personelin sorumluluk almasını büyük ölçüde engellemektedir. Bu durum;

- Gelir İdaresi merkez teşkilatının iş yükünün artmasına,
- Yeterli hizmet içi eğitimin yapılamamasına,
- Sistemin aksayan yönlerinin gereği gibi tespit edilememesine,

- Ve bunlara yönelik tedbirlerin zamanında alınamamasına neden olmaktadır.

Gelir İdaresinin etkinliğini azaltan bir diğer husus da, vergi dairelerinin yetki bölgesi dahilindeki mükelleflerini yakından takip edememeleri, "yoklama" faaliyetlerine gereken önem ve ağırlık verememeleridir. Mükelleflerin, mükellefiyetlerinin tesisinden vergilerini zamanında ödeyip ödemediklerine kadar mükellefiyetlerinin her aşamasının vergi dairesi tarafından yakından takip edilmesi ve mükellef nezdinde takip edildiği izleniminin yaratılması, Gelir İdaresinin etkinliğinin sağlanmasında son derece önemlidir. Ancak, uygulamada bunun iyi işlediğini söylemek mümkün değildir. Çünkü; pek çok vergi dairesinin yetki bölgesi, üstesinden gelemeyeceği büyüklükte tutulmuştur. Ayrıca, vergi dairesi yöneticileri, yürürlükteki mevzuat gereği ağır bir evrak trafiğine boğulmuş olduğundan, planlama, koordinasyon ve izleme gibi temel yöneticilik fonksiyonlarını gereği gibi yerine getirememektedirler. Vergi daireleri personelini rasyonel istihdam edememektedir. Çünkü; mükelleflerin beyanname vermek, vergilerini ödemek ve benzeri vergisel mükellefiyetlerini yerine getirmek için sık sık vergi dairelerine gitme yönündeki alışkanlıkları devam etmektedir. Eğer siz, vergi idaresi olarak vergi borcunu banka kanalıyla ödeyen mükelleften, *"borcunu ödemedin"* diye tekrar vergi almaya kalkarsanız; gönderilen mektubun bir-iki gün içinde adresine ulaşmasını sağlayacak güvenli bir posta sistemi kuramazsanız mükelleflerin ayağını vergi dairelerinden kesmeniz hiç de kolay olmaz.

Bu durum dolayısıyla iç - iş yükü büyük ölçüde artan vergi dairesi, personelini rasyonel istihdam edememekte, vergileme bakımından son derece önemli olan *"yoklama"* faaliyetlerini sistemli ve etkin bir şekilde yapamamaktadır.

Vergi uygulamalarında çağdaş teknolojinin olanaklarından etkin olarak yararlanıldığını söylemek de mümkün

değildir. Nitekim; yönetimsel karar alma sürecinde son derece önemli bir fonksiyon üstlenen vergi dairelerinin tam otomasyonu birkaç pilot uygulamanın ötesine geçememiştir. Vergilerin bankalar kanalıyla tahsilinin yaygınlaştırılması yönündeki olumlu adım ise, bankalarla vergi daireleri arasında mükellef bazında, vergi türü ve taksitleri itibariyle günlük olarak sağlanması gereken mutabakatın günler, hatta haftalar geçtiği halde sağlanamamasının yarattığı olumsuz hava ile gölgelenmektedir. Bu durum; bir yandan, vergilerini banka kanalıyla yatırması arzulanan mükelleflerin anılan ödeme sistemine yeterince güven duymalarını, diğer yandan da, vergi borcunu vadesinde ödemeyen mükelleflerin üzerine vergi dairesince zamanında gidilmesini engellemekte; dolayısıyla, Gelir İdaresinin etkinliğini azaltmaktadır.

Bankalar, noterler, tapu sicil müdürlükleri, belediyeler, elektrik dağıtım şirketleri, borsalar ve meslek odaları, yargı, Emniyet Genel Müdürlüğü, trafik,...gibi Gelir İdaresi ile yakından ilgili bazı kurum ve kuruluşlar ile Gelir İdaresi arasında bilgi akışını hızlandıracak çağdaş teknolojik donanıma sahip alt yapının henüz oluşturulamamış olması da, Gelir İdaresinin etkinliğini artırıcı politikaların uygulamaya konulmasını engellemektedir.

Gelir İdaresinin etkin çalışmasının önündeki en önemli engel ise, kaliteli personel istihdam edememesidir. İyi işleyen bir organizasyonun kurulmasının, sağlıklı gelir politikalarının oluşturulmasının, bu gelir politikalarına uygun mevzuatın hazırlanıp etkin bir şekilde uygulanmasının ancak iyi eğitilmiş kalifiye personelle yapılabileceği unutulmamalıdır. Buna karşın, uzun yıllardan beri izlenmekte olan ücret politikaları nedeniyle Gelir İdaresi; mesleğe uygun iyi yüksek öğrenim görmüş kişilerin işe girmek için ilk sıralarda tercih yaptıkları bir yer olmaktan çıktığı gibi, işe alınıp meslek-içi eğitimden geçirilenlerin de en verimli çağlarında terketmekten çekinmedikleri bir kurum haline gelmiştir.

Öte yandan Gelir İdaresi, sık sık maruz kaldığı dış etkiler nedeniyle kanunların objektif ve tarafsız olarak uygulanmasında zorluklarla karşılaşmaktadır. Vergi kanunlarının objektif ve tarafsız uygulanmasının, vergilemede başarılı olunmasının en önemli unsurlarından birisi olduğu kuşkusuzdur. Ancak, Gelir İdaresinin bu tür etkilere karşı yeterli güvenceye kavuşturulamaması nedeniyle objektif ve tarafsız uygulama büyük ölçüde zedelenmektedir.

O halde Gelir İdaresi nasıl olmalı?

Değerli Konuklar,

Kısaca özetlemek gerekirse;

- Başkanlık ya da Müsteşarlık şemsiyesi altında,
- Merkez - bölge - vergi dairesi hiyerarşik bütünlüğü içinde,
- Yarı-özerk yapıda,
- **Güçlü bir Gelir İdaresinin** kurulması ve bu İdarenin;
- Dünyadaki gelişmeleri yakından izleyerek Türkiye koşullarına uygun vergi politikaları üretebilen,
- Sivil toplum örgütlerinin de kurumsal katılımını sağlayarak, bu politikalara uygun mevzuatı hazırlayıp siyasi otoritenin onayına sunan,
- Mevzuatın etkin bir şekilde, tavizsiz, tarafsız ve objektif olarak uygulanması için gerekli alt yapıyı hazırlayıp uygulamanın koordinasyonunu sağlayan,
- Uygulamadaki aksaklıkları asgariye indiren, meydana gelen aksaklıkları süratle giderebilen

bir merkez teşkilatına;

- Daha fonksiyonel hale getirilen ve bu suretle merkezin iş yükünü büyük ölçüde azaltan ***bir bölge teşkilatına;***

- Yetki bölgesi dahilindeki mükelleflerini çağdaş *"yoklama"* yöntemleriyle yakından takip edebilen, mükelleflerin danışma dışında gelme ihtiyacı duymadıkları ***vergi dairelerine***

sahip olması,

- Kalifiye personel istihdamı için maddi ve manevi motivasyonlar sunabilmesi,
- Çağdaş teknolojinin olanaklarından azami ölçüde yararlanması,
- Tarafsız ve objektif uygulamalarını zedeleyen her türlü dış etkilere karşı koruyucu güvencelere kavuşturulması

gerekmektedir.

Değerli Konuklar,

Şimdi de **vergi denetiminin sorunları ve yeniden yapılanma gereği** hakkında bazı önemli hususlara kısaca değinmek istiyorum.

Kamusal iç ve dış denetimin birbirinden ayrılmamış olması vergi denetiminin en temel sorunlarından birisidir. Gerek iç denetim gerekse dış denetim, vergi uygulamaları ve vergi denetiminde etkinlik ve verimliğin sağlanması bakımından, her biri ayrı ayrı ihtisası gerektiren son derece önemli iki sahadır. Hesap Uzmanları Kurulu dışındaki denetim birimlerinde, denetim elemanının vergi inceleme yetkisi; ya teftiş ve soruşturma yetkisi ile ya da idari görev ile çakışmaktadır.

Maliye müfettişleri, gelirler kontrolörleri ve vergi denetmenlerinin teftiş ve soruşturma yetki ve görevleri de bulunmaktadır.

Defterdarlar ve vergi dairesi müdürleri ile gelirler genel müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatında müdür kadrolarında

bulunanların, yürütmekte oldukları idari görevler nedeniyle vergi denetimi ile uğraşmaları fiilen imkansızdır

Vergi inceleme yetkisinin yanında teftiş ve soruşturma yetkisinin ya da idari görevin de bulunması; *bir yandan* söz konusu personelin vergi denetimi görevini etkin olarak yapmasını engellerken *diğer yandan* vergi uygulamalarının etkinliğinin artırılmasında son derece önemli olan yönlendirici, eğitici, yol gösterici iç denetimin yapılmasında *ya da* idari görevin yürütülmesinde aksamalara neden olmaktadır.

Kamusal iç ve dış denetimin birbirinden ayrılmamış olması, yeni işe alınan denetim elemanlarına hem iç denetim hem de dış denetim ile ilgili eğitim verilmesi zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Bu da; hem gereksiz zaman kayıplarına yol açmakta hem de bu amaçla işe alınan denetim elemanlarının, ne vergi denetimi ne de iç denetim alanında yeterli eğitimi alamamaları sonucunu doğurmaktadır.

Öte yandan, konu ile ilgili bir gerçeğin daha vurgulanmasında yarar görülmektir. Hem vergi inceleme hem de iç denetim yetkisi bulunan denetim elemanları, mesailerinin büyük bir kısmını iç denetim yerine vergi denetimine ayırmaktadırlar. Ancak böyle bir eğilimin, Gelir İdaresini, etkin ve verimli vergi uygulamaları için vazgeçilmesi mümkün olmayan yönlendirici, eğitici, ve yol gösterici iç denetimden mahrum bırakma tehlikesini doğurduğu gerçeği de gözardı edilmemelidir. Nitekim bugün, vergi dairelerinin iç denetiminin gereği gibi yapıldığını söylemek mümkün değildir.

Vergi denetiminde planlanma ve koordinasyon eksikliği de vergi denetiminin en önemli sorunlarından birisidir. Bu durum, **incelenmesi gereken mükelleflerin öncelik sıralarının belirlenmesinde ve vergi inceleme elemanlarının işgücü planlamasında rasyonellikten uzaklaşılmasına** neden olmakta; vergi incelemesinin etkinlik ve verimliliğini büyük ölçüde

azaltmaktadır. Bugünkü kurumsal yapısı içinde, vergi denetiminin, temel ilke ve stratejilerinin belirlenip planlanması mümkün görülmemektedir. Böyle bir planlama yapılsa bile, başarılı olarak uygulanma şansı da bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, vergi inceleme elemanlarının, özellikle taşrada görev yapanların, dış etkilere karşı, incelemelerinde tarafsız ve objektif davranmalarını sağlayacak gerçek anlamda güvenceye sahip olduklarını söylemek mümkün değildir. Bu hususun da yapılacak düzenlemelerde göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Üzerinde durulması geren diğer bir husus da, taşra veya genel müdürlük vergi inceleme elemanlığında başarılı olanların hiyerarşik yükselmelerinin önünün kapalı olmasıdır. Bu durum, taşra veya genel müdürlük vergi inceleme elemanlığında başarılı olanlarda motivasyon eksikliği ve dolayısıyla verim düşüklüğü yaratmaktadır.

Vergi incelemelerine hız kazandırıcı olanaklardan yeterince yararlanıldığını söylemek de mümkün değildir.

Ayrıca, maddi ve manevi motivasyon eksikliği de vergi denetim elemanlarının en önemli sorunlarından birisidir. Gelir İdaresinde olduğu gibi, vergi inceleme elemanlığı da, daha iyi imkanlar sunan diğer kamu kurumları karşısında, iyi yüksek öğrenim görmüş olanların işe girmek için ilk sıralarda tercih yaptıkları bir yer olmaktan çıkmış, işe alınıp meslek içi eğitimden geçirilenlerin de en verimli çağlarında terketmekten çekinmedikleri bir kurum haline gelmiştir.

Bütün bunlar Türkiye'de vergi denetiminin yeniden yapılandırılması zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Bu yapılandırma sırasında özellikle şu temel hususlar üzerinde durulmalıdır.

İzin verirseniz şimdi bunlara değinelim kısaca.

Öncelikle, iç ve dış denetim birbirinden tamamen ayrılmalıdır. Çünkü, ihtisaslaşmanın vazgeçilmez olduğu günümüzde, hem vergi denetiminin hem de idari denetimin daha etkin ve verimli yapılabilmesi için, öncelikle, bu iki fonksiyonun aynı kişi veya birimin uhdesinde bulundurulmasına yönelik mevcut uygulamadan en kısa zamanda vazgeçilmesi gerekmektedir. Nitekim, gelişmiş ülke uygulamaları da bu yöndedir.

Vergi denetim birimi, idarenin dışında, bağımsız bir kurum haline getirilmeli; dış etkilere karşı güvenceye kavuşturulmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Vergi denetimi, vergi inceleme elemanlarının kanundan almış oldukları yetkileri kullanarak, idare ile mükellef arasında taraf olmaksızın, her iki tarafın haklarını gözeterek, objektif kıstaslara göre yürüttükleri önemli bir fonksiyondur. İdarenin içinde kalınarak bu fonksiyonun gerçek anlamda tarafsız olarak yürütülmesi mümkün değildir. Bu bakımdan, Gelir İdaresinin merkez ve taşra teşkilatı bünyesinde bulunan vergi inceleme elemanlarının idareden ayrılarak, bağımsız bir vergi denetim biriminin şemsiyesi altında toplanmaları gerekmektedir. Vergi incelemesinin belirtilen bu özelliği gereği, tarafsızlığının ve objektifliğinin idare dışından gelecek müdahalelerle de zedelenmemesi büyük önem taşır.

Vergi incelemelerini her türlü dış etkilere karşı korumak amacıyla, vergi denetim birimine idari ve mali özerklik sağlayacak yasal düzenlemeye gidilmelidir. Bu amaca hizmet etmek üzere, ilk etapta, *vergi denetim birimi başkanı* ***güçlendirilmiş atama usulüyle*** *(örneğin Bakanlar Kurulu Kararı ile)* ve ***belli bir süre için*** atanmalıdır.

Vergi incelemelerinde adaletin, etkinlik ve verimliliğin sağlanması bakımından;

- *Vergi denetiminin temel ilke ve stratejileri belirlenmeli;*

- *Bu ilke ve stratejilere uygun olarak, tüm Türkiye için, genel vergi denetimi yıllık uygulama programı, bölgeler için de,*

bölgelerin özellikleri dikkate alınarak, bölgesel vergi denetimi yıllık uygulama programları hazırlanmalıdır.

- *Gerek temel ilke ve stratejilerin belirlemesi ve yıllık uygulama programlarının hazırlanması gerekse yıllık programların merkez ve bölge düzeyinde uygulanmasının koordinasyon ve sorumluluğu, bu konuda bilgi ve tecrübe sahibi merkezi vergi denetim birimi başkanlığına verilmelidir.*

- *Söz konusu koordinasyon ve sorumluluğu üstlenecek vergi denetim biriminin merkez ve taşra teşkilatı, bu fonksiyonları etkin olarak yürütebilecek şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Merkezi ve bölge vergi denetim elemanları arasında yetki karmaşasına, koordinasyonsuzluğa ve dolayısıyla bunun yaratacağı işgücü kayıplarına imkan vermeyecek şekilde her birinin yetki ve sorumluluk alanları ve birbirleri ile olan ilişkileri net olarak belirlenmelidir.*

Merkezin temel görevi;

- *Vergi denetiminin temel ilke ve stratejilerini belirlemek,*
- *Bu ilke ve stratejiler ile ekonominin gereklerini ve bölgelerin coğrafi durumları göz önünde bulundurarak Türkiye çapında genel vergi denetimi yıllık uygulama programlarını hazırlamak,*
- *Vergi inceleme elemanlarını işe almak, yetiştirilmelerini sağlamak ve vergi inceleme elemanı genel işgücü planlamasını yapmak*

olmalıdır.

- *Bunun yanı sıra merkez, özel olarak yetiştirdiği vergi inceleme elemanları vasıtasıyla özel ihtisası gerektiren vergi incelemelerinin yapılmasını da üstlenmelidir.*

- *Merkez ayrıca, vergi denetiminde etkinlik ve verimliliğin sağlanması için Türkiye çapında gerekli alt yapının oluşturulmasından ve geliştirilmesinden, gerekli teknik personelin istihdamından da sorumlu olmalıdır.*

- *Oluşturulacak vergi denetim birimi merkez teşkilatı, üstlenmiş olduğu planlama, koordinasyon, araştırma, geliştirme, denetim destek hizmetleri, eğitim, atama ve nakil gibi fonksiyonları başarı ile yürütebilecek bir yapıya kavuşturulmalıdır.*

- ***Bölge** düzeyinde görev yapacak **vergi denetim elemanları**, genel vergi denetimi yıllık uygulama programları ile bölgenin coğrafi ve ekonomik koşullarına uygun olarak hazırlanan kendi bölgelerine özgü vergi denetim planlarının etkin bir şekilde uygulanmasından sorumlu olmalıdırlar.*

Vergi denetim birimi ve görevli her bir vergi inceleme elemanı için performans değerlemesi yapılmalıdır. Vergi denetim birimine bağımsız bir hüviyet kazandırılması önerildiğinden, söz konusu denetim biriminin faaliyetlerinin kamuoyunun denetimine açılması büyük önem kazanmaktadır. Bu suretle, kamuoyuna karşı bir anlamda hesap verme durumunda kalacak olan söz konusu birimin faaliyetlerini daha disiplinli, belli bir plan ve program dahilinde yürütmek suretiyle etkinlik ve verimliliğini artırması sağlanacaktır. Bu bakımdan, her dönemin başında vergi denetim biriminin hedeflerinin neler olduğu, dönem sonunda da bu hedeflere ulaşmada ne derece başarı gösterildiği, mükellef bazına inilmeksizin, ana hatlarıyla kamuoyunun bilgisine sunulmalıdır. Performans değerlemesi, belirlenecek objektif performans değerleme kriterleri çerçevesinde, her bir vergi inceleme elemanı için de yapılmalı, temel ücret dışındaki ödemeler de dahil olmak üzere, sağlanacak her türlü imkanın belirlenmesinde vergi inceleme elemanının gösterdiği performans esas alınmalıdır.

Bölge vergi inceleme elemanlığında başarılı olanlara hiyerarşik yükselme imkanı veren düzenlemeler yapılmalıdır.

Sayın Başkan, izninizle bir-iki hususa değinip konuşmamı bitireceğim.

Vergi incelemelerinde etkinliğin sağlanması için incelemelere hız kazandırıcı teknik ve teknolojik olanaklardan etkin bir şekilde yararlanılması gerekmektedir. Vergi incelemelerinde etkinliğin sağlanması, incelemelerin en kısa sürede sonuçlandırılması ile yakından ilgilidir.

Vergi incelemesine hız kazandırmak öncelikle incelenecek mükelleflerin seçimiyle başlar. Bu bakımdan, ***incelenecek mükelleflerin seçiminde*** klasik yöntemler yerine, ***çağdaş ve objektif kriterlerin yaygın olarak kullanılmasına olanak sağlayacak alt yapı kurulmalıdır.*** Bu çerçevede, çağdaş teknolojik imkanlardan da yararlanılarak sektörler ve faaliyet konuları itibariyle pek çok standardın ve mükelleflerin vergilendirme ile ilgili bilgilerinin yer aldığı ***dinamik bir veri tabanı oluşturularak***, kendi alanındaki standartlara en aykırı olan mükellefin öncelikle incelemeye alınmasına imkan veren sistem ***uygulamaya konulmalıdır.***

İncelemelerin süratle sonuçlandırılması için de; ***sektörel vergi inceleme klavuzları hazırlanarak kullanılmaya başlanmalıdır.***

Vergi incelemelerinde ***çağdaş teknolojik olanaklardan etkin olarak yararlanılmalıdır.***

Vergi istihbarat merkezi vergi denetim birimi bünyesine alınmalı, vergi incelemeleri için ihtiyaç duyulan bilgileri üretip vergi inceleme elemanlarının hizmetine zamanında sunabilecek bir şekilde yeniden organize edilmelidir.

Vergi denetiminin daha iyi planlanabilmesi için, ekonomiyi yakından takip edebilmek, gelişmelere ayak uydurabilmek ve yeni

vergi inceleme teknikleri geliştirmek için ***vergi denetim birimi bünyesinde araştırma ve geliştirme birimi kurulmalıdır.***

Vergi inceleme elemanlarının kendi içinde, ***vergiler*** ve ***sektörler itibariyle*** birkaç alanda ***uzmanlaşmaları*** ve eğitimlerinin de buna yönelik verilmesi ***sağlanmalıdır.***

Vergi inceleme elemanlarına destek hizmeti sağlayacak, sanayinin muhtelif alanlarında uzmanlaşmış ***mühendis, yazılımcı, teknisyen, istatistikçi istihdam edilmelidir.***

Vergi inceleme elemanlığı tercih edilen, saygın bir meslek haline getirilmelidir. Vergi inceleme elemanlığı, iyi yüksek öğrenim görmüş olanların işe girmek için ilk sıralarda tercih ettikleri, işe girip meslek içi eğitim gördükten sonra da ayrılmak istemeyecekleri, özelliği olan, saygın bir meslek haline getirilmelidir. Ücret düzeyinin de bu amacı sağlayıcı tutarlara yükseltilmesi gerekmektedir.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederim Sayın GÖKMEN.

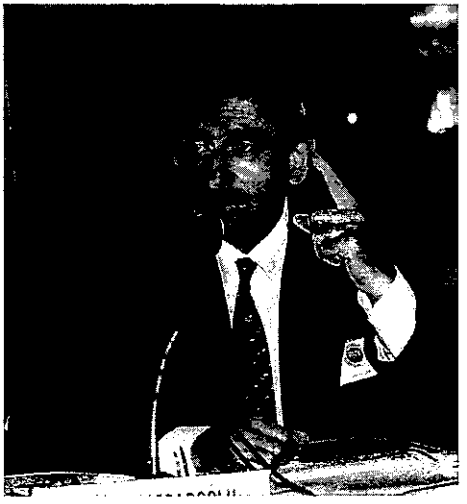
Sayın GÖKMEN, özellikle iki temel konuya temas etti: Birincisi, gelir idaresinin yeniden yapılandırılarak güçlendirilmesine, merkez – taşra bütünlüğünün sağlanmasına, tabiî, bu yapılırken, fizikî altyapısının ve kalifiye personel ihtiyacının da göz önünde bulundurulmasına işaret etti. Öte yandan, idari ve vergi denetiminde özellikle ihtisasa göre fonksiyonel bir ayrıma ihtiyaç olduğuna, bunun koordinasyon ve verimlilik sağlayacağına, zamanın ve personelin iyi değerlendirilmesine, denetim elemanlarının taleplerinin karşılanmasına katkıda bulunacağına işaret etti.

Üçüncü panelistimiz, Sayın Kemâl KILIÇDAROĞLU.

Sayın KILIÇDAROĞLU, kıdemli bir meslektaşım. Gelirler Genel Müdürlüğünde uzun yıllar Genel Müdür Yardımcısı olarak

görev yaptı. Daha sonra Bağ-Kur ve SSK Genel Müdürü olarak üst yönetim görevinde bulundu. Ayrıca, kendisinin vatandaşın vergisini koruma yönünde de aktif görevleri var ve halen Vatandaşın Vergisini Koruma (VAVEK) Derneği Başkanı.

Buyurun Sayın Üstadım.

KEMAL KILIÇDAROĞLU (BAĞ-KUR VE SSK ESKİ GENEL MÜDÜRÜ; VAVEK BAŞKANI) – Teşekkür ederim sayın Başkan

Değerli konuklar, bir vergi yasası niçin çıkarılır? Dört ayrı temel amaç için. Konuşmama öncelikle, bu dört temel amaçtan bahsederek başlamak istiyorum.

Nedir bunlar?

1. *Optimal vergi hasılatını sağlamak; yani, kayıt dışı ekonomiyi mümkün olduğunca daraltmak.*

2. *Vergi yükünü, gelir dağılımını sağlayacak şekilde dengelemek, dağıtmak.*

3. *Ekonomik kalkınmaya yardımcı olmak. Örneğin, doğuda yatırım yapılırsa, teşvik politikaları uygulamak gibi.*

4. *Sosyal adaleti sağlamayı amaçlamak; yani, transfer harcamalarıyla, örneğin emeklilere, dul ve yetimlere, toplumun düşük gelir elde eden katmanlarına katkıda bulunmak.*

Şimdi, şöyle bir düşünüp bakalım: Son on yılda, hatta 1980 yılından bu yana çıkardığımız yasaların hangisinde bu dört amacı gerçekleştirdik? Katma Değer Vergisi hariç böyle bir amacı göremiyoruz, net olarak göremiyoruz. Zaman zaman teşvik politikaları uyguladık; ama, bu teşvik politikalarının, ülkenin sağlıklı kalkınması için asla yönlendirici olmadığını da görüyoruz. Teşviklerin önemli bir kısmının, zaten, ülkenin doğuya göre kalkınmış olan bölümüne gittiğini görüyoruz. O zaman, vergi politikasıyla biz neyi gerçekleştirdik?

Diğer bir soruya gelelim. Diyoruz ki, son alınan ekonomik kararlarda ciddî bir siyasal destek var. Güzel, Sayın Bakanlarımız da zaten bu programı desteklediklerini söylediler; ama, bu siyasal destek, acaba gönüllü bir siyasal destek mi; yoksa, IMF'in dayatmasıyla ortaya çıkan bir zorunlu siyasal destek mi? Bu soruya, gönüllü siyasal destek dediğimiz zaman, gerçekten bunun neresi gönüllü siyasal destek? 1980 yılından bu yana, her hükümet değiştiğinde şok raporlarla, şok programlarla biz sürekli olarak ekonomiyi iyileştirmeye çalışıyoruz. Ama, ne oldu? Şimdi, artık bıçak kemiğe dayandı. Artık siyasal iktidarın hareket alanı çok daraldı. Neden?.. Sabahleyin konuştular, ne söylediler; toplanan vergilerin yüzde 82,6'sı iç borç faizi olarak ödeniyor mu? Evet, ödeniyor. Transfer harcamalarını da buna dahil edelim. Onun dışında zorunlu personel harcamalarını dahil edelim. Peki, hükümete hareket esnekliği verebilecek bir gelir var mı? Hayır. Ne yapıyorsunuz; zorunlu olarak IMF'e gidiyorsunuz. O halde, bu siyasal destek, gönüllü bir siyasal destek değil, zorunlu ve kaçınılmaz bir siyasal destektir; çünkü, başka çıkış yolu kalmamıştır.

IMF ile ilk kez gönüllü anlaşma yapıldığını söyledi Sayın Hazine Müsteşarımız. Bu koşullarda, bunun da gönüllü olmadığını, birinci soruya verdiğim yanıtta da görüyoruz.

Vergi yasaları, gelir dağılımını dengeliyor mu? Bu sorunun yanıtı da çok basit. Eğer bir ülkede, toplanan vergilerin yüzde

82,6'sını iç borç faizi olarak öderseniz, gelir dağılımını dengelemezsiniz, gelir dağılımını bozarsınız. Bunun başka bir anlatımı da şu: 65 milyon insan, 40 bin aileye çalışıyor demektir.

Şimdi, bununla ilgili bir bilgi sunmak istiyorum size. Vergi gelirleriyle iç borç faizi ve transfer harcamalarını, konsolide bütçenin oranı olarak ele aldım. 1990 yılında, vergi gelirlerinin yüzde 21,17'si iç borç faizi olarak ödenirken, sosyal güvenlik harcamalarına yapılan harcama yüzde 2,70. Vaktinizi almamak için, 2000 yılına gelelim. 2000 yılında iç borç faizi olarak yüzde 82,51; sosyal güvenliğe yapılan harcama ise yüzde 15. Sayın Başbakanın bile *"bu yapılmasa devlet çökecekti"* dediği sosyal güvenliğe, konsolide bütçenin yüzde 15'i harcanıyor. Bu harcama devletin çöküşüne yol açacak; ama, öbür taraftan iç borç faizi olarak yüzde 82,51 ödüyorsunuz, ama burada devletin çöküşü söz konusu olmayabiliyor. Bu son derece ciddî bir çelişki.

Yine, gelir idaresi etkin mi? Vergi toplayacağız. Sayın GÖKMEN, gelir idaresinin yetersizliğini söyledi. Bütün konuşmacılar aşağı yukarı yetersizliğini söylediler. Ben, size, gelir idaresinin ne kadar yeterli olup olmadığı konusunda çok basit bir tablo sunacağım, daha doğrusu basit bir – iki rakam sunacağım. 1983 yılında, Gelir Vergisi yükümlü sayımız, 2 798 751 kişi. Türkiye nüfusu, 47 864 000. İkisini de 100 olarak ele aldığımızda, 1998'de, 2 700 000 olan mükellef sayısı, 2 882 000'e çıkmış, yani yüzde 3 oranında bir artış var. Ama, buna karşılık, ülke nüfusu yüzde 32 oranında artmış. Yani, nüfus artıyor; ama, bizim Gelir Vergisi mükellef sayımızda düşüş var. Hatta, o kadar ki, ben bu yüzde 103 oranını, 1998 yılı rakamlarını bulamadım; ama, bir önceki yılın 1 milyon rakamını esas alarak, daha doğrusu 911 rakamını biraz yükselterek, 1 milyon esas alarak bu rakama ulaşabildim. Bu da gösteriyor ki, gelir idaresi pek o kadar etkin değil.

Şimdi gelelim, gelir idaresinin içine bakalım. Vergi toplayacağız ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunacağız. Yine,

ben, hiçbir yorum yapmadan, DPT'nin raporundan size bir paragraf okumak istiyorum. Gelir idaresini anlatıyor bu paragraf.

"Hizmet içi eğitim sağlıklı verilmemektedir, yetersizdir.

Gelirler Genel Müdürlüğünün yaklaşık 46 bin personeli vardır ve bunun büyük çoğunluğu 400'den fazla vergi dairesinde istihdam edilmiştir. Nicelik olarak çok büyük olan bu personelin eğitim durumu ve kalitesi ise maalesef düşüktür. Toplam personelin sadece yüzde 22'si üniversite mezunudur. Üniversite mezunu uzman konumundaki personelin önemli bir kısmı da, ya açık öğretim fakültesi ya da maliye bilimiyle ilgisi olmayan fakülte ve yüksekokullardan mezundur." Şimdi, biz bu kadroyla vergi toplayacağız!

Yine, Sayın Bakanlar açıklama yaparlarken, Uzakdoğu'dan başlayan ekonomik krizin Sovyet Rusya'ya ulaşması ve Türkiye'ye gelmesi; ama, bizim bunu çok rahatlıkla atlatmamızdan söz ettiler. Aslında, bunun temelinde yatan nokta, Türkiye'de kayıtdışı ekonominin çok güçlü olması. Kayıtdışı ekonomi güçlüyse, zaten bu tür şeylerden mümkün olduğunca az etkilenir. Piyasada hareket var, sistem kendi içinde yürüyor; ama, kamunun gelirlerinde düşüş var, bu çok önemli görülmüyor veya görülmek istemiyor.

Yine Sayın Bakanlar, harcama reformundan söz ettiler, üç ayak vergi reformu, harcama reformu ve diğer reformlardan söz ettiler. Harcama reformunu eğer iç borç faizi, dış borç faizi, transfer harcaması, personel harcaması yaptıktan sonra geriye kalan paranın hangi reformunu yapacaksınız? Yalnız, burada bir başka çarpıklık var, onu da sizlerin bilgisine sunmak istiyorum. O çarpıklığı da yine, bir Sayıştay Raporundan size sunuyorum. Sayıştay Raporu aynen şöyle söylüyor değerli arkadaşlar:

"Türkiye'de bütçe, kamu açıklarını az gösterecek şekilde dizayn edilmiştir. Bütçeden yapılması gereken birçok harcama, bütçe dışında yapılmaktadır. 1971 yılından 1998 yılına kadar geçen

dönemde, borçlanma yoluyla sağlanan kaynakların toplamı, 2 milyar dolar, bütçe açıkları toplamı 92 milyar dolar, bütçede gösterilmeden harcanan kaynak toplamı 110 milyar dolardır. Bütçede gösterilmeden harcanan kaynaklar, Meclisin kontrolü dışında kalmaktadır. Harcamaların bütçe dışına çekilmesiyle kamu açıkları gözden kaçırılmakta, bu da acilen alınması gereken tedbirlerin geciktirilmesine sebep olmaktadır." Devletin, bir hukuk kurumunun, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunduğu rapordan. *"-Ey Türkiye Büyük Millet Meclisi! Senin yetkilerin elinden alınıyor, sen harcamalara karar vereceksin, gelirin toplanmasına karar vereceksin; ama, senin bunlardan haberin yok."* diyor.

Verginin temel özelliklerinden birisi de, devlet olma erkini elinde tutan bir kurumun dayandığı bir normdur, bir kıstastır, vergi. Vergiyle ne yapacaksınız; eğitime katkıda bulunacaksınız, sağlığa katkıda bulunacaksınız, adalet hizmetlerine katkıda bulunacaksınız. Sayın Muhasebat Genel Müdürümüz kısmen değildi; ama, sabah süre yokluğundan değinmedi. Ben, şimdi, vergiden diğer kurumlara ne kadar pay aktarılıyor, o konuda yine size bir takvim içinde vereyim.

1990 yılında, konsolide bütçenin yüzde 4,66'sı sağlığa ayrılıyor. 2000 yılı bütçesinde ayrılacak para yüzde 2,12. 1990 yılında, eğitime harcanan, konsolide bütçenin eğitime harcanan miktarı yüzde 19,19; 2000 yılında yüzde 9,75. Şimdi, biz, vergiyle bir taraftan ekonomiyi düzeltmeye çalışırken, diğer taraftan sosyal adaleti sağlamaya, adalet kavramını ve kurumunu toplumda yerleştirmeye, devletin saygınlığını artırmaya çalışacağız! Bu mümkün mü? Bu tabloyla mümkün değil. Peki, bu tabloyla mümkün olmadığını sadece ben mi söylüyorum? Hayır. Adalet Bakanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunduğu raporun gerekçesinde söylüyor. İşte size onu da okuyorum değerli konular:

"Bütün vatandaşlarımızın son umudu ve hak arama mercii adliyelerdir. Bu kurumun rencide edilmemesi, vatandaşlarımızın adliyelere olan güveninin sarsılmaması, devletimizin devamı ve

bekası için son derece önemlidir. Son yıllarda ödeneklerin kısılması nedeniyle kâğıt, kırtasiye alınamayan, yazışmalar yapacak posta pulu bulunamayan, keşiflere götürüldüğü şoför ve bilirkişi ücretlerini ödeyemeyen, hizmet içi eğitim kurslarını düzenleyemeyen adliyelerimizde, yargılama, sadece bu nedenlerle son derece yavaşlamış, birçok adliyemizde duruşmalar sadece kâğıt yokluğundan ertelenmeye başlanmıştır. Zamanında haklarını alamayan vatandaşlarımızın ise, yargıya ve dolayısıyla devlete olan güveni azalmaya başlamış. Yasadışı yollarla hak arama yolu açılmış ve çek senet mafyası ve bu gibi, son dönemlerde basında da sıkça görülen çeteler, yargının yerini almaya başlamıştır. Bu durum ise, devletimizin geleceği açısından tehlikeli bir durumdur." Bunu söyleyen, Türkiye Cumhuriyeti'nin Adalet Bakanlığı.

Değerli konuklar, ben yine çok kısaca, acaba son alınan ekonomik kararlar başarılı olabilir mi? Bunun için, ben de son dört ayın rakamlarına ulaşmaya çalıştım ve o rakamları sizlere sunayım. Rakamlar, artış olduğunu gösteriyor; ama, yıl sonunda biz bu artışı yakalar mıyız, bilmiyorum. İlk dört ay çok parlak çıkabilir. Neden; Gelir Vergisi Beyannameleri veriliyor, Kurumlar Vergisi Beyannameleri veriliyor; ama, ondan sonra yok.

Şimdi, bu tabloya baktığımızda, dört ayın tablosuna baktığımızda, iki türlü değerlendirdim. Bunlardan, özellikle esas alınması gereken tablo, bir anlamda enflasyondan arındırıyoruz, ben ay sonu dolar kurunu esas alarak değerlendirdim. Örneğin, Gelir Vergisinde düşüş var geçen yılın ilk dört ayına göre. Yani, 2 milyar 900 milyon dolar Gelir Vergisi kümülatif artışı var, Nisan ayına kadar. 2000'de bu 2 milyar 700 milyon dolara düşmüş durumda. Artan miktar, enteresandır, Sayın Kurul Başkanımız da konuşmasında ifade etti, Akaryakıt Tüketim Vergisinde oldukça önemli bir artış var. İthalde alınan Katma Değer Vergisinde –döviz kurunun sabit tutulmaya çalışılmasıyla ithalde artış var- orada ciddî bir artış var ve bir de, Kurumlar Vergisi artışı var. Kurumlar Vergisi artışı, belki salondaki Hesap Uzmanı arkadaşlarımızın büyük bir

kısmı bilir, Vergi Usul Kanununun 279 uncu maddesindeki değişikliği zorlayarak, artık direnemez duruma geldiği için Maliye Bakanlığı, zorunlu olarak uygulamaya koydu, faiz gelirlerinden önemli bir kaynak elde ediliyor ve buradan ötürü artış var; yoksa, Kurumlar Vergisi rakamlarında düşüş olacaktı.

Sayın Bakanın, özellikle Sayın Maliye Bakanımızın, *"vergi gelirlerinde hedefi tutturuyoruz"* demesinin nedeni, aslında pek o kadar başarılı bir tabloyu göstermiyor. Nedeni de şu değerli arkadaşlar: Nisan ayındaki internet sayfasına, 1999 ve 2000 eşzamanlı girdiğinizde şunu göreceksiniz: Önemi bir miktar *–ki bu 1 katrilyon 14 trilyon lira-* bu sadece ve sadece deprem vergisi ve buna benzer vergiler. Bir sefere mahsus olarak alınan vergilerden oluşuyor. Asıl artışı sağlayan, sistemde artışı sağlayan bu. Peki, bizim üç yıllık bir periyod içinde, özellikle faiz dışı artı vermemiz ve bir miktar bu faizi hiç değilse borçlanmadan karşılayabilmemiz için, bu bir seferlik vergilerin bir şekliyle sürekli kılınması gerekiyor veya yeni bir ek verginin getirilmesi gerekiyor. Sanıyorum IMF'e verilen mektupta, bu satır aralarında açıklanmış durumda.

Ben, bana ayrılan süre için hepinize teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederim Sayın Üstadım.

Sayın KILIÇDAROĞLU, Vergi düzenlemelerinden beklenen amacın, ne yazık ki yapılan düzenlemelerle yeterince sağlanamadığını, öncelikle vurguladı. Daha sonra, bütçenin bugünkü yapısı içinde bütçe birliği ilkesinin bozulduğunu, bütçe dışında özellikle fonlardan daha çok harcamalar yapıldığını, keza adalet, eğitim, sağlık gibi temel hizmetlere yeterince ödenek aktarılmadığından, bu hizmetlerin aksadığına işaret etti. Son olarak, yeni ekonomik program çerçevesinde dört aylık döneme ilişkin rakamsal verilere temas etti ve bu çerçevede, bu dört aylık dönemde vergi gelirlerindeki artışın, aslında ciddî bir reel artıştan ziyade,

deprem vergileri adıyla alınan, bir defalık vergilerden büyük ölçüde kaynaklandığını ve nitekim bunun 1 katrilyon 14 trilyon liralık kısmının faiz vergisi ve benzeri vergilerden oluştuğuna işaret etti.

Teşekkür ederim Sayın üstadım.

Dördüncü panelistimiz, Sayın Mustafa ÖZYÜREK.

Değerli meslektaşım, üstadım Sayın ÖZYÜREK, bildiğiniz gibi, 1970'li yıllarda Petrol Ofisi Genel Müdürü olarak üst yönetim görevinde bulundu. 1990'lı yılların başlarından bu yana da, Türkiye Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) Genel Başkanı olarak görev yapıyor.

Buyurun Sayın Üstadım.

MUSTAFA ÖZYÜREK (TÜRMOB GENEL BAŞKANI) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli konuklar, sevgili üstatlarım, arkadaşlarım; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Hesap Uzmanları camiamızın 55 inci Yıldönümünün hepimize kutlu olmasını diliyorum.

Böylesine vergicilerin yoğunlukta olduğu bir toplulukta, verginin neresini anlatabiliriz, diye düşündüğümde, çok büyük sorunumuz olduğunu tahmin ediyorum. İlk kez 1962 yılında Hesap Uzman Yardımcısı olarak Maliye Bakanlığına girdiğimde, o zaman muavinliğini de yaptığım değerli üstadım Ahmet BAYRAK da

burada. O günden bugüne, aşağı yukarı aynı sorunları konuşmaya devam ettiğimizi görüyorum. İnanınız, tekrar tekrar düşündüm, ne bir eksiği var, ne bir fazlası var. Hatta, sistem daha çok bozulduğu için, daha çok yapay sorunlarla ilgilenmek durumuyla karşı karşıya bulunuyoruz.

Türkiye, cumhuriyet idaresi döneminde önemli noktalarda başarılar sağlamıştır; ama, bana göre en başarısız olduğu iki nokta var: Onlardan biri şehirciliktir, ikincisi de vergidir. Dünyayı dolaştığınızda görürsünüz ki –tabiî biraz Batıyı kastediyorum- en kötü yapılaşma ve şehirleşme Türkiye'dedir ve ne yazık ki, yıllardır uğraşmamıza rağmen, hiç çözemediğimiz, mesafe alamadığımız konuların başında da vergi geliyor.

Konumuza baktığımızda, ***"Son ekonomik politikaların başarısında verginin yeri ve önemi".*** Son ekonomik politikaların kaçınılmaz olduğunu, sabah Sayın Bakanlarımız anlattılar. Gerçekten, kaçınılmaz bir noktada, böylesine önlemleri almak açısından kaçınılmaz bir noktada olduğumuzda hiç kuşku yok; ama, bu noktaya gelmenin vebalini ve sorumluluğunu da hiç kimse üstlenmiyor. Siz, bu noktaya gelirseniz, 16 defa IMF ile niyet mektubu imzalar, *"aman bu ilaç çok acıymış"* diye yarım bırakırsanız, 17 ncisine mahkûm olursunuz. 40 derece ateşle yatan bir hastaya da, aspirin vermekten, diğer ilaçları vermekten başka çözüm kalmaz. Yani, geldiğimiz noktada *"başka ne yapalım?"* diye bir tartışma açılınca, üç aşağı beş yukarı bu önlemleri herkes öneriyor; ama, akıllı toplumlar, akıllı uluslar, bu noktaya gelmeden yeterli önlemler alırlar ve bu kadar acı bir reçeteyi kullanmak durumunda kalmazlar. Sorunun temelinde yatan budur.

Yine, sabah Sayın Bakanlar da açıkladı. Bu politikaların, ekonomik politikaların başarıya ulaşmasının en önemli ayaklarından biri de maliyedir ve vergidir. Niçin ekonomimiz bu noktaya gelmiştir? Pek çok nedeni var; ama, en önemli nedenlerinden biri de, 1980'den itibaren biz, *"vergi alma, borç al"* diye kolay bir yola

başvurduk, vergileri ihmal ettik, borç aldık. Önce biraz aldık, biraz yüksek faiz verdik, daha sonra da o borçları ve faizleri ödeyebilmek için borç alır hale geldik. Şimdi de diyoruz ki, işte ***"faiz dışı fazla"*** diye bir kavram icat ettik. Faiz dışı fazlayı artırmak suretiyle, borçlarımızı ödeyeceğiz ve bütçemizi, maliyemizi bu büyük yükten kurtaracağız. İşte, borçlanarak, daha çok borçlanarak buraya geldiğimiz zaman, borç yiyen kesesinden yer derler, sonunda borçları bir türlü ödememiz gerekiyordu. Şimdi, bu borçları ödeyebilmek için faiz dışı fazlayı yükseltmemiz gerekiyor. Bunun yolu da, hiç kuşkusuz vergidir.

Tabiî rakamlar çok yüksek. Değerli arkadaşlarım da ifade ettiler, hepiniz de bu rakamların içindesiniz. Türkiye'de, bir ölçüde, bu rakamlar yönünden bir şeffaflaşma da sağlandı. Değerli arkadaşımız Fikret SEVİNÇ'in de bunda çok büyük rolü var. Kendilerine şükranlarımı sunarım. Artık rakamlar hepimizin elinin altında, internetten, çeşitli kanallardan alıyoruz.

Şimdi, bir başarılı vergi tahsilatından söz ediliyor, ilk dört ayda. Rakamlara baktığınızda, gerçekten, hedefin de ötesinde. 2000 yılında 24 katrilyon vergi toplayacağız, ilk dört aya baktığımızda, dört aylık bölümün de ötesinde bir başarı sağlandı. Ama, bu başarıda en önemli rol, ilk dört ayda 1 katrilyonu aşan olağanüstü vergilerden kaynaklanıyor. 1994 yılında yine böyle, Türkiye durmadan krize girer, her krize girmek için de önlemler alınır, o önlemlerden biri de olağanüstü vergilerdi. O vergiler gündeme geldiğinde, herkes söylemiştir; ama, ben de söylediğimi çok iyi hatırlıyorum, bu yol olur. Olağanüstü yöntemlere bir kez başvurdunuz mu, durmadan olağanüstü yönteme başvurursunuz. Nitekim, 1999 yılında *"işte kemer sıkacağız, bütçemizi dengeleştireceğiz, ekonomik istikrar sağlayacağız"* diye yola çıktığımızda, yine, olağanüstü vergiler akla geldi ve aşağı yukarı 1994'dekine benzer vergileri biraz geliştirerek yürürlüğe koyduk. Bu vergiler için de dedik ki, yol oldu, artık alışıldı. Ama, herkes dedi ki, hep, bir kerelik vergidir, gerekçelerinde filan da yazar. Ama, geçen gün artık her şeyimizden sorumlu olan

Coterelli'nin bir açıklamasından öğreniyoruz ki, *"bu olağanüstü vergileri acaba gelecek yıl da devam ettirebilir misiniz?"* diyor, Yani, olağanüstü vergiler, artık normal bir vergi sistemi haline geliyor.

Vergi sistemimizin niçin yeteri kadar verim sağlamadığının nedenlerini, biraz önce arkadaşlarım da anlattı, siz de çok iyi biliyorsunuz. Birinci mesele, dediğim gibi, vergiyi bütünüyle ihmal ettik, borç alarak işlerimizi yürütmeye çalıştık ve vergi sistemimizi de, öylesine dejenere ettik ki, 1950 yılında gerçekten çok önemli, üzerinde uzun süre çalışılarak bir vergi reformu yapılmıştı; ama, daha onu uygulamaya geçerken, işte tarım kesimini karşımıza almayalım diye tarımdan vergi almamaya başladık, daha sonra küçük esnaf için muafiyet getirelim, öbürleri için istisna getirelim derken sistemi dejenere ettik ve reform yapalım diye, yeni baştan her ele alışımızda da, bu sistemi işlemez hale getirdik.

Gerçekten, bu *"reform"* sözcüğü de çok bayatladı; ama, başka da bir kelime bulmak zor, bir reform ihtiyacı var. Ama, bu reformu, işte bütçeyi bağlıyorum, şu kadar açık var, nasıl kapatırız, arayışı içinde değil; IMF geldi, aman ek vergiler istiyor, diye bir telaş içinde değil, sakin bir ortamda ve bütün kesimlerin katılımıyla oluşturmak gerekir.

Bizim, bir kolay alışkanlığımız var. İşin esası nedir; işte, şu kadar vergiyi sağlamak. Ne yaparsınız, KDV'yi 2 puan artırırsınız, öbürüne ek vergi koyarsınız, aşağı yukarı bunu sağlarsınız. Ee, olay bu olduğuna göre, bunun için danışmaya, konuşmaya çok fazla gerek yok, diye düşünülüyor ve ona göre önlem alınıyor. Ama, ne oluyor? Kanun çıkarmak demek, vergi toplamak demek değildir. Kanunları çıkarıyoruz, onlar raflarda duruyor ve inanınız büyük kısmı uygulanmıyor. Bu kanunları, bizim gibi –bizim camiamız bu kanunları uygulayarak para kazanır- bu işten para kazanan kesim de bilmiyor, artık vergi dairelerindeki arkadaşlarımız da yeteri kadar bilmiyor. Olsa olsa, bir noktada incelemeyi derinleştirmek isterseniz,

o zaman kanunları ele alıyorsunuz, vay şu madde neden uygulanmadı, vay bu madde niye uygulanmadı diye bir noktaya geliyorsunuz.

Sayın Maliye Bakanımıza da ben bunu önermiştim; yani, dedim ki, bütün kesimler, vergiyi ödeyenler, sendikalardan TÜSİAD'a, TOBB'a kadar, TÜRMOB'a kadar, malî idareye kadar, üniversitedeki hocalarımıza kadar bizi bir araya toplayın, oturalım, bu vergi sistemini yeni baştan bir yazalım. Çok makul falan dedi. İşte, bir vergi konseyi oluşturmuşlar. Tabiî, bizim düşündüğümüz daha katılımcı, daha çok kişinin fikir ürettiği bir topluluktu; ama, bu da bir başlangıçtır. Biraz önce TÜRMOB'a uğradığımda yazı gelmiş, gördüm, bizden de iki temsilci isteniyor. Umarım ki, 1946, 1947'li yıllarda çalışan vergi reform komisyonu gibi bir komisyon oluşur ve ileride vergi sistemimizi daha işler, daha mantıklı hale getiririz. Yani, sistemin esasını gözden geçirmediğimiz zaman, işte, Maliye Bakanlığında çalışan arkadaşlarımız şunu eksik yapıyor, vergi idaresinde çalışanlar bunu eksik yapıyor, denetim etkisiz, demenin çok fazla bir anlamı yok.

Ben, bugünkü yapıyla bu kadar sonucun alınmasını da hayretle karşılıyorum. Ben, her hafta Türkiye'nin bir kasabasını, bir ilini ziyaret ederim ve hep orada da vergi dairesi elemanı, iş alemi falan herkesle konuşurum. Doğru dürüst para vermiyorsunuz, yeteri kadar ödeneği yok, bırakınız yatırım yapmayı, bilgisayarı falan, inanın yıl sonlarında tasarruf genelgesi geliyor, tebligat yapılamıyor. Yani, 100 milyon liralık vergi alacaksınız, 2 milyon liralık pul parasını kısıyorsunuz, ödemiyorsunuz. Böylesine zor şartlar altında çalışan ve alternatif çalışma alanı olan insanların, vergi idaresinde çalışıp bu kadar sonuç almalarını, aslında hayretle karşılıyorum. Bugünkü şartlarda bu bile çok iyidir. Yani, sistemin esasını konuşmamız lazım.

Bütün mevkileri, makamları öylesine aşındırdık ki, durmadan üst şeyler icat ediyoruz; işte, vergi dairesi başkanlığı dedik,

vergi dairesi müdürlerinin üzerinde. Sonra, o yürümedi, bölge müdürlüğü kurduk. Ama, vatandaş açısından, bankodaki vergi memuru esastır; o, onun sorununu çözerse, yukarıya sorun gelmez. Ama siz, sorunu orada çözemezseniz, tepede zaten çözemezsiniz. Bu, tabiî Maliye Bakanlığının vergi idaresinin sorunu değil, Türkiye'nin bir personel sorunudur. Ücret dengesizliğini de hepimiz biliyoruz. Bugün, çeşitli kurumlara, aynı fakülteden mezun olan arkadaşlarımız sınav kazanarak, bir kısmı Maliye'ye giriyor, bir kısmı başka kurumlara giriyor; başka kurumlara gidenler çok daha fazla para alıyorlar, ama Maliye Bakanlığını tercih etmiş olanlar, çok az para alıyorlar. Bu, memuriyet para için yapılan bir iş değildir. Tabiî, bir asgarisini sağlayacaksınız; ama, itibar için yapılır bir. İki, bir de denge olması gerekir. Arkadaşlarımız görüyorlar, işte kendileriyle aynı yılda göreve başlamış birisi Sayıştay'a girmişse ne alıyor, Hesap Uzmanı, Maliye Müfettişi olmuşsa ne alıyor? Bu dengesizliği izah etmek ne yazık ki mümkün değil. Bu dengesizlik de, arkadaşlarımızı çok etkiliyor.

Tabiî, vergide en önemli olaylardan biri de, verilen verginin nereye gittiğini vatandaş bilmek istiyor. Eğer siz, verdiğiniz vergilerin büyük kısmını, 5 bankanın patronlarına kaydırmışsanız, oraya 7,5 milyar dolara yakın bir payı vergi ödeyenlerden aktarmışsanız, vatandaş vergiye karşı müthiş direnç gösteriyor ve ödemiyor. Bunu, giden Cumhurbaşkanımız çok güzel ifade ederdi, *"ben her kör kuruşun hesabını vermeye hazırım"* derdi. Bana göre tek kuruşun bile hesabını vermeden görevini tamamladı. O ayrı mesele. Yani, gerçekten, her kör kuruşun hesabı verilmelidir. Bir saydamlık, kesinlikle sağlanmalıdır. Sıradan bir vatandaş, verdiği verginin nereye gittiğini kesinlikle bilmiyor, bizler de tam olarak bilmiyoruz. Bir ara fonlar icat ettik, başka yeni yeni kurumlar kuruyoruz. Geçen, Mecliste bir konuda bir tartışmaya tanık oldum. Bir önemli kurumumuzda, başkanın ne kadar para aldığını, saatlerce milletvekilleri sordular, sual ettiler; fakat, kesinlikle öğrenemediler. Yani, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri bile, verilen paraların nereye gittiğini, kimlere maaş olarak –hiç yoksa ne kadar ödendiğini-

bilmiyorlar. Bu kadar karmaşık bir yapı içinde, verilen paraların nerelere gittiğini vatandaş bilmediği sürece de, siz ne kadar iyi vergi sistemi getirirseniz getirin, vergiye karşı olan direnci kıramazsınız.

Diğer bir önemli nokta: Bizim bürokraside –ben de yirmi iki yıl bürokraside bulundum- bir alışkanlığımız var. Bütün yetkileri kendi elimizde toplamak istiyoruz ve bizim dışımızdaki kesimlerin o yetkileri çok kötü kullanacaklarını düşünüyoruz. O nedenle de yetkilerin üstüne oturuyor idare. İşte, 1989'da 3568 sayılı Yasa çıktı, ciddî bir müessese kuruldu, bütün dünyada çağdaş bir yapı var, önemli yetkileri buraya aktararak yola devam edebiliriz diye, yıllardır bekledik. Tabiî, bir mesafe almadığımızı söyleyemem, önemli mesafeler alındı; ama, yine de pek çok yetki aktarılabilir ve o yetkinin nasıl kullanıldığını Malîye Bakanlığı denetlemek suretiyle daha çok etkinlik sağlar.

Bugün, vergi inceleme oranlarını hepimiz biliyoruz. Vergi denetim elemanları sayısı, neredeyse on yıldır, on beş yıldır hep aynı sayıda devam ediyor. Bunların yolu bazı yetkileri de paylaşmaktır ve yetki verdiğimiz insanları da denetlemektir.

Şunu söylemek istiyorum: Elbette, bu programın başarıya ulaşması lazım. Bu program başarıya ulaşmazsa, inanınız Türkiye çok daha kötü günlere gider. Tabiî, programın çok yanlışları var. Sabahki oturumda da değerli üstadımız Güngör URAS ifade ettiler, reel sektörün çok önemli sorunları var. Tabiî biz, borsa, faiz, kur üçgenine hapsolduk; borsa yükselmişse *"ekonomi düzeldi"* diyoruz, düşmüşse *"ekonomi bozuldu"* diyoruz. Oysa, ekonominin düzelmesi üretime bağlı, istihdama bağlı, gelir adaletine bağlı. Bunları da sağlayacak şekilde, ama enflasyon belasından da bu ülkenin mutlaka kurtarılması lazım. Enflasyon belasından kurtulmanın yolu da, doğru vergi almaktır. Vergi alabilmek için de, vergi sistemini yeni baştan düzenlemek, vergi idaresini güçlendirmek ve vergi denetimini de etkinleştirmek gerekir.

Sabrınız için teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI– Teşekkür ederiz Sayın ÖZYÜREK.

Sayın ÖZYÜREK üstadımız, verginin makro-ekonomik program içindeki ilişkilerine özellikle temas etti. Tabiî, geçmiş yıllarda vergi alma borç al anlayışının bütçe içindeki faiz yükünün nerelere kadar geldiğine yol açtığına, bugün bütçe üzerinde büyük bir baskı oluşturduğuna temas etti. Faiz dışı fazla kavramının, bugün fazla güncel, rağbet edilen bir kavram haline geldiğine temas etti. Gerçekten de, IMF'in son yıllardaki programlarda, kısa vadede programın başarısını göstermek bakımından faiz dışı fazlayı öne çıkardığını görüyoruz. Aslında, faiz dışı fazlanın, yılın ilk altı aylık döneminde her zaman fazla olacağı da bir gerçek. Çünkü, bütçe içinde ilk aylarda maaşlar ödenir, emekli maaşlarının eksik kalan kısmı sosyal güvenlik kuruluşlarına verilir. Faizler, vadesi gelmiş iç ve dış borç faizleri ödenir ve bunun dışında diğer cari ve yatırım harcamaları da hemen hemen bloke edilip, fazla harcama olmaz. O itibarla, yılın ilk altı aylık döneminde faiz dışı fazlanın bir performans kriteri olarak pek de rağbet edilebilir olduğunu söylemekte zorlanıyoruz. Yine Sayın ÖZYÜREK üstadımız, alınan vergilerin nereye harcandığı konusunda kamuoyunun tatmin edilmesi gerektiğini, bazı olumsuz örneklerin vergiye karşı direnç oluşturduğunu ve vergi yapısını da bozduğunu ifade etti.

Teşekkür ederim Sayın üstadım.

Panelde son konuşmacı, yine değerli bir meslektaşım, Sayın Veysi SEVİĞ.

Sayın SEVİĞ üstadımızla, uzun yıllar İstanbul'da beraber çalıştık. 1980'li yıllardan itibaren Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesinde Öğretim Üyesi ve Maliye Bölüm Başkanı olarak görev yapıyor. Ayrıca, basında da kendisinin vergi konularına ilişkin makalelerini uzun yıllardır zevkle izliyoruz.

Buyurun Sayın SEVİĞ.

DR. VEYSİ SEVİĞ (MARMARA ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ, İİBF MALİ HUKUK ANA BİLİM DALI BAŞKANI) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Değerli konuklar, önce şunu belirtmek istiyorum: Her şeyimi borçlu olduğum Hesap Uzmanlarının huzurunda, böylesine bir konuda bana görev verdikleri için, kendilerine minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

Değerli üstatlarım, değerli dinleyenler; önce şunu belirtmek istiyorum: Vergi, bir hukuksal olay. Bunun boyutlarını Anayasa buyruk olarak vermiş. Acaba, bugünkü yasalar, vergi yasaları tam uygulanırsa, bu buyruk çerçevesinde elde edilecek vergi gelirleri, bugün Türkiye'nin kamu harcamalarını karşılıyor mu? Bu sorunun cevabını verebilmek için, önce, bu konuyu irdelememiz lazım.

Bazen seviniyoruz, bazı konularda olayı belki farklı yorumluyoruz. Vergi gelirleri arttı diyoruz; acaba, vergi gelirleri nereden, nasıl arttı; bu buyruk çerçevesinde mi artıyor, yoksa başka nedenler mi var? Bu günlerde sevinmemiz lazım, vergi gelirleri biraz artacak. Neden; ithalat artıyor, ithalde alınan KDV artacak. Vergi gelirleri genelde arttı; ama, çok olumlu bir gelişme mi? Hayır. Acaba, Anayasal buyruğa uygun bir gelişme mi? O da hayır. Veyahut, yine üzüleceğiz; çünkü, ücretler üzerinden alınan vergi azalacak, Gelir Vergisi azalacak. Neden? Sigorta primlerindeki miktar arttı, matrahlar küçüldü, dolayısıyla gelir vergisinde bir azalma olacak.

Zaten azalıyor. Bu azalmadan üzülelim mi? Hayır. Bunları bir kenara bırakalım da, kaynaklarına göre olayı bir değerlendirelim.

Her gelir kaynağını (unsurunu) ele aldığımız vakit, acaba bunların üzerinde, kişi başına düşen gelir üzerinde eşit vergi yükü var mı? Böyle bir şey yok. Çünkü, bakıyoruz, ticarî kazanç olarak gelir beyan edenlerin üzerindeki vergi yükü, normal tarifeye yaklaşık; fakat, bu kesim üzerinde yapılan incelemelere bakıyoruz, bunlar bütün gelirlerini beyan etmiyorlar. Beyan dışı bırakılan kısmı da dikkate aldığınız vakit, Türkiye'de ticarî kesim üzerindeki vergi yükü, resmî kaynakları değerlendirmek suretiyle söyleyeyim, yüzde 6 civarında. Halbuki, gelir vergisinin tarifesi yüzde 20'den başlıyor. Demek ki, burada bir kaçak var.

Serbest meslek erbabının gayri safî millî hâsıladan aldığı paya bakıyorsunuz, kişi başına bölüyorsunuz, ödediği vergiye bakıyorsunuz, çok düşük bir vergi, çok düşük bir gelir. Demek ki, onlar da bu görevi tam yerine getiremiyorlar veyahut da, biz bunları değerlendiremiyoruz, vergi kapsamına alamıyoruz.

Ücret gelirlerine bakıyoruz; üzerinden ödenen gelir vergisinin toplam gelir vergisi içerisindeki payı yüzde 47, oranı giderek düşüyor. Fakat, çok ilginç bir istatistiğe rastlıyoruz, bu arada; kamu kesiminde sigortalı çalışanlardan, sigorta taban ücretinden ücret alanların payı yüzde 1, diğerlerinin, yani taban ücretin üzerinde ücret alanların payı ise yüzde 99. Özel kesimde, taban ücretin üzerinde ücret alanların toplam içerisindeki payı yüzde 1. Demek ki, özel kesimde, ücretler doğru gösterilmiyor. Müthiş bir kaçak var. Üstelik, özel kesimde bir başka olaya daha rastlıyoruz; çok resmî, iyi araştırılmış bir istatistik bu, her 10 kişiden 4 kişisi bordroda kayıtlı, 6 kişisi bordro görülmüyor, kaçak. Bu konuda devletin iki organı var: Biri Maliye Bakanlığı, diğeri Çalışma Bakanlığı. El ele verip bu kaçağı bulamıyorlar. Dolayısıyla, ücretlinin, kayıt dışı ücret almasına göz yumuluyor; bu durum, Türkiye'de kayıt dışılığı dalga dalga büyütüyor. Bu konuda da duruyoruz.

Bakıyoruz, acaba diğer gelir gruplarında nasıl? Bir gelir grubunu kollamışız ve de son derece anormal kollamışız, kollama rantı oluşturmuşuz: Menkul Sermaye İradı. Diyoruz ki, sizden sıfır oranında stopaj alacağız. Sonra diyoruz ki, hayır daha fazla alalım. Bu arada bu laf yayılıyor, pat faizler yükseliyor bir dönem, trilyonlarca lira bir taraftan bir tarafa geçiyor. Bu gelir grubunu kolluyoruz. Acaba burada şöyle bir şey düşünebilir miyiz: Bunlar da, eğer, reel açıdan bir gelir elde ediyorlarsa, bunlardan vergi alalım. Böyle bir çerçeve çizebilir miyiz? Bunlar, son derece oynak bir vergilendirme ortamında, güvensiz bir vergilendirme ortamında, seyyar bir güç oluşturmuşlar. Yani, para sahipleri, artık kendilerine en yüksek gelir sağlayan yere rahatlıkla kayıyorlar, izleyemiyorsunuz. Kümülatif olarak izliyorsunuz, sürü gibi. Oradan oraya kaçıyorlar, kendilerine rahat buldukları limana sığınıyorlar ve orada kan emiyorlar. Bu konuyu da serbest bırakmışız. Çok önemli bir konu; çünkü, Türkiye'nin bugün gayri safî millî hâsılasının 1/3'ünü bu kesim temsil ediyor.

Gayrimenkul sermaye iratlarına bakıyorsunuz –bir istatistikî çalışma- her 49 gayri menkulden 1 tanesi kira geliri beyan ediyor. Belediyelerin vermiş olduğu her 50 iskan ruhsatından 4 tanesi emlak vergisi tescili yaptırıyor. 50 tane ruhsat veriyor belediye, 4 tanesi Emlak Vergisi Beyannamesi veriyor, 46 tanesi emlak vergisi dahi ödemiyor.

Bütün bunları alıyorsunuz, dikkatlice çalışıyorsunuz. Tabiî, bu son derece subjektif değerlendirmeleri içeren bir çalışma. Bir de bakıyorsunuz, Türkiye'de, şu günkü beğenmediğimiz yasaları uygulayalım, Türkiye'de yüzde 28 oranında bir vergi yüküne ulaşıyorsunuz. Burada, demek ki, 17,5 civarında dolaşıyorsak, ortada önemli bir kayıp var. Bu kayıp, yurt dışında, Avrupa Topluluğunda ne kadar diye bakıyorsunuz. Yüzde 4'lerde, 5'lerde, 6'larda yuvarlanıyor, haydi 10 diyelim. Türkiye'de 10 falan değil, çok fazla.

Demek ki, burada, Türkiye'de bir olay var. Vergi gelirlerinin sağlayabileceği verimliliği sağlayabilecek şekilde biz mükelleflerden bu vergiyi talep edebilecek idarî yapıya sahip değiliz. Bir kere bu teşhisi koyduk. Bundan sonra, yasaların içerisindeki anormallikler üzerinde tartışalım; bu olmaz, şu şöyle olması lazım, bu böyle olması lazım, bunları tartışalım. Ama, bugünkü yasalar eğer tam uygulanırsa, Türkiye Cumhuriyetinin çektiği sorunlardan bir bölümü gider. Bunu uygulayamıyorsunuz. Niye uygulayamıyoruz? Değerli konuşmacılar sabahtan beri söylüyorlar; işte, idarî yapıda reform, şu yapılacak, bu yapılacak... Senelerdir ben de bunun içerisindeyim, senelerdir bu yapılamıyor. Yapılamayınca, herkes boş vermiş durumda. İşte tartışıyoruz, ne yapacağız, ne edeceğiz, diye. O vakit, böyle spontane vergi yasalarını da, işte vergileri artıracağız, sosyal adaleti sağlayacağız falan... Bir yasa değişikliği, daha kötü, bir yasa değişikliği, daha kötü ve sonuçta hep beraber şikâyetçi oluyoruz.

Burada, bir konuya daha değinmek istiyorum. Kurumlara bakıyoruz. Tabiî, ben iktisatçı değilim, en büyük açığım orası. Kurumlara bakıyorum, kurumların Türkiye'de oluşan millî gelir içerisindeki payları yüzde 60'ı buluyor, resmî istatistiklere göre. Ödedikleri vergi –gayri safî millî hâsıladan bu payı alıyorlar da- toplam vergi gelirleri içerisinde, bütün bu olumsuzluklara rağmen, yani madde 279'a rağmen, yüzde 10 civarında. Bu yüzde 10 büyük bir rakam, abartılmış bir rakam. Bunun büyük bir bölümü de, arkadaşlarım da söyledi, VUK'nun 279 uncu maddesi, bankalar bu işte öncülüğü çektiler... Demek ki, kurumlar, ekonomiye bu kadar hakim oluyorlar da, vergi vermeye pek yanaşamıyorlar. Üstelik de, Kurumlar Vergisinde yapılan bazı değişiklikler oldu, çapraşıktır filan ama, nereden bakarsak bakalım %33 vergi ödemeleri lazım. Öyle olması lazım, en azından. Demek ki, kurumlar da vergi konusunda kendilerine göre bazı direnç yollarını bulmuşlar, direniyorlar. Vergi ödenmiyor demek ki.

Bütün bunlar, bize, Türkiye'de, olması gerekeni sağlayamayan, yani verimliliği sağlayamayan, randımanı sağlayamayan bir vergi idaresi var, bunu gösteriyor.

Ne yapılması lazım? Önce, bu vergiyi yasalara uygun toplayabilecek bir yönetim kurmak lazım, bunu oluşturmak lazım. Bu bir ayrı çalışma.

Şimdi, bir başka konuya değinmek istiyorum. Acaba, dünya, Avrupa ne yapıyor? En son, değerli hocam, Sayın NADAROĞLU burada mı bilmiyorum, beraber de bazı toplantılara katıldık; ama, en son yaptığım çalışmalarda şunları görüyoruz: Avrupa Topluluğu, çok uluslu şirketlerin transfer fiyatlamasından ütülmek için önlem almaya başladı, yasa yapıyor, vergi yasaları. Çok uluslu şirketler, Avrupa Topluluğunu ütmeye başlamışlar. Bunun için vergi kanunlarını değiştiriyorlar. İtalya, yeni bir vergi koydu, *"irap"* diyorlar buna kısaca. Bu, kurumların aktiflerinde bulundurdukları makine teçhizatın tescil edilmesi üzerinden alınan bir vergi.

Elektronik ticaret üzerinde büyük sorun yaşıyor Avrupa, vergilendirmeye çalışıyorlar. Elektronik ticaret için nasıl bir sistem?.. Hatta, size şunu söyleyebilirim: Artık, Elektronik ticareti kontrol altına almak için, eylül ayında yapılacak önemli bir toplantı var. Elektronik ticaret hukukunu oluşturmaya çalışıyorlar.

Vergi hükümlerinin kötüye kullanılması Ceza Kanununa taşınıyor. Hatta, İtalyanlar bunun ilk örneği. Vergi yasalarındaki hükümlerin kötüye kullanılması Ceza Kanununa taşınıyor.

Yazılım işlemlerinin belli bir vergi ağına alınması için proje hazırlanıyor. Yine, kişilerin çalışmasında ortaya çıkan kaçak işçi sorununu giderebilmek için, bundan böyle Avrupa nüfus cüzdanı kullanılması yönünde ciddî bir çalışma başladı. Avrupa Topluluğu, bu yollara giderken, 2000 yılının Türkiyesinde, Hasan Bey bordrosuz maaş alıyor, herkes biliyor, size selamlar veriyor televizyondan, gülüyor, ama bordrosunda 192 350 000 lira maaş alıyor. Bunu

seyrediyoruz, sonra Türkiye'de vergi geliri yetmiyor, diyoruz. Bu açığı nasıl kapatacağız, nasıl çözeceğiz, diye düşünüyoruz. Şimdi, onlar, birçok konuda çok ileri giderken, biz kendi elimizdeki yasayı uygulayamıyoruz.

Bundan sonra şu konular üzerinde durmamız lazım: Mevcut yasalar, bu yasa uygulanırken, tabiî ki idare, kendi çapında elemanlarıyla son derece ciddî olayları kavramaya çalışıyor; ama, ne vakit çalışıyor, iş işten geçtikten sonra. Bugün siz, üç sene önce, on sene önce vergi kaçıran bir adamı teşhis etseniz, yakalasanız, ondan vergi almaya çalışsanız, bugünün bütçesine üç sene öncesinin, beş sene öncesinin kaçıran adamının katkısı ne boyutta olabilir, ne kadar olabilir ki... Bunlar bir yana, esasında çok kötü bir olay, biz, idare olarak da –idare derken, idarede çalışan arkadaşlarımız açısından değerlendirmek istiyorum- olayları değerlendirirken, oldukça farklı, hukuka aykırı değerlendirme ile olayların daha da çarpıtılmasına ve de vergi gelirlerinin daha da azalmasına neden olucu bazı idarî tasarruflara gidiyoruz. İdare, şu anda yetersiz vergi gelirlerinin getirdiği sıkıntıyı atabilmek veya bertaraf edebilmek için, daha ciddî, konuyu dile getirir bir çalışma yapması yerine, spontane, anlık, bazı hukukî olayları çarpıtıcı değerlendirmeler yaparak, ortada bir de, mükellefe, âdeta, sen böyle yaparsan, kazancını beyan etmezsen şöyle olur gibi bir davranış içerisine giriyor; ki, bundan dolayı da, Türkiye'de uyuşmazlık sayısı, vergi olayı açısından uyuşmazlık sayısı her geçen gün artıyor, her geçen gün yeni yeni uyuşmazlık modelleri yaratılıyor, her geçen gün idarenin yayınlamış olduğu telaşa yönelik tebliğler ya da iç genelgeler, iç genelgenin açıklamaları yayınlanıyor. Böylelikle, Türkiye'de artık vergiye karşı böyle duyarsızlık, yan çizme gibi bir oluşum giderek artıyor. Bütün sorunlarımız, bu noktalar üzerinde toplanıyor.

Ne yapılması lazım diye, arada sorduğum sorunun cevabı gayet basit. Önce, şu vergileri uygulayalım. Müsaade buyurun, idare, şu günkü vergi yasalarına uygun açıklamalar yapsın, mükellefleri yönlendirsin. O yasalarda yer almayan konulara yönlendirme yaparak

veya yorumlar yaparak, mükellefi hukuk dışı bir sahaya çekmesin. Buna karşılık, bu konuda, vergi ödemeyen, vergi ödemekten kaçınan kesim, küçük büyük, torpilli torpilsiz ayırdedilmeksizin denetim altına alınsın. Bugün en büyük kayıt dışılık basında var. Yine, bu konuda karar verecek organların vergi kültürüne alıştırılması lazım. Bütün bunlardan sonra, vergi geliri yetmiyorsa, işte Anayasal buyruk var. O Anayasal buyruk, bize şunu emrediyor, diyor ki: *"Herkes, malî gücü oranında kamu harcamalarına katılmak zorundadır."* Dolayısıyla, o buyruk çerçevesinde, yeni bir vergilendirme sistemi, yeni bir vergi yasası yazılımı çalışması başlatılabilir.

Göstermelik, palyatif, işte bugün konsey kurulur, öbür gün bir komite kurulur, daha öbür gün bir komisyon kurulur; ama, hiçbir değişiklik yok. Çünkü, hastalık bellidir; biz, vergiyi yasalara uygun olarak alamıyoruz. Bunun telaşıyla hata yapıyoruz, hata yaptığımızdaki tehlike de, vergilendirme sistemi tamamen bozuluyor ve bu bozukluğun cezasını hepimiz çekiyoruz. Çıkış yolu, bekleyen bir kesim, dünyada serseri dolaşan para böyle bir yeri çok sever, işte o paralar da Türkiye'ye geliyor, belli bir kesimi beslemeye başlıyor. Bu sarmalın içerisinde dolanıp duruyoruz. Sorun burada düğümleniyor.

Ben süreden daha az konuşmuş olayım.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederim Sayın Üstadım.

Sayın SEVİĞ, konjonktürel olayların vergi gelirlerinde zaman zaman azalmaya veya artışa sebebiyet olabileceğini, bunun önemli olmadığını, asıl olanın istikrarlı, kalıcı bir vergi akışının sağlanması yoluyla olduğuna temas etti. Yine, vergiden beklenen fiskal verimliliğin, ne yazık ki bir türlü sağlanamadığına değindi ve meslek grupları itibariyle, gelir vergisi açısından, birim mükellef bazında yeterince vergi alamadığımızı, vergi ödenmediğine işaret etti. Keza, kurumlar açısından da buna benzer bir sonucun ortaya çıktığını

ifade etti. OECD ülkelerinde, 1990'lı yıllarda transfer fiyatlarının vergilendirilmesiyle ilgili çalışmaların başladığına temas ettiler. Hakikaten, Avrupa Birliği başta olmak üzere, çok önemli bir boyuta gelmiş husustur bu. Yine, vergi kayıp ve kaçağı boyutunun yüksek olduğuna ve önlenmesi gerektiği hususuna temas ettiler. Tabiî, bu konuda şunu ifade etmek lazım: Vergi kayıp ve kaçağının önlenmesi, sadece Maliye Bakanlığının çabasıyla mümkün olacak bir olay değil. Her şeyden önce, bütün kamu kurum ve kuruluşlarının, bu konuda, gelir idaresine yardımcı olması lazım. Hatta, bunun da ötesinde, özel sektör kuruluşlarının da, bu konuda bakanlığa destek vermesi gerekir. Zira, orada da vergisini layıkıyla ödemiş kurum ve kuruluş ile ödememiş arasında ciddî bir haksız rekabetin olduğu bir gerçektir. O itibarla, vergi kayıp ve kaçağından gerçekten vergisini düzenli ödeyen özel sektörün daha büyük olumuz etkilendiğini ifade etmek durumundayım.

Değerli konuklar, vergi konusunun her yönüyle ele alındığı panelin bu İkinci Oturumunu, bundan sonraki oturuma yeterince zaman kalabilmesi bakımından kapatıyorum.

Sabırla dinlediğiniz için, şahsım ve panelistler adına hepinize saygılar sunuyorum.

SUNUCU – Sayın konuklarımız, İkinci Oturum Başkanımıza ve sayın panelistlerimize katkılarından dolayı çok teşekkür ediyoruz.

Programa göre, şu anda bir ara vermemiz gerekiyordu. Daha önce bunu ilan etmiştik; ancak, Üçüncü Oturum Başkanımız, ara vermeyelim devam edelim, derler eğer siz de uygun görürseniz, zamanın daha verimli kullanılması açısından. Çünkü, yarım saatlik bir gecikmemiz var bildiğiniz gibi.

Sanıyorum genel kanaat ara verilmesinden yana.

O zaman, 15 dakikalık bir çay arası veriyoruz.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

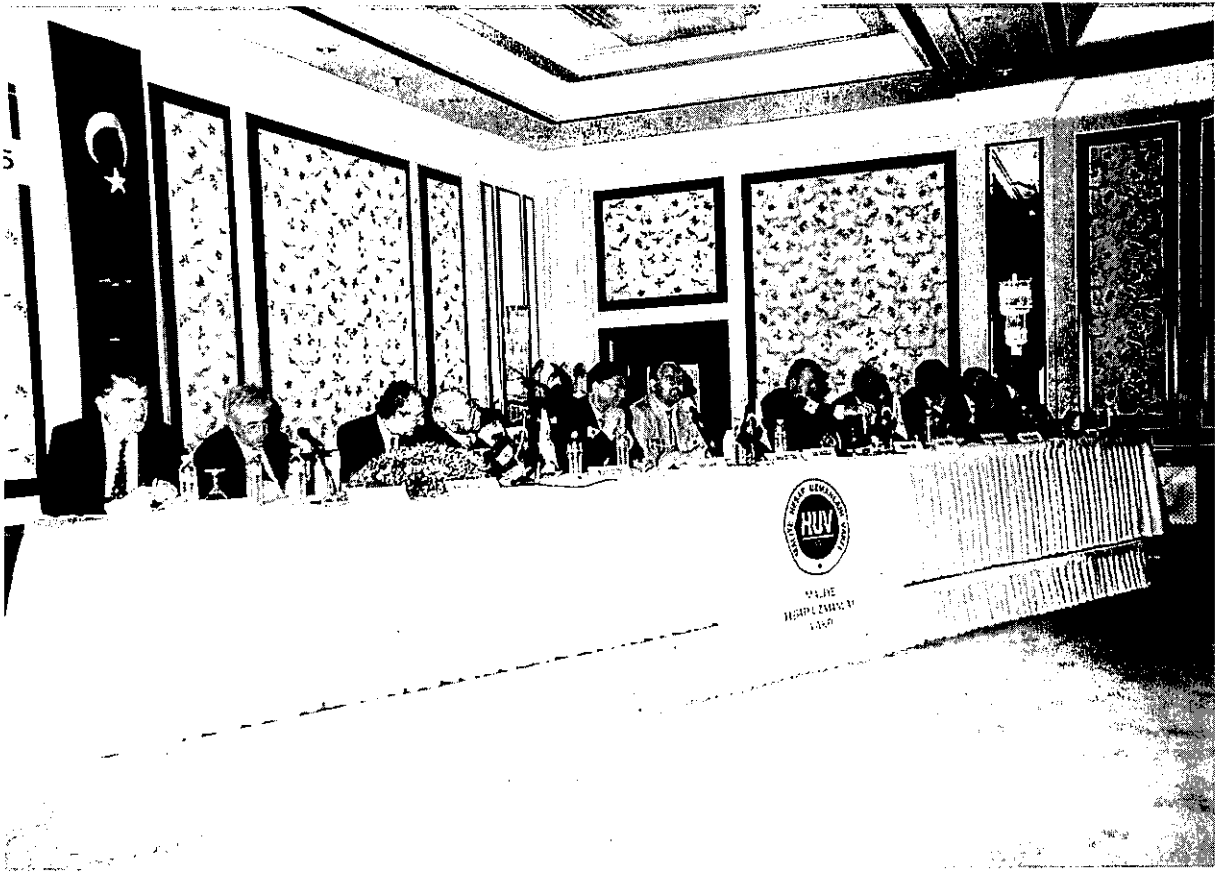
Tartışma

OTURUM BAŞKANI : ***Dr. Burhan ÖZFATURA***
İzmir Büyükşehir Belediyesi
Eski Başkanı

TARTIŞMACILAR : ***I ve II. Oturum Panelistleri***

Hüsamettin KAVİ
İstanbul Sanayi Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

Üzeyir GARİH
Alarko Holding A.Ş.
Yönetim Kurulu Başkanı

Panelin Tartışma Bölümüne Katılanlar (Soldan Sağa): Sn. GÖKMEN, Sn. SEVİĞ, Sn. KILIÇDAROĞLU, Sn. ÖZYÜREK, Sn. GARİH, Sn. ÖZFATURA, Sn. KAVİ, Sn. KIZILYALLI, Sn. OYAN, Sn. DOĞRUSÖZ, Sn. SEVİNÇ

SUNUCU – Panelimizin son bölümüne gelmiş bulunmaktayız.

Bu bölümde de, Birinci ve İkinci Oturumlarda açıklanan görüş ve düşünceler, değerli panelistlerimiz ve panelimize katılan İstanbul Sanayi Odası Başkanı Sayın **Hüsamettin KAVİ** ve İşadamı Sayın **Üzeyir GARİH** tarafından konuşmalarla değerlendirilecektir.

Ben, şimdi, sözü, Sayın Oturum Başkanımız ve aynı zamanda İzmir Büyükşehir Belediyesi Eski Başkanı **Dr. Burhan ÖZFATURA**'ya bırakıyorum.

DR. BURHAN ÖZFATURA (OTURUM BAŞKANI - İZMİR BÜYÜKŞEHİR ESKİ BELEDİYE BAŞKANI) – Efendim, ben, önce, gerçekten müntesibi olmaktan ve çok değerli üstadlar elinde yoğrularak birçok hasletleri kazanmaktan gurur duyduğum Hesap Uzmanları Kurulumuzun bu 55 inci Yıldönümünde, bu şerefli görevin verilmesinden dolayı teşekkür ediyorum.

Türkiye'nin çok namüsait şartlarına ve popülist politikalarına rağmen, vergi, yine de bir noktaya kadar toplanabildiyse, Türkiye'de vergicilik bir noktaya kadar gelebildiyse, bunu, Kurulun mensubu olmanın enaniyetiyle, gururuyla veya tarafgirliğiyle söylemiyorum, gerçekten, Hesap Uzmanlarının gösterdiği gayretin ve yoğun çalışmanın çok büyük etkisi olmuştur. Sadece Maliye Teşkilatı içinde değil, özel sektörde, üniversitede,

medyada, yani Türkiye'nin ne tarafına bakarsanız, her önemli kuruluşta, Allah'a şükür, Kurulun yüzünü ağartan ve gerçekten ülkesi için çalışan Hesap Uzmanlarını görürsünüz.

Ben, o açıdan, ilk etapta, tabiî şu anda rahmete kavuşmuş ve mekânlarının cennet olmasını dilediğimiz bütün eski Hesap Uzmanı üstatlarımızı hakikaten rahmet diliyorum. Bize doğruluğu öğrettiler, dürüstlüğü öğrettiler, ülkeyi sevmeyi öğrettiler ve bir de pervasızlığı öğrettiler. Yani, hasbelkader politikaya bulaşmış biri olarak, bazıları için fevkalade gıcık davranabiliyorsak ve Allah'ın dışında kimsenin önünde eğilmiyorsak, bunda, başta rahmetli Muzaffer EGESOY olmak üzere, Hesap Uzmanları Kurulunun bize verdiği havanın çok etkisi oldu. Kimseden perva etmemeyi, kimseden de bir şey talep etmemeyi ve devamlı vermeyi öğrendik. Yine, bir kısmı burada olan –Allah sağlık versin ve ömürlerini uzun etsin- değerli üstadlarımızın bize etkileri gerçekten, fevkalade büyüktür. Bir şeyler yapabildiysek, onların bize verdiği bilgiler, karakterler ve en önemlisi de, örnek davranışları sayesinde bunu sağladık ve şu anda, hakikaten, Kurul mensubu olmak bizim için bir gurur.

Bir diğer konu: Tabiî, sabahtan beri çok harika, çok değerli konuşmalar dinledik. Bütün panelistlere ayrı ayrı teşekkür ediyoruz. Ama, gönlümüz isterdi ki, devletin yetkilileri, öğleden sonraki paneli de izlesinler. Yani, buradaki fikirler, aslında herkesin bildiği, herkesin dile getirdiği ve herkesin kabul ettiği birtakım gerçeklerdir. Türkiye'de –hiçbir partiyi hedef almıyorum, tüm partileri hedef alıyorum; kurucusu olduğum Anavatan ve Doğru Yol dahil- iktidara gelmiş bütün partiler popülist politika takip etmiştir. Yani, Türkiye'de, yönetimler vergi almak istememiştir ve istememektedir. İşin temeli burada. Biz, bu genel makro yönetimin aksi davranışına, bu ülke insanını devamlı bedavacılığa, beleşçiliğe alıştıran, her hizmetin bir bedeli olması gerektiğini bir türlü kabul etmek istemeyen davranışlarına rağmen, vergicilik yaptık ve bir noktaya geldik. Ama, neticede, Türkiye'de, ne yazık ki dürüst mükellefler müflis olmaya ve bu ağır vergi oranlarıyla mükelleflerin bir kısmı da

hırsız olmaya yönetimler tarafından sürüklendi. Yani, mevcut hatalı ve eksik kanunlara rağmen –bir önceki oturumda konuşan değerli arkadaşlarımızın belirttiği gibi- bu hatalı haline rağmen, samimiyetle biz vergi toplamak istesek, ciddî olarak, şu anda topladığımızın çok daha üst noktalarına çıkarma imkânımız var. O bakımdan, elbette, tabiî, bugünkü demokratik yapıda, seçim, sandık, oy sistemlerinin ne kadar etkisi var, güç odakları halkın temsilcilerine ne kadar hareket hakkı veriyor; o ayrı bir panelin konusu. Ama, bu eksik demokrasiye rağmen, samimi olarak istense, ciddî olarak vergilerin toplanması ve en azından haksız rekabet düzeninin vergisini doğru olarak ödeyen insanların devamlı olarak mağdur edilmesi ortadan kalkacaktır. Bunun için, teşkilattaki reform ve diğer şartlar çok detaylı olarak aktarıldı. Onlara tek tek girmiyorum. Ama, elbette, başta devlet bankaları olmak üzere, özelleştirme bitmediği sürece, bugünkü yağma düzeninin, bugünkü devlet kaynaklarını eşe dosta aktarma düzeninin ve hesap vermeme düzeninin de sona ermesi mümkün değil. İşte, toplayıp toplayıp, iki banka operasyonunda 7 milyar doları da belirli ceplere aktarın! Ondan sonra da vatandaş, haklı olarak, ben niye vergi vereceğim, benim param başkalarına niye gitsin diye, itirazını ve isyanını dile getirecektir.

İnşallah düzelir; çünkü, hakikaten bıçak kemiğe dayandı ve bu kadar avantaj ve potansiyellere rağmen, Türkiye, layık olmadığı bir yerde, layık olmadığı bir gelir dağılımı tablosunun önünde.

Bu oturumda, prensip olarak, bazıları hatta kendi yerlerinde, o koltuklarda oturuyorlar. Önce, Sayın KAVİ ve GARİH'in, 15'er dakika konuşmalarını istirham edeceğiz. Ondan sonra da, üzerine hangi panelistten cevap istediğinizi belirten notla beraber yazılı olarak göndereceğiniz sorularınızı ben panelistlere aktaracağım ve 6'ye çeyrek kala, inşallah bu güzel paneli bitireceğiz.

Sağımda ve solumda oturan iş âleminin iki değerli temsilcisi, birçok panelde, birçok toplantıda hazır bulundu, özel görüşmelerimiz oldu. Vergi konusunda en az bizim kadar titiz ve

hassas olan ve bir yerde, bugünkü vergi adaletsizliğinin de faturasını ciddî olarak ödeyen insanlar. Hep onu savunduk; en azından ilk 15 – 20 şehir disipline edilse.... Çünkü, Türkiye'de vergi topladığımız vilayetler belli. Hatta ben hep yazılarımda, bazen hocamdan da alıntı ve çalıntı yaparak yazıyorum, *"İstanbul abdest alsa, bütün Türkiye namaz kılar"* diyorum. Çünkü, ekonominin esas olarak merkezi orası. Yani, orada vergiyi toplarsak, diğer vilayetlerde de başarılı oluruz. Ama, ne yazık ki, sadece geçen sene, kesilen naylon faturanın tespit edilen tutarı, 3,5 milyar dolar. Bu sadece tespit edilebilen tutarı. Demek ki, daha çok yapmamız gereken şey var. İnşallah, **(105?)** yaşına kadar da bunlar halledilmiş olur diyorum, şahsen ümitliyim.

Sayın KAVİ'ye hemen söz veriyorum.

Hepinize teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

HÜSAMETTİN KAVİ (İSO YÖNETİM KURULU BAŞKANI) – Sayın Başkan, teşekkür ederim.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun Sayın Başkanına, Kurul'un bütün üyelerine, bugüne kadar olduğu gibi, Maliye Bakanlığı'nın ve Hesap Uzmanları Kurulu'nun yaklaşık tüm faaliyetlerinde, son dört yıla, beş yıla yakın bir süredir bize bulunma fırsatı veriyorlar, bu ailenin içinde bir insan olarak gördüklerini her vesileyle bu toplantılarda bize temsil imkânı vererek işaret ediyorlar, bu işaretlerin ben artık genelde algılanması ümidiyle burada olduğuma da işaret etmek istiyorum; yani, o işaret yetmiyor, bütünün

bu işareti algılaması lazım. Biz, düne kadar olduğu gibi, Türkiye'nin malî sisteminin içinde devlete rağmen vergi ödememenin yollarını, yöntemlerini arayan kesimin temsilcileri değiliz. Biz, bu ülkenin üreten kesimlerinin temsilcisiyiz ve de bu ülkede vergiyi sosyal adaletin en önemli enstrümanı olarak gören, o ekonomik faaliyeti yürüten kesimin temsilcileriyiz. Bizim kendimizi gördüğümüz yer bu ve de Hesap Uzmanları Kurulumuz bunun böyle olduğunu görüyor. Başkalarının da görmesini temenni ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Sayın Başkanın bütün sözlerine katılıyorum; ama, hoşgörüsüne sığınarak bir – iki kelimeden oluşan bir değerlendirmesine katılmadığımı ifade ederek sözlerime başlıyorum. *"Bütün bunlar olur, inşallah görürüz bunları"* dedi. O *"inşallah görürüz"* lafına katılmıyorum, efendim; çünkü, bizim lisanımızda, Türkçemizde *"inşallah"* aslında hepimizin dilindedir ve biz bu kelimeyi *"Tanrı'nın izniyle, inşallah Tanrı müsaade eder, görürüz"* gibi ifade ederiz; ama, son zamanlarda, bu kelime, ümit etmediğimiz ve pek olacağına ihtimal vermediğimiz bir mana taşımaktadır. Orada katılmıyorum Sayın Başkana.

OTURUM BAŞKANI – İnşallah sizin dediğiniz gibidir.

HÜSAMETTİN KAVİ – Efendim, 1982 – 1984 yılları içinde Amerika Birleşik Devletleri ekonomisini alıp bütünüyle incelemiş bir çalışma var. 1980'li yılların sonunda kaleme alınmış. Bu çalışmanın ismi, başlığı *"iflas"* Amerikan ekonomisinin nasıl iflastan kurtulduğunu anlatıyor. Amerika, 1980'li yılların başında iflasın eşiğindeydi, hiçbir farkı yoktu Türkiye'den. Borçlanma batağına batmış, harcamalarını kontrol edemiyor, bütçesi, gelir – gider dengesi rayından çıkmış ve de borçlanma artık bir alışkanlık haline gelmiş. Aşağı yukarı aynı tarihlerdeyiz. Onların bunu gördüğü tarih 1980'li yılların başı, bizim de borçlanma alışkanlıklarımızın

başladığı tarih. Onlar bunu görüp süratle bununla ilgili tedbirlerini alıyorlar ve de gelirlerini artırarak bütçenin dengesini kurmak yerine, gelirle bu işi çözemeyiz, giderlerimiz kontrol etmemiz lazım, diyorlar. Savunma harcamalarından başlıyorlar. 1980'li yılların başında Amerika Birleşik Devletlerinin Başkanı, bana göre, Reagan'ın seçilmesinin bir tesadüf olduğu kanaatinde değilim. O ortamda, Avrupa Birliği ve özellikle Sovyet Bloğuyla silahsızlanmanın oluşturulması, nükleer silahsızlanmaya giden süreçte, sosyal bir boyut lazımdı ve Reagan, bu boyutu sağlayacak niteliklere sahip bir insandı, halkın içinden gelen bir insandı ve de onun ortaya koyduğu bu süreçte, Amerika, adım adım savunma harcamalarını kontrol altına aldı. Hatırlayacaksınız, pek çok üslerini kapattı ve de dünyaya savunma harcamalarına ilişkin olarak yaptığı harcamalarını da kıstı. Vergi oranlarını düşürdü, vergi oranlarını artırmadı.

Bugün, Avrupa Birliğine bakıyoruz; son zamanlarda, İngiltere'de bu manada çok ciddî bir çalışma var. Bu çalışma Margaret Thatcher dönemine kadar gider, o tarihlerden bu tarafa başlar. Fransa, şu an aynı olayların içinde. Çünkü, ülkeler, bir gerçeği gördüler:

Vergi nedir? Vergiyi doğru tanımlamak lazım. Vergi, sizin, bütçenizin, gelir tarafında ve ihtiyacınız olan parayı sağlayacak bir girdi midir; yoksa, vergi, bir yerde, devletin belli bir gelir – gider dengesi içinde, belli bir farklı gelirler dengesi içinde olabildiğince sosyal adaleti hakim kılacak bir anlayışla yüksek gelir elde eden insanlardan toplayacağınız fonların, daha fazla harcama yapmalarına imkan vermek üzere, daha az gelir eden kesime aktarılmasını sağlayacak katkı mıdır? Hangisi? Burada, kanaatimce ikincisidir. İşte, bunu yapabilmeye yönelik bir anlayışı hakim kılamadık bugüne kadar.

Size bir örnek daha vermek istiyorum. Cuma sabaha, İstanbul'da, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulunun, Türk – Macar İş

Konseyi toplantısında, Macaristan Başbakanıyla konuşma fırsatı buldum. Belki ben Macaristan'ı 1985'ten beri tanıyorum. 1985'ten beri Macaristan'da çalışan, iş yapan bir insanım. "Ne yaptınız 1990'dan sonra?" diye sordum. Dedi ki, *"bir siyasî istikrar lazım; bizde hükümetlerin hiç birisi, iki yılda görevinin başından gitmiyor, dört yıl görev yapıyor, sonra yeniden seçime gidiyoruz. Ben ikinci dönemin içindeyim, görev yapıyorum, mümkün olursa üçüncü dönemde de görev yapmak istiyorum."* Peki, ne yaptınız? diye sordum. *"Aldığımız kararları, hiç çarpıtmadan, bir sonraki döneme seçim malzemesi yapmadan doğru kullandık; halkımıza verdiğimiz sözlerin hepsini yerine getirdik; onları hiç yanıltmadık ve bütün bunları sağlamak, enflasyonda ve bütçe açıklarında bizi çok önemli bir yere getirdi ve de ülkemize, son beş yılda, 21 milyar dolar yabancı sermaye geldi"* dedi. 10 milyon nüfuslu Macaristan'ın 1999 yılı ihracatı 27 milyar dolardır. Bizim, 65 milyonluk Türkiye'nin bu seneki ihracatı oralarda bir rakam olacak. Efendim, kişi başına performansa bakın. "Peki, kişi başına sizin millî geliriniz niye düşük o zaman?" diye sorduk. Sayın TARA vardı hatta, o sordu. *"Merak etmeyin, şu an yabancı sermayenin fonları bunlar, dolayısıyla bizim Macar insanımıza, sadece çalıştığı ve ücret aldığı boyutta yansıyor, o yüzden yavaş; ama, bir müddet sonra biz tasarruf etmeye başlayacağız ve de Macar insanı yatırım yapmaya başlayacak. Kendisi özel sektördeki yerini aldıkça da, millî gelirden aldığı paydaki büyüme oranı hızla artacak"* dedi. Bu bir sabır işi.

Dolayısıyla, bizim, burada, şu an önümüzde bir program var ve de biz artık hepimiz görüyoruz ki, bu yolun sürdürülemez bir nokta olduğu ortada. Şu kadar ki, biraz evvel Sayın Kurul Başkanımızla da konuşuyorduk, efendim kalmadı, sizi temin ederim, özel sektörün reel olarak kârlılığını, ... işte, geçen sene aslında 500 büyük sanayi kuruluşu faaliyet dışı para kazanmış deniliyor. Hayır. Gerçeği bir görün. Ben bunu anlatmaya çalıştım; ama, arkadaşlarımız dünkü alışkanlıklarıyla işin öbür boyutunu gördüler. Bir oran büyüyorsa, pay ve paydasına bakmak lazım. Eğer, sizin, faaliyet gelirlerinin, yani sınai faaliyetle elde ettiğiniz gelir inanılmaz bir

süratle düşüyorsa, sizin faaliyet dışı gelirleriniz reel manada artsa da, artmasa da faaliyet dışı gelirlerinizin bütün gelirler içindeki payı yükselir. Bundan daha doğal bir şey yok. Oraya bakacağına, faaliyet gelirlerinin niye düştüğüne bakmak lazım. Enflasyonist bir ortamda, vergi adaletinin olmadığı bir ortamda, siz çalışanlarla, üretimle, birtakım açıkları kapatmaya ve bunları yaparken de giderek erozyona uğrayan KİT'lerin, hâlâ, kurallar içinde, Anayasasıyla, vergi kanunlarıyla bu ülkenin ortaya koyduğu demokrasinin gereklerini yerine getirmeye mücadele ettiği bir ortamda, bu dengenin sağlanmasını beklemek mümkün değil.

Yakında, eğer, 1980'lerden bu tarafa, ... -belki o gün doğru bir politika koyduk ortaya- borçlanalım dedik; ama, yanına koyduğumuz bir temel unsur vardı -Başkan altını çizdi- 1980'li yılların başındaki borçlanma politikasının yanında, eşittir özelleştirme vardı. Bu olmadı. Bu olmadığı için, 1990'lardan sonra bu ip koptu. Koptuktan sonra, bunu artık gelir artırarak düzeltme şansı yok. Bugün, gelir artırarak düzeltmeye kalkarsak, yakında Türkiye'de ekonomi bırakmayız. Ne üretecek insanlar kalır, ne fabrikalar kalır, ne de istihdam edecek insan kalır.

Bakın, bugün önümüzde bir malî protokol var, IMF'le. Niye IMF ile anlaşma yapıyoruz? Hepimize bazen zor geliyor; işte, IMF'in temsilcisi... Aslında, biraz da haddimiz olmuyor. Yani, kendi yanlışlığımızın faturasını, bir IMF temsilcisine çıkarmak gibi basit bir yolu seçtiğimizi düşünüyorum. Niye IMF'e gidiyoruz ki... Oturalım, kendi bütçemizi kendimiz yapalım. Nerede yanlışlık yaptığımızı bilmiyor değiliz, biliyoruz. Öyleyse, bu yanlışlığı koyalım, ve de bu yanlışlığı yapmayacağımızın altına taahhüt edelim. O zaman bizim IMF'e falan ihtiyacımız yok. IMF, sadece bizim bu doğrularımızı, dünya malî piyasalarına teyit edecek, doğru yapıyorlar diyecek bir denetim müessesesi bana göre. Şu bizim yeminli malî müşavirlik müesseselerinden, uluslar arası, malî bankacılık sistemiyle bütünleşmiş, daha farklı bir şey değil bana göre. İşte o, bizim, dışarıdan, uluslar arası piyasalardan, ama yabancı sermaye olarak, ama direkt yatırım olarak kaynak üretebileceğimiz veya

borçlanma maliyetimizin düşmesini sağlayacak bir müessese. Ama, esas bunu sağlayacak olan yine biziz, başkası değil. Yapmak veya yapmamak bizim elimizde.

Efendim, bakın, biz şu anda ne yapıyoruz? Konumuz, *"son ekonomik politikalar ve vergi"* diyor, vergiye geleceğim; ama, kısaca, son ekonomik politikaları birkaç cümleyle söylemek istiyorum.

Biz, bugün talebi kısmaya çalışıyoruz, bugünkü ekonomik politikamızda talebi kısmaya çalışıyoruz. Öbür taraftan, özelleştirme yapmaya çalışıyoruz; ki, doğrudur. Yapmaya çalışıyoruz ve de korkuyoruz, özelleştirmeyle ortaya çıkacak işsizliği ne yapacağız? Özelleştirme, dünyanın her yerinde işsizlik demektir, efendim, hiç çaresi yok bunun. Bütün bunların yanında da, özelleştirmenin eksiksiz ve hatasız yapılan hiçbir uygulaması, hiçbir ülkede yoktur. Eksiksiz ve hatasız yapalım, diye kaybettiğiniz zamanın faturası, daha az hatalı yaparak elde ettiğinizin misli üzerindedir. Mesele, bunu doğru yapmak, yanlı yapmamak, şeffaf yapmak ve de farklı birtakım odaklara hizmet etme anlayışından kurtulmaktır. Bu anlayışla yaptığımız takdirde, izah edilebilir olacaktır bana göre. Hem özelleştirme yapacaksınız, hem talebi baskı altında tutacaksınız, hem kurlarınız bağlı. Sizin, bu sırada ortaya çıkacak işsizliği tekrar rehabilite edecek yatırımlarınız nerede, üretim nerede? Bütün bunları başarabilmenin bana göre yolu, aslında, Türkiye'de, hatta ve hatta özel sektördeki rekabeti dahi hedeflerine taşıyabilmenin yolu, yeni yatırımlardan geçiyor, üretim potansiyelimizi artırmaktan geçiyor. Eğer, yeteri kadar birtakım sektörlerde üretimimiz yoksa, orada istediğimiz rekabeti zaten sağlayamayız ki. O zaman, enflasyonu, sadece, yapmayın, etmeyin veya işte sizi söyleriz demekle olmaz ki bu.

Efendim, enflasyonun esas odak noktası, kamuya dönük, meselenin çaresini burada aramak lazım. Gelirlerin nereden olduğu ortada. Değerli üstadlarımız, uzmanlarımız ifade etti. Bana göre, burada çok fazla şey söyleyecek bir olay olduğu kanaatinde değilim. Biz, borçlanırken, yanına özelleştirme koyamadığımız bir süreçte, kolay borcu kolay harcadık, kolay borcu yanlış harcadık ve de yanlış

harcanan borcun karşısına bunu denetleyecek insanlar ve kurumlar çıkaramadık. Bu oluşun içinde, insanlar, yanlış paraların yanlış harcandığını gördüğü bir ortamda, vergi inancından... Yani, vatandaş olma şuuru, eşittir vergi. Ben, başka türlü bir şey düşünmüyorum. Koptu buradan ve de giderek kayıtlı alandakileri biz kayıtsız alana doğru götürdük.

Bugün, kayıtlı alandakiler, ya zorunluluklarından kayıtlı alandalar veya hâlâ belli bir rekabetçi üstünlükleri nedeniyle para kazanabildikleri için oradalar ve deklere ediyorlar, vergi ödüyorlar. Eğer, bu imkân olmasa, acaba onlar nerede olurlar? Bunun ötesindeki kesimin, ben bugünkü imkanlara sahip olmadığı kanaatindeyim.

Birkaç cümle de vergi konusunda söyleyeyim. Vergi yasalarında o kadar inişler çıkışlar yapmaya başladık ki, bu işin artık su kaldırır tarafı yok ve de sistem bugün artık kendi içinde delikler vermeye başladı ve de biz, okuyan, eden bu işin uzmanları - uzmanlar nereden; yine bu âlemin içinden, bu Hesap Uzmanları Kurulunun içinden beraber çalıştığımız arkadaşlarımız- bu delikleri yakalamaya devam edecekler efendim.

Yatırım indirimi, stopaj konusu deniyor. Yatırım indirimi yanlış bir iş mi, yasak bir iş mi? Para kazanmışsınız ve diyorsunuz ki, ben bunu dağıtmayacağım arkadaş, yeni yatırıma dönüştüreceğim ve de insanlara yeni istihdam yaratacağım; yani, ekonomiyi büyüteceğim, diyorsunuz. Biz, şimdi, buradan stopaj alınmalı mı, alınmamalı mı konusunu tartışıyoruz. Yanlış yerdeyiz.

Gelirleri artırmak, adaleti ve verginin sosyal boyutunu göz ardı ederek mümkün değil. Gelin, vergiyi toplayan insanlar olarak, önce bu paranın nerelere harcandığını hep beraber sormaya başlayalım. Cari harcamalarınızı küçültemiyorsunuz, transfer harcamalarınız diyorsunuz ki duruyor; ama, zorunlu tasarruf için aynı şeyi söyleyemiyoruz; çünkü o vatandaştan alındı, bankalardan alınan borç kutsal, vatandaştan alınan öyle değil!.. O zaman, güven müessesesi, burada zedeleniyor. Zedelenme kelimesinin de ötesine geçti, gelin bu işi doğru kurallarına koyalım.

Ben, aslında konuşmayı bırakıp bir an önce icraata geçmemiz gerektiğini düşünüyorum ve bugünün bana göre tarihî bir gün olmasını diliyorum. Konuşmayı artık geçelim, konuşmayı bitirelim, bir takımı kuralım. Artık ben kendimi bir vergi mükellefi olmanın ötesinde, bu ülkenin bir vatandaşı görüyorum. Vergi ödemek görevimse, sorma hakkını da görüyorum kendimde. Gelin, bunu beraber paylaşalım. Bu takımı kuralım. Ondan sonra, düne bir nokta koyalım.

Eğer, Türkiye, 2001 yılı bütçesini, hâlâ 38 – 40 bakanlıklı bir bütçe, on binlerce genel müdürlükten oluşan bir bütçe ve de o kadrolarla yapacaksa, sizi temin ederim, yazık olacak 2001 yılımıza. Gelin bunu değiştirelim ve de bunu değiştirmenin yolu için de, takımı kuralım. Adına ister Ekonomik Sosyal Konsey deyin, ister tek tek takımlar kuralım, mahallî konsey kuralım, dış ticaret konseyi kuralım; ama, bu işin taraflarının hepsini bir çatıda toplamak mümkün olduğu takdirde, meseleyi çözmemizin çok daha mümkün olacağını zannediyorum. Tespit ettiğiniz heyetle bunu hayata geçirmemiz lazım.

İşsizlik sigortamız... 1 Haziranda bizim işsizlik sigortamız devreye girecek biliyorsunuz. İşsizlik sigortasının da, şu an toplam çalışan üzerindeki yükü yüzde 42 ile yüzde 51 arasında. Bugünkü rakamlarla söylüyorum. Evvelki hafta, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanımızla da beraberdik. Rakamları koyduk. Ücret üzerindeki devletin yükü yüzde 42 ile 52 arasındadır. Şimdi, burada, işsizlik sigortası diyoruz. Gelin, devletin gizli işsizlik sigortası görevini yerine getirdiği bir devlet yerine, güçlü, itibarlı, saygın bir devleti kurmaya yarın sabahtan itibaren başlayalım.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Efendim, Sayın KAVİ'ye çok teşekkür ediyoruz. Aklın yolu bir. Zaten özetlemeye gerek yok.

Yalnız, 1990 yılında Başbakanlık Müşaviri olarak rahmetli Özal'la yaptığımız bir araştırmada –ki, şu anda aynı şey geçerli, bir

iki rötuşla- eğer KOBİ'lere iki yıl vadeyle 1 milyar dolar kredi temin etsek, 650 bin kişiye istihdam imkânı doğuyor, 5 ila 8 milyar dolarlık da ihracat potansiyeli doğuyor. Yani, şu an, benim doktora konum işgücü planlamasıydı, o çalışmalar sırasında, tespit ettik ki, KİT'ler tam kapasiteyle çalışsa, 225 bin kişi yeterli olacak. Oysa şu an yüzde 30 – 35 kapasiteyle çalışıyor ve 690 bin personel var. Yani, 65 milyonun hakkını 650 bin kişiye yedirmeye de hiçbir iktidarın hakkı yok. Sadece Taşkömürü grevi sırasında yaptık araştırmayı, Zonguldak'ta 43 bin kişi çalışıyordu, madenlere inen 3 bin kişiydi, 40 bini sülük, bizim sırtımızdaki sülüklerdi ve bunların yüzde 81'inin ikinci işi vardı; yani, bir de devleti tokatlayalım diye bir politikacının koltuk altından girmiş, hemen rapor almış ve bizi sömürmeye devam ediyordu. O bakımdan, bence radikal kararları almak ve operasyonları yapmak ülkenin geleceği açısından ve hakikaten namuslu mükellefler açısından şart oluyor.

Söz, hepinizin tanıdığı Sayın Üzeyir GARİH'te.

ÜZEYİR GARİH (ALARKO HOLDİNG A.Ş. YÖNETİM KURULU BAŞKANI)– Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Çok değerli başkanlarım, çok kıymetli üstatlarım; sizi sevgi ve özellikle saygıyla selamlıyorum.

Hakikaten, benim Hesap Uzmanları ve özellikle onlara paralel olarak da Mülkiye Müfettişlerine çok büyük saygım var. Bizde çalışan Hesap Uzmanı arkadaşlarımız, en kıymetli arkadaşlarımızdır. Bir zamanlar, şirketleri mühendisler yönetirdi; çünkü, üretmek esastı. Biraz sonra bunu satma problemi

oldu, teknik bir background üzerine, bir temel üzerine pazarlama masterleri yapan insanlar geldi. Bundan sonra bütün mesele finanstadır ve finans kuruluşlarında çalışmış olan arkadaşlar, o bilgiye sahip olan arkadaşlar şirketlerin başına geçtiler. Zannediyorum ki, Hesap Uzmanları Kurulu, özellikle bütün Türkiye için fevkalade kıymetli bir fidanlıktır. Burada beş – on sene çalıştıktan sonra özel sektöre intisap ettikleri takdirde, özel sektör için de, devlet için de büyük bir kazanç olacağına inanıyorum.

Bana, burada bir söz verildiği için de, özellikle teşekkür etmek istiyorum. Her ne kadar Başkanım Hüsamettin KAVİ, bundan sonra konuşmayalım dediyse de, Sayın Başkan biraz konuştuğu için, herhalde bunu benim için söylemediğini zannediyorum. Bu bakımdan konuşmaya devam edeceğim.

Bana, Sayın ÇAKMAK Başkanımız bir mektup yazdı, beni buraya çağırdı. Ben de bizim genel koordinatörümüz olan, yine Hesap Uzmanı Ayhan YAVRUCU'ya dedim ki, ben ne konuşacağım. Dedi ki, siz yaşlısınız, üstelik de bilmediğiniz konularda da konuşma uzmanısınız, orada da bir şeyler söylersiniz. Ben, bu yaşlı sözüne biraz alındım. Dedim ki, bir insanın yaşı, muhtelif yaşlarının ortalamasıdır aslında; bunlar sırasıyla, kronolojik yaş, fizyolojik yaş –yani sağlık yaşı- psikolojik yaş –yani insanın hissettiği yaş- morfolojik yaş, yani göründüğü yaştır. Ben kendi kendime aynaya baktım, dedim ki, kronolojik olarak 70 yaşındayım; fizyolojik olarak Allah sağlık verdi çok şükür, 40 yaşındayım, etti 110; oğlum 39 yaşında, onunla koşmakta yarışıyorum, ona da 40 desek 150; biraz da iltifatla 60 görünüyorsam, 210 etti, dörde böldüğünüz zaman 52,5 ediyor.

Tabiî, ben bir iş adamı olarak burada konuşacağım. Ben, şunu biliyorum ki: Şeyhlerin olduğu yerde mollalara söz düşmez. Dolayısıyla, burada bu kadar şeyh varken, benim burada bir şeyler söylemem biraz abes olmakla beraber, sizler biraz dışarıdan bakıyorsunuz, ben içeriden bakıyorum veya tersi.

Nasrettin Hoca'nın bir fıkrası geldi aklıma, Nasrettin Hoca'ya demişler ki, *"-Bir dedikodu var, karın seni aldatıyor."* O demiş ki, *"-Hayır, karım beni aldatmaz, çok namusludur."* Ama, *"-Öyle dedikodu var"* demişler. Bir gece yatağında yatarken, geniş bahçeden bir ses duymuş, *"-Karın bir yabancıyla yatakta hoca."* Hoca irkilmiş, uyanmış, bakmış ki karısı yanında. *"-Allah, Allah"* demiş, *"-Ne oluyor, herhalde rüya olsa gerek."* Tam dalarken, aynı ses dışarıdan yine haykırmış, *"-Hoca, Hoca, karın bir yabancıyla yatakta"*. Hoca uyanmış, bakmış, yine karısı yanında. *"Allah, Allah, bu adam kim, kime bağırıyor?"* demiş, entarisini giymiş, geniş bahçede dolaşırken, kadının aşığı yatağın içine girivermiş. Hoca dolaşmış, dolaşmış hiçbir şey görememiş, *"-Bir de şu yatak odasına bakayım."* demiş, bir de bakmış ki, dışarıdan yatak odasına, bir adam kadının yatağında. *"-Ha.."* demiş, *"-Şimdi anladım, demek ki hadiseler dışarıdan böyle görünüyor."*

Tabiî, bir olayın içeriden görünümü ile dışarıdan görünümü arasında önemli farklar vardır.

Ben, iş adamıyım ve bir holding şirketinin başındayım. Aslında yönetmiyorum, herkes beni yönetici zannediyor. Ben patronluk görevi yapıyorum veya yapmaya çalışıyorum. O da yönlendirme, danışılma, denetleme, önemli kararları onaylama, genel koordinatörümün bana verdiği görevleri yapma, ayrıca şirketi de bir oranda temsil etme. Tabiî, alışkanlık var, şirketin yönetimine karışma, burnumu sokma durumundayım çaresiz. Genel koordinatörüme, Ayhan Beye dedim ki, *"-Ben seni rahatsız ediyorum, farkındayım, lütfen benim kabiliyet ve istidatlarıma uygun bana görev ver 24 saat, o şekilde seni rahat bırakayım."* Belki onun için beni buraya gönderdi.

Bir devlet ile bir şirket arasında çok büyük benzerlikler var, diye düşünüyorum. Bir devletin arazisi var, potansiyeli var, madenleri var, şusu var busu var. Bir şirketin de vardır; binaları var, arazileri var. Bir ülkenin, bir devletin bayrağı var. Holdinglerin de

bugün bayrakları var. Bir devletin milleti var, holdinglerin de hissedarları var. Bir devletin bürokrasisi var. Holdinglerin de memurları var. Bir devlet hizmet satar ve bunun karşısında vergi alır. Bir holding de mal ve hizmet satar, bunun karşılığında fatura çıkarır, bunun parasını alır, para tahsil eder. Bir devletin bütçesi vardır, geliri vardır, gideri vardır. Bir holdingin de gideri vardır, geliri vardır. *"-Acaba, bir holding sıkıntıya düştüğü zaman ne yapar?"* diye düşünüyorum. *"-Acaba, devlet de aynı şeyi yapmaz mı?"* Evvela şunu görelim: Diyelim ki, bütçesi, geliri ile gideri birbirini karşılamıyor. Bunu dengelemeye çalışır. Nasıl çalışır; mesela, kredi alır bankadan. Devlet de, dışarıdan, bir yerlerden kredi alır veya kendi milletinden, kendi hissedarından alır. Ara sıra şirketler de sermaye tezyidi yapar. Şirket kötü olmasına rağmen hissedar aldanır ve sermaye tezyidine iştirak eder. O da bir nevi enflasyondur. Çünkü, adam karşılığını almayacak. Bir vergi gibidir bu, ekstradan bir vergidir aslında. Enflasyon da bir zorunlu tasarruftur. Bu kesim vergi vermiyor, o kesim vergi vermiyor falan denildiği zaman, ben buna hiç inanmıyorum. Doğan çocuk da vergi veriyor; çünkü, enflasyon vergisi veriyor. Bu da bir vergi değil mi? Hem, tahsildarı da yok. O da büyük bir avantaj tabiî devlet için; çünkü, tahsildarı olmayan bir vergi alıyor. Acaba, bir sıkıntı durumunda ne yapar, masrafları mı kısar? Hayır; israfı keser. Çünkü, masrafları kısarsa, diyelim ki pazarlama müdürüne yol verdi veyahut da reklam yapmayacaksınız dedi, kıstı. O zaman mal satamaz. Demek ki, israfı önlemek lazım, masrafı değil.

Ben öğleden sonra burada bulundum. Dediler ki, mahkemelerin kağıdı yok yazacak, onun bilgisayarı yok... Bence, israfı kesme anlamına gelmez, aslında masrafı kesiyorsunuz ve kendi bindiğiniz dalı kesiyorsunuz. Demek ki, böyle bir kısmaya gitmemek lazım.

Bir şirket, bir sıkıntıya düştüğü zaman ne yapar? Bugün gazetede okudum, hepiniz okumuşsunuzdur, onun için söylemekte beis görmüyorum. STFA'nın yeni bir genel müdürü diyor ki, "-

Elimizdeki katıları satacağız." diyor. Demek ki, elinde katılar var, şirketi şişmanlıktan kurtarmak için, *"katıları satacağım"* diyor. Bir devletin de katılarını satması lazım. Devletin çok katıları vardır. Bunların içinde KİT'ler vardır, bunun yanında ormanlar vardır, bunun yanında araziler vardır, devlet arazisi vardır. Aslında, ben, devlet arazisi olduğuna inanmıyorum, böyle bir şey olamaz. Bir ülkede, bir devletin ve Hazinenin arazisi olmaz. Osmanlı İmparatorluğunda olurdu, Türkiye'de olamaz. Arazi milletindir; devlet, onu, milletin yararına en iyi şekilde kullanır. Yani, orman yapar, iskâna açar, yeşil saha yapar. Fakat, yapılan her gecekonduda da, öyle zannediyorum ki, her birimizin 65 milyonda bir hakkı da gasp oluyor, öyle bir şey oluyor. Dolayısıyla, demek oluyor ki, devletin böyle arazisi yok, milletin arazisini yine millete satacak. Bunun geliriyle devleti güçlendirecek; yani, şişmanlıktan kurtulup kas yapacak. Şu şartla ki, aldığı parayı gelir getirici bir yerde sarf etsin.

Kısa vadeli borçlarla, uzun vadeli yatırımlara bir şirket girişemez, bir ülke de girişemez. Türkiye, onun için, uzun zamandır, yani yirmi senedir, yirmi beş senedir bütün altyapısını enflasyonla finanse etmiştir. Yunanistan, Avrupa Birliğinden para almıştır, Portekiz hakeza, İspanya hakeza. Türkiye ise, altyapısını enflasyonla finanse etmiştir. Bu bir realitedir. Dolayısıyla, enflasyonun da Türkiye'ye bazı getirileri var. Eğer, bugün, Türkiye'de birtakım altyapılar yapılmışsa, bunun karşılığını millet bir haksız vergiyle ödedi. Hangi haksız vergi; varlık vergisiyle ödedi. Çünkü, enflasyon, aslında bir varlık vergisidir. Vergi kârdan alınır, vergiyi kârdan almak lazım. Bir insanın bir geliri olacak, bu gelirden vergi verecek. Bizim gelirimiz var, vergi veriyoruz, üstüne bir enflasyon vergisi veriyoruz ve yeteri kadar zenginleşmiyoruz. Halbuki, iki ucu bir araya getiremeyen vatandaş ise, enflasyon vergisi ödeyerek kendi varlığından bir şey veriyor ve fakirleşiyor, bu şekilde bir uçurum meydana geliyor. Bunu önlemenin yolu da, bence yine enflasyondur.

Bir fizibilite yaparken, biz, nakit dengesine bakarız. Eskiden gördüğüm birçok şirketler bir fizibilite yapıyorlar ve diyorlar ki, bu iş çok kârlı girişelim diyorlar. Bizde de bazı işler geliyor, arkadaşlarımız diyorlar ki, bu iş çok kârlı girişelim. Ben diyorum ki, nakit akışını göreyim. Eğer nakit akışı negatifse, o işin kârlı olması bir şey ifade etmez. Ben, 49 yıllık iş hayatımda, çok batan adam gördüm. Hiç biri, kârsız iş almaktan batmamıştır; hepsi, bila istisna hepsi, nakit dengesinin açığından batmıştır. İş çok kârlıydı, işi aldı, fakat çevirecek parası olmadı. Olmadığı zaman, varlıklarını ipotek etti, faizler ana parayı geçti ve adamlar iflas ettiler. Birçok kişi tanıyorum bu duruma düşen.

Teşekkür ederim.

DR. VEYSİ SEVİĞ – Türkiye'de hangi kesim ne kadar yaratıyor, ne kadar vergi veriyor? Böyle bir çalışma yok.

Ben, bunun, meslek hayatım boyunca hep sıkıntısını duydum. Bir ara elime bir fırsat geçti, bu konuyu dile getirdim. O dönemin Sayın Bakanı da burada yok şimdi. Maliye Bakanı da yok, o dönemin o konulara bakan bakanı da yok. Bu konuları dile getirdim, Türkiye'de böyle bir hesaplama yapalım, devletin böyle bir hesabı olsun dedim. Bana, o sırada *"yahu bu hesaplarla uğraşmak doğru değildir"* falan dediler. Fakat, ben bunu, akademisyen olduktan sonra, bir de tesadüfen değerli meslektaşım, arkadaşım, oda arkadaşım Adnan TEZER'i kaybettikten sonra –nur içinde yatsın- bana bir akademik idarî sorumluluk da verdiler, Malî Hukuk Ana Bilim Dalı Başkanı yaptılar arkadaşlarım beni. O vakit bu işe merak sardım ve oturdum, çalıştım ve bizim çok iyi bir teknik kadromuz vardır, akademisyen olarak. Bu rakamları, hem DPT'nin, hem Hazinenin hem de bizim yaptığımız altyapı çalışmalarından toparlayarak, Türkiye'de kim ne kadar yaratıyor diye, yaklaşık da olsa bulduk ve bunların vergi yüklerini, yine zaman zaman ortaya çıkan rakamları dikkate alarak, ki, ücretlerin üzerindeki bellidir.

Stopajla ilgili Muhasebat Genel Müdürlüğünün istatistikleri vardır. Oralardan faydalanarak, bir de baktık ki, bu sonuçlar çıkıyor.

Şimdi, ben size bir şey söyleyeceğim. Şoförler Derneği Başkanı bu sene geldi dert yandı; efendim, biz vergi ödemek istiyoruz, ödeyemiyoruz, ne yapacağız şimdi dedi. Niye dedim. Efendim, basit usul çıktı, biz ne bilelim, biz fiş, belge toplamadık, fiş belge de veremedik; bizden, şimdi beyanname için oda getir fişleri belgeleri, ona göre beyanname verelim diyor. Efendim, biz fiş, fatura almadık, fiş fatura da vermedik, neyi beyan edeceğiz biz şimdi? Basit usulde beyanda, bu sene hüsran yaşandı; çünkü, basit usulde kazanç beyan eden şoför çıkmadı. Adamcağız dertlenmiş, Şoförler Derneği Başkanı. İstanbul'da Sayın KIZILOT'a da söyledi, o da burada yok. Bana da geldi adam dert yandı, biz niye vergi veremiyoruz beyefendi diye.

Yine aynı şeyi söyleyeceğim, bir örnek, pazarcılar derneğinden bana geldiler, dediler ki, efendim bizim işletme hesabına göre defter tutmamız lazımmış, biz seyyar pazarcıyız, biz bu defterin tutulacağını bilmiyorduk, şimdi derneğe gittik, defterlerinizi tutmanız lazım ama iş işten geçti... Siz, en iyisi, bu sene beyanname filan vermeyin dediler, biz de vermeyeceğiz, ne diyorsunuz dediler ve vermediler. Yani, pazarcılar da bu sene beyanname vermedi.

Böyle bir sistemin içerisinde biz bunları hesaplayabiliyoruz, görebiliyoruz. Artık o kadar yakalayabilecek bir birikimi ve çalışması olan bir ekip oluşturabildik. Böyle bir olayda, tabiî ki, hangi kaynaktan ne kadar gelir elde ediliyor, bunu devletin görmemesi, bilmemesi bir önemli boşluk. Esas bunun üzerinde çalışma yapmaları lazım. Bu çalışmayı, Maliye Bakanlığı değilse, ilgili bakanlıklar yapması lazım. Yapılmıyor ki, işte her şey karambole gitsin diye. Aslında, bu söylediğim kelime ayıp, bana yakışmaz; ama, bu çalışmalar yapılmıyor ki, her şey karambole gitsin diye.

Son bir şey söyleyeceğim kapatacağım Sayın Başkanım.

Bir bankanın genel müdür yardımcısının imzalı bir metni var. Diyor ki, hesaba aldığınız paralar için mevduat cüzdanı vermeyeceksiniz. Şu hesaba paraları alacaksınız, mevduat yatırana da diyeceksiniz ki, mevduat cüzdanını 15 gün sonra gelip alın. Bu banka battı. Bu bankada, bir torba hesapta bu paralar yok. Buna kim sahip çıkacak? Bu hesabı, hangi gruba sokacaksınız? Ama, iş işten geçtikten sonra dedikodular gazetede çıkıyor. O vakit, bu hesapları, önce Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin yapması lazım. Biz el yordamıyla yaptık, onu size söyleyeyim. Benimki kesin hesap, resmî hesap değil. El yordamıyla; ama, bu çıkıyor, bu tarife de buraya uyuyor.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Çok teşekkür ederim.

O hesabı biraz da vatandaş yapacak, vatandaşımız mazoist, kendini kazıklatmayı seviyor, sonra da devlet nerede diye geliyor. Yani, o tatlı faizleri yerken devletle yemiş de, sonra da devletten hesap soruyor.

DR. VEYSİ SEVİĞ – Sayın Başkanım, bir şey söyleyeceğim. Bu işte yanan, bir bankanın da teftiş heyeti başkanı var.

OTURUM BAŞKANI – Neyse. Evet, Sayın KILIÇDAROĞLU, 20 dakikada herkes cevaplandırmış olacak. Seri bir şekilde istirham edeyim.

Buyurun Sayın KILIÇDAROĞLU.

KEMAL KILIÇDAROĞLU – Çok kısa yanıtlayacağım Sayın Başkanım.

Bir soru var: Kurumsallaşmış sanayi kesimi dışında kalan vatandaş gerçekten vergi ödemek istiyor mu? Vergi almak istemeyen politikacı ile vergi ödemek istemeyen vatandaş arasında doğrudan bir ilişki yok mu?

Çıkar zıtlığı var; ama, aynı zamanda çıkar birlikteliği var. Birisi oy kaygısıyla fazla almak istemiyor, öbürü zaten daha az vergi ödemek istiyor. Burada sorun şu: Vergisini ödeyen insanların seslerini biraz daha gür çıkarmaları lazım. Hep sık sık örnek verilir, ben burada yine yineleyeyim onu; Amerikan dizilerinde, filmlerinde görürüz, polis yakaladığında, suçlunun ya da sanığın söylediği ilk söz, ben vergisini ödeyen bir vatandaşım. Ama, bizde böyle bir şey söylendiği zaman, toplum olarak ona enayi olarak bakıyoruz. Sorun buradan kaynaklanıyor.

İnanıyorum, eğer vergisini ödeyenler gerçekten devletin bu vergileri nereye ödediğini, nasıl ödediğini bilirlerse, sorgularlarsa, biz bu sorunu aşmış oluruz diye düşünüyorum. Bizim derneğimizin amaçlarından birisi de bu, daha doğrusu temel amacı bu.

Yine bir diğer soru: *"Gerçekten, yıllardır gelir idaresinin yetersizliğinden söz edilir. Siz ve Necdet Bey de Gelirlerde uzun yıllar etkin ve yetkin görevler yaptınız. Sizler de, bu sorunu çözücü fazla bir şey yapmadınız mı? Ne zamana kadar sürecek?* Ve örnek veriyor. Zamandan kazanmak için okuyamıyorum. Gelir idaresinin yeniden yapılanması konusunda, 1960'lardan beri çalışma var. Ama, ne yazık ki, sistemi, Maliye Bakanlığının kendi içindeki kısır çekişmeler yüzünden hayata geçiremiyoruz. IMF bunu istiyor, Dünya Bankası bunu istiyor, 1960'larda *"White Raporu"* vardır meşhur, White Raporu, *"yeniden yapılandırın"* diyor. 1950'lerde kurulan Vergi Reform Komisyonu, kanun tasarısını da hazırlamış. Hatta, hazırlanan bir kanun tasarısı, Parlamentonun gündemine kadar gelmiş; ama, ne yazık ki, bir türlü çıkmıyor. Bunun çıkması lazım.

Zaten mecburen çıkaracaklar, başka bir seçenek yok. Sabah tabloyu hep beraber gördük. Bu tablo içinden başka bir şey çıkamaz.

Ben, toplantılarda sık sık verdiğim bir örneği yineleyeyim; bir kişi gidip, İstanbul'da Galata Vergi Dairesinin altına bir dükkân açsa, üstteki müdürün haberi olmaz. Bu gerçeği hepimiz biliyoruz arkadaşlar. Türkiye'de denetimin nasıl yürüdüğünüz de hepimiz çok iyi biliyoruz. Koordine edilmemiş bir denetim modeli var ülkemizde. Bu sistem, çok başlı, karmaşık.

Sayın Başkanımızın, ÖZFATURA'nın bir yazısı vardı, yıllar önce okumuşum. İllerde vergi gelirlerinin toplanmasından bir defterdarı sorumlu tutmuşuz. Üstadımız diyor ki, defterdar ne yapsın, o kadar çok görevi var ki, bir görevi de vergi toplamak, ona sıra gelinceye kadar zaten yapmıyor. Neden; çünkü, vergi toplamak sevimsiz bir iş. Ben gelirlerde çalışırken bir hesap yapmıştım, 37 tane görevi var. O dönem Sayın TEMİZEL İstanbul Defterdarıydı ve bana sitem etmişti, niçin bu kadar defterdarların üzerine yükleniyorsun diye. Daha sonra bir ara telefon etti, gözün aydın Kemâl, bir görevim daha oldu, rahmetli ÖZAL'ın mezarının korunması ve temizlenmesi dedi. Onunla ilgili görev de İstanbul Defterdarlığına verilmiş. Şimdi, bu kadar yoğun bir görev üstlenen bir birimin, vergi toplama gibi bir işlevi sağlıklı yerine getirmesi beklenemez. Bunun, dünyada pek çok örneği var; İngiltere örneği var, Yeni Zellanda örneği var, Kanada örneği var. Gelirler Bakanlığı denilen bir uygulama var. Niçin göz kapatılıyor buna, niçin bunun üzerine yürünmüyor. Sistemde, gerçekten samimi olarak vergi toplanmak isteniyorsa, sistemi düzeltmek lazım. Vergi politikasından, biz, hep yasaların değiştirilmesini anlıyoruz. Yok öyle bir şey.

Bakın, 1952 yılında bir rapor var. Raporu, dönemin uzmanı Maliye Bakanı'na sunarken, o raporun önsözünde bir cümle vardır, çok enteresandır. Şunu eleştiriyor: Vergi reformu denilince, Türkiye'de hep vergi yasalarında değişiklik akla geliyor. Oysa, yapılması gereken önce bu vergiyi toplayacak idareyi düzeltmek.

Vergi toplayan idareyi düzeltmeden, siz, vergi toplayamazsınız. Bu, şuna benziyor: 10 katlı bina yapıyorsunuz; ama, betonarme karkası yok, yığma bina. Çöker bu bina. Nitekim, şimdi, çöküyor ve bu çöküşün altında ekonomi kalıyor.

Onun için, bu sistemin düzelmesi, vergi oranlarının azaltılması, vergide gerçekten ekonomik amaçlı teşvikler yapılması, verginin gelir dağılımı işlevini yerine getirebilmesi için, verginin sağlıklı toplanması lazım. Hep sık sık söylenir, işte kümesteki kazlardan yine vergi toplayacağız diye veya eleştiri bazen sert gelebiliyor; ama, ortada bir gerçek var. Vergi verenin üzerine gidiliyor; çünkü, en kolay vergi buradan alınıyor. En basit örneği, Akaryakıt Tüketim Vergisi. Bugün zam yaparsınız, yarın sabahtan itibaren de artılarını toplamaya başlarsınız. Ama, onun dışında, çağdaş vergi yöntemini belirleyip, beyan esasına göre vergi almak; bizim sistemimiz daha henüz bunu kaldıramadı.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederim.

Efendim, vergi mükellefi sayısı 3 milyon, o veren 32 milyon. Eğer desek ki, vergi vermeyen oy veremez, seçme seçilme hakkı olmaz. Belki o zaman mükellef sayısı artar.

Buyurun Sayın ÖZYÜREK.

MUSTAFA ÖZYÜREK – Ya da oy verenlerin sayısı düşer.

Bana yöneltilen soruya geçmeden önce, basit vergiyle ilgili izninizle bir iki cümle söylemek istiyorum. Sayın SEVİĞ'e şikayete gelen şoförler odası ve pazarcılar odası başkanları, basit sistem kanununa girsin diye, aylarca kulis yaptılar. İstediler ki, kendi odalarında muhasebe tutsunlar ve bu yolla da... Odalar memnundur,

odalar bu yoldan epeyce para kazanıyorlar. Fakat, sonunda Sayın TEMİZEL'in çok olumlu icraatı var; ama, en yanlış icraatlarından biridir, o zaman da bu sonuca geleceğimizi söylemiştim, şimdi de söylüyorum, Varlık Vergisi Faciası diye bir kitap yazılmıştı, eğer kaldırılmazsa gelecek sene ben de Basit Vergilendirme Faciası diye bir kitap yazacağım, öylesine büyük bir facia yaşanıyor ve naylon faturanın yasal bir kapısı haline geldi. Ücretlerde vergi iadesinde kullanılan fişlerin büyük çoğunluğu, bu basit usule tabi kimseler tarafından düzenlendi, verildi; çünkü, ne kadar fiş keserseniz kesiniz, ödeyeceğiniz vergi bellidir, onun üstüne çıkmazsınız.

Bu, gerçekten bir faciadır. Maliye Bakanlığı da bunun facia olduğunu görmüştür umarım, kısa sürede bundan dönülür. Fakat, esnaf kesiminin vergi reformunu desteklemesinin bedeli olarak, bu basit usul taviz olarak verilmiştir ve büyük bir yara açılmıştır. Reform da, zaten, başka türlü ortadan kalktığı için, geriye esnafın sadece o kârı kalmıştır.

Değerli Üstadım Hasan DOĞAN'ın bir sorusu var. İzninizle, çok önemli bir değerlendirme olduğu için de bilginize sunayım. *"Vergi düzenimiz, ücret, ticarî ve sınai kazançlar, serbest meslek kazançları, kurum kazançları gibi çalışmanın, üretmenin, aktivitenin sonucu elde edilen gelirlere yüklenen, bu gelirleri çok ağır bir biçimde vergileyen bir düzendir. Bunun sonucunda çalışma ve üretme cezalandırılmakta, atalet mükâfatlandırılmaktadır. Bu kesimin üzerindeki vergi yükünün hafifletilmesi için, menkul ve gayrimenkul sermaye kazançlarının, hatta asıl vergi ödeme gücünü temsil eden servet unsurlarının daha ağır bir şekilde vergilendirilmesini düşünüyor musunuz?"* demiş Sayın Doğan. Bildiğiniz gibi, vergi, gelir üzerinden, harcama üzerinden ve servet üzerinden alınır. Türkiye'de, biz, servet üzerinden, işte otomobil vergisini, gayrımenkuller üzerinden aldığımız Emlak Vergisini düşünmezseniz, aşağı yukarı servet vergisi almıyoruz ve bizim vergi gelirlerimizin içinde, yüzde 1'in filan da çok altındadır. O bakımdan, Türkiye'nin, ağır bir vergi değil; ama, bir ciddî servet

vergilendirilmesine ihtiyacı vardır ve nedense, bizim sermaye kesimimiz -burada çok değerli iki temsilcisi var- servet beyanına – daha doğrusu o tarihteki temsilcileri- çok karşı çıkmışlardır. Çünkü, bizim özel kesimimizin büyük çoğunluğu, servetin bırakınız vergilendirilmesini, beyan edilmesini, alenileştirilmesine bile karşı çıkmaktadır. Belki bu varlık vergisi faciasının filan da bıraktığı tortularladır. Ama, öncelikle, oto kontrol aracı olarak servet vergisi, servet beyanı düzenine mutlaka ve mutlaka geçilmelidir ve servetler üzerinden de, makul düzeyde bir vergi alınmalıdır.

Benim burada söylemek istediğim budur.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Sağ olun.

ÜZEYİR GARİH – Çok teşekkür ederim.

Eski Baş Hesap Uzmanı İsmail Hakkı SEZGİN üstadımızın bir sorusu var. Onu, Hüsamettin KAVİ ve Üzeyir GARİH demiş. Hüsamettin Bey bana pas verdi, ben taca atmayacağım.

"Millî gelir içinde sanayi sektörünün payı arttığı halde, vergi gelirleri içindeki payının aynı oranda artmamasının nedeni nedir?"

Bana göre çok daha fazla artıyor. Bu bir hesap şekli meselesidir. Eğer, kurumlar, yani şirketler, hiç Kurumlar Vergisi ödemezse, onların ödedikleri vergiler artar. Neden artar; çünkü, bir kurum kâr ettiği takdirde kârıyla ne yapar? Patronu, haydi bir yat aldı, bir kat aldı, ne yapacak yani... Patron öğle yemeği bile yemez bazen, ben bugün öğle yemeği yemedim. Yani, netice itibariyle patron ne yapar; patronun bir virüsü vardır, virüs da yatırım virüsüdür. Dolayısıyla adam çalıştırır. Çalıştırdığı her adam için de bir istihdam vergisi öder. Bu istihdam vergisini ödedikten başka, her çalıştırdığı

adam bir tüketicidir. Bu tüketiciler, hem KDV öder, hem yeni üreticiler yaratır. Dolayısıyla, bu bir zincirleme meselesidir.

Bana sorarsanız, benim kişisel görüşüme göre, Türkiye'de yapılması gerekli olan bir şey var; mümkün olduğu kadar Kurumlar Vergisini indirip, mümkün olduğu kadar yatırıma imkân vermek. Çünkü, özel sektörün ödediği vergi, aslında, istihdam vergisi artı KDV olmalıdır ve vergi, yalnız tüketimden alınması gerekir diye düşünüyorum ben. Tüketim vergisi esas vergidir.

Eğer, vergi kaçaklarını bir ölçüde azaltmak isterseniz, yapılacak bir şey daha vardır; o da, çekle ödeme yapmak. Yani, nakit para ödemesini ortadan kaldırmaktır, hamiline çekleri de tamamen ortadan kaldırmaktır.

Acaba, niçin Türkiye'de böyle bir karar alınamıyor, hangi lobi buna karşı, hangi lobi taraf? Acaba, taraf lobi var mı? Biz, buna taraf olmalıyız. Özellikle, kaçıramayan müesseseler, birlik olup böyle bir teşkilatla, böyle bir vakıfla, öyle bir lobi yapmalı ki, çekle ödeme yapılması... Hamiline çek ne demektir? O zaman, bankadan ödediğiniz her para bir resmiyet kazanır. Dolayısıyla, böyle nakit parayla alışveriş yapmak mümkün olduğu kadar azalır. Bu sistemi getirebilirsek, hamiline çek sistemini ortadan kaldırabilirsek, zannediyorum ki, önemli bir avantaj sağlayacağız.

Benim cevabım bu.

Herhalde Hüsamettin Beyin de ilave edeceği bir şeyler vardır.

OTURUM BAŞKANI – Buyurun Sayın KAVİ.

HÜSAMETTİN KAVİ – Teşekkür ederim.

Efendim, aslında Üzeyir Beyin ifadelerine ilave edeceğimi çok fazla bir şey yok; ama, bir ekonomik gerçeğe daha değinmek

istiyorum. Aslında, 1994 yılından bu tarafa, yani 1960'lardan, 1994'e kadar bakarsanız, sanayiin gayri safî millî hâsıla içindeki payı artmaktadır. Ama, 1994'ten sonraki süreç öyle değil. 1994'ten sonra sanayiin kendi tasarruflarını geliştirme şansı olmadı. Elindeki tasarruflarını, işte, özel ve bir defaya mahsus vergiler, artı enflasyon vergisi ile elinden çıkardı.

Bütün bunların ötesinde bir temel gerçek daha var, onu da göz ardı hiçbir şekilde edemeyiz; 1 Ocak 1996'yla beraber, Türkiye'de, sanayi üretim ve ihracat üzerindeki teşviklerin tamamı kaldırıldığı gibi –hiç biri kalmadı üzerinde, Gümrük Birliğine uyumun gereğidir- bir başka boyutu daha var, rekabetin manası değişti; yani, 1996'dan sonra sanayideki kâr marjlarının giderek ağır bir baskıyla, giderek artan bir şekilde küçüldüğü de net olarak ortada. Biraz evvel sözünü ettiğim 500 büyük sanayi kuruluşu raporunun rakamlarına lütfen bakın. Her yıl bunun küçüldüğünü göreceksiniz. İki nedenle küçülüyor; bir rekabet, iki tasarruf edemiyor ve sistemin kendi üzerindeki yüklerinden dolayı da geriliyor. Eğer, biz, bunun vergi gelirlerinde reel olarak bir küçülme olduğunu düşünüyorsak, evet.

Burada mesele, ekonomiyi büyütmekten geçiyor. Ekonominin ağırlaştırılması, rekabetin yanında, sistemin gelişmesine imkân vermiyor. Bu bir gerçek.

Bir diğer arkadaşımız, Nejat ELALDI Bey, *"Çeşitli rakamlar, özel sektörün kullandığı, kamunun kullandığı rakamlar acaba ne kadar sağlıklı, bu konuda ne düşünüyorsunuz?"* diye soruyor. Kanaatimce, evvelemirde, bir defa, elimizdeki rakamların bugünkü karar sürecinin gerektirdiği bütün detayları taşıdığını söylemem mümkün değil. Ama, bir yerde, giderek rakamların da sağlık kazandığına inanıyorum. Rakamlarımızın sağlıklı olmadığını düşünmek yerine, bu konudaki rakamların sağlığını kabul etmek ve de çeşitli farklı yaklaşımlarla bu rakamların ne kadar sağlıklı sonuçlar verebileceğini farklı enstrümanlarla, farklı hesap sistemleriyle test

etmemiz gerektiğini düşünüyorum ve de bu testlerin sonuçlarını da rakam üreten, başta DİE'ne de, geriye yansıtmamız lazım. Bunların yaptığı hesap sistemlerini gözü kapalı kabul etmek zorunda değiliz. Merak edelim, merak ediyoruz biz, geçtiğimiz nisan ayı ortasında bir ziyaret ettik, birtakım çalışmaları beraberce yapmamız gerektiğini beraberce belirledik ve de bunların başında, mesela Türkiye'yi bir bütün, bir işletme gibi görmemiz son derece doğal; ama, bu işletmenin ne ürettiğini Türkiye bilmiyor.

Yatırım yapacak olan insanlar, yatırımlarını, hangi sektöre ve hangi bölgeye yapmak konusunda bir bilgiye ihtiyaç duymaları lazım. Çünkü, yatırım dediğimiz, tasarruflarınızı çok kolay üretemediğiniz bir ülkede... Buna müracaat ettiğiniz zaman, sizin bu sorunuza bugün cevap verecek hiçbir merci yok. Kim yapacak bunu? Biz yapacağız. İlgili özel sektör kurumları, DİE, DPT ile beraber. Bir defa Türkiye işletmesinin ne ürettiğini belirlememiz lazım. O yüzden de, rakamların giderek gelişmesini de sağlamak lazım.

Mesela, Türkiye, dış ticaret verilerini anında alamaz. Halbuki, Avrupa Birliğinde kamyon sınırdan girdiği anda, bütün kapılarda, limitleri içinde midir, değil midir, hangi kapıdan giriyor, nasıl giriyor, hepsi aynı anda eşzamanlı olarak görür, 15 Avrupa Birliği ülkesinin gümrüklerinde. Biz, kapıdan ne giriyor, ne çıkıyor bilmiyoruz. İşte, bunun sonuçlarını da böyle gazetelerimizde görüyoruz. Bunu, bilememenin sonuçlarıdır bunlar. Bu bilgiye ihtiyacımız yok mu? Var, dünden daha fazla var. Ama, bu otomasyon henüz kurulmuş değil.

Bugün, malî sistemimiz içinde de bunun yeterli olduğunu söyleyemiyorum. Halbuki, biz bugün elimizdeki insan kaynaklarıyla bu denetimi yapmaya çalışıyoruz. Mükellef sayısını artırırken, hâlâ elimizdeki insanlarla bu sistemi denetlemeye kalktığımız sürece de, bunu yapamayacağımız kesin. O yüzden de, sistemi kurabilmemiz lazım. Söz gelimi, beyannameyi sisteme girdiğiniz anda –bir vergi mükellefi olarak ben bunu düşünüyorum- belli limitler tarif edin,

yani, ne ciro yapmış, yatırımları ne, aktiflerinin değeri ne, boyutları ne, koyun, geçtiğimiz üç yılın referanslarıyla mukayese edin. Beyannamesi oturuyor mu bunların üzerine, oturmuyor mu? Sisteme şey edin, sistem de alarm etsin size o mükellefleri. Getirin, onlara bir bakın önce, nerelerde saçmalık var, nerelerde yanlışlık var?

Dolayısıyla, kanaatimce, Maliye sistemi içinde öncelikle verginin bir sosyal adalet unsuru olduğunu, devletin harcamalarının karşılığında mutlaka ve mutlaka toplanması gereken bir para olmadığı anlayışını önce benimseyelim. Sosyal adalet ve dengenin, hizmetlerin gerçekleştirilmesi için bir kaynak olduğu anlayışını benimsersek, o zaman doğru bir adımla, doğru yola çıkarız. Çünkü...

Ben, bir başka hususa daha değineyim. Biz, uzunca bir müddettir Anadolu'yu dolaşıyoruz. Son zamanlarda enteresan bir şeye tanık oldum. Nedir biliyor musunuz; yakında, büyük illerin, İstanbul, Ankara, İzmir'in toplam vergi hasılatı içinde giderek payının arttığını göreceksiniz. Bu, o illerde ekonominin büyüdüğü gibi bir mana vermemeli. Niçin; çünkü, Anadolu'daki küçük illerde, bir ölçüye ulaştıktan sonra işletmeler göze batıyor. Göze battıktan sonra artık hareket kabiliyetleri sınırlanıyor ve bunlar bir müddet sonra fabrikalarını orada bırakıyorlar, şirket merkezlerini büyük illere taşımak zorunda kalıyorlar. Niçin onları buna itiyoruz? Bu bir realite. En son yaptığımız seyahatte de bunu açıkça gördüm. Çünkü, orada, hareket kabiliyetleri azalıyor ve sistem onları bir yere kadar büyüttükten sonra yok etmeye başlıyor.

Yaptığımız temaslarda bize şunu söylüyorlar: Devlet artık öyle bir noktaya geldi ki, değişim kaçınılmaz. Değişim kaçınılmaz, siz devletin kurumlarının hepsine anlatırsınız ve bu değişimin gerekliliği konusunda, hatta onları ikna edebilirsiniz; ama, bir yeri ikna edemezsiniz diyorlar. Vergi toplamak mı, Maliye Bakanlığının yapısı mı? Bana söyledikleri şey şu: Maliye Bakanlığını değiştiremezsiniz diyorlar. Ben de diyorum ki, ***eğer devleti değiştirmek istiyorsak, gelin, önce Maliye Bakanlığının anlayışı,***

yapısı ve faaliyetlerinde değişimi başlatalım. Ondan sonra da, başkalarını örnek alalım. Çünkü, düne kadar sistemin bütününü toplayan, koruyan, gözeten sistem bana göre burası ve bu ***değişimin Maliye Bakanlığından başlaması kaçınılmaz bir gerçek.*** Eğer bunu yapamazsak, aldığımız borçlar ne yaptı biliyor musunuz, borç alma anlayışı sistemi malî sisteme bağımlı hale getirdi ve malî sistem, bankacılık sektörünü de sonunda dejenere etti ve denetleyemedik dejenere ettiğimiz sistemi. O yüzden, bugün bankaların içinde işte 3 taneydi 8 oldu... İnşallah 8'de kalır; ama, 8'de kalsa da, burada batan parayı insanlara anlatmakta güçlük çektiğiniz sürece düzeltemeyiz.

Sayın SEVİĞ'in söylediği olayları da değiştirmenin yolu buradan geçiyor. Maliye Bakanlığından yola çıkmayı teklif ediyorum. Takım var bu sistemin içinde ve biz bu işi başarabiliriz.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Sağ olun.

Sayın KIZILYALLI, buyurun.

PROF. DR. HÜSNÜ KIZILYALLI – Teşekkürler Sayın Başkan.

Soru Bülent KUŞOĞLU'nun. *"İstikrar programı uygulandığı halde başarılı olduğunda, Türkiye'yi ne sıkıntılar bekliyor. Şöyle, Türkiye nüfusu genç, yüzde 60'ı 30 yaşın altında, nüfus artışı ise yüksek, işsizlik had safhada, gençlerin beklentisi yüksek, gelir dağılımı bozuk..."* Bu şekilde devam ediyor. Ben, vakit kazanmak için soruyu cevaplamaya çalışayım.

Aslında, enflasyon gelir dağılımını çok bozdu Türkiye'de, çünkü eşel – mobil uygulanmadı, sendikalar istemediği için ve bu yüzden gelir dağılımı çok bozuldu. Eşel – mobil uygulansaydı, Türkiye, kısa zamanda diğer ülkelerde olduğu gibi hiperenflasyona

giderdi ve o zaman da enflasyonu durdurucu programlar çok önceden uygulanırdı. Ama, eşel – mobil olmadığı için, yüksek enflasyonun, yirmi beş yıldır, dünyanın hiçbir ülkesinde olmadığı ölçüde gelir dağılımını bozmasına müsaade edilmiştir. Bunun üstüne, bir de devletin borçlanma mekanizması gelmiştir. Son yıllarda, 1999'da yüzde 50 olan reel faizleri hiç kimse kaldıramaz. Bu tefeci faizidir. Burada, iflâsla sonuçlanmaya mahkûm bir durum sözkonusudur. Böyle bir sistem içinde, böyle bir ekonomide tarımın, sanayiin değil yatırım, üretim yapması istihdam yaratması vesaire, muhaldir.

Türkiye'de bunlara ilave olarak, son on yılda, sermaye/hasıla oranı çok yükselmiş, 6 olmuş; yani, 1 hasıla, katma değer, gelir elde edebilmek için, 6 sermaye yatırmanız lazım. Bu nedenle de, bizim kalkınma hızımız yüzde 4 civarında. Mesela, Dünya Bankası, 1965 – 1998 döneminde, Türkiye'nin, dünyanın en hızlı büyüyen yedinci ekonomisine sahip olduğunu açıklamış. Onların çıkardığı rakam %4,2. 1999 rakamını ilave edersek, kalkınma hızımız bu dönemde, %3,9 oluyor (Kalkınma hızımız 1990'larda azaltılmıştır: 1988-1999 ortalaması %3.5'dur). Nüfus artışı yüzde 2,5 ise, biz, 15 bin dolarlık Avrupa gelir seviyesine 117 yıl sonra ulaşabiliriz: Yahut da, nüfus artışımız %2,1 ise o zaman 92 yıl sonra. Yani, bu kalkınma hızları, bu sermaye/hasıla oranları, durumun parlak olmadığını gösteriyor ve benim sabahki iddiam, bu istikrar programı enflasyonu da önleyecek değildir; çünkü, para arzının yüzde 50'lere varan nispette artması gayet normal addediliyor. Para arzı yüzde 100 artarsa, fiyatların yüzde 25 veya yüzde 10'a inmesi düşünülemez. Yani, bu programın enflasyonu önleyeceğini beklemek muhaldir.

Enflasyon işin menfi tarafı; fakat, Türkiye'nin kalkınması bu dönemde büyük ölçüde aksadı, düşük kalkınma hızının işaret ettiği üzere ve Türkiye, tasarruf yapamaz hale geldi ve yaptığı tasarrufu da devlete tahsis etmektedir. Hızlı kalkınmanın yolu, büyük tasarruftan geçiyor. Tespit edilmiş bu; Feldstein-Horoika etkisi yahut teoremi diye! Amerika için dahi geçerli. Bir ülkenin yatırımları toplamı, orada yapılan tasarruflara eşit. Uzun vadede bir ülke ne kadar tasarruf

ediyorsa, o kadar yatırım yapıyor. Yatırım da, tabiî ki gelir ve istihdam imkânı demek. Benim kitabımda(*) yaptığım tesbitlere göre de, hızlı kalkınma için, bir fiyat istikrarı lazım, iki tasarruflara çok önem vermek lazım ve bu arada bütçe fazlası vermek lâzım. Biz ise, hâlâ çok büyük bütçe açıklarıyla devam ediyoruz.

Benim bu soruya cevabım bundan ibaret.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Sağ olun hocam.

Buyurun Sayın OYAN.

PROF. DR. OĞUZ OYAN – Bana biraz fazla soru var.

Sayın KIZILYALLI Hocanın bıraktığı yerden bir noktanın altını çizerek devam edeyim. İç kaynakları harekete geçiremeyen bir ülkenin, kalkınmasını istikrarlı kılması mümkün değildir; dışa bağımlılığını arttırmadan gelişmesini sürdürmesi mümkün değildir. Türkiye bunu yaşıyor, şu sırada. Bütün mesele, iç kaynakları, iç tasarrufları ekonomik gelişme amaçlı kullanabilmek.

Bana yöneltilen dört soru var.

Bunlardan biri Sayın Özcal KORKMAZ'ın *"İstikrar programında tarım kesimine doğrudan gelir desteği ne getiriyor? Bu uygulanabilir midir?"* Bu konu, çok etraflı bir konu. Buna ben kısa zamanda değinemeyeceğim. Sadece şunu söyleyeyim...

OTURUM BAŞKANI – Bu konuda bir makale bekliyoruz o zaman efendim.

(*) Economic of Transition, Ashgate, 1998.

PROF. DR. OĞUZ OYAN – İzin verirseniz o makaleleri de yazıyorum. Dünya Bankası heyetiyle de buraya geldiğinde üç kez görüşme fırsatı buldum, 19 Ocaktan itibaren, o nedenle zengin bir malzeme de oluşmuş durumda.

Bu konuda şunu söyleyeyim: Doğrudan gelir desteği, dünyanın hiçbir tarafında, tek başına bir destekleme modeli olarak uygulanmamaktadır. Bütün diğer desteklerin yerine geçen bir model olarak uygulanmamaktadır. Bu modelin Türkiye'de uygulanmasına götüren iddialar arasında şuna da yer veriliyor: Mevcut sistemde destekleme yükünün yüzde 70'i tüketici üzerinde, yüzde 30'u vergi mükellefleri üzerinde. Bunu terse çevirmek gerekir deniliyor; yani, vergi mükelleflerine daha çok yük bindirecek şekilde Hazine üzerine yükü taşıyacak bir model öneriliyor. Oysa, programın kendisi Hazine üzerindeki yükü azaltmaya çalışıyor. O yüzden, samimi değil. Türkiye gibi 4,5 milyon tarım işletmesi olan bir ülkede uygulanamaz, üç yıl içinde hiç uygulanamaz. Bunun sonucunda, yani Türkiye'nin bütün destekleme araçlarından vazgeçmesi sonucunda, çok ciddî bir yeni kırsal göç ivmesi olacaktır. Bunun doğuracağı çok ciddî toplumsal sorunlar, gelir dağılımı sorunları olacaktır.

Şu soruyu soruyor ayrıca Sayın Özcal KORKMAZ: *"Toplumda tüm kesimlere kemer sıkma politikası uygulanırken, yasama organı üyelerine ve bazı üst düzey bürokratlara kıyak emeklilik imkânı sağlanmasını nasıl karşılıyorsunuz?"* Esefle karşılıyoruz demek gerekir herhalde. Sayın Özcal KORKMAZ'ı kendisi bundan yararlandığı halde bunun üzerine gittiği için kutluyorum. Bu etik bir sorundur Türkiye'de.

Efendim, Sayın Bülent KUŞOĞLU'nun sorusuyla devam etmem gerekir. Ama önce KAVİ'ye bir itirazım var. Gerçi Sayın KAVİ gitti, yanıtımı duyamayacak. Şunu söyleyeyim: Gelişmiş ülkelerde vergi yükü düşmemiştir. 1980 sonrasında, 1990'lara kadar artmaya devam etmiştir. ABD'de REAGAN döneminde vergilerden vazgeçmek, Amerika'da en yüksek bütçe açıklarının yaşandığı bir

dönemi getirmiştir. On yıl sonunda, yani, 1980'lerin sonunda BUSH ve 1990'ların başında CLINTON dönemlerinde vergi oranları artırılmıştır, gerek Gelir Vergisinde, gerekse Kurumlar Vergisinde. Bunları bilmeden görüş ifade etmek, doğrusu bizi yanılgıya götürür. Türkiye tam tersini yaptı. Türkiye, 1980'lerde, özellikle 1984'te vergi yükünü inanılmaz düşürdü, yani vergi yükü esasen düşük bir ülke olmasına rağmen onların yaptığını misliyle yaptı; millî gelirin yüzde 11'ine kadar düşürdü konsolide bütçe vergi yükünü. Ama, ne oldu sonuçta? Sonuçta, işte bugünkü krizi görüyorsunuz.

Sayın KUŞOĞLU diyor ki, *"Bütün bunlara, bu istikrar tedbirlerine tahammül sınırımız nedir? Yani, bu sosyal patlamalara yol açar mı, yatırımlar nasıl artacak? vesaire..."* KAVİ'ye orada katılıyorum. Aslında yatırımların artmadığı, işsizliğin üretildiği bir ortamda Türkiye'nin istikrar görmesi mümkün değil. Bu, aslında, belki şöyle de uzatılabilir: Demokrasinin kendisi açısından tehditler vardır. İlk konuşmamda söylemeye çalıştım, siyaset yapma biçimi değişiyor; ama, bu, aynı zamanda, otoriter siyasî eğilimlerin Türkiye'de, önümüzdeki dönemde daha hakim olacağının işaretlerini taşıyor; çünkü, bütün bu program, bölüşüm ilişkileri bakımından çok ciddî olumsuzluklar getirecektir ve kitlelerin kontrol altında tutulabilmesi için daha fazla baskılama gerekecektir. Bunun tek sonucu, radikal sahada yükselme olacaktır, özellikle dinci sahada, adına milliyetçi denilen sahada. Bunun Türkiye'deki dengeleri nasıl altüst edeceğini hep beraber göreceğiz.

Bir soru da Hesap Uzman Yardımcısı Sayın İsmail ERGÜNEŞ'ten, *"Vergilerin dolaylı vergi niteliğine doğru kayması acaba vatandaş bilincinin oluşmasında, demokrasinin gelişmesinde engel midir?"* Evet. Aslında bu, hem kolaycı yoldur, hem de bu tür bilinçlerin gelişmesinde ayakbağıdır. Dolayısıyla, demokrasi konusuna bağlayabiliriz.

Bugün, Türkiye'de, mevcut niyet mektubu, millî gelir oranına 5,1'lik bir yük getiriyor. Dünya Bankasına verilen mektup,

bunun devamlı olmasını istiyor. Eğer bunu kayıt dışı kesime doğru yaymaya gitmezseniz, Türkiye'de bu önlemlerin yeni kayıt dışılıklar yaratacağı konusundaki bir tespiti de yapmama izin veriniz. Çünkü, bir yandan durgunluk ve işsizlik varken, bir yandan kayıtdışılık yaygınken, denetim ayağı eksik ek vergi zorlamaları tek başına yeterli olmayacaktır. Sosyal güvenlikteki prim tavanlarının yükselmesi vesaire gibi istihdam vergisi niteliğindeki birtakım ek önlemleri de katarsanız, hepsi kayıt dışılığı teşvik edici özellikle olmaktadırlar.

Son bir düzeltme Sayın Oturum Başkanına: 690 000 KİT çalışanı yok, bu eski bir bilgidir; 450 000 KİT çalışanı var. Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK)da 43 000 kişi yok, 20 000 kişi var şu sırada ve KİT'ler sülük değil; çünkü, bu KİT'ler, 1994'ten bu yana, bütçeden yüzde 1 - 1,5 oranında bir transfer alırken, bütçeye yaptığı transfer daha fazladır, kâr payı transferi olarak, satış hasılat kesinti payları olarak. Ayrıca, bunlar üretimin yüzde 9'unu sağlarken; ama, Türkiye'deki vergi gelirlerinin yüzde 32'sini karşılıyorlar. Dolayısıyla, Türkiye'nin kalkınmasında çok önemli rolleri olan bu kuruluşları, böyle peşin hükümle ve topluca, biraz da üslup kaçırmasıyla suçlamak doğru değil diye düşünüyorum. Sayın Başkan buna cevap verirse, benim de cevap hakkım olur.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Olur mu, süre uzar.

Buyurun Sayın DOĞRUSÖZ.

YARD. DOÇ. DR. BUMİN DOĞRUSÖZ – Efendim, çok kısa olarak, bir-iki cümleyle süremi kullanmak istiyorum.

Şu ana kadar ekonomik bazlı tartıştık, birdenbire hukuka geçince biraz garip olacak belki ama, hep vergi idaresi, maliye idaresinin re-organizasyonundan söz ettik. Tamam, re-organize

edelim; ama, Türkiye idaresi bir bütündür diyen Anayasanın getirisiyle, tüm idarî yapıyı re-organize etmeden, sadece maliye idaresini organize etmekle acaba başarıya ulaşabilecek miyiz? Yani, ben vergi dairesinde oturup, mükellef Mehmet Beyin Türkiye'nin neresinde, ne kadar gayrimenkulü var, hangi vilayetlerde kayıtlı kaç tane otomobili var görebilecek miyim? Ben bunu göremedikten sonra, vergi idaresini tek başına mükemmel bir sisteme ulaştırmak da, zannedersem bizi yine istediğimiz başarılara pek götüremeyecek gibi geliyor.

İkinci değinmek istediğim nokta, vergi bilincinin yerleştirilmesi lazım, söylenildi, işte mükellefler aydınlatılmalı, söylenildi; ama, biraz da bence siyasetçi bilinçlendirilmeli. Üç – dört örnek vereyim, bunların hepsi gazetelerden derlediğim kendi arşivimde var. Bir bakan diyor ki, *"ben bu mevkie vergi kaçırarak geldim"* ve bu demeç, manşet oluyor gazetede. Bir belediye başkan adayı, *"ben iktidara gelirsem, gecekondulardan Çevre Temizlik Vergisi almayacağım"* diyor. Bir başka milletvekili, seçimlere yakın olan bir dönemde, ekonomiden sorumlu bakanlık da yapmış olan bir milletvekili, *"vergilerinizi ödemeyiniz, biz af getireceğiz"* diyor. Bütün bular basında var. Bir belediye başkanı, o ilde, büyükşehir belediye başkanı, kendi ilinde Emlak Vergisinin toplanmasını özelleştirmeye kalkabiliyor. Bizim, önce vergi bilincini biraz tepeden başlatmamız gerekiyor, diye düşünüyorum.

Bunun yanı sıra, Türkiye, artık bir karar arifesine gelmiş vaziyette. Ekonomik açıdan söylenildi, gelir toplanması lazım, Türkiye'nin gelire ihtiyacı var bütün devletler gibi; ama, bizim gelire mi ihtiyacımız var, yoksa hukuk devletinde hukuka göre toplanan gelire mi ihtiyacımız var? Bunun kararını da vermemiz gerekiyor.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederim.

Evet, tatlı üslubuyla, ben herkese saygı ve sevgilerimi sunarak, son sözü Sayın Hocama arz ediyorum. Kürsü size yakışır efendim.

PROF. DR. TEVFİK GÜNGÖR URAS – Efendim, Sayın KORKMAZ'ın bir sorusu var. *"Ekonomik istikrar ve politik istikrar arasında bir ilişki var mı?"* diye soruyorlar. Bir de, *"58 ve 70 devalüasyonları niçin olmuştur, şimdi ne olabilir?"* diye bir soruları var.

Efendim, ekonomik istikrar ile siyasî istikrar arasında, bir yumurta tavuk ilişkisi vardır. Siyasî istikrar olmadığı zaman ekonomik istikrar bozulur, ekonomik istikrar bozulduğu zaman siyasî istikrar da olmuyor.

Malumunuz, daha önceki devalüasyonlar, hep bizim sabit kur politikası uyguladığımız dönemlerde oluyordu. Son zamanlarda devalüasyonu unutmamızın nedeni, ne kadar enflasyon, o kadar devalüasyon politikasını yürütmemizdir. Yalnız, burada yeni bir tehlikeyle karşı karşıyayız. Yeni istikrar programımızın en önemli ilkesi, kuru çıpaya bağlamak yahut kazığa bağlamaktır. Yani, biz kuru kazığa bağladık, fiyatları ve faizleri serbest bıraktık. İşte, onun için, sabahki oturumda da üzerinde durduğumuz gibi, bundan sonra üzerinde durmamız gereken en önemli nokta, dikkat etmemiz gereken sorun, Türk Lirasının aşırı değer kazanmasını, on sekiz ay bizim taşıyıp taşıyamayacağımız. Ya bu 18 ay içinde taşımama tehlikemiz var, on sekiz ay sonunda bunu tekrar düzeltme tehlikemiz var. Bu da, istikrar programının en zayıf yanıdır. Bu konuda dikkatli olmamız lazımdır.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ederiz.

Efendim, Sayın Kurul Başkanımıza ve Vakıf Başkanımıza, tüm hazirun adına teşekkür ediyorum. Hoşumuza gitti, tekrarını bekleriz.

Hepinize saygılar.

SUNUCU – Efendim, ben, Sayın Oturum Başkanımızın ve Panelistlerimizin yerlerinde kalmalarını istirham ediyorum, bir – iki takdimimiz olacak izninizle.

Sabahın erken saatlerinden itibaren değerli vakitlerini ve mesailerini alarak buraya katılan ve panelimize çok değerli katkılar yapan sayın Panelistlerimize ve sayın Oturum Başkanlarımıza, Vakfımız adına, bugünün anısına, bizleri unutmamaları için ufak bir plaket törenimiz olacak, izninizle şimdi onu başlatmak istiyorum.

Sayın Panelistlerimize plaketlerini vermek üzere, Sayın Vakıf Başkanımızı ve Sayın Kurul Başkanımızı buraya davet ediyorum.

Oturum Başkanı, Ulaştırma Eski Bakanı, Sayın Hasan Basri AKTAN, plaketini Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı Sayın Abdullah ASLAN'ın elinden alırken

İş adamı Sayın Üzeyir GARİH, plaketini Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı Sayın Şefik ÇAKMAK'ın elinden alırken

Oturum Başkanı, İzmir Büyükşehir Eski Başkanı, Sayın Burhan ÖZFATURA, plaketini Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı Sayın Şefik ÇAKMAK'ın elinden alırken

Oturum Başkanı, Sayın Prof. Dr. Tevfik GÜNGÖR URAS, plaketini Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı Sayın Abdullah ASLAN'ın elinden alırken

Panelist, TÜRMOB Genel Başkanı, Sayın Mustafa ÖZYÜREK, plaketini Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı Sayın Şefik ÇAKMAK'ın elinden alırken

Panelist, VAVEK Başkanı, Sayın Kemal KILIÇDAROĞLU, plaketini Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı Sayın Şefik ÇAKMAK'ın elinden alırken

Panelist, MÜ Öğretim Üyesi, Sayın Doç. Dr. Bumin DOĞRUSÖZ, plaketini Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı Sayın Şefik ÇAKMAK'ın elinden alırken

Panelist, Muhasebat Genel Müdürü Sayın Fikret SEVİNÇ, plaketini Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı Sayın Abdullah ASLAN'ın elinden alırken

Panelist, Sayın Prof. Dr. Oğuz OYAN, plaketini
Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı Sayın Abdullah ASLAN'ın elinden alırken

Panelist, Sayın Prof. Dr. Hüsnü KIZILYALLI, plaketini
Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı Sayın Abdullah ASLAN'ın elinden alırken

Panelist, MÜ İİBF Mali Hukuk Ana Bilim Dalı Başkanı, Sayın Dr. Veysi SEVİĞ, plaketini Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı Sayın Şefik ÇAKMAK'ın elinden alırken

Panelist, Baş Hesap Uzmanı, Sayın Necdet GÖKMEN, plaketini
Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı Sayın Şefik ÇAKMAK'ın elinden alırken

Maliye Hesap Uzmanları Vakfı ile Maliye Hesap Uzmanları Derneğinin ortak kuruluşu OLUŞ Yayıncılık'ın yayınlarından bir görünüm

SUNUCU – Değerli konuklar, Hesap Uzmanları Kurulunun 55 inci Kuruluş Yıldönümü nedeniyle düzenlediğimiz etkinliklerin birinci bölümü burada sona ermiştir. Başta, Sayın Bakanlarımız olmak üzere, tüm katılımcılara ve değerli basın mensubu arkadaşlarımızı çok teşekkür ediyoruz.

Kuruluş Yıldönümü etkinliklerimizin ikinci bölümünü oluşturan kokteylimiz, daha önce söylediğimiz gibi, saat 8'de Bilkent Oteli Balo Salonunda yapılacaktır. Arzu eden konuklarımızın Bilkent Oteline gidişlerini sağlamak üzere, saat 7.15'te Sheraton Otelinden ve Tunus Caddesinde bulunan Sevgi Hastanesi önünden servis hizmeti sağlanmıştır. Kokteyl sonunda da aynı servislerle geri dönüş sağlanacaktır.

Kokteylde birlikte olmak dileğiyle, hepinize, katkılarınız için tekrar teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

o O o